

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

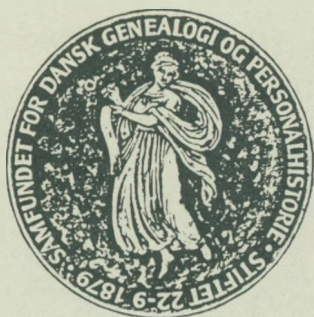
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PERSONAL- HISTORISK TIDSSKRIFT

SAMFUNDET FOR
DANSK GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE

ÅRGANG 100
1980
ANDET HALVBIND

Indhold

<i>Fhv. kommunaldirektør Gregers Hansen:</i> Tre skotskfødte Stubbekøbing-købmænd i 1600-årene og deres nærmeste efterslægt	129
Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie, generalforsamling 1980 ...	152
<i>Fhv. lektor, mag. art. Aksel Nellemann:</i> Hans Nelleborg og Rasmus Nellemann	153
<i>Fhv. lærer Erling Petersen:</i> Slægten Brysting fra Sydvestsjælland	161
Verdenskonferencen i Salt Lake City 12.–15. august og 14. Congres Genealogica et Heraldica i København 25.–29. august 1980 (<i>Hans H. Worsøe</i>)	184
<i>Fritz Schönwandt, HA & HD:</i> Christoffer Bang i Odense († 1599) og den ældre Bang-slægt i Assens	187
Spørgsmål fra medlemmerne: Justitsråd og krigskommissær Christopher Falck, f. ca. 1689, d. 1767 (<i>Johan A. Wikander</i>). Hvem forsker Hvad 1980 (<i>red.</i>)	198
<i>Museumsinspektør Jørgen Slettebo:</i> Familien Stöckler i Sønderborg	199
Tilføjelse til professor Harald Westergaards anetavle (<i>Else Egenæs</i>)	204
<i>Arkivar, cand. mag. Hans H. Worsøe:</i> Kendte danskeres anetavler VI: Skuespillerinden Bodil Ipsens anetavle	205
<i>Overarkivar, dr. phil. Vello Helk:</i> Danske og slesvig-holstenske studenter i Bourges	217
Anmeldelser: De danske Ministerier. Et hundrede politisk-historiske Biografier. 3. bind (<i>Niels Petersen</i>)	232
Georg Søndergaard: Bogen om personnavne. Oprindelse-Historie-Brug (<i>Hans H. Worsøe</i>)	237
Henning Jensen & Ebba Thorkelin, under medvirken af Rita Jensen: Arkivhåndbog Nørrejylland (<i>Erik Holm Madsen</i>)	238
Bo Bramsen og Kathleen Wain: The Hambros 1779–1979 (<i>Hans W. Worsøe</i>)	239
Poul Harris: Marselis-Slægten. Blade af dens historie (<i>Hans H. Worsøe</i>)	241
Jørn Klindt: På sporet af de første Kofod'er (<i>Finn Andersen</i>)	241
Svend Bergsøe: & søn »Erindringer« (<i>Finn H. Blædel</i>)	242
Lars Nielsen: Optegnelser om mig selv (<i>Hans H. Worsøe</i>)	242
N. H. Frandsen: Krybskytten fra Nederskoven (<i>Finn Andersen</i>)	243
Dansk biografisk leksikon, 3. udg. (<i>Finn H. Blædel</i>)	243
Slægten Resen/Reesen. Indsigelse til en anmeldelse (<i>Henning Jensen og Mary Windfeldt Kaiser</i>). Svar (<i>Jørgen Peder Clausager</i>)	245
Register (<i>Finn Andersen og Finn H. Blædel</i>)	247

Tre skotskfødte Stubbekøbing-købmænd i 1600-årene og deres nærmeste efterslægt

Af
Gregers Hansen

I 1600- og 1700-årene slog mange tyskere sig ned i de lolland-falsterske byer. Sådant indvandring var vel – som følge af naboskabet – større her end i de nordlige dele af riget. Adskillige af dem opnåede stor velstand og dermed stor magt, og deres efterkommere satte gennem generationer deres præg på landsdelens byer¹. Normalt kom de hertil som ungkarle, og ofte giftede de sig med købmandsenker eller købmandsdøtre. Dermed sikrede de sig en god start. Stubbekøbing havde sit særlige præg. Her indtog skotter allerede før midten af 1600-årene en fremskudt stilling, og deres efterkommere kom til at beherske byen et godt stykke ind i det følgende århundrede². Også i andre af landsdelens byer kunne man træffe mænd fra Skotland, navnlig i Nykøbing, men i denne by var det tyske element stærkere.

Christian IVs moder, enkedronning Sophie boede på Nykøbing slot fra 1594 til sin død 1631. Hun var tysk prinsesse, og en stor del af det til hendes hof knyttede personale var tyskere², hvilket ganske naturligt førte til tysk bosætning i byen. Men hendes hof drog også skotter til byen. En datter af hende blev i 1589 gift med kong Jacob af Skotland, fra 1603 tillige konge af England. Der kom derfor hyppigt skotske og engelske fyrstelige gæster og sendebud til Nykøbing³. Disses tjenerskab blev indkvarteret i byens købmandsgårde, der tjente som en slags gæstgivergårde⁴. Herved er de naturligvis kommet i nær forbindelse med byens befolkning, i flere tilfælde så nær, at de har følt sig fristet til at blive her. Andre af de skotter, som bosatte sig på Falster, kan have hørt til de lejetropper, som ved Kalmarkrigens ophør i 1613 og 1628 under Kejserkrigen lå på øen⁵.

Blandt Stubbekøbings skotskfødte mænd gjorde tre sig i særlig grad gældende: Hillebrand Andersen, død 1629, Jacob Willumsen, død 1640, og Hans Andersen Montros, død 1670. De blev alle tre begravet i byens kirke. Den sidstnævnte blev borgmester i byen. Hillebrand Andersen var gift med Gundel Carstendatter⁶, som efter hans død blev gift med Jacob Willumsen, og meget taler for, at hun var den Gundel, der endte sine dage som Hans Andersens hustru. Vi skal nu se nærmere på disse tre mænd og deres efterslægt⁷ og derefter belyse slægtsmedlemmernes økonomiske stilling sammenholdt med den øvrige Stubbekøbing-befolknings.

I

Slægten Mortemer

Om *Hillebrand Andersen* véd vi ikke ret meget. Vi véd, at han er kommet til Stubbekøbing senest i 1618. Det år (og igen i 1624) var han nemlig i slagsmål der i byen. Det skal dog tilføjes, at det begge gange var den anden part, der måtte betale bøde⁸. Det vides også, at han købte den såkaldte Frisehave vest for byen, som havde tilhørt borgmester Christopher Pedersen Friis⁹. Både over ham og over Jacob Willumsen er der gravsten i Stubbekøbing kirke¹⁰. Stenen over Hillebrand Andersen fortæller, at han var født i Skotland, at han døde i 1629, 46 år gammel, at han var gift med *Gundel Carstensdatter*, og at stenen i 1634 blev bekostet af Jacob Willumsen. Der vides intet om Gundel Carstensdatters afstamning. Navnet Gundel er et gammelt nordisk navn, men patronymet Carstensdatter kunne tyde på, at hun også har haft tyske forfædre. Hun har antagelig allerede før ægteskabet været hjemmehørende i Stubbekøbing, thi der levede i byen personer, som synes at have været beslægtede med hende¹¹. Navnet Gundel Carstensdatter sætter os på sporet af Hillebrand Andersens og hendes efterslægt.

En mand ved navn *Carsten Hillebrandsen*, født 1624, må jo være deres søn. Han var i ung alder, antagelig 1645¹², blevet gift med *Maren Jespersdatter*, der var nogle år ældre end han. Han fremtrådte 1657/60¹³ og 1682¹⁴ som en af de økonomisk bedst stillede borgere. Man kan derfor regne med, at han har været købmand. Maren Jespersdatter døde 26. juli 1688, 70 år gammel. Han blev begravet 5. feb. 1697, 72 år 10 mdr. gammel. De blev begge begravet i kirken. De har haft i al fald 9 børn, hvoraf 5 nåede voksenalder. Disse 5 stifter vi bekendtskab med gennem en højesteretsdom¹⁵, som afgjorde en strid mellem byfoged Claus Hansen og Carsten Hillebrandsen angående skiftet efter hans hustru. Bømassen var 2626 sldl. 14 sk. Heraf tilfaldt der Carsten Hillebrandsen halvdelen, 1313 sldl. 7 sk. samt en broderlod, 291 sldl. 3 m. 3 $\frac{1}{3}$ sk. Resten af arven, et beløb, svarende til 3 $\frac{1}{2}$ broderlodder, tilfaldt Søren Carstensen, Rasmus Jespersen, Gabriel Thomsen Bisgaard, Poul Jensen Rød og – kan man regne ud – Anna Carstensdatter. Søren Carstensen og Anna Carstensdatter var ægteparrets børn, Rasmus Jespersen dets sønnesøn. Gabriel Thomsen Bisgaard var gift med dets datter Sidsel og Poul Jensen Rød med dets datter Gundel.

Sidsel Carstensdatter, deres ældste barn, antagelig født 1645/46, blev 6. sep. 1665 gift med *Gabriel Thomsen Bisgaard*, som var købmand i Stubbekøbing. I 1682 var han rådmand og ejede en af byens største gårde. Fra 1682 til 1685 var han byfoged. Senere er det åbenbart gået tilbage for ham. I konsumtionsligningen 1700 var han ansat til et meget lille beløb, og det oplystes, at han drev melhandel¹⁶. Han døde 16. jan. 1705 under

et midlertidigt ophold hos en søn, degn i Snesere Hillebrand Gabrielsen Bisgaard, efterladende sig enke og 5 voksne børn¹⁷.

Hillebrand Andersen
ca. 1583–1629, købmand
g. m. Gundel Carstensdatter

Carsten Hillebrandsen ca. 1624–97, købmand g.m. Maren Jespersdatter, ca. 1618–88	Thomas Hillebrandsen Mortemer d. 1664
--	--

Sidsel Carstensd. g. m. Gabriel Thomsen Bisgaard d. 1705 købmand, rådmand	Søren Carstensen Mortemer 1649–1708 købmand g. m. Engel Jacobsdtr. Lind, g. 2) m. Ditlev Flindt, købmand	Jesper Carstensen 1651–77 g. m. Kirsten Rasmusdtr. ca. 1646– 1700	Gundel Carstensd. 1653–1722 g. m. Poul Jensen Rød ca. 1653– 1710 skipper	Anna Carstensd. 1659–1726 g. 2) m. Jacob Montros ca. 1657– 1725 købmand, s. af Hans Andersen Montros og Margrethe Jacobsdatter	Thomas Thomesen Mortemer 1664–1704 skrædder
---	---	--	--	--	---

Rasmus Jespersen
1672–1718, købmand
g. m. Anna Elisabeth Smidt, d. 1747
halvsøster til Ditlev Flindt

Søren Carstensen, født 10. feb. 1649, blev købmand i Stubbekøbing. I grundtaksten 1682 er han ikke opført hverken som ejer eller som lejer. Han var konsumtionsforpagter¹⁸, men har åbenbart boet hos forældrene og medvirket i faderens virksomhed. Han blev i en ret sen alder – efter moderens død – gift med *Engel Jacobsdatter Lind* (datter af borgmester i Nykøbing Jacob Hansen Lind), som var ca. 25 år yngre end han. Deres første barn – Hillebrand Sørensen, som blev købmand i Nakskov – fødtes i 1693. Søren Carstensen forærede 1699/1700 Stubbekøbing kirke en messingkande til dåbsbrug og bekostede staffering af skillerummet mellem kirke og kor¹⁹. Han døde i 1708 (bgr. i kirken 15. feb.), efterladende sig enke og foruden den nævnte søn to døtre. Boets overskud var 2475 sldl.²⁰. Ved begravelsen benævntes han i kirkebogen *Søren Carstensen Mortemer*, skønt han alle de mange gange, han optrådte som fadder – og ligeledes i skifteprotokollen – blot kaldtes Søren Carstensen. Hans enke blev inden årets udgang gift med *Ditlev Flindt*, om hvem vi siden skal høre.

Jesper Carstensen, ligeledes søn af Carsten Hillebrandsen, var født 10. jan. 1651. Han blev 20 år gammel gift med *Kirsten Rasmusdatter*, men døde allerede i 1677 (bgr. i kirken 27. dec.), og det følgende år blev hans

enke gift med *Søren Frandsen Bruun* (søn af sognepræst i Gundslev Frands Nielsen Bruun). De ejede og beboede 1682 en af byens små gårde, vurderet til 40 rdl. Kirsten Rasmusdatter døde i 1700, 54 år gammel, og blev 11. jan. begravet i kirken.

Rasmus Jespersen, som nævntes i højesteretsdommen, var søn af Jesper Carstensen og Kirsten Rasmusdatter. Han var født 21. juli 1672²¹. Han havde efter sin fader og to brødre arvet i alt 513 sldl., som indestod i bedsteforældrenes fornævnte bo, og efter farmoderen arvede han 291 sldl. 3 m. 3¹/₃ sk., hvortil antagelig er kommet arv efter farfaderen. Da han blev voksen, har han altså haft en ganske god startkapital. Man har også bestræbt sig på at give ham en god uddannelse. 1681 var han discipel i nederste klasse i Stubbekøbing lærde skole²². Han blev købmand og sammen med Alexander Montros, senere også Ditlev Flindt, konsumtionsforpagter i Stubbekøbing. Han overtog stiffaderens gård og må have foretaget omfattende byggearbejder på den, thi ved grundtakstrevision 1710²³ blev vurderingssummen forhøjet fra 40 rdl. til 288 rdl. 4 mark. Rasmus Jespersen døde i en alder af 46 år og blev begravet i kirken 24. aug. 1718. Før han var fyldt 20 år, var han blevet gift med *Anna Elisabeth Smidt* (datter af købmand i Nykøbing Hans Smidt og Anna Bergeshagen). Deres første barn blev døbt 3. aug. 1692. Børnene – de fik i alt 16 – antog navnet *Martner*. Mange af dem holdt fast ved købmandsnæringen: tre af sønnerne blev købmænd og fire af døtrene gift med købmænd²⁴. 5 af de 16 børn nåede ikke voksen alder.

Anna Elisabeth Smidt sad de første år efter mandens død i uskiftet bo og fortsatte købmandshandelen, men hun måtte give op. Boets ejendomme og en del af dets løsøre blev solgt på auktion. Ejendommene – tre gårde i byen, et vænge og fem boder – der tilsammen ved boets registrering ansattes til en værdi af 1405 rdl., indbragte 1280 rdl. I oktober 1724 påbegyndtes skiftet²⁵, som hurtigt viste, at boet var insolvent. Den samlede aktivmasse beløb sig til 2685 rdl., men passiverne var på 3399 rdl. Gælden var kun i meget begrænset omfang gæld til forretningsforbindelser (i Lybæk og i København). Hun havde åbenbart holdt sig leverandørerne fra livet ved lån, navnlig fra slægtninge. Fra de sidste år – 1722 og 1723 – forelå obligationer til moderen, Anna Bergeshagen, til halvbroderen, købmand Ditlev Flindt og til svigersønnen, købmand Benjamin Lind. Også købmand Bertel Wichmand i Nykøbing, som var gift med hendes halvsøster²⁶, havde et tilgodehavende, ligeledes Stubbekøbings matador, Elisabeth Lassen, der ikke drev næring, men sammen med sin søn, Rasmus Scarvin, levede af sin formue²⁷. Der har vel været flere årsager til, at hun blev slået ud. Byernes næringsliv var gået tilbage under den store nordiske krig og havde svært ved at rette sig op efter krigens ophør, hvorfor også byens hidtil største købmand, Alexander Montros ved denne tid – som vi

senere skal se – konstaterede tilbagegang. Men hendes halvbroder, den nye mand i Søren Carstensen's købmandshandel, var i fremgang og dermed næppe uden skyld i de andres tilbagegang. Efter skiftet blev Anna Elisabeth Smidt boende i Stubbekøbing, hvor også et par af hendes gifte døtre levede, og her blev hun til Københavns genopbygning efter branden 1728 pålignet et bidrag på 3 rdl. for hvert af årene 1729, 1730 og 1731²⁸, et i forhold til købmændenes bidrag beskedent beløb, men dog langt mere end det store flertal betalte. Ved 1743-ekstraskatligningen levede hun i Nykøbing og underholdtes af sine børn²⁹. Hun blev begravet i Maribo domkirke 27. april 1747^{29a}. Hendes skæbne var ikke almindelig. De færreste enker med en købmandshandel sad enke ret længe.

Gundel Carstensdatter, født 15. april 1653, død 28. okt. 1722, blev 22. sep. 1675 gift med skipper i Stubbekøbing *Poul Jensen Rød*, som blev begravet 12. dec. 1710, 57³/₄ år gammel. De levede i beskedne kår.

Anna Carstensdatter, det yngste af de 5 børn, var født 10. feb. 1659 og blev 28. feb. 1726 begravet i kirken. Hun var gift to gange, først med skriver (fra 1685) ved Falsters nørre og sønder herredsting *Jørgen Nielsen Strøe* (søn af sognepræst i Strø Niels Frandsen Brix), død i Nykøbing F. 5. feb. 1693. Ved skiftet mellem hende og hans søskende tilfaldt der hende 265 sldl. Af opgørelsen over boets udestående fordringer fremgår, at han drev købmandshandel, en handel, som antagelig blev overtaget af hans broder Søren Nielsen Strøe, der under skiftet boede i København, men 16. juni 1693 løste borgerskab som købmand i Nykøbing. – Anden gang blev Anna Carstensdatter senest i begyndelsen af 1695 gift med den i det følgende omtalte *Jacob Montros*. I højesteretsdommen af 1690 angående skiftet efter hendes moder er de øvrige 5 arvinger nævnt, men hverken Anna eller Jørgen Nielsen Strøe. Den søsterlod, som var tilovers efter at der var tildelt de øvrige arvinger deres part, må dog være tilfaldet hende. At Jørgen Nielsen Strøe ikke var indstævnet i appelsagen, viser, at de på det tidspunkt endnu ikke var gift. Og hun kunne som umyndig ikke indstævnes. Hendes fader, der var indstævnet som arving, var vel hendes værge, og indstævningen af ham har da også dækket hendes arvepart³⁰. –

En Stubbekøbing-borger ved navn *Thomas Hillebrandsen* døde 9. feb. 1664. Ved sin begravelse betegnede han i kirkebogen ved dette navn, men da hans søn Thomas to måneder senere blev døbt, kaldte den samme præst ham s. (dvs. salig) *Thomas Mortemer*. Ofte vil en sådan vaklen mellem patronymikon og slægtsnavn vanskeliggøre den genealogiske undersøgelse, men i dette tilfælde er den en værdifuld hjælp. Da Hillebrand Andersens sønnesøn Søren Carstensen også hed Mortemer, må Thomas Hillebrandsen antages at have været søn af Hillebrand Andersen³¹. Og vi fornemmer, at Hillebrand Andersens slægt i Skotland har heddet *Mortimer*, et navn, som gennem flere overgangsformer – Mortemer, Martemer, Mor-

tener, Martener³² – efterhånden er blevet til *Martner*. Thomas Hillebrandsens enke blev gift med *Rasmus Pedersen Brysting*. De boede i 1682 i eget hus, vurderet til 5 rdl. Han figurerer ikke i konsumtionsligningen 1700, men i ligningen af kopskat m. v. efter forordningen af 23. nov. 1699 er han opført i listen over fattige¹⁶. Han døde 1702, hun 1705³³. Hun ses ikke at have haft andre børn end ovennævnte i 1664 fødte *Thomas Thomesen Mortemer*, der blev skrædder i Stubbekøbing og 1700 betegnes som fattig. Han var gift to gange og efterlod sig ved sin død 1704 enke samt en søn og tre døtre³⁴.

Slægten synes at have haft andre medlemmer i byens brede lag. *Peder Hillebrandsen* synes at have været søn af Hillebrand Andersen, og en mand ved navn *Carsten Jensen* har antagelig været brodersøn af Gundel Carstensdatter eller muligvis hendes søn af et tidligere ægteskab³⁵. To børn af Carsten Jensen kendes: skipper i Stubbekøbing *Jacob Carstensen* og *Maren Carstensdatter*.

II

Jacob Willumsen og hans efterkommere på Møn

Gravstenen i Stubbekøbing kirke over *Jacob Willumsen* fortæller, at han var født i Montrose i Skotland, at han var kirkeværge i Stubbekøbing og døde 19. sep. 1640, 44 år gammel, samt at han var gift med *Gundel Carstensdatter*. Han træffes første gang i Nakskov, hvor han i 1626 betalte præstepenge³⁶. Som enkemand flyttede han fra Nakskov til Stubbekøbing »til sit sidste ægteskab«. I Nakskov, hvor han havde ejet en gård i Tilegade, efterlod han to døtre af første ægteskab hos deres farbroder. De havde en arv på 400 daler efter deres moder³⁷. Jacob Willumsen må være flyttet til Stubbekøbing engang imellem 1629 og 1634, thi Gundel blev enke i 1629, og i 1634 bekostede han gravstenen over Hillebrand Andersen.

To børn af Jacob Willumsens ægteskab med Gundel Carstensdatter kendes, borgmester i Stege Richard Willumsen og Maren Jacobsdatter, gift med sognepræst i Fanefjord Hans Andersen Schytte. Da Richard og Maren blev født, før der fandtes kirkebog i Stubbekøbing, og da der heller ikke findes skifte hverken efter Jacob Willumsen eller efter Gundel Carstensdatter, må vi gå sære omveje for at fastslå slægtskabet.

I årene 1651–62 forekommer navnene Richard Jacobsen og *Richard Willumsen* tilsammen 13 gange blandt fadderne i Stubbekøbing kirkebog: 21.2.1651 R. W., 13.2.1654 R. J., 12.4.1655 R. W., 9.11.1655 R. J., 19.12.1655 R. W.³⁸, 13.2.1659 og 22.2.1661 R. J., 5.5. og 2.8.1661 R. W., 17.11. og 15.12.1661 R. J., 7.3. og 24.10.1662 R. W. De var flere gange faddere i de skotske familier eller sammen med medlemmer af disse

familier, for Richard Jacobsens vedkommende således ved Carsten Hillebrandsens datters dåb 13.2.1659, ved Hans Andersen Montros datters dåb 17.11.1661 og ved Morten Byskrivers datters dåb 22.2.1661, ved hvilken de øvrige faddere var byfoged Hans Wolsen, Carsten Hillebrandsen, visitereren, Gabriel Thomsen Bisgaard, Anna Hans Wolsens, som holdt barnet over dåben, og Margrethe Hans Andersens – altså udelukkende folk, som hørte til byens øverste lag. For Richard Willumsens vedkommende skal anføres dåb 21.2.1651, hvor Gunder Hans Andersens holdt barn over dåben og dåb 12.4.1655 hos Hans Andersen. – Lisbeth Richard Willumsens holdt 8.2.1665 Hans Andersens søn Alexander over dåben. Lisbeth Richard Willumsens – Lisbeth Jensdatter hed hun – var datter af købmand og kirkeværge i Stege Jens Clausen og Sidsel Jacobsdatter³⁹. Hun var 6. jan. 1662 i Stege blevet trolovet og 13. sep. 1663 gift med Richard Willumsen, som 14. sep. 1664 løste borgerskab i Stege og derefter drev købmandshandel, 1666 blev rådmænd, 1677 borgmester og 1682 – da magistraten afskaffedes – byfoged. Dette embede beklædte han, indtil han i medfør af Stege bys privilegier af 8. dec. 1696⁴⁰, som genindførte magistraten, på ny beskikkedes som borgmester. Han døde i 1707 (bgr. i Stege kirke 26. aug.), 71 år 7 mdr. gammel. Han skulle altså være født 1636. Richard Willumsen var det navn, ved hvilket han normalt synes at være blevet kaldt, men han skrev sig R. Williamsson, måske for at markere skotsk afstamning⁴¹. – Ved dåben i 1651 – men kun denne ene gang – betegnes Richard Willumsen som værende »af Vordingborg«. De følgende gange, altså fra 1655, må det derimod antages at være en i Stubbekøbing bosiddende mand. Og denne Richard Willumsen går jævnt over i den senere borgmester. Denne blev som sagt trolovet i Stege 6. jan. 1662. Fadderen optrådte ikke senere end 24. okt. 1662. Trolovelsen efterfulgtes af vielse i Stege 13. sep. 1663, og 1½ år derefter var ægteparret til dåbsfest i Stubbekøbing. Man kan vanskeligt forestille sig, at det ikke skulle være fadderens, der fortsatte sin tilværelse i Stege. Man kan altså regne med, at Stege-borgmesteren stammede fra Stubbekøbing.

Dernæst er der spørgsmålet: Hvem var Richard Jacobsen? Som nævnt var han to gange til dåb i de skotske slægter og en gang til dåb, hvor de øvrige faddere var medlemmer af disse slægter og andre honoratiories i byen. På denne baggrund og i betragtning af at navnene Richard Jacobsen og Richard Willumsen forekommer i kirkebogen inden for en og samme korte periode, 1654–62, men aldrig samtidig og Richard Jacobsen ikke uden for denne periode, at navnet Richard Jacobsen altså forsvandt fra Stubbekøbing samtidig med, at Richard Willumsen dukkede op i Stege, og at navnet Richard var så sjældent, at det i øvrigt ikke forekommer i kirkebogen for 1646–1700⁴², ligger den tanke nær, at Richard Jacobsen var identisk med Richard Willumsen, at personens helt korrekte navn var Ri-

chard Jacobsen Willumsen, Jacobsen hans patronym og Willumsen hans slægtsnavn. Han må da antages at have været søn af Jacob Willumsen og halvbroder til Carsten Hillebrandsen. Vi véd, at byernes patriciat ved denne tid ofte antog slægtsnavn⁴³. Richard Willumsens børn gjorde det. De hed alle Richardsen/Richardsdatter Willumsen. Men hvorfor denne vekslen i kirkebogen mellem Richard Jacobsen og Richard Willumsen? Noget sådant var dengang ganske almindeligt. Vi har ovenfor set Thomas Hillebrandsen – Thomas Mortemer. Men der kunne være særlig grund for præsten til vaklen i Willumsen-tilfældet. Et patronym som slægtsnavn! Det var vanskeligt at acceptere. Man kan da tænke sig, at han kaldte manden Richard Jacobsen, for han var jo Jacobs søn. Eller han kaldte ham Richard Willumsen, for det kaldtes han efterhånden i byen. Så langt som man kom i næste generation, kom præsten ikke. Han har intetsteds skrevet Richard Jacobsen Willumsen, men dog Søren Carstensen Mortemer og Hans Andersen Montros. Richard Willumsen som søn af Jacob Willumsen og Gundel Carstensdatter passer ind i anden sammenhæng: en datter af Richard Willumsen hed Gundel (en anden datter, Sidsel var opkaldt efter mormoderen).

I en sag mod Richard Willumsen angående 4 tdr. malt, som kom i hans hus d. 29. dec. 1680, men som han først d. 24. jan. 1681 anmeldte til konsumtionsforvalteren, undskyldte han sig med sin søsters begravelse⁴⁴. At finde denne søster har været vanskeligt. Vejen er gået over en bevilling af 16. juli 1723 for Christen Benzon og Maren Nielsdatter Cheldorph til at indgå ægteskab, uanset at de var beslægtede i 3. led (dvs. var næstsøskende-børn) og den ved bevillingen liggende attest fra Jacob og Alexander Montros for, at de ikke var nærmere beslægtede end i 3. led⁴⁵. Christian Benzon – købmand, senere byfoged i Stubbekøbing – var søn af tidligere rektor i Stege, sognepræst i Slangstrup Niels Benzon og Richard Willumsens datter Gundel⁴⁶. Maren Nielsdatter Cheldorph var datter af sognepræst i Fanefjord Niels Jacobsen Cheldorph og Margrethe Hansdatter Schytte. Disse to afgik med kort tids mellemrum ved døden, og deres bo skiftedes i 1696⁴⁷. Til dette skifte indkaldtes Jacob Montros, Hans Montros og Alexander Montros (borgmester Hans Andersens sønner), sognepræst i Bogense Anders Cheldorph, handelsmand i Stubbekøbing Jacob Hansen Schytte og rådmand i Stege Peiter Jensen. De indkaldtes i deres egenskab af frænder til præsteparrets umyndige børn. Det fremgår af skiftet, at Bogensepræsten var broder til præsten, og at Jacob Hansen Schytte var broder til præstekonen. Men der siges ikke noget om arten af slægtsforbindelsen med de andre fire. Præsten var en præstesøn fra Kjeldby. Præstekonen var datter af sin mands forgænger som præst i Fanefjord *Hans Andersen Schytte* og *Maren Jacobsdatter*, som var blevet gift i Stubbekøbing d. 15. juni 1656 og døde henholdsvis 1681 og 1680. Af skiftet efter dem⁴⁸ frem-

går, at deres ældste søn hed Jacob og deres ældste datter Gundel, hvilket i forbindelse med præstekonens patronym Jacobsdatter og vielsen i Stubbekøbing peger mod Jacob Willumsen og Gundel Carstensdatter. Og præstekonens dødsdag, 31. dec. 1680, passer ind i billedet af Richard Willumsens kontrovers med konsumtionsforvalteren. Præstekonen Maren Jacobsdatter var altså søster til Richard Willumsen. Montrosernes forbindelse med Fanefjordsfamilien vil fremgå af det følgende afsnit.

Jacob Willumsen ca. 1598-1640, købmand g. 2) m. Gundel Carstensdatter			
Margrethe Willumsdtr.? g. m. Mads Hansen borgmester i Stege	Richard Willumsen ca. 1636-1707 kbmd., borgm. i Stege g. m. Lisbeth Jensdtr.	Maren Jacobsdatter d. 1680 g. m. Hans Andersen Schytte d. 1681 sgpr. i Fanefjord	
Margrethe Madsdatter f. ca. 1645 g. 2) m. Peiter Jensen rådmand i Stege	Gundel Richardsdtr. Willumsen g. m. Niels Benzon sgpr. i Slangerup	Margrethe Hansdatter Schytte g. m. Niels Jacobsen Cheldorph sgpr. i Fanefjord skifte 1696	Jacob Hansen Schytte købmand
	Christian Benzon købmd., byfoged	g. m. Maren Nielsdtr. Cheldorph	Hans Jacobsen Schytte, skipper g. m. Birthe Sophie Montros barnebarn af Hans Andersen Montros og Margr. Jacobsdtr.

Inden vi går over til dette, skal vi dog se lidt på rådmand i Stege Peiter Jensens forbindelse med familien. Han var gift med Margrethe Madsdatter, som først havde været gift med købmand i Stege Hans Riegelsen¹⁹. En ikke med Holms hånd skrevet seddel under navnet Willumsen i Holms samlinger i Landsarkivet for Sjælland oplyser med tilføjet spørgsmålstegn, at Margrethe Madsdatter, f. ca. 1645, var datter af borgmester i Stege Mads Hansen i ægteskab med Margrethe Willumsdatter, som formentes at være datter af Jacob Willumsen i Stubbekøbing og Gundel. Det er dog værd at bemærke, at hvis Margrethe Madsdatter er født ca. 1645, er det tvivlsomt, om hun er datterdatter af Gundel Carstensdatter, da dennes ægteskab med Jacob Willumsen tidligst kan være indgået i 1629. Men hun kan være datter af en af de døtre af Jacob Willumsens første ægteskab,

som blev i Nakskov, da han flyttede til Stubbekøbing. Hvis den nævnte seddel taler sandt, var Peiter Jensen altså gift med en kusine til den afdøde præstekone i Fanefjord og søsterdatter til Richard Willumsen, en søsterdatter, som først havde været gift med Hans Riegelsen. Den omstændighed, at Hans Riegelsen løste borgerskab i Stege samme dag som Richard Willumsen, kunne tyde på en forbindelse mellem dem.

Den ovenfor nævnte *Richard Willumsen* af Vordingborg, som i 1651 var fadder i Stubbekøbing, er første gang konstateret at være borger i Vordingborg i 1644. Han var da den sjette største af byens 186 skatteydere⁵⁰. Han nævnes fra 1653 som rådmand⁵¹ og døde 1656. Skifte foretoges d. 5. juni. Boets aktiver tilfaldt fire kreditorer, deriblandt borgmester Laurids Pedersen Mønbo i Stubbekøbing. Arvinger nævnes ikke⁵². Han er vel den Richard Willumsen, som i 1634 og igen i 1636 betalte lejermålsbøde i Stubbekøbing⁸ og kan formodes at være broder til Jacob Willumsen og måske – som resultat af lejermålene – fader til de to i note 42 nævnte personer.

Matz Willumsen kan ligeledes tænkes at have været broder til Jacob Willumsen. Han fik børn døbt i Stubbekøbing i perioden 1647–55, den første gang med Gundel Hans Andersens som gudmoder og Maren Carsten Hillebrandsens blandt fadderne, sidste gang med Hans Andersen blandt fadderne.

I 1675, 1681 og 1682 optrådte en yngre *Jacob Willumsen* som fadder i Stubbekøbing, flere gange sammen med medlemmer af de skotske familier. Han er vel den Jacob Willumsen, der 1681 nævnes som svoger til den i det følgende afsnit omtalte Jørgen Jacobsen og kan tænkes at være den Jacob Willumsen, som 1684 løste borgerskab som handskemager i Maribo og at have været søn enten af Matz Willumsen eller af Richard Willumsen i Vordingborg⁵³.

III

Slægten Montros

En tredje skotsk slægt nedstammer fra *Hans Andersen Montros*⁵⁴. Han var købmand i Stubbekøbing. På et eller andet tidspunkt er han blevet rådmand, og i byens måske vanskeligste periode – efter krigen 1657–60 – blev han i 1661 borgmester og virkede som sådan til sin død 28. nov. 1670. Han var tillige kirkeværge og blev begravet i kirken⁵⁵. I kirkebogen kaldes han Hans Andersen. Kun én gang – ved sin begravelse – er han der anført med navnet Hans Andersen Montros. En lysekrone, som han har skænket kirken, bærer indskriften Hans Andersen Montros Scotus, borgmester 1670⁵⁶. Hans Andersen var måske beslægtet med Hillebrand Andersen, thi Hillebrand Andersens sønnesøn Jesper Carstensen var formynder for Hans

Andersens søn Hans Montros⁷. Jesper Carstensen optrådte som sådan i 1673, da han kun var 22 år gammel. Det må undre, at han er blevet formynder og ikke hans fader eller hans ældre broder. Men Carsten Hillebrandsen kan have været tilstrækkeligt bebyrdet med værgemål, og Søren Carstensen har måske ikke været kvalificeret, da han kun var medhjælper hos faderen. – En søster til Hans Andersen døde i Stubbekøbing 9. april 1654. Hendes navn er ikke anført i Kirkebogen. – Hans Andersen var gift to gange, første gang med Gundel, som døde 17. sep. 1652. Dernæst giftede han sig 8. juni 1653 med Margrethe Jacobsdatter. Det er begrænset, hvad vi véd om disse. Vi må stort set nøjes med at formode.

Om *Gundel* véd vi, at hun blev begravet i den ene af de to begravelser, som Hans Andersen havde i Stubbekøbing kirke. I den anden blev han selv begravet⁸ og vel også Margrethe Jacobsdatter, hvis lig 25. aug. 1702 blev »hidført« og nedsat i den tillukte murede begravelse i kirken⁹. Det må betragtes som usandsynligt, at Gundel har fået helt sin egen grav. Hun har vel været enke, da Hans Andersen giftede sig med hende og er så blevet begravet i sin tidligere ægtefælles begravelse. Hendes navn, Gundel, gør det naturligt igen at se på gravstenene over Hillebrand Andersen og Jacob Willumsen. Indskriften på den sten, som Jacob Willumsen satte over Hillebrand Andersen, viser, at stenen var tænkt som en sten også over Gundel Carstensdatter. Hendes navn findes på stenen, men med dødsår in blanco. Og ganske det samme gælder stenen over Jacob Willumsen. På denne sten findes over indskriften et relief af en mand og en kvinde i halv figur. Man synes at kunne regne med, at Hillebrand Andersen, Jacob Willumsen og Gundel Carstensdatter er begravet i samme grav. Den manglende supplerings af indskrifterne kunne lade en tvivl tilbage m.h.t. hende. Men når man véd, hvor hyppig en sådan undladelse var, synes der ingen grund til at tillægge den betydning. Gundel Carstensdatter må da enten være død i tiden mellem 21. dec. 1641, da hun optrådte som sagsøger¹⁰, og kirkebogens begyndelse 1646 eller være identisk med Gundel Hans Andersens, som døde i 1652, idet afsnittet døde og begravede i Stubbekøbing kirkebog 1646–1700 ikke rummer nogen anden Gundel, som kan være Gundel Carstensdatter¹¹. Navnet Gundel var meget sjældent. Den nævnte kirkebog indeholder kun 6 personer af dette navn, som ikke kan henføres til en af de skotske slægter¹², og disse 6 kan meget vel være opkaldt efter Gundel Carstensdatter. Det er således sandsynligt, at Gundel Hans Andersens er identisk med Gundel Carstensdatter. At Hans Andersen i 1641 på Jacob Willumsens enkes vegne indstævnedes en række debitorer¹³ kan derimod ikke tages til indtægt for formodningen om et senere ægteskab. Da de hørte til samme snævre sociale lag, var det kun naturligt, at han tog sig af hendes sag.

Også Hans Andersens anden hustru, *Margrethe Jacobsdatter* er omgivet af en vis mystik. Hendes navn står sammen med Hans Andersens på den før nævnte lysekroner. Der står Margaretha Jacobsdatter Williams. Som det vil erindres, skrev Jacob Willumsens søn Richard Willumsen sig Williamsen. Det er derfor ganske naturligt, at Margrethe Jacobsdatter er blevet anset for en datter af Jacob Willumsen⁶⁴. Men hvis hun var det, skulle hendes nedennævnte barnebarn Birthe Sophie Montros og dennes mand Hans Jacobsen Schytte, et barnebarn af Jacob Willumsens ovenfor nævnte datter Maren Jacobsdatter, være næstsøskendebørn. Der foreligger imidlertid ikke i fynske og smålandske registre for disse to som for Christian Benzon og Maren Nielsdatter Cheldorph bevilling til ægteskab. Kan man i kancelliet have glemt at indføre bevillingen i registranten? Næppe. Vielsen er foregået efter forudgående trolovelse, og basis for trolovelsen var en forloverattest fra Hans Jacobsen Schyttes broder, pottemagersvend i Stubbekøbing Niels Jacobsen Schytte⁶⁵ og fra Birthe Sophies nedennævnte svoger Peder Christensen. De erklærede »at intet er på begge sider, som deres lovlige ægteskab i nogen måde kan hindre eller kuldkaste«⁶⁶. Desuden har man uden tvivl i Stubbekøbing præstegård vidst god besked om slægterne Montros og Schytte, da ægteskabet i 1741 blev indgået, thi præstekonen hørte til en slægt, som havde siddet i præstegården i de sidste 150 år. Margrethe Jacobsdatter må dog have haft en vis tilknytning til Jacob Willumsen. Derpå tyder lysekronerindskriften. Og hendes tre sønners indkaldelse som frænder til skiftet i Fanefjord præstegård viser det. Hun kan have været et barn, som han og Gundel Carstensdatter har taget til sig. Hans Andersen ses ikke at have haft børn i sit første ægteskab, men i ægteskabet med Margrethe fødtes mindst 7 børn, hvoraf 4, Jacob, Hans, Gundel og Alexander nåede voksenalder.

Jacob Montros, begravet i kirken 18. maj 1725, 67³/₄ år gammel⁶⁷, var ridefoged på Nielstrup i Vaabensted sogn på Lolland⁶⁸, senere købmand i Stubbekøbing. Han var som før nævnt gift med *Anna Carstensdatter*. De har næppe efterladt sig børn⁶⁹. Der foreligger ikke bevilling til dette ægteskab. Det formodede slægtskab mellem Hillebrand Andersen og Hans Andersen har altså ikke været så nært, at de var brødre, hvad det fælles patronymikon kunne tyde på⁷⁰.

Hans Montros, født 3. maj 1660, begravet i Maribo domkirke 24. juli 1705, var tolder ved Bandholm, ridefoged på Bandholmgaard og Aasmarke (det senere Knuthenborg)⁷¹ og konsumtionsforpagter i Maribo og Saks-købing⁷¹. Han var gift med *Anna Madsdatter*, som blev begravet i Maribo domkirke 5. marts 1726. En datter af dem, *Søster Montros*, blev 24. sep. 1721 i Østofte gift med handelsmand i Nakskov⁷² *Johannes Klog*, som 6. dec. 1729 blev begravet i svigerforældrenes begravelse, hvorefter hun fra-

gik arv og gæld⁷³. Søster Montros levede 1743 i Stubbekøbing som fattig enke⁷⁴.

Gundel Montros, født 10. nov. 1661, begravet 4. marts 1734, blev 19. nov. 1680 gift med *Jørgen Jacobsen*. Ved broderen Alexanders død 1732 boede hun som enke i Svinninge i Tusse herred hos sin datter *Johanne Margrethe Montros*, der var gift med *Peder Christensen*. Denne købte 1732 en gård i Stubbekøbing, som havde tilhørt Alexander Montros⁷⁵ og flyttede med kone og svigermoder til Stubbekøbing. Efter hans død giftede Johanne Margrethe Montros sig 3. aug. 1753 med værtshusholder og handelsmand i Stubbekøbing *Anders Lund* (søn af købmand og skipper sammesteds Rasmus Hansen). Foruden Johanne Margrethe havde Gundel Montros og Jørgen Jacobsen to sønner, *Hans Jørgensen Montros*, som blev skipper i København, og *Alexander Jørgensen Montros*, som blev by- og rådstueskriver i Viborg, og en datter, *Birthe Sophie Montros*, som 13. jan. 1741 blev gift med skipper i Stubbekøbing *Hans Jacobsen Schytte*, søn af den ovenfor omtalte præstekone Margrethe Hansdatter Schyttes broder, købmand i Stubbekøbing Jacob Hansen Schytte⁷⁶.

Hans Andersen Montros
d. 1670, købmand, borgmester
g. 1) m. Gundel, d. 1652
2) m. Margrethe Jacobsdatter Williams

Jacob Montros ca. 1657-1725 købmand, g. m. Anna Carstensd. 1659-1726 datter af Carsten Hillebrandsen	Hans Montros 1660-1705 tolder i Bandholm g. m. Anna Madsdtr. d. 1726	Gundel Montros 1661-1734 g. m. Jørgen Jacobsen	Alexander Montros 1665-1732, købm. g. m. Johanne Jørgensdatter Stadager ca. 1665-1730
	Søster Montros g. m. Johannes Klog d. 1729 hdlsmand i Nakskov	Johanne Margrethe Montros g. 1) m. Peder Christensen g. 2) m. Anders Lund	Hans M. skipper i Kbh.
		Alexander M. by- og rådstueskr. i Viborg	Birthe Sophie M. g. m. Hans Jacobsen Schytte skipper barnebarn af Hans Andersen Schytte og Maren Jacobsdtr.

Hans Andersens søn *Alexander Montros* var født 1. feb. 1665 og blev begravet i kirken 4. marts 1732. Han var gift med *Johanne Jørgensdatter Stadager* (datter af sognepræst i Stadager Jørgen Lauritsen Falster), som døde 1½ år før han, 65 år gammel. De havde ingen børn. Deres bos over-

skud var 4438 rdl.⁷⁷. Alexander Montros, som var købmand, kom til at indtage en særstilling i Stubbekøbing. Efter at magistraten her som i rigets andre småbyer var blevet afskaffet i 1682, følte byens borgere efterhånden savnet af en tillidsmand, der kunne tage sig af deres sager, ikke mindst på grund af borgernes ofte spændte forhold til byfogederne, der nu var byens eneste myndighed. En kreds af borgere rettede derfor i 1711 henvendelse til stiftamtmanden om at få Alexander Montros beskikket som »hovedmand« for dem. Andragendet bar frugt. Stiftamtmanden tillod, at Alexander Montros måtte være »formand for borgerskabet« med den opgave at »andrage og tale deres tarv«. Han beholdt dette i sin art enestående hverv til sin død. Der blev ikke udnævnt nogen efterfølger⁷⁸. I de tider kunne man næppe opnå en sådan anseelse, som Alexander Montros var genstand for, og en position som den han kom til at indtage, hvis man ikke havde sit på det tørre. Det havde Alexander Montros da også. Han var i århundredets første år byens største købmand, men i 1720 var det gået tilbage for ham. I anledning af påligningen af krigsstyr 1720 gjorde han uden at gå i detaljer rede for sin økonomiske stilling, som han betegnede som værende i tilbagegang, hvilket attesteredes af byfogeden og af borgere i byen⁷⁹. Som skiftet viser, har stillingen dog fortsat været ganske god.

IV

De skotske slægters økonomiske forhold

Det står efter det allerede berettede klart, at skotterne og deres efterkommere indtog en ikke ringe position i Stubbekøbing. Vi skal nu gennem uddrag af skattelister for tidsrummet 1657–1720 nærmere belyse deres økonomiske placering i forhold til byens øvrige befolkning. Tidsrummets længde, godt 60 år, medfører, at personkredsen skifter. Flere af de i det foregående beskrevne personer indgår overhovedet ikke i undersøgelsen, eftersom de er døde eller har forladt byen inden eller kort efter 1657. Dette gælder f. eks. Willumsen-slægten. Ved skatteansættelser umiddelbart før og efter krigen 1657–60¹³ betegnedes skatteevnen ved nætter, vel en mindelse fra en indkvarteringsskat. Skatten var en kombineret ejendoms- og næringssskat, idet såvel fast ejendom som »næring og brug« blev vurderet og udmålt i nætter⁸⁰. Før krigen blev resultatet 248¹/₄ nætter, pålignet 135 personer, efter krigen 94 nætter, pålignet 56 personer. Krigen havde altså reduceret både skatteevnen og skatteydernes antal med ca. 60%. Mange ejendomme var ødelagt (»nedbrudt«) eller stod ubeboede (»øde«), byens indbyggertal var faldet og næringslivet gået tilbage. Byen havde i de 100 år, som gik forud for krigen været i stadig tilbagegang, men krigen var det alvorligste slag⁸¹.

Skattens fordeling fremgår af følgende tabeller:

Før krigen

$1/2$ -2 nætter	110 personer med i alt	$136\frac{3}{4}$ nætter,	55% af nætterne
$2\frac{1}{2}$ -4 nætter	15 personer med i alt	45 nætter,	18% af nætterne
5-11 nætter	10 personer med i alt	$66\frac{1}{2}$ nætter,	27% af nætterne
<hr/>			
135 personer med i alt $248\frac{1}{4}$ nætter, 100%			

Efter krigen

$1/2$ -2 nætter	48 personer med i alt	$50\frac{1}{2}$ nætter,	54% af nætterne
$2\frac{1}{2}$ nætter	3 personer med i alt	$7\frac{1}{2}$ nætter,	8% af nætterne
5-10 nætter	5 personer med i alt	36 nætter,	38% af nætterne
<hr/>			
56 personer med i alt 94 nætter, 100%			

Hans Andersen og Carsten Hillebrandsen hørte både før og efter krigen til de højest beskattede. Hans Andersen var før krigen sat til 11 nætter, deraf en nat for to boder. Under krigen var de to boder blevet nedbrudt, og han blev efter krigen sat til 10 nætter. Før krigen var han byens største skatteyder. Efter krigen delte han denne plads med borgmester Laurids Pedersen Mønbo, som både før og efter krigen var sat til 10 nætter. Carsten Hillebrandsen var før krigen sat til $5\frac{1}{2}$ nætter, deraf $\frac{1}{2}$ nat for en bod⁸². Under krigen var også denne bod blevet nedbrudt, og efter krigen blev han kun sat til 5 nætter. Som det vil ses, havde de her nævnte tre personer klaret krigen betydeligt bedre end størsteparten af deres i forvejen dårligere stillede medborgere. Peder Hillebrandsen hørte til mellemgruppen af skatteydere. Han var før krigen sat til $2\frac{1}{2}$ nat. Hans enke sattes efter krigen til 1 nat.

Ved grundtakstansættelsen 1682 ansattes værdien af de ikke af kirken ejede ejendomme i byen til i alt 3800 rdl. Det drejede sig om 44 gårde, hvoraf 3 var ubeboede, 60 huse, hvoraf 4 ubeboede samt 11 øde gårdpladser og 29 øde huspladser, hvoraf halvdelen havde ligget øde siden krigen 1657-60, og 9 andre øde pladser og haver. Den største gård ejedes og beboedes af Margrethe Hans Andersens. Den var vurderet til 350 rdl. (den næststørste var vurderet til 210 rdl.). Nr. 6 efter værdi var Gabriel Thomsen Bisgaards gård, vurderet til 115 rdl., og nr. 7 Carsten Hillebrandsens, vurderet til 113 rdl. 4 mark. Foruden den store gård ejede Margrethe Hans Andersens udlejede ejendomme (en gård og to huse) til samlet værdi 35 rdl. og 10 øde pladser, vurderet til i alt 17 rdl., og hendes sønner ejede fast ejendom til samlet værdi 102 rdl. (en gård, vurderet til 50 rdl., 4 huse og 5 øde pladser). Et af husene stod tomt, de øvrige samt gården var udlejet. De tre sønner har åbenbart boet hos moderen og sammen med hende videreført faderens købmandshandel. Som det vil ses ejede disse fire personer 504 rdl. af byens ejendomsværdi eller 13% af værdien. Carsten Hil-

lebrandsen ejede foruden sin gård to øde pladser, tilsammen vurderet til 10 rdl. og Gabriel Thomsen Bisgaard foruden sin gård et hus, som stod tomt, vurderet til 5 rdl. De to slægters medlemmer, beboerne i tre af de 97 beboede ejendomme, ejede altså fast ejendom til et samlet vurderingsbeløb af 747 rdl. eller 1/5 af byens ejendomsværdi.

Konsumtionsligningen for 1697¹⁶ pålignede 98 personer et samlet beløb af 470 rdl. – 17 rdl. og derover blev pålignet følgende 6 personer: Søren Carstensen, Alexander Montros og Andreas Kruckow (købmand) hver 22 rdl., Rasmus Jespersen og Michel Jensen (øltapperi og avling) hver 18 rdl. og Jacob Montros 17 rdl. De til de to slægter hørende fire købmænd betalte altså 1/6 af konsumtionen.

Krigsstyr 1714⁷⁰ blev pålignet 91 personer med i alt 415 rdl. De fem største beløb præsteredes af:

Rasmus Scarvin og moder, Elisabeth Lassen under ét	100 rdl.
Alexander Montros	55 rdl.
Rasmus Jespersen	50 rdl.
Ditlev Flindt	45 rdl.
Jacob Montros	14 rdl.

Den før omtalte præsteenke Elisabeth Lassen og hendes søn var nu flyttet til byen, og de ydede deres store bidrag til krigsskatten. Men de fire købmænd i familiekredsen – til den kan Ditlev Flindt også regnes – betalte dog 2/5 af den samlede skat og betalte mere end halvdelen af det beløb, de 90 arbejdende indbyggere betalte. Og det var kun til statsskatten, Elisabeth Lassen og søn ydede noget væsentligt bidrag. I en ligning 1720⁸³ af skat til byen var hun sammenlignet med købmændene opført med et ret ubetydeligt beløb (og sønnen slet ikke), en følge af at byskatterne lignedes med halvdelen på næring – og hun drev ikke næring – og halvdelen på fast ejendom – men hendes faste ejendom var kun vurderet til 96 rdl. 1 mark.

En revideret grundtakst af 1719²³ viser en interessant ændring i ejerforholdene siden 1682. Den samlede ejendomsværdi var nu ansat til 3930 rdl., altså en smule højere end i 1682. Deraf ejede de fire største:

Ditlev Flindt	492 rdl. 0 m. 10 sk.
Rasmus Jespersens enke	416 rdl. 4 m. 8 sk. ⁸⁴
Alexander Montros	374 rdl. 1 m. 0 sk.
Jacob Montros	200 rdl. 4 m. 0 sk.
Tilsammen	1483 rdl. 4 m. 2 sk.

eller 38% af byens ejendomsværdi. Familiekredsen ejede altså i 1719 en næsten dobbelt så stor andel af byens ejendomsværdi som i 1682. Og ejen-

domskoncentrationen var i sig selv større, thi de fire største i 1682 (Margrethe Hans Andersens, købmand Andreas Kruckow, sognepræsten og en præsteenke) ejede kun 31% af ejendomsværdien.

Den flere gange nævnte *Ditlev Flindt* var søn af den fra Rostock indvandrede købmand og skipper i Nykøbing Henrich Flindt og Anna Bergeshagen. Han var født i 1681, havde 1706 løst borgerskab som købmand i Nykøbing, men var i 1708 flyttet til Stubbekøbing, hvor han 4. dec. 1708 blev gift med Søren Carstensens enke. Nu, en halv snes år efter sin ankomst, var han byens største ejendomsbesidder, og efter yderligere 10 års forløb var han den største næringsdrivende skatteyder, idet han i listen over bidrag til Københavns genopbygning efter branden i 1728 er opført med 39 rdl. 2 mark årlig i 3 år. Den næststørste bidragyder var Alexander Montros med 38 rdl. årlig. Derefter fulgte købmændene Anders Lund og Christian Benzons med hver 16 rdl. Ditlev Flindt og hans slægt (svigersønnen Lars Hansen Staal, dattersønnen, Klintholms ejer Ditlev Staal og dennes søstersøn Ditlev Flindt Scheel) førte an blandt byens købmænd et stykke ind i 1800-årene.

- - -

At købmændene var velstillede i sammenligning med byens øvrige befolkning betyder ikke, at de var særligt godt stillede. De har antagelig følt sig siddende i trange kår. Og ikke uden grund. De stadige krige under Christian IV, Frederik III, Christian V og Frederik IV havde været i bund og grund ødelæggende for landet, og da Stubbekøbing i forvejen var i tilbagegang, kan byen siges at være dobbelt ramt. Men trods fælles skibbrud har der som påvist været stor forskel på de økonomiske vilkår for de få købmænd på den ene side og det øvrige borgerskab på den anden side, og denne forskel har naturligvis været i høj grad mærkbar i det ganske lille samfund, hvor alle kendte hverandre – byen havde ved denne tid kun ca. 500 indbyggere. Den økonomiske ulighed har været forbundet med en stor social forskel, med en afsondring af købmændene fra den øvrige befolkning, således at f. eks. ægteskabsforbindelse mellem købmandsklassen og personer af håndværkerstanden eller af byens laveststående lag var så at sige udelukket. På denne baggrund kan man spørge, hvorledes udefra kommende som de tre skotter har kunnet komme til magt og ære i byen. Har Hillebrand Andersens chance været, at der ikke blandt byens befolkning var egnede mænd til alle ledigblevne købmandsgårde, og at byen var så ussel, at den ikke har været tillokkende for mænd fra andre dele af landet? Hvad var hans og de andre to skotters erhverv før ægteskabet med dansk kvinde? Kan han ved egen hjælp have erobret Stubbekøbing? Eller har ægteskabet hjulpet ham på vej? Hvem var Gundel Carstensdatter?

Lad os prøve at rekonstruere hende. Hun fødte Carsten Hillebrandsen i 1624 og Richard Willumsen i 1636, og vi tænker os hende som den Gundel Hans Andersens, der døde i 1652. Hillebrand Andersen var født ca. 1583. Henset til tidspunktet for Richard Willumsens fødsel, og til at hans søster kan have været yngre end han, er det rimeligt at antage, at Gundel har været en halv snes år yngre end Hillebrand. Hun har da ved Carsten Hillebrandsens fødsel været ca. 30 år, ved Richard Willumsens godt 40 år og ved Jacob Willumsens død ca. 45 år. Det er da ganske naturligt, at der ikke fødtes børn i hendes formodede ægteskab med Hans Andersen. Tænker vi os hende gift med Hillebrand Andersen tidligst ca. 1615, et par og tyve år gammel, kan hun meget vel på det tidspunkt have været enke og have indbragt en købmandshandel i ægteskabet. – Men nu er vi langt inde i fantasiens verden. Vil det lykkes at løse Gundels gåde?

NOTER:

De i noterne anførte arkivalier, som ikke er angivet at bero i Rigsarkivet (RA), findes i Landsarkivet for Sjælland.

Tidsangivelser med dato for fødsel (dåb), vielse og død (bgr.) er, når andet ikke er anført, fra Stubbekøbing kirkebog.

Nykøbing betyder overalt Nykøbing på Falster.

1. Nævnes kan kbmd. i Nykøbing Heinrich Flindt, d. 1689, Nakskov-kbmd.-ene Jochum Blich, d. 1731, og Johan Ditmer, d. 1743, Saksøbing-kbmd.-ene Evert Hincheldej, d. ca. 1700, og Mathias Jochum Ditmer, d. 1722, Maribo-kbmd. Johan Reimer, d. ca. 1680, borgm. i Nysted Mathias v. Westen, d. 1677, og bartsvær i Rødby Jørgen Johan Mackeprang, d. ca. 1718.
- 1a. Den eneste mere fremtrædende Stubbekøbing-borger af tysk oprindelse var den i det følgende nærmere omtalte Ditlev Flindt (søn af den i note 1 nævnte Heinrich Flindt), som ved ægteskab med en enke i en af skotteslægterne tilgiftede sig en større købmandshandel.
2. Georg Nørregaard: Nykøbing på Falster gennem tiderne, 1977, s. 179.
3. Holger Hjelholt: Falsters Historie I, 1934, s. 151.
4. sst. s. 196.
5. sst. s. 205 og 207.
6. Både hun og flere af de i det følgende nævnte personer af dette navn kaldes snart Gundel, snart Gunder.
7. Se oversigtstavlerne s. 131, 137 og 141.
8. Stubbekøbing byfogedregnskab, RA.
9. Tingsvidne af 4. sep. 1627, Stubbekøbing byarkiv, RA.
10. Danmarks kirker, udg. af Nationalmuseet, bd. 8,1, s. 288 og 284. Se endvidere Bering Liisberg: Stubbekøbing gennem tiderne, 1912, s. 141, der gengiver indskriften på Jacob Willumsens gravsten. I gengivelsen betegnes han som borgmester og kirkevæрге, men ved eftersyn i kirken er det konstateret, at stenen siger borger og kirkevæрге.
11. Se sidste stk. i dette afsnit.
12. Stubbekøbing kbg., som begynder i sommeren 1646, viser, at et barn blev født 10.4.1647. Men datteren Sidsels fødsel findes ikke i kbg. Hun må have været ældre, antagelig født 1645/46. Hun optræder første gang som fadder 6.9.1661.

13. Bering Liisberg, s. 65.
14. Grundtakst af 25.6.1682, sst. s. 184.
15. Højesterets dombog, tom. 1, 1690, pag. 1218, RA.
16. Stubbekøbing købst. regnskaber 1670–1701, RA.
17. Stubbekøbing skifteprot. 1694–1709, s. 394.
18. Stubbekøbing kbg., dåb 6.9.1681.
19. Stubbekøbing kirkeregnskabsbog 1677–1724, s. 153.
20. Stubbekøbing skifteprot. 1694–1709, s. 546.
21. Danmarks kirker, bd. 8,1, s. 286. – Der er ved denne tid en lakune i kbg.s dåbsliste.
22. Lolland-Falsters stifts arkiv A II, dokumenter og breve for hele stiftet 1579–1762, læg: Underretning om skolerne i Loll. og Falster.
23. Loll.-F. stiftamt arkiv, Stbk. købst. breve 1747.
24. Sønnerne Hans Martner, Lars Poulsen Martner og Johan Henrik Martner, alle i Nykb., døtrene Anna Magdalene, g. 1) Stbk. 8.9.1711 m. kbmd. i Maribo Johan Møller, 2) Maribo 29.10.1716 m. kbmd. i Maribo og Nykb. Benjamin Lind, en broder til Søren Carstensens hustru Engel Jacobsdatter Lind, Anna, g. Nykb. 9.6.1724 m. kbmd. i Stbk. Jesper Engberg, Anna Elisabeth, g. 1) Maribo 19.1.1733 m. kbmd. i Maribo Johan Glocksin, 2) sst. 1.12.1741 m. kbmd. sst., senere exam. jur. og birkedommer i Knuthenborg birk Mathias Knudsen og Magdalene Sybille, g. 1) Nykb. 15.2.1735 m. skipper og kbmd. i Nykb. Jens Jonsen, 2) sst. 3.2.1764 m. kbmd. sst. Wohlrath Wilhelm Øhmcke. – Jesper Engberg, den eneste af disse kbmd. der var Stbk.-borger, var s. af sgpr. der i byen Jesper Jespersen Engberg. Han havde ikke heldet med sig som kbmd. Ved ligningen af bidr. til Kbh.s genopbygning e. branden 1728 var han af byens kbmd. den lavest ansatte (9 rdl. 3 mark årl. i 3 år) og i ekstraskat-lign. 1743 var han opført uden livsstillig og ikke sat i skat, men betegnet som fattig med mange børn.
25. Stbk. skifteprot. 1719–68, s. 145.
26. Til nærmere belysning af disse slægtsforbindelser henvises til Persh. T. 12. rk. I, s. 51 og 13. rk. VI, s. 81 f. samt til note 24 til nærv. artikel.
27. Elisabeth Lassen var enke. Hun havde først været g. m. sgpr. i Nr. Vedby Rasmus Scarvin og efter hans død med efterfølgeren Gert Mejer. Hun døde i 1728, 96 år gl. Bering Liisberg (s. 262) siger, at hun var dtr. af »den fra Kbhvns belejring bekendte Jens Lassen (Lasson)«. Men dette kan – medmindre hun var væsentligt yngre end ved hendes bgr. anført – ikke være rigtigt, hvis han som anført i Dansk Biogr. Lex., 2. udg. XIV, s. 104, var født ca. 1625.
28. Loll.-F. stiftamt arkiv, Varia, ekstraskatligninger m. v. 1725–29.
29. Rentekammeret 2244.258, RA.
- 29a. Loll.-F. hist. samf. årbg. 1947, s. 315.
30. Anna Carstensdatters identitet fremgår af, at Søren Carstensen i skiftet efter Jørgen Nielsen Strøe i Nykb. skifteprot. 1691–94, 280b, nævnes som hendes broder og at »salig Jacob Montros enke Anna Carstensdatter« ved sin bgr. i Stbk. kbg. anføres at være død i sin alders 67 år 1 uge og nogle dage. – Som fadder 31.3.1695 i Stbk. kaldes hun Anna Jacob Montroses. Hverken Nykb. eller Stbk. kbg. har vielser 1693–95.
31. Det er dog ikke ganske udelukket, at han var søn af den i note 35 nævnte Hillebrand Hillebrandsen.
32. Stbk. kbg. vielser 15.6.1723, 19.11.1720 og 17.7.1713.
33. Stbk. skifteprot. 1694–1709, s. 215 og 427.
34. sst. s. 333.
35. Disse formodninger støttes først og fremmest på fadderfortegnelser i Stbk. kbg. Peder Hillebrandsens hustru Sibret bar 15.4.1647 Carsten Hil-

lebrandsens søn Hillebrand til dåben, og 16.5. s.å. bar hun Carsten Jensens søn Jens til dåben. Blandt fadderne var Carsten Hillebrandsen. Peder Hillebrandsen var i sammenligning med flertallet af byens befolkning ikke helt dårligt stillet (Bering Liisberg, s. 68). Han døde 3.5.1660. Hustruen overlevede ham. – Gunder Hillebrands og Boild Hillebrandsdatter, som var faddere hhv. 1.11.1651 og 20.2.1661, kan også tænkes at have været Hillebrand Andersens børn, ligeledes Hillebrand Hillebrandsen, som 1.4.1655 var fadder sammen med Carsten Hillebrandsen. I Stubbekøbing kbg. forekommer han kun denne ene gang. Han kan derfor tænkes at være den Hillebrand Hillebrandsen, som var rådmænd i Maribo og rigsdagsmand i 1660 (Fr. Barfod: De borgerlige rigsdagsmænd 1660, s. 170 ff.). – I Stubbekøbing kbg. forekommer også en Hillebrand Skomager. Han fik døtre døbt 28.4.1646 og 16.5.1654; en datter døde 21.4.1648, og selv døde han 20.3.1658. – *Carsten Jensen* var fadder, da Jesper Carstensen blev døbt 15.1.1651. Se desuden ovenfor under Peder Hillebrandsen. Carsten Jensen døde 21.4.1658. Økonomisk var han stillet nogenlunde som Peder Hillebrandsen. I 1660 var hans gård næsten nedbrudt. I 1682 var dens tilstand den samme (Bering Liisberg, s. 68 og 195). Hans søn (Falsters landstingsbog 1664–83, 173b) skipper *Jacob Carstensen*, som jan. 1675 (fødsel 25.12.1674) og 4.2.1681 var fadder sammen med Søren Carstensen, døde på hjemrejse fra Bergen og blev bgr. i Norge. Skifte holdtes i Stbk. 30.6.1697. Boets overskud var kun 48 sld. Han efterlod sig enke og en lille søn (Stbk. skifteprot. 1694–1709, 96). Enken, Eleonora Thomesdatter Kruckow, en søster til kbmd. i Stbk. Andreas Kruckow, blev året efter gift med Ole Andersen. Carsten Jensens datter

Maren Carstensdatter træffer vi i Stbk. kbg. 23.8.1663, men kun denne ene gang. Hun var da fadder sammen med Hans Andersen Montros hustru Margrethe og med Jacob Willumsens datter Maren g.m. sognepræsten i Fanefjord. I 1681 tjente Maren Carstensdatter i Fanefjord præstegård (Mønbo herreds gejstl. skifteprot. 1681–94, 11a).

36. Perlestikkerbogen, udg. 1954 af Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie, s. 65 og 68.
37. Nakskov skifteprot. (børnebog) 1641–46, 19.3.1643, fol. 139a. Børnenes navne er ikke anført, ej heller moderens og farbroderens.
38. Kbg. mangler dåbsindførsler i tidsrummet 11.5.1656–12.1.1659.
39. I stamtavlen Hage i Patriciske slægter III, s. 100, er anført, at Richard Willumsen 13.9.1663 blev g.m. byfoged i Stege Jens Hansen Haggens datter Elisabeth. At dette er urigtigt, og at R.W.s hustru var dtr. af Jens Clausen fremgår af, at Jens Jepsen i Borre, som var indstævnet til betaling af gæld til R.W. og til salig Jens Clausen, i retten »benægtede intet til borgmesteren skyldig at være eller til hans kones sal. fader« (Møns øster herreds tingbog 1677–83, 167a, 21.10.1680). – Der kan også henvises til, at der på resterne af et epitafium i Stege kirke har kunnet læses navnene Sidsel, Willumsen og Jens Clausen (Danmark kirker, bd. 6,1, s. 224). Sidsel sal. Jens Clausens forekommer i Møns vester herreds tingbog 1674–81, 99b. I Holms samlinger (seddel R.W.) i L.A. for Sjæll. kaldes hun Sidsel Jacobsdatter. – Jeg takker ekspeditionssekretær cand. jur. Erik Rosendal dels for at have meddelt mig denne berigtigelse, dels for at have stillet sin samling Montros- og Willumsen-notater til min rådighed. Disse notater har været en uundværlig hjælp ved udredningen af Richard Willumsens afstamning.

40. Schous forordninger I, s. 731.
41. Eksempelvis i Stege skifteprot. 1703-11,12, hvor retsskriveren (fol. 1) havde kaldt ham Willumsen og i Sjællands landstings pantebog 1669-84, 298, hvor han i dokumentets tekst kaldes Richert Willumsen, men i underskriften hedder R. William- sen.
42. Navnet Richard forekommer ganske vist som patronym hos to personer: Anders Richardsen, fadder 3.7., 28.8., 16. og 30.10.1664 og Cathrine Richardsdatter, fadder 17.5.1693, hvilket viser, at der har eksisteret en anden Richard - eller måske var de børn af den ovenfor nævnte Richard Willumsen af Vordingborg, jvfr. trediesidste stk. i dette afsnit.
43. Albert Fabritius og Harald Hatt: Haandbog i Slægtsforskning, 3. udg., s. 230.
44. Møns landstings tingbog 1679-81, 37b.
45. Loll.-F. stifts arkiv, kgl. bevillinger til ægteskab i forbudne led m. v. 1719-64, div. år.
46. Fra Niels Benzon - søn af sgpr. i Lund Niels Bentsøn - og Gundel Richardsdatter nedstammer en kendt slægt Benzon (Dansk biogr. Lex., 2. udg. II, s. 387). En anden datter af Richard Willumsen blev g. m. sgpr. i Hunseby Niels Fransen. Om deres efterslægt fås et fingerpeg gennem Immanuel Barfod: Den falsterske Geistligheds Personalhistorie II, s. 40.
47. Mønbo herreds geistl. skifteprot. 1695-1722, 28.
48. Samme 1681-94, 1.
49. Stege skifteprot. 1703-11, 234.
50. Vordingborg kærnerregnskaber 1632/33-44/45.
51. Vordingborg rådstuebog 1647-62, 58a.
52. Vordingborg skifteprot. 1637-94, 181b.
53. *Matz Willumsen* fik børn døbt i Stubbekøbing 24.10.1647, 15.7.1649, 1.1.1652 og 23.2.1655. Da et barn døde 6.11.1647 og et andet 3.12.1648, må i al fald et barn være født før kbg.s begyndelse. - Den yngre *Jacob Willumsen* var fadder i Stbk. 11.2., 25. og 28.3.1675, 31.3.1681, 13.2. og 18.10.1682. Svogerskabet med Jørgen Jacobsen nævnes i Mønbo herreds geistl. skifteprot. 1681-94, 8b og borgerskabet i Maribo fremgår af rentekammersag 2244.234 i RA.
54. Navnet betyder vel, at han ligesom Jacob Willumsen og to i Nybk. kirke bgr. mænd (Immanuel Barfod: Den falsterske Geistligheds Personalhistorie I, s. 90, note 2) var født i Montros. Men som slægtsnavn er navnet Montros fornemt, idet der eksisterer - og allerede dengang eksisterede - en skotsk adelig slægt Montros (Salmonsens Konv. lex., 2. udg. XVII, s. 264).
55. Stbk. kirkeregnskabsbog 1677-1724, 8b.
56. Danmarks kirker, bd. 8,1, s. 280.
57. Falsters landstingsbog 1664-83, 173a, jvfr. 122b.
58. sst. 126a.
59. Stbk. kirkeregnskabsbog 1677-1724, 170b.
60. Falsters norrø herreds tingbog, 1641-43, 8a.
61. Afsnittet døde og bgr. har ingen synlige lakuner, og det forekommer usandsynligt at indførelse af bgr. af en person som Gundel Carstensdatter skulle være glemt.
62. Det drejer sig om Gunder Tønnesdatter, som tjente Christian Thomsen og blev bgr. 2.10.1674, om Gunder Nielsdatter, som var fadder 12.3. 1654 og 11.5.1656 og som 20.7.1656 blev g. m. Peder Jensen, om Gunder Michelsdatter, som 1.1.1665 blev g. m. Jens Sørensen og om to døtre af Oluf Olufsen ved navn Gunder, dbt. 17.8. 1647 og 1.11.1651. Den sidst døbte blev holdt over dåben af Gunder Hillebrands. Den sjette Gunder var sgpr. i Nr. Vedby Niels Christensen Othings hustru Gunder, som var fad-

- der 5.10.1651 sammen med Hans Andersen og som 12.4.1655 holdt en søn af Hans Andersen over dåben.
63. Falsters nørre herreds tingbog 1640-41, 79a, 12.1.1641.
  64. Bering Liisberg s. 141.
  65. Han blev senere kbmnd. og kirkeværg i Stbk. og døde som skoleholder i Vejringe, Aastrup sogn.
  66. Til sammenligning skal anføres en forloverattest, som en månedstid senere blev udstedt af Christian Benzons broder, kbmnd. i Stbk. Jens Benzon og af Hans Jacobsen Schytte til brug ved Niels Jacobsen Schyttes trolovelse med Maren Nielsdatter Cheldorphs datter af 1. ægteskab, Margaretha Lauridsdatter Kaalund. Denne attest gik ud på, »at de ikke er hverandre nærmere beslægtet og besvogret end de det allerunderdanigst har ansøgt og at ellers intet er på begge sider, som deres lovlige ægteskab kan hindre«. (Stbk. kbg.) – Ægteskabsbev. forelå, da attesten udstedtes.
  67. Han skulle herefter være født i 1657. Ved denne tid er der en lakune i Stbk. kbg.s dåbsliste.
  68. Loll.-F. hist. samf. årbg. 1919, s. 23.
  69. Der levede ingen efterkommere af dem ved skiftet 1732 e. Alexander Montros.
  70. Det næsten beviste ægteskab mellem Hans Andersen og Gundel Carstensdatter ville desuden være forbudt, hvis Hans Andersen og Hillebrand Andersen var brødre (Forordn. af 16.6.1637 § 2 og Reces af 27.2.1643 II.5.3.2). Bevilling foreligger ikke.
  71. Maribo købst. regnskaber 1701-16, RA.
  72. Borgerskab 1717, rentekammersag 2244.234 i RA.
  73. Loll.-F. landstings skøde- og pante-prot. 1723-34, 427.
  74. Rentekammeret 2244.257, RA.
  75. Stbk. bytings- og rådstueprot. 1731-39, 77b.
  76. sst. 77 og skifte e. Joh. Margr. Montros i Stbk. skifteprot. 1719-68, 528.
  77. Samme skifteprot. 281. Skiftet indeholder foruden de her benyttede oplysninger om slægten Montros mange oplysninger om slægten Stadager.
  78. Bering Liisberg, s. 237-41.
  79. Stbk. købst. regnskaber 1702-20, RA.
  80. Bering Liisberg, s. 135.
  81. Sven Henningsen: Stubbekøbing 1354-1954, s. 47-69.
  82. Bering Liisberg kalder bodens ejer Christen Hillebrandsen, men da en person af dette navn ikke er antruffet andetsteds, er jeg gået ud fra, at Christen skal være Chasten (dvs. Carsten).
  83. Stbk. rådstuearkiv, dokumenter vedr. borgervæbningen 1719-1848.
  84. Det drejer sig – i al fald stort set – om den samme ejendomsmasse, som vi ovenfor har set blive solgt for 1280 rdl. For at forstå forskellen i beløbene må man kende grundtakstens historie. Grundtaksten indførtes ved forordning af 28.1.1682, som påbød vurdering af al købstadsejendom. Grundtakst var benævnelsen på 1/8 af vurderingssummen og af grundtaksten skulle der betales 5% i skat til staten. Da vurderingen blev foretaget af lokale folk, har værdierne nok fra første færd været for lavt ansat. Statsskatten ophævedes ved forordning af 29.12.1694, men grundtaksten levede videre, nu som basis for påligningen af den ene halvdel af skatten til byen. Den anden halvdel lignedes på basis af næringstaksten, en for hver enkelt næringsdrivende efter hans virksomheds givtighed udmålt takst. Summen af byens nærings-takst udgjorde samme beløb som summen af grundtaksten, og byskatten blev da for hver enkelt borger beregnet af hans grund- plus næringstakst. Der foretoges naturligvis hvert år ændringer i næringstaksten, men man søgte at holde summen på et og samme beløb år efter år. Ellers skulle man jo nemlig af hensyn til balancen mellem grundtakst og næringstakst

også ændre grundtaksten. Denne revideredes fra tid til anden, i Stbk. således 1710 og 1719. Men af h. t. næringstaksten bestræbte man sig på at holde summen konstant. Grundtak-

stens ejendomsværdier fortæller altså ikke noget som helst om ejendommenes absolutte værdi, men kun om deres værdi i forhold til byens øvrige ejendomme.

Generalforsamling 1980

Mandag den 28. april 1980 afholdtes ordinær generalforsamling i Frederiksberg kommunebibliotekers foredragsal.

Den konstituerede formand, Finn H. Blædel, bød velkommen og udtalte mindcord over den afdøde formand, afd.bibliotekar Sven Houmøller.

Direktør, landsretssagfører E. Friehling valgtes til dirigent og fastslog generalforsamlingens lovlighed. Blædel aflagde bestyrelsens beretning, der især drejede sig om arrangementerne omkring 100-års jubilæet og samarbejdet med de slægtshistoriske foreninger. Henning Jensen rettede kritik af Samfundets virksomhed og mente, at ekspeditionen (Museumstjenesten) var for dyr. Kritikken blev drøftet og imødegået, og beretningen godkendtes énstemmigt.

Regnskabet for 1979 blev aflagt og kritiseret af Henning Jensen og Otto Bendixen, der udtalte, at regnskabet i sin form var gammeldags og uigennemskueligt, ligesom et budget for 1980 efterlystes. Der blev stillet forslag om at overgå til EDB regnskab. Bestyrelsen lovede at overveje regnskabsformen, hvorefter regnskabet og en kontingentforhøjelse fra 65 til 75 kr. énstemmigt godkendtes.

En meget livlig debat om det fremsatte lovændrings-forslag resulterede i, at et flertal af bestyrelsen trak forslaget tilbage, og lovede efter forhandling med oppositionen at fremsætte et nyt forslag på næste års generalforsamling.

Til formandsposten foreslog Blædel på et flertal af bestyrelsens vegne (alle ÷ Georg Simon), arkivar, cand. mag. Hans H. Worsøe. Trafikinspektør Degener foreslog Georg Simon. Et forslag fra Henning Jensen om adgang til at stemme ved fuldmagt afvistes af dirigenten. En afstemning ved håndsoprækning viste en så overvældende majoritet for Hans Worsøe, at dirigenten konstaterede, at han var valgt. Til sekretærposten og redaktør af Personalthistorisk Tidsskrift foresloges af det samme flertal af bestyrelsen som ovenfor, arkivsekretær Finn Andersen, medens Bendixen foreslog Henning Jensen. Valgt blev Finn Andersen efter samme procedure og resultat som ved formandsvalget.

På bestyrelsens vegne overrakte formanden den ved jubilæet indstiftede »Medalje for en bemærkelsesværdig personalthistorisk indsats« til læge Mogens Seidelin for hans enestående præstationer inden for den danske borgerlige genealogi med udarbejdelsen og udgivelsen af »Den Seidelinske slægtsbog«, hvorved han har placeret sig i allerførste række af nulevende danske slægtsforskere. Seidelin takkede.

Under eventuelt rejste læge Olaf Kirstein atter bomærkesagen, og Nils G. Bartholdy redegjorde for arbejdet hermed.

Efter generalforsamlingen kunne Worsøe give ordet til professor Carl-Erik Johansson fra Brigham Young University i Utah, der yderst informativt og inspirerende talte om slægtsforskning i USA.

FHB

Hans Nelleborg og Rasmus Nellemann

Af

Aksel Nellemann

I Slægthaandbogen udgivet af Th. Hauch Fausbøll i året 1900 indledes afsnittet om slægten Nellemann således: »Slægten er antagelig af tysk Afstamning, men har i en lang Aarrække haft Rod i den danske Landbostand og synes at have arbejdet sig op fra Fæste gennem Forpagtning til Selveje«.

Siden disse ord blev skrevet, har grundige kildestudier bekræftet de sidste af dem, men afkræftet de første. Der er intet, som peger i retning af tysk afstamning, men der er godt nok tale om en social opstigning – i et bestemt tilfælde endda fra jordløs lejehusmand til godsejer inden for tre generationer.

Man kan læse en del herom i det udmærkede lille skrift, som lektor Leo Wad udsendte i 1963 under titlen: Efterslægt af forvalter ved Egeskov landvæsenskommissær Niels Rasmussen Nellemann født ca. 1720. I skriftets indledning findes nogle værdifulde oplysninger om Rasmus Nellemann, der døde i Kværndrup i 1753, og dennes far Hans Rasmussen, undertiden kaldt Hans Nelleborg.

Det følgende er en videreførelse af den forskning, Leo Wad påbegyndte om *Hans Rasmussen* og *Rasmus Nellemann*.

Det synes ikke muligt at dokumentere, hvornår *Hans Rasmussen* er født eller, hvem han var søn af. Det ældste vidnesbyrd om hans eksistens er et notat indført i Kværndrup kirkebog i 1676. Det er yderst kortfattet og oplyser kun, at hans datter var død. Pigens navn og alder nævnes ikke, ej heller dødsdato eller begravelsesdato.

For tiden efter 1676 kan man finde oplysninger om Hans Rasmussen ikke så få steder i det historiske kildemateriale. Det er bemærkelsesværdigt, at hans navn tre af disse steder er anført som *Hans Nelleborg*. Man finder ham benævnt således i et ekstraskatteregnskab fra 1678¹ samt i Kværndrup kirkebog under årene 1678 og 1679.

En gård i Krarup sogn – et nabosogn til Kværndrup sogn – kaldtes i 1600-tallet *Nelleboe*. Senere kaldtes den *Nældeborg*². Da det ofte er sket, at en mand benævnes med navnet på det sted, han kommer fra, melder den tanke sig uvilkårligt, at Hans Rasmussen nok stammer fra gården *Nelleboe/Nældeborg*, men noget bevis herfor kan ikke føres.

Sidst i 1670'erne og først i 1680'erne var Hans Rasmussen jordløs husmand, der trods manglende jord var ejer af et lille husdyrhold. Som Frid-

lev Skrubbeltrang har påvist på basis af sine studier af landbosamfundene, var det ikke ualmindeligt, at jordløse husmænd holdt dyr og havde græsningsret i byvängen³.

Man kan fastslå Hans Rasmussens sociale status ved studier i matriklen fra 1688, i modelbogen for Sunds herred fra 1682⁴ og i en række ekstraskatteregnskaber.

I matriklen findes hans navn anført under »jordløse huse« i Kværndrup by, og i modelbogen står han opført som bruger af et hus uden jord i Kværndrup. I ekstraskatteregnskaberne og i de præstemandtaller, der undertiden ligger ved ekstraskatteregnskaberne, kan man finde hans navn gang på gang. I regnskaber over kop- og kvægskat er han med følgende år: 1678, 1682, 1683, 1684, 1686 og 1687. I regnskaber over kop- og ildstedskat kan man finde ham 1688, 1689, 1690, 1691 og 1692. Endvidere er han opført i regnskabet over kopskat i 1699, og endelig findes hans navn i præstemandtallerne til familie- og folkeskatteregnskaber fra 1696, 1697, 1699 og 1700.

Som før nævnt er han i skatteregnskabet 1678 anført med navnet Hans Nelleborg. I alle de andre regnskaber er han benævnt Hans Rasmussen. Regnskaberne fra 1678 og 1682 er opstillet, så det ikke synes muligt at konstatere, hvilket gods han hørte under, medens det i alle de øvrige regnskaber klart fremgår, at han hørte under Ravnholt.

Det er så heldigt, at man kan udelukke den mulighed for fejltagelse, der kunne have forekommet, hvis flere personer i Kværndrup havde heddet Hans Rasmussen. I hvert eneste af de nævnte ekstraskatteregnskaber findes der kun anført én mand med navnet Hans Rasmussen (i 1678 dog som nævnt kaldt Hans Nelleborg) i hele Kværndrup sogn.

Man kan også trygt gå ud fra, at Hans Rasmussen er identisk med Hans Nelleborg. Det vil fremgå af følgende skema:

<i>År</i>	<i>Navn anført i kirkebog</i>	<i>Navn anført i skatteregnskab</i>
1676	Hans Rasmussen	
1677	Hans Rasmussen	
1678	Hans Nelleborg	Hans Nelleborg
1679	Hans Nelleborg	
1682	Hans Rasmussen	Hans Rasmussen

Hvis Hans Rasmussen ikke er identisk med Hans Nelleborg, skal en Hans Rasmussen forsvinde (afgå ved døden eller rejse bort) i tidsrummet 1677–1678 samtidig med, at en Hans Nelleborg dukker op. Endvidere skal Hans Nelleborg forsvinde mellem 1679 og 1682 og en ny Hans Rasmussen dukke op (eller Hans Rasmussen dukke op igen). Noget sådant lyder

utroligt, og i hvert fald har Kværndrup kirkebog intet notat om, at en Hans Rasmussen er død i tidsrummet 1677–1678, og heller intet om, at en Hans Nelleborg er død mellem 1679 og 1682.

Kilderne viser, at Hans Rasmussens kone fødte fem børn: den førømtalte datter, der døde i 1676, to dødfødte børn, et i 1677 og et i 1678, en søn, der fik navnet *Rasmus*, døbt den 12. oktober 1679, og en datter, der fik navnet *Anne*, døbt den 7. maj 1682. Hverken moderens navn eller navnene på fadderne ved de to dåbshandlinger i 1679 og 1682 er indført i Kværndrup kirkebog.

Annes senere skæbne kendes ikke – om Rasmus mere i det følgende.

I de seks tilfælde, hvor Hans Rasmussen har betalt *kvægskat*, viser skatteregnskaberne, hvad hans husdyrhold omfattede. Det varierede lidt; eksempelvis havde han i 1678 en ko, en hoppe, en kalv og to får, i 1682 to hopper, en ko og en so, medens han i 1684 kun havde en ko og en hoppe.

Om *kopskat* gjaldt, at børn op til 10–12-års alderen gik fri. Derfor er der intet mærkeligt i, at først skatteregnskaberne fra 1691 anfører et barn i Hans Rasmussens husstand. Bemærkelsesværdigt er det derimod, at regnskaberne for 1696, 1697 og 1699 anfører en søn i husstanden. Sønnen må være Rasmus, som da var 17–20 år gammel. Der kan givetvis ikke have været et sådant behov for arbejdskraft på et jordløst husmandssted, at en voksen søn behøvede at hjælpe til hjemme. Forklaringen på forholdet er da også en hel anden: Hans Rasmussen var blevet gårdmand.

Det er ikke muligt at konstatere præcist, hvilket år Hans Rasmussen overtog en gård, men man kan fastslå, at det må være sket inden 1701 – sandsynligvis omkring 1695. Beviserne herfor er følgende:

Matriklen 1688 (der som nævnt har Hans Rasmussen opført blandt jordløse husmænd) viser, at der på gård nr. 17 i Kværndrup sad en Jep Pedersen. Som proprietær anføres Christen Scheel, dvs. at gården hørte under Ravnholt. I en matrikel for Vindinge og Sunds herreder dateret 1701 (i Nyborg amtstues arkiv)⁵ er der ved gård nr. 17 imidlertid noteret: »Jep Pedersen nu Hans Rasmussen«. Som proprietær er her anført: »Rafnholt nu jomf. Gersd.«. I begge matrikler er gårdens »nye matricul« opgivet til 2 tønder, 5 skæpper og 2 fjerdingkar plus svinsolden 1 fjerdingkar og 1 album.

Den nærmere datering til cirka 1695 hviler på præstemandtallet fra 1696. Selv om det nu og da kan være vanskeligt at fastslå, hvorvidt de personer, der er opført i ekstraskatteregnskaber og præstemandtaller, er gårdmænd eller husmænd, synes det helt klart, at Hans Rasmussen i præstemandtallet fra 1696 står anført som en af dem, der er gårdmænd.

En fæsteprotokol fra Ravnholt, hvori man lidt mere direkte og præcist kunne have konstateret Hans Rasmussens overtagelse af gården i Kværndrup, synes beklageligvis ikke at eksistere.

Få år efter, at Hans Rasmussen var blevet gårdmand, fik han og hans familie nyt herskab. Skøde- og panteprotokollen i Fynbo landstings arkiv⁶ viser, at hr. Niels Krag til Egeskov den 12. februar 1703 købte nogle gårde i Kværndrup. Det skete på en auktion i Odense. Protokollen anfører navne på fæsterne af de ejendomme, Niels Krag købte, og blandt disse navne findes der for en af gårdene noteret: »Hans Rasmussen og Rasmus Hansen«. Endvidere er den pågældende gårds hartkorn opgivet efter både gamle og nye matricul – efter gamle med 9 tønder, 5 skæpper, 1 $\frac{1}{3}$ fjerdingkar og efter nye med 2 tønder, 5 skæpper, 2 fjerdingkar samt skov 1 fjerdingkar, 1 album. Som man vil kunne se, stemmer skøde- og panteprotokollens tal for nye matricul overens med de tidligere anførte tal fra matriklerne 1688 og 1701. Det kan tilføjes, at tallene for gamle matricul stemmer overens med tallene i matriklen 1688, der som bekendt bringer både det »gamle« og det »nye« hartkorn.

Der er et moment vedrørende den omtalte auktion i Odense, som bør bemærkes. Skøde- og panteprotokollen anfører, at sælgeren af gårdene i Kværndrup er hr. Iver Rosenkrans til Rosenholm, der solgte sit strøgods på Fyn. Det stemmer dårligt med matriklen fra 1701 – altså fra kun to år tidligere – der anfører, at Hans Rasmussens gård hørte under Ravnholt. Har jomfru Gersdorff afhændet gård nr. 17 i Kværndrup mellem 1701 og 1703? Eller har forholdet nogen sammenhæng med, at hun indgik ægteskab i 1701?

Det er bemærkelsesværdigt, at skøde- og panteprotokollen i Fynbo landstings arkiv anfører både Hans Rasmussen og Rasmus Hansen som siddende i gården. Om forholdet har været juridisk bindende formaliseret med fæstebrev for begge, er det ikke muligt at konstatere, men man tør nok roligt slutte, at de to har levet og arbejdet sammen gennem årene.

I 1719 indtraf der imidlertid en ændring. Niels Krags enke Sophie Juul tillod sin skriver Pedersen Skiøtte at udstede et fæstebrev til *Rasmus Hansen*⁷.

Fæstebrevet er dateret den 27. april. Det findes indført i Egeskov fæsteprotokol, hvor man kan læse, at Pedersen Skiøtte »... bortfæster til Rasmus Hansen, barnefødt i Kværndrup, den halve part af sin faders Hans Rasmussens gård sammested, som han for ham godvillig oplod, hvilken bemeldte halve gård Rasmus Hansen må nyde, bruge og beholde med al dens tillæg ...«.

Endvidere meddeler fæstebrevet, at der »... er og bemeldte Rasmus Hansen forundt af steene grunden den halve part, som magister Claudianus forhen har haft i brug ...«. (Claudianus var sognepræst i Kværndrup fra 1692 til sin død i 1715).

Det vil være naturligt, hvis man studser over udtrykket »den halve part af sin faders ... gård«. Jævnt og ligefrem forstået må disse ord betyde, at

Rasmus Hansen kun fik en halv gård. Der er dog ingen grund til at gruble nærmere herover, da der foreligger bevis for, at han få år senere har hele gården. Det kan konstateres i en lægdsinddelingsrulle fra 1724^s, hvor Rasmus Hansens navn er anført under Kværndrup sogn med en gård, der i hartkorn ager og eng er sat til 2 tønder, 5 skæpper og 2 fjerdingkar. Det er tal, der stemmer overens med dem i matriklerne og i skøde- og pante-protokollen i Fynbo landstings arkiv bortset fra, at målet for svins olden (1 fjerdingkar og 1 album) er udeladt. Der kan derfor ikke herske tvivl om, at Rasmus Hansen i 1724 sad på samme gård, som hans far fæstede engang i 1690'erne.

Hvor længe Hans Rasmussen levede efter at have afgivet gården, er det ikke muligt at konstatere. Både om hans dødsdag og om hans kones navn og data er kilderne tavse.

Vi vender tilbage til Egeskov fæsteprotokol. Den indeholder endnu et vidnesbyrd, der er værd at bemærke. Den nye fæster bekræftede og underskrev »med egen hånd« på, at han i alle måder ville »holde og efterleve« fæstebrevet. Underskriften lyder: *Rasmus Hansen Nelle Mand*.

Hermed står vi over for det ældste bevarede notat med slægtsnavnet *Nellemann*. Et senere notat, der er 34 år yngre, findes i Kværndrup kirkebog, som under året 1753 anfører: »21 apr. prædikatet over *Rasmus Nellemann* i Qverndrup«.

Der mangler kirkebøger for Kværndrup sogn for årene mellem 1709 og 1753. Derfor kan man ikke konstatere i samtidige kilder, hvornår Rasmus Nellemanns børn døbttes. Det er heller ikke muligt at få oplyst, hvilket navn der anvendtes i forbindelse med den kirkelige handling. Kaldte man faderen Rasmus Hansen eller Rasmus Nellemann? Sluttes man tilbage i tiden fra senere kilder, synes det imidlertid utvivlsomt, at navnet Nellemann er blevet det navn, man har anvendt om familiemedlemmerne. Det bruges i Egeskov skifteprotokol, hvor skiftet efter Rasmus Nellemann er optegnet, og det følger børnene deres liv igennem.

Ifølge skifteprotokollen^u skete boets forsegling efter Rasmus Nellemanns død den 18. april 1753, og det endelige skifte foretoges den 14. juli samme år. Arvingerne var enken *Maren Rasmusdatter* og otte børn samt et barnebarn. Maren Rasmusdatters navn kendes i øvrigt kun fra omtalen i skiftet; hverken hendes vielse med Rasmus Nellemann eller hendes død og begravelse har det været muligt at finde notater om i Kværndrup kirkebog.

Bobeskrivelsen viser, at gården rummede tre stuer – den ene dog betegnet som den lille stue – samt et pigekammer, et karlekammer og et bryggers. Indboet synes at have været solidt og fornuftigt uden overdådighed. Der nævnes to borde af eg og et af fyr samt stole, bænke, et skab, sengesteder osv. Af lidt mere kostbart inventar bemærker man seks tintallerkener, et tinfad, to kobberbryggerkedler og en messingkedel. I gården var

flere heste, tre køer, tolv får, en vædder, fem marksvin, tre grise, tre gæs og en gase.

Skiftet og delingen den 14. juli blev ordnet på mønsterværdig vis. Den ældste af de ni arvinger, sønnen *Mogens Nellemann*, havde forud taget føringen og fået alt forberedt til dagen. Han optrådte som værge for sine tre ugifte søstre *Sara*, *Anna* og *Lovise* og med fuldmagt fra sine to brødre *Niels* og *Peder* og sin svoger *Jeppe Friderichsen* (der var gift med afdødes datter *Karen*). På barnebarnet *Marens* vegne optrådte hendes far *Anders Nielsen* fra Høye. Mogens Nellemann meddelte på egne vegne og for dem, han repræsenterede, at de alle gav afkald på deres fædrearv, som de overlod til deres mor. Anders Nielsen tilsluttede sig dette afkald på sin datters vegne. Endvidere meddelte Mogens Nellemann, at Niels, Peder og han selv yderligere gav afkald på den mødrearv, der til sin tid ville falde, for at sikre gården for broderen *Conrad*, der havde fæstekrav på den, men endnu var »ikuns ung«.

Skifteforvalteren tiltrådte alle de fremførte erklæringer og planer og sluttede derefter skiftet.

På grund af lakunen i Kværndrup-kirkebøgerne kan fødselsdatoerne for Rasmus Nellemanns børn som sagt ikke dokumenteres. Om deres skæbne senere i livet skal her kun ganske kort anføres følgende:

Mogens Nellemann var den af flokken, der socialt set nåede højest til vejr. En overgang tjente han på Raskenberg (= Juelsberg), blev derefter forpagter først af Elvedgård (ca. 1744–1746), senere af Bågegård (Tommerup sogn) og endte som godsejer, idet han i 1755 købte Lerbækgård ved Vejle. Han døde den 30. december 1789¹⁰.

Niels Rasmussen Nellemann er udførlig omtalt i Leo Wads tidligere anførte skrift. Han fæstede i 1761 gården Broholm i Brylle sogn og var ca. 1780–1790 forvalter på Egeskov. Han døde den 15. december 1791 i Fåborg.

Peder Nellemann må være død inden den 15. april 1776, på hvilken dato hans efterladte kone *Johanne Marie* blev begravet i Stubbekøbing kirkes kor. En søn *Rasmus Ludvig Nellemann* betegnedes i 1791 som boende i en ejendomsmølle på Falster¹¹.

Sara Nellemann blev gift med *Jørgen Thune*, fæster af Egebjerggård under Lehn (= Hvidkilde). Hun blev begravet den 31. marts 1790, hendes mand den 16. juni 1791 (Kirkeby sogn)¹².

Kirsten Nellemann, der ægtede *Anders Nielsen*, fæster under Bramstrup af en gård i Høye i Lunde sogn, døde allerede i 1742. Hun blev begravet den 10. november. Hendes mand, der levede indtil 1796, var gift endnu to gange¹³.

Karen Nellemann blev gift med *Jeppe Friderichsen*. Parret boede i 1753 i Bogense, senere på Masnedø (Vordingborg landsogn). Jeppe Friderichsen

må være død inden 1787, da folketællingslisten for dette år anfører, at Karen Rasmusdatter, »selvejer«, var enke efter første ægteskab¹⁴.

Anna Sophie Nellemann ægtede den 11. januar 1754 *Lars Pedersen Schmidt*, fæster under Wedellsborg af Brandsøgården på Brandsø (Husby sogn). Brylluppet stod på Bågegård. Anna Sophie Nellemann overlevede sin mand, der døde ca. 1786, i mange år. Hun blev begravet i Kerte sogn den 12. maj 1801.

Conrad Nellemann overtog som planlagt faderens gård, men flyttede i 1765, da han fæstede en anden gård i Kværndrup. Den gård blev en slægtsgård – overtaget i 1814 af hans søn og i 1854 af hans sønnesøn¹⁵. Conrad Nellemann døde den 12. oktober 1811.

Lovise Nellemann blev den 18. marts 1755 gift med *Matthias Nielsen*, der var skipper i Stige i Lumby sogn. Også dette bryllup stod på Bågegård. Efter Matthias Niensens død i 1768 ægtede hun skipper *Adam Hansen Leopolt*. Hun døde i Lumby sogn i 1770 og blev begravet den 6. marts.

NOTER

I de følgende noter betegnes Rigsarkivet ved RA, Landsarkivet for Fyn m. m. ved LAF.

1. Dette og andre i artiklen nævnte ekstraskatteregnskaber findes i RA.
2. Danmarks Stednavne nr. 13. Svendborg Amts Bebyggelsesnavne. Udgivet af Stednavneudvalget ved John Kousgaard Sørensen. 1958. Side 99.
3. Fridlev Skrubbeltrang: Det danske Landbosamfund 1500–1800. 1978. Side 141.
4. Finn Stendal Pedersen: Alfabetisk, topografisk registratur over brugernavne på Fyn 1682. Udarbejdet på grundlag af modelbøgerne ved Chr. V's matrikulering. LAF. Samme forfatter: Koder og suppleringslister til EDB-kildeudgave af modelbøger for Fyn 1682–1687. 1976.
5. LAF.
6. Skøde- og panteprotokollen 1699–1706, folio 245. LAF.
7. Egeskov fæsteprotokol 1712–1719, side 46–47. LAF.
8. Lægds inddelingsrulle, som amt-, herred-, sogn- og byvis forklarer, hvorledes lægderne er inddelte ved de nationale land infanteri distrikters nye indretning. 1724. Danske Kancelli. RA.
9. Egeskov skifteprotokol 1734–1770. LAF.
10. Om Mogens Nellemann se bl. a.: Danske Slotte og Herregaarde, 2. udgave, bind 15, 1967, side 342 og 345, Th. Hauch Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, side 676, Samlinger til Elvedgaards Historie ved Vedel Simonsen, 2. og 3. hæfte, 1846, Optegnelser om Baagegaard i ældre og nyere Tid af F. Hjort, 1896, Vejle Amts Aarbøger 1922, side 134, 1925, side 6 ff, 1930, side 135.
11. Lehn godsarkiv, skifteprotokol 1790–1812, folio 15. LAF.
12. Samme protokol som i note 11 inde-

- holder skifte efter Jørgen Thune, folio 15 ff. LAF.
13. Bramstrup godsarkiv, fæsteprotokol 1681–1808, folio 10, og skifteprotokol 1755–1768, folio 105. LAF.
  14. Jeppe Friderichsen og Karen Nelledes bopæl på Masnedø omtales både i skiftet nævnt under note 12 og i skiftet efter Anna Sophie Nellemann (Wedellsborg skifteprotokol).
  15. Svendborg Avis den 10. marts 1962.

Slægten Brysting fra Sydvestsjælland

Af
Erling Petersen

Navnet på denne slægt ses første gang nævnt i året 1398, da præsten, hr. *Niels Brysting* i Næstved solgte og skødede sit hus med tilliggende grund i Porsegade til Sct. Peders kloster eller Skovkloster, som det allerede dengang kaldtes. Han står opført som dominus Nicolaus Brystingh på præstelisten i klosterets dødebog, der imidlertid ikke oplyser, hvilken af byens kirker han var præst ved¹.

En meget betydelig del af slægten *Brysting* synes i øvrigt at have hørt hjemme i Næstveds nærmeste omegn, men navnet kunne dog også undertiden dukke op andre steder. Den 30. marts 1422 nævnes således bonden *Svend Brysting* fra Lundby som vidne i en sag, der var til behandling på Hammer herredsting, og fra samme ting kendes *Hemming Brysting* fra Lille Vindinge, der den 27. februar 1497 omtales i et tingsvidne angående græsningsretten ved Mogenstrup møllesø². Desuden nævnes i 1567 en *Laurids Brysting* som fæster af et byggested, der tilhørte Vordingborg kirke³.

Men bortset fra disse tre, der jo dels levede til forskellige tider og dels var uden påviselig indbyrdes slægtsforbindelse, så kan det utvivlsomt anses for givet, at de fleste medlemmer af slægten havde hjemme i Næstveds vestligste opland, hovedsagelig i Vallensved sogn, men dog med enkelte afstikkere til nabosognet Hyllinge. Det fremgår bl. a. af et sognestævne, der holdtes på Vallensved kirkegård umiddelbart efter gudstjenesten fastelavns søndag, den 29. febr. 1512. Efter at nogle vidner var blevet afhørt om en engrætte, blev der udtaget tolv dannemænd fra sognet, der skulle stå inde for vidnernes udsagn. Blandt disse nævnes »en beskeden mand, *Niels Brysting* af Stubberup« og *Morten Brysting* fra Vallensved. Også den ene af præstens kaldsmænd var af slægten. Han hed *Mathis Brysting* og boede i Tostrup, der i ældre kilder undertiden angives som hørende til Vallensved, men som i vore dage hører til Hyllinge sogn⁴.

Et ganske tilsvarende billede af slægtens tilhørsforhold tegnes i et kvægskatteregister fra Korsør len 1566, idet der også her findes opnoteret en række bønder med efternavnet Brysting. Ganske vist boede en enkelt af dem, *Hans Brysting*, der havde to svin og to øg, så langt borte som på Glænø i Vester Flakkebjerg herred, og en anden ved navn *Laurids Brysting*, der betegnes som »en arme blinde stackel« og ingen husdyr ejede, boede i Spjellerup, Marvede sogn, men de øvrige boede alle i Vallensved sogn. Det

var *Hemming Brysting*, der boede i Vallensved og havde en ret stor besætning, *Anders Brysting* fra Kyse, der efter besætningsens størrelse at dømme var en holden mand, og *Morten Brysting*, der også var bosat i Kyse, men som kun havde to køer⁵.

Stort set kan det på grundlag af 1500-tallets sparsomme kilder anses for givet, at Vallensved sogn var hjemsted for den overvejende del af slægten, og denne antagelse bestyrkes yderligere i det nærmest følgende århundrede, hvor kilderne dels blev flere og dels flød rigeligere. Indførelsen af kirkebøger blev i den henseende af væsentlig betydning. Sognepræsten i Vallensved, hr. Jens Foss, påbegyndte allerede i 1645 sognets ældste kirkebog, som desværre blev ført temmelig sjusket både af ham og af de to efterfølgende præster, men trods det rummer den alligevel så mange oplysninger om slægten Brysting, at det er blevet muligt at følge den et godt stykke ind i det 18. århundrede. Hertil kommer så de oplysninger, der har kunnet uddrages af såvel skattelisterne som af matriklerne fra 1662 og 1664, men især af forarbejderne til Christian den Femtes matrikel. Markbogen fra 1682 oplyser således, at der i Vallensved sogn på den tid levede tre gårdmænd, der hed Brysting til efternavn. De to var brødre og boede i Stubberup, der med sine fire gårde var den mindste landsby i sognet; den tredje boede i Vallensved by, men hørte vistnok til en anden gren af slægten end de to andre.

I løbet af 1700-tallet gik navnet helt af brug i Vallensved sogn, hovedsagelig fordi en række af slægtens drengebørn døde, inden de kom til skelsår og alder, og det levede tilsyneladende kun videre hos efterkommerne af *Morten Nielsen Brysting*, der i 1708 døde som sognekapellan i nabosognet Fodby, og som var broder til de to gårdmænd i Stubberup, *Hans* og *Peder Brysting*. Det var faderen til disse tre, der blev stamfader til den slægt, som skal behandles i det følgende.

FØRSTE SLÆGTLED

1. *Niels Jensen Brysting*, f. o. 1605, † 1664 i Stubberup, begr. 12. april, »blef lagt i kiercken«, gårdmand i Stubberup, kirkeværge; var i 1639 mellem de syv kaldsmænd fra sognet, der tillige med provsten Povl Jensen Kolding fra Herlufsholm udstedte kaldsbrevet til sognets nye præst, hr. Jens Foss; gift senest 1628 med *Bodil*, der på skift kaldes Boel Nielses i Stubberup eller Boel Brystings, og som overlevede sin mand i næsten fem år: »18. januar 1669 begravet Boeld Nielses i Stubberup«⁶. Børn: 2. slægtled, nr. 2-5.

ANDET SLÆGTLED

2. *Morten Nielsen Brysting*, f. 1629 i Stubberup, † 25. sept. 1708 i Fodby præstegård. Han er formentlig identisk med den Martinus Nicolaii, der den 16. maj 1653 blev dimitteret til universitetet fra latinskolen i Slagelse. Ifølge egne opgivelser kom han til Fodby som sognekapellan i 1662, men var nok til at begynde med kun medhjælper hos forgængeren Mogens Nielsen Benløse, der døde i embedet den 17. august 1663. Morten Brysting kom allerede året efter i proces med forpagteren på Ydernæsgården, Hans Brunsvig, der havde vist sig uvillig til at søge »Fogedbye kiercke« og give tiende dertil. Det blev ham nu pålagt ved dom af 24. marts 1664. I 1680 kom Morten Brysting selv i en slem klemhærke, da vicekansler Holger Vind til Harrested lod ham indstævne for et løfte, han den 24. marts 1676 havde afgivet om at stå inde for et beløb af 121 sldr. 2 mk., som en fæstebonde, Laurids Nielsen i Jenstrup, tilforn birkefoged ved Harrested birketing, var blevet sit herskab skyldig i resterende landgilde og for brøstfældighed på sin gård. Laurids Nielsen døde imidlertid i februar 1680 uden at have betalt, hvad han skyldte, og da opgørelsen over hans bo den 20. februar viste, at formuen ikke kunne betale gælden, gik vicekanslerens ridefoged, Jens Simensen, til provsteretten for at få Morten Brysting til at betale underskuddet. Han prøvede først at smyge udenom under henvisning til, at kautionsbrevet dels var skrevet på slet papir og dels ikke årligt efter recessen var »til tinge fuldbyrdiget«, og desuden var han ikke blevet oplyst om, hvad der ved registrering og skifte var gået fra til selvskylden. Ridefogeden krævede ham dømt til at betale, men hr. Morten erklærede, at han »self med hans excellence ville tale«. Det bragte imidlertid ikke sagen ud af verden, og til sidst var der ingen vej udenom: Han *måtte* betale, hvad han havde kautioneret for, men pengene havde han ikke, så dem lånte han af sin nabopræst, hr. Cornelius Povelsen i Karrebæk. I 1691 gerådede han i en ny proces angående tienden af Ydernæsgården, der nu ejedes af Knud Thott til Gavnø, men trak denne gang det korteste strå, skønt han som bevis fremlagde dommen over Hans Brunsvig fra 1664, der i øvrigt viste sig at være det afgørende bevis for, at Knud Thott havde retten på sin side.

Endelig prøvede den nye sognepræst til St. Peders kirke i Næstved, Johan Vandal, i 1699 at formene Morten Brysting hans indtægter, da han mente, han var blevet kapellanen pånødt, men ved landemodet kom det til forlig, hvorved hr. Vandal »af medlidenhed og broderlig kærlighed« gik med til godvillig at betale hr. Morten »halvdelen af, hvad denne påstod for den forbigangne tid, og siden give ham årlig

3 tdr. rug og 3 tdr. byg foruden præstegården i Fodby, som hr. Morten fremdeles bebor, med dens tilliggende offer med avling og andet som tilforn, hvormed hr. Morten var velfornøjet og takkede magister Vandal«.

Siden sad Morten Brysting uantastet i sin præstegård, var jævnlig med provsten ude i registrerings- og skifteforretninger og kom hyppigt til familien i Kyse og Stubberup, der gerne så deres børn båret til dåben af Jytte hr. Mortens i Fodby. Ved skiftet efter Morten Brysting, der fandt sted den 4. april 1709, viste det sig, at boets midler udgjorde 926 sldr. 2 mk. 13½ sk., gælden 639 sldr. 3 mk. 5 sk. Hans enke arvede i alt 147 sldr. 3 mk. 12 sk., de seks sønner hver 21 sldr. 3 mk. 15 sk. og datteren 10 sldr. 3 mk. 15 sk., men de fire ældste sønner, der alle var veletablerede købmænd, afstod af kærlighed til deres moder fra at modtage deres arveparter. Det var formentlig også disse fire sønner, der bekostede gravstenen over deres fader, en ortoceratit-kalksten, der ses fastmuret i Fodby kirkes kor, og som har følgende indskrift: »Morten Nielsøn Brysting, præst i Foedby i 45 år, født i Stubberup i Vallensved sogn 1629, død 25. september 1708, 79 år gammel«.

Morten Brysting blev gift i Fodby senest 1666 med *Jytte Christensdatter*, der ved en dåb 1665 kaldtes jomfru, mens hun det følgende år omtaltes som Jytte hr. Mortens. Hun var født omkr. 1641 i Fodby præstegård som datter af sognekapellan *Christen Mickelsen Aalborg* (kaldet til Fodby 24. juni 1635, † omkr. 1652) og hustru *Inger Henriksdatter*, der døde i maj 1684 (2° gift med *Mogens Nielsen Benløse*). Efter at Jytte Christensdatter i 1709 havde måttet oplade præstegården for den nye kapellan, hr. Rasmus Perlesticker, forlod hun Fodby og bosatte sig i Kyse sammen med sin 33-årige ugifte datter Catharina, og her døde hun godt et halvt år senere. Den 27. nov. 1709 begravedes i Vallensved Jytte Christensdatter, »sal. hr. Mortens i Kiuse«⁷. Børn: 3. slægtled, nr. 6–12.

3. *Hans Nielsen Brysting*, f. efter 1630 i Stubberup, Vallensved sogn, † omkr. 1686–89 *ibid.* (lakune i kb.). Han boede først i Øllerup, men overtog ved faderens død 1664 sin fødegård i Stubberup, der på det tidspunkt hørte til Sorø Akademis gods, og betalte samme år hartkornsskat til dette herskab. I 1669 blev alle fire gårde i Stubberup bortskiftet til Chr. Vind og hans brødre og hørte derefter under Harstedgaard, som Holger Vind fra 1674 blev eneejer af. I matriklen af 1688 blev Hans Brystings gård betegnet som nr. 1 i byen og dens hartkorn ansat til 7 tdr. 4 skpr. 2 fdk. 2 alb.

Hans Brysting blev gift 1° før 1656 med *Bodil*, † 1668 i Stubberup, begr. i Vallensved 16. okt. Hendes fødsel og oprindelse kendes ikke. Hans Brysting giftede sig 2°, men hustruens navn ses ikke angivet

nogetsteds. Hun døde 1683, begr. 14. marts. Kort efter må han være blevet gift 3°, for i 1684 fik han en søn døbt, men heller ikke denne hustrus navn kendes^f. Børn: 3. slægtled, nr. 13–19.

4. *Peder Nielsen Brysting*, f. efter 1630 i Stubberup, † 1692 *ibid.*, begr. den 8. juni i Vallensved. Var fra 1683 kirkeværge. Også han betalte i 1664 hartkornsskatten til Sorø Akademis gods. Hans gård var den største i Stubberup og havde efter matriklen af 1688 et hartkorn af 7 tdr. 5 skpr. 2 fdk. 1 alb.

Peder Brysting blev gift 1° 25. nov. 1655 i Vallensved med *Karen Olufsdatter*, † senest 1665, men begravelsen ses ikke anført i kb. Gift 2° 8. april 1666 med *Cicel*, hvis fødsel og død ikke kendes. Peder Brysting var vistnok gift tre gange, men hans tredie kone kendes ikke^o. Børn: 3. slægtled, nr. 20–23.

5. *Karen Nielsdatter Brysting*, f. efter 1630 i Stubberup. Hun og moderen nævnes sammen som faddere i kirkebogen 1650–60¹⁰.

TREDIE SLÆGTLED

I.

Sognekapellan Morten Brystings børn med Jytte Christensdatter (se nr. 2).

6. *Niels Mortensen Brysting*, f. omkr. 1669 i Fodby, † 1721 i Skælskør, 51 år gl., begr. 11. juli. Student 1690 fra Slagelse, blev 15. april 1692 af præsten i Kvislemark, Didrik Grubbe, anbefalet til biskop Jens Bircherod, men opnåede aldrig befordring til gejstligt kald. I stedet blev han handelsmand og erholdt 7. maj 1703 borgerskab som købmand samt øl- og brændevinshandler i Skælskør. Ved skiftet efter faderens død gjorde han indsigelse imod, at præstegården i Fodby skulle sættes i fæld, skønt han og brødrene selv havde ladet udmelde synsmænd til at besigtige bygningerne. Som nævnt overlod han sin fædrearv til moderen, og han og broderen Christen påtog sig at tage vare på såvel søsterens som de to yngste brøders arv. Ved skiftet efter Niels Brysting, der fandt sted den 21. juli 1722, var byens rektor, Jens Pind, værge for enken, mens Anders Herlofsen Møller var den 14-årige datter Ingers værge. Boet udviste et overskud på 119 rdl. 6 sk., der deltes ligeligt mellem moder og datter.

Niels Brysting blev den 6. okt. 1702 (trol. 16. aug.) i Skælskør kirke viet til *Dorothea Zachariasdatter*, † 16. febr. 1736 i Skælskør, enke efter *Christopher Artmann*, der døde 1699 i Skælskør, efterladende sig enke og fire børn, der intet arvede, da formue og gæld ved skiftet den

20. juni 1699 gik lige op. Ved skiftet efter Dorthé Zachariasdatter, der holdtes den 5. nov. 1736, levede kun tre af børnene fra hendes første ægteskab, nemlig Hans Jørgen Artmann, der boede i København, Christopher Artmann, der sejlede på Ostindien, men som nogle år senere blev færgemand i Jægerspris, og Cathrine Artmann, gift med Frederik Schmidt på Lolland. Datteren af 2. ægteskab, Inger Nielsdatter Brysting, var gift med maler Johan Topp i Skælskør. Boet var ringe. Arvingerne fragik arv og gæld, da det viste sig, at gælden oversteg formuen med 7 rdl.¹¹. Barn: 4. slægtled, nr. 24.

7. *Christen Mortensen Brysting*, f. omkr. 1670 i Fodby, † 1717 i Skælskør, begr. 25. nov., 47 år gl. Han fik den 5. aug. 1705 borgerskab som handelsmand i Skælskør, hvor broderen Niels nogle år i forvejen havde slået sig ned. Skælskør var på den tid en fattig by med forladte huse og øde gårde, så skattetrykket var hårdt for byens borgere. I 1710 måtte Brysting og hans hustru betale skat af hver sin paryk samt af én karl og to piger, men da han året efter yderligere skulle svare skat af ét barn og to heste, blev det ham for meget af det gode. Han klagede til skattevæsenet og kunne henvise til en anden skatteyder, der sad i lignende kår, men som var sluppet billigere. Hans klage blev taget til følge, og han fik skatten nedsat med følgende begrundelse: »Denne mand har vel liden handel og nærer sig deraf, men kan dog ikke betale uden efter det, som findes anført udi den 56. artikel, såfremt han ikke skal rykkes op med rode, – er da for ham ialt 16 rdl.« – Om han nu havde beklaget sig mere, end der egentlig var grundlag for, eller det blot var tiderne, der havde bedret sig, får stå hen, men ved sin død i 1717 efterlod han sig én efter tidens forhold ret anselig formue. Ved skiftet, der blev sluttet den 7. febr. 1719, viste det sig, at overskuddet androg ca. 4000 rdl., hvoraf enken fik halvdelen.

Christen Brysting blev den 8. dec. 1704 i Skælskør viet til *Mette Cathrine Christensdatter Høystrup*, f. 1687 i Skælskør, † 25. april 1725 *ibid.*, »begr. 3. maj udi capellet i kirchen, 38 år gl. mindre end 3 mdr. 2 uger 2 dage«, datter af handelsmand *Christen Pedersen Høystrup* og hustru *Maren Nielsdatter* i Skælskør. Ved skatteansættelsen efter Brystings død blev der taget hensyn til, at en del af hendes arv bestod af møbler og uvisse fordringer. Måske hang den lemfældige behandling sammen med en vis respekt for hendes temperament, for i 1716 havde hun måttet vedtage en bøde på 3 rdl. for overfald på en – i dette tilfælde ret sagesløs – person ved navn Jacob Barch, som hun var gerådet i slagsmål med. Hele affæren begyndte som et mundhuggeri, der blev overværet af hendes tre tjenestepiger og Henrik Peitersen, der også boede i Skælskør. Sidstnævnte var den 14. marts 1716 kommet ind til Brystings, og mens han stod ved skorstenen i køkkenet,

havde han hørt Jacob Barch, der var studiosus, og Mette Cathrine Brysting disputere om djævelen. Hun havde herunder spurgt monsieur Barch, om djævelen var i ham, men han havde kun svaret: »Djævelen haver intet med mig eller mine at bestille.« Derpå havde hun spurgt, om det ikke var djævelen, der havde ført ham ud af kammeret, men Barch havde lidt drilagtigt svaret: »Ja, jeg véd skam ikke, om det var djævelen eller nissen!« Så havde det ene ord taget det andet, og til sidst jog hun ham ud på gaden og slog ham over halsen med en spade. Hendes mand fik imidlertid sagen ordnet i mindelighed og betalte bøden, og en måned senere afstod Jacob Barch sagen¹².

Mette Cathrine Høyrstrup sal. Brystings agtede dog ikke at hendsidde som enke, men indgik nyt ægteskab i 1719, da skiftet var ordnet. Hendes nye ægtefælle var handelsmand *Lorentz Petersen*, f. 8. nov. 1689 i Korsør, † 8. dec. 1748 i Skælskør. I kirken ses en ligsten over ham, og det fremgår af indskriften, at de havde været gift i seks år, og at Mette Cathrine Høyrstrup også hvilede her med to sønner og én datter¹³. Børn: 4. slægtled, nr. 25–31.

8. *Catharina Mortensdatter Brysting*, f. omkr. 1675 i Fodby, formentlig død i Kyse, Vallensved sogn. Hun flyttede 1709 med sin moder til Kyse og blev den 6. juli 1710 viet i Vallensved til *Erich Andersen Koch*, der boede i Kyse, og som var blevet enkemand året i forvejen. Hans første hustru, hvis navn ikke kendes, blev begr. 7. juni 1709¹⁴. Børn: 4. slægtled, nr. 32–33.
9. *Jacob Mortensen Brysting*, f. omkr. 1676 i Fodby, † 6. marts 1745 i Stege. Han fik den 11. okt. 1710 borgerskab som købmand i Stege, blev kirkeværge og med tiden en velstående mand. Han var ikke til stede i Fodby ved skiftet efter faderen, da han ikke »for vinterens besværlighed« kunne komme fra Møn til Sjælland. Han var tre gange gift og overlevede endda sin tredie kone, skønt hun var 30 år yngre end han.

Han blev gift 1° den 2. okt. 1708 i Stege med matrone *Thrine Peiters*, enke efter *Peiter Christensen*, der både havde været rådmænd og en tid også borgmester i Stege. De var barnløse og velhavende og skænkede 1697 en oblatæske i sølv til Stege kirke. I 1708 døde *Peiter Christensen* og efterlod ifølge testamente 800 sldr. til nogle slægtninge. Resten havde enken i behold, så alene ved sit giftermål blev *Brysting* ret velstillet. Ægteskabet blev imidlertid kortvarigt og var barnløst. *Thrine Peiters* døde i Stege 1712 og blev begr. den 20. april.

Brysting blev så gift 2° den 17. febr. 1713 i Skælskør, viet i huset efter kgl. bevilling af 8. jan., med *Elisabeth Christensdatter Høyrstrup*, f. 1692 i Skælskør, dbt. 21. juli (*Lisabeth*), † 1721 i Stege, 29 år gl., begr. 25. febr. i den brede gang i Stege kirke i *Jacob Brystings* ejen-

domsbegravelse, datter af købmand *Christen Pedersen Høystrup* og hustru *Maren Nielsdatter* i Skælskør. Hun var altså søster til *Christen Brystings* hustru (se nr. 7).

Han blev gift 3° senest 1722 i Stege (kb. uden vielser 1720–30) med *Anna Jansdatter Tesch*, f. 1706 i Stege, † 1739 *ibid.*, begr. 5. nov., 33 år 6 mdr. gl., datter af købmand og kirkeværge *Jan Pieter Tesch*, f. 1669 på Amager, † 17. sept. 1735 i Stege, og hustru *Kirsten Nielsdatter*, f. 1672, † 27. jan. 1735¹⁵. Børn: 4. slægtled, nr. 34–41.

10. *Johannes Mortensen Brysting*, f. omkr. 1681 i Fodby, † 1713 i Stege, begr. 16. maj, 32 år gl. Han gik som de tre ældste brødre handelsvejen og fulgte med sin broder *Jacob* til Stege, hvor han købte en ejendom beliggende umiddelbart nordøst for Storebro. Denne ejendom havde *Anne sal. Ole Lassens* i 1701 solgt til sin svoger *Paaske Peitersen*, broder til *Jan Peiter Tesch*, og efter hans død blev den 4. aug. 1710 udbudt til auktion. *Johannes Brysting* overtog den for højeste bud, som var 666 slette daler, som han betalte til *Jan Pieter Tesch*, der på arvingernes vegne tog imod pengene, hvorefter *Johannes Brysting* fik kvittering og blev meddelt fuld hjemmel på vanlig vis. Handelen blev senere attesteret i originalskødet af 9. juni 1711, der blev tinglæst den 16. juni. Ejendommen bestod af gård, brænderi (til fremstilling af brændevin) og en hestemølle.

Den 6. febr. 1711 fik *Johannes Brysting* borgerskab som købmand i Stege, og den 1. juni 1712 blev han gift med *Marthe Jansdatter Tesch*, f. 1695 i Stege, dbt. 7. august, † 1746 *ibid.*, begr. 17. sept., datter af *Jan Pieter Tesch* og *Kirsten Nielsdatter* og søster til *Jacob Brystings* tredie hustru. De blev viet i huset hos hendes forældre med hendes fader og hans broder som forlovere. Ægteskabet blev imidlertid både kortvarigt og barnløst, men *Marthe Jansdatter* giftede sig allerede 23. jan. 1714 med *Jens Jensøn Hage*, dbt. 11. jan. 1686, begr. 23. jan. 1736 i Stege; hun fik med ham i alt otte børn og blev derved stammoder til slægten *Hage*¹⁶.

11. *Laurids Mortensen Brysting*, f. omkr. 1686 i Fodby, † 1715 i Skælskør, begr. 18. febr., 29 år gl. Ved skiftet efter faderen i 1709 kaldes han alumnus scholæ Roschildensis, og han blev da også student fra Roskilde Domscole i 1711, immatrikuleret den 11. juli. Derefter opholdt han sig hos sine brødre i Skælskør, måske beskæftiget med at undervise¹⁷.
12. *Henrik Mortensen Brysting*, f. omkr. 1688 i Fodby, † 1710 i Skælskør, begr. 9. maj, 22 år gl. Han havde siden faderens død haft sit tilhold hos broderen *Christen* i Skælskør¹⁸.

II

- Hans Nielsen Brystings børn af andet ægteskab med NN (se nr. 3).
13. *Niels Hansen Brysting*, f. 1670 i Stubberup, dbt. 6. febr., båret til dåben af Jytte hr. Mortens i Fodby, hans farbroders kone, † 1720 i Kyse, 50 år gl., begr. 17. april med ringen og fyrrekiste. Han nævnes 1701–20 som kirkeværge og blev omkr. 1692 gift 1° med den meget ældre enke *Johanne*, der døde 74 år gl. i 1712, begr. 4. sept. Den anselige forskel i alder vidner om, at han havde giftet sig ind i den gård i Kyse, som han til sin død havde i fæste. Han giftede sig ret hurtigt igen, men da vielsen ikke er indført i Vallensved kirkebog, blev han formentlig gift udensogns. Der kendes navn på fire af hans børn, Kirsten, f. 1716, † tre mdr. gl., Kirsten, f. 1718, Karen, f. 1719, og Hans, dbt. dom. 3. Epiphanes 1720, men ingen af dem omtales siden hen, og i hvert fald førte ingen af dem Brysting-navnet videre¹⁹.
  14. *Bodil Hansdatter*, f. 1671 i Stubberup, dbt. 17. dec., båret af Jytte hr. Mortens i Fodby. Peder Brysting, farbroderen fra Stubberup, var fader.
  15. *Lise Hansdatter*, f. i Stubberup, dbt. 25. jan. 1674, ligeledes båret af farbroderens kone fra Fodby, Jytte hr. Mortens.
  16. *Karen Hansdatter*, f. 1677 i Stubberup, dbt. trinitatis søndag, den 10. juni.
  17. *Peder Brysting* og
  18. *Poul Brysting*, tvillinger, f. 1680 i Stubberup: »Dom. sexagesima døbt Hans Brystings tvende sønner, hvilke døde straks efter«.

Hans Nielsen Brystings søn af tredje ægteskab med NN.

19. *Hans Hansen Brysting*, f. 1684 i Stubberup, dbt. 20. maj.

III

Peder Nielsen Brystings barn med Karen Olufsdatter (se nr. 4).

20. *Kirsten Pedersdatter*, f. 1657 i Stubberup; formentlig den Kirsten Brysting, der 1675 nævnes som fadder sammen med sin fader.

Peder Nielsen Brystings børn af tredje ægteskab med NN.

21. *Hans Pedersen Brysting*, f. 1686 i Stubberup, dbt. dom. 1. adv. (28. nov.), båret af Jytte Brysting, dødsår ikke fundet, gift 1° 4. p. trin. 1714 med *Dorothea Madsdatter*, f. 1669, en ældre enke, † 1722, begr. 19. juli, 53 år gl., kaldes da Dorothea Laursdatter. Hendes to sønner fra første ægteskab døde nogle år før, Jens i 1715 og Søren i 1716. Hans Brysting var ved sin kones død kun midt i trediveerne, så han giftede sig ret hurtigt, rimeligvis med en udensogns pige. Det eneste, der

er fundet om hans andet ægteskab, er, at han 1723 fik et dødfødt barn begravet, og at hans etårige datter Cicel døde i 1726²⁰.

22. *Karen Pedersdatter*, f. 1688 i Stubberup, dbt. 28. okt., båret til dåben af sognepræsten hr. Mathias Martins hustru, Helle Hein.
23. *Dines Pedersen Brysting*, f. 1689 i Stubberup, dbt. 22. dec., † 1765 i Kyse, begr. 5. maj, 89 (?) år gl., gårdmand, først i Øllerup, senere i Kyse; gift 1° 25. nov. 1714 i Vallensved med *Maren Rasmusdatter*, hvis fødsels- og dødsår ikke kendes; gift 2° med *Margrethe*, f. omkr. 1705, † i Kyse, begr. dom. oculi (22. marts) 1772. Hun boede som enke i Kyse 1771, nød almisse, var 66 år og havde efter egne oplysninger været enke i otte år. I sine to ægteskaber fik Dines Brysting syv børn, hvoraf tre døde som små, deriblandt to drenge. Karen, f. 1718, blev blind og boede 1771 hos sin stedmoder. Ved folketællingen 1787 havde hun en insidderstue hos Peder Erichsen i Kyse, hendes alder opgives da til 65, og det tilføjes, at hun var »dér tilhuuse og blind, aldrig i ægteskab«. To andre døtre, Johanne og Inger, nævnes som faddere, sidstnævnte så sent som i 1745, da hun gik hos ved sin lille halvbroder Niels Brystings dåb. Han var vistnok den sidste af slægtens mandslinie, der blev født i Vallensved sogn, men han døde 1762 i Kyse og blev begravet den 2. maj²¹.

FJERDE SLÆGTLED

I

Købmand Niels Mortensen Brystings datter med Dorothea Zachariasdatter (se nr. 6).

24. *Inger Brysting*, f. 1707 i Skælskør, dbt. 19. febr., † 23. marts 1746 kl. 9 aften i Stege, begr. 29. marts; gift 1° 1732 i Skælskør, trol. 19. nov., med malersvend *Johan Pedersen Topp*, † 6. juli 1738 i Skælskør. Samme dag blev boet registreret og vurderet til 16 rdl. 4 mk. 5 sk. Uheldigvis androg gælden 49 rdl. 9 sk., men ved skiftet den 30. juli kom der alligevel balance i tingene, takket være en række kreditorer, der gav afkald på deres fordringer. Der var ingen børn i ægteskabet.

Inger Brysting, der nu stod ganske alene i verden og næppe havde dét, hvortil hun kunne hælde sit hoved, forlod derefter Skælskør og rejste til Stege, hvor hendes farbroder, Jacob Brysting, endnu levede og virkede. I hans hus blev hun gift 2° den 23. nov. 1741 med skipper i Stege, *Søren Ingemann*, f. dér 28. okt. 1707, † ibid. 1769, begr. 22. marts, søn af skomager *Søren Ingemann* og *Anna Jensdatter*. Han var enkemand; hans første hustru, *Bodil Olufsdatter Post*, f. 7. sept. 1707,

var død i Stege 1740, begr. 15. okt. Efter Inger Brystings død blev han 14. nov. 1749 i København gift med *Gertrud Marie Brandt*. Skiftet efter Inger Brysting blev foretaget den 18. maj 1747, og boet viste et overskud på 167 rdl. 4 mk. 15 sk.²². Børn: 5. slægtled, nr. 42–44.

II

Købmand Christen Mortensen Brystings børn med Mette Cathrine Christensdatter Høyrup (se nr. 7).

25. *Maren Christine Brysting*, f. 1705 i Skælskør, dbt. 20. nov., † 1731 ibid., begr. 31. juli, 25 år 8 mdr. gl. Skifte foretaget den 1. sept. Hun blev den 7. okt. 1728 gift i Skælskør med *Thomas Petersen*, f. 1694 i Korsør, dbt. 19. okt., † 1745 i Skælskør, begr. 17. febr. Han var broder til hendes stedfader, handelsmand Lorents Petersen. Ved skiftet efter Maren Christine Brysting var skifteretten noget i vildrede med vurderingen af boet, eftersom hun og hendes mand ikke havde haft eget hjem, men boet hos Lorents Petersen. Thomas Petersen oplyste imidlertid, at han kun ejede rede penge, nemlig 1305 rdl. 3 mk. 12 sk., der skulle deles lige mellem ham og datteren, men af egen fri vilje forhøjede han hendes arvelod til 1000 rdl.²³. Barn: 5. slægtled, nr. 45.
26. *Dorthe Cathrine Christensdatter Brysting*, f. 1707 i Skælskør, dbt. 12. april (mellem fadderne var hendes farbroders kone Dorthe Zachariasdatter), † 1722 i Skælskør, 15 år gl.²⁴.
27. *Jytte Christensdatter Brysting*, f. 1708 i Skælskør, dbt. 3. dec., † 1738 i Næstved, begr. 9. febr. Der blev betalt 11 rdl. 4 mk. til St. Peders kirke for jord og ringning med de store klokker. Hun var den 11. maj 1736 blevet gift i Skælskør med sin stedfader Lorents Petersens halvbroder, *Jørgen Petersen*, f. i Korsør, † 1. maj 1745 i Næstved, begr. inden 9. maj, da der af boet blev betalt 10 rdl. for hans ligs hensættelse og 1 rdl. 4 mk. for klokkerne. Han havde siden sin hustrus død hendsiddet i uskiftet bo, og det tog lang tid at få boet gjort op. Det var meget omfattende og meget velhavende, og ved registreringen blev det vurderet til 8170 rdl. 4 mk. 7½ sk., hvortil kom tilgodehavender og udestående fordringer på i alt 1990 rdl. 10 sk. Ægteparrets eneste datter, Mette Christine Brysting, havde ved skiftet sin moders fætter, Claus Daniel Brysting, som tilsynsværge, men hendes morbroder, Morten Brysting, der var præst i Nordsjælland, blev hendes formynder. Da boet omsider var gjort op, så skiftet kunne finde sted, viste det sig, at hendes arv i alt beløb sig til 8224 rdl. 2 mk. 10½ sk.²⁵. Barn: 5. slægtled, nr. 46.
28. *Christen Christensen Brysting*, f. 1711 i Skælskør, dbt. 28. marts, † 10. dec. 1716 kl. 9 formiddag ibid., begr. 13. dec., 4 år 8 mdr. 3 uger og nogle dage gl.²⁶.

29. *Morten Christensen Brysting*, f. 8. maj 1714 i Skælskør, † 22. juni 1769 i Ramløse; student fra Roskilde Domscole 1734, immatrikuleret 11. august, teologisk kandidat 21. okt. 1737 med laud, feltpræst, ord. 27. sept. 1743, var 7. sept. samme år tillige med sin stedfader Lorents Petersen gæst på Gerdrup, hvor historikeren Jacob Langebæk på den tid opholdt sig. Han blev den 9. eller 15. april 1746 kaldet til sognepræst for Ramløse-Annisse i Holbo herred, Frederiksborg amt, hvor han fik det eftermæle, at han var rig, godgørende og elsket. Han gav 200 rdl. til en ekstraskole i Annisse og lige så meget til de fattige i begge sogne og oprettede desuden Brystings legat på 225 rdl., hvis renter skulle fordeles mellem Annisse skolevæsen og dets lærer.

Han blev den 19. nov. 1749 i Vor Frelsers kirke i København gift med *Engelke Marie Daldorph*, f. o. 1713, † 4. juni 1782 i København, begr. 11. juni, Helliggejst, datter af kasserer *Christian Daldorph* og *Cathrine Findsdatter* og enke efter sognepræst i Haraldsted-Allindemagle, *Søren Steenstrup*, som hun havde været gift med 1740–48. De havde inden brylluppet løst kongebrev, og deres forlovere var urtekræmmer Niels Schjøtt og hendes broder, kasserer Mourids Daldorph. Deres ægteskab var barnløst, men de havde i en årrække et par forældreløse børn, som de optog i deres hjem²⁷.

30. *Agnethe Margrethe Christensdatter Brysting*, f. 1715 i Skælskør, dbt. 17. juli, † samme år ibid., begr. 9. aug.
31. *Christen Christensen Brysting*, f. 1717 i Skælskør, dbt. 22. sept., begr. 6. okt. samme år i forældrenes begravelse i Skælskør kirke.

III

Catharina Mortensdatter Brystings børn med Erich Andersen Koch (se nr. 8).

32. *Jytte Marie Erichsdatter*, f. 1712 i Kyse, dbt. 20. nov. i Vallensved, båret til dåben af Niels Mortensen Brystings kvinde af Skælskør. Som faddere nævnes Laurids Mortensen Brysting, ridefoged Rasmus Bruun, Johanne Danholm, birkefogedens kone, og præceptor Jesper Nielsen af Harrestedgaard.
33. *Anders Erichsen*, f. omkr. 1718, fødested ukendt, † 1734 i Stege. Den 19. jan. 1734 lod Jacob Brysting sin søstersøn Anders Erichsen begrave i Stege kirkegårds bedste jord²⁸.

IV

Jacob Mortensen Brystings børn (se nr. 9).

Af hans ægteskab med Elisabeth Christensdatter Høystrup:

34. *Christen Peter Jacobsen Brysting*, f. 1714 i Stege, † 2. pinsedag 1752, 22. maj i Stege, begr. 30. maj, 38 år gl. Han skød sig i sin kram-

bod, men om det var af vanvare eller med forsæt, blev aldrig fuldstændig klarlagt. Han blev ved kongelig bevilling begravet på kirkegården, dog uden jords påkastelse! Han havde den 11. okt. 1742 fået borgerskab som købmand og kornhandler i Stege, og samme år var han også blevet gift, omend det havde voldt en del vanskeligheder. Han havde nemlig forelsket sig i sin kusine, og da det dengang ikke var lovligt at gifte sig, når man var beslægtet i andet led, måtte der først en kongelig bevilling til. Den fik han, tilsyneladende uden vanskeligheder, og den 13. juli 1742 blev han hjemme i huset i Stege gift med *Ellen Marie Lauridsdatter Drachardt*, f. 1716 i Skælskør, dbt. 17. juni, dødsår ukendt, datter af handelsmand *Laurids Christensen Drachardt* og *Maren Høystrup* i Skælskør. Den 20. nov. 1748 erholdt de bevilling om, at det måtte tillades den af dem, der levede længst, at hensidde i uskiftet bo og skifte med samfrønder. De havde et par år i forvejen mistet deres eneste søn.²⁹ Børn: 5. slægtled nr. 47–50.

35. *Morten Jacobsen Brysting*, f. omkr. 1717 i Stege, † 1733 *ibid.*, 16 år gl., begr. 26. sept.
36. *Claus Daniel Jacobsen Brysting*, f. omkr. 1720 i Stege, † 9. sept. 1784 i Næstved, begr. 15. sept., 64 år gl. Da der 1745 blev holdt skifte i Stege efter faderen Jacob Brysting, blev det om sønnen oplyst, at han konditionerede i Næstved hos købmand Jørgen Petersen, der var gift med hans kusine, Jytte Brysting fra Skælskør, og ved skiftet efter Jørgen Petersen var han da også tilsynsværge for dennes mindreårige datter, Mette Christine Petersen.

Claus Brysting arvede 1000 rdl. efter sin fader og nedsatte sig nogle år senere som købmand i Næstved, hvor han handlede med mange forskellige varer: korn, tømmer, jern, urtekram, isenkram, uldne varer og lærred, og hans købmandshandel, der nævnes som en af de største i byen, lå på hjørnet af Hjultorvet og Kindhestegade. I 1768 omtalte byens borgmester, Niels Thorup, ham som en vittig og vindskibelig mand, der forstod handelsskab og en overgang havde skibe i søen. Fra 1756 til 1784 hørte han til byens eligerede borgere og var således mellem de otte udvalgte borgere, der sammen med borgmester og rådmænd tog sig af byens styre.

Den 15. dec. 1780 fik Claus Brysting kgl. bevilling til at oprette et familietestamente, og den 16. august 1783 underskrev han testamentet i overensstemmelse med bevillingen. Han havde aldrig været i ægteskab og var derfor uden livsarvinger. Han indsatte købmand Peder Mørch i Næstved som eksekutor i boet og »til alleene og eeneste rette arving«. Mørch, der var gift med broderen Christen Peter Brystings ældste datter, Marie Elisabeth, skulle dog efter Claus Brystings bestemmelse af boet udrede »til min kære søster Kirstine Brysting, sal.

Frederich Schmidt farvers enke 2500 rdl.«, der efter hendes død skulle tilfalde hendes to sønner og tre døtre med hver 500 rdl. Hvis en af dem døde før moderen, skulle pengene ved hendes død deles lige mellem de andre. Derimod skulle den afdøde søster, Jytte Kirstine Brystings børn intet arve, thi han, Claus Brysting, havde i forvejen sørget så vel for hende, at hendes børn ikke behøvede noget af hans formue, da de havde arvet en rig moder og ved Guds nådigste forsyn også kunne vente at arve en rig fader.

Christen Peter Brystings anden datter, Lorentze Christiane Brysting, der var gift med sognepræst i Tjæreby, Isach Falch, havde to døtre, Helene Marie og Clausine Abrahamine, og til dem blev der af arven hensat 2000 rdl. kurant, der skulle henstå, til de var blevet myndige, men »om Gud vil, flere børn i dette ægteskab skulle aules«, ja, så skulle også disse være med til at dele Claus Brystings penge.

Hans gode ven, Ole Grothe, behøvede ingen arv, men var alligevel tilskrevet 200 rdl., som han skulle have for at være Peder Mørch behjælpelig med afviklingen af boet, og endelig blev også hans husholderske, Anne Kirstine Nielsdatter, betænkt i testamentet, idet hun dels blev tilstået en kontant sum på 100 rdl., dels fik tildelt et stykke have ved Ringsted port mellem toldboden og Just Knæckenborgs gård³⁰.

Af ægteskabet med Anna Jansdatter Tesch:

37. En datter, begr. 6. sept. 1723, 14 dage gl.
38. En datter, begr. 24. dec. 1725, 6 mdr. gl.
39. *Jytte Kirstine Brysting*, f. 1728 i Stege, † 1730 *ibid.*, begr. 5. dec., 2 år gl.
40. *Jytte Kirstine Jacobsdatter Brysting*, f. 1731 i Stege, † 19. okt. 1773 på Lyngsbækgaard, Dråby sogn på Djursland; gift 1° med krigsråd *Laurids Lauridsen* til Sparresholm. Tidspunktet for vielsen kendes ikke, men den må have fundet sted senest 1751, for den 15. august dette år nævnes i Toksværd kb., at gartner Osterholts søn Johan Albert ved dåben »blev båren i fru Lauritz' sted« af sypigen Anne Marie, og da degnen Ostermann i Toksværd den 29. nov. 1752 fik døbt sønnen Johan, hedder det udtrykkeligt, at han blev båret af sekretær Lauritz' frue, Jytte Kirstine Brysting på Sparresholm. I 1754 bar hun degnens datter Abigael og i 1755 hans søn Jacob Henrich til dåben, men selv fik hun ingen børn. I 1764 skænkede hun og hendes mand en ny klokke til Toksværd kirke. Den bærer følgende indskrift: »Denne klokke er givet anno 1764 af Sparrisholms ejere til Togsverg kircke, her. krigsraad Lauritz Lauritz og frue Jytte Kirstine Brysting.« Forbindelsen mellem Jytte Kirstine Brysting og krigsråden synes bragt i stand af hendes ældre halvbroder, Claus Daniel Brysting, der i sit testamente

anfører følgende om søsteren: »Det er enhver i min familie bekiendt, at jeg ved Guds nådigste forsyn i de redeligste bestræbelser har sørget så vel for hende, at hendes kiære børn ikke behøver noget til del af min formue.« I 1768 døde »sal. hr. krigsråd Lauridtz på Sparidtsholm og blev begravet 28. juli med sang og klang uden prædiken.«

Jytte Kirstine Brysting blev kort tid efter gift 2° med den 10 år yngre kaptajn *Jacob Hanson*, f. 1741 på Lyngsbækgaard, Dråby sogn, dbt. 19. april i Dråby kirke, † 8. nov. 1813 *ibid.*, søn af kancelliråd *Iver Hanson* og *Marie Elisabeth Hutfeld*. Jacob Hanson giftede sig således til Sparresholm gård og gods, som han ejede til 1771, da han solgte den for 46.000 rdl. Han var dog fraflyttet gården allerede inden salget, idet han i 1770 havde overtaget Lyngsbækgaard efter sin moder. De boede i hvert fald på Lyngsbækgaard i slutningen af året 1770, da deres ældste barn blev døbt i Dråby kirke. – Efter Jytte Kirstine Brystings død ægtede Jacob Hanson den 23. juni 1775 *Maria Margrethe Glud*, f. 23. okt. 1749, † 15. april 1805, datter af sognepræst til Glud-Hjarnø *Hans Glud* og *Drude Cathrine Clausen*¹. Børn: 5. slægtled, nr. 51–52.

41. *Kirsten Jacobsdatter Brysting*, f. 8. juli 1735 i Stege, † 23. jan. 1801 i Næstved, begr. 30. jan. i St. Peder med klokke og sang; ved dåben skrives Kirsten, men alle senere kilder bruger formen Kirstine. Hun blev 12. juni 1751 gift i Næstved med farver *Frederik Schmidt*, der ejede farveriet nede ved Susåen i Farvergade. Han var født omkring 1715, † 1782 i Næstved, begr. 26. aug. i St. Peder med klokke og sang, 67 år gl. og var blevet gift 1° den 19. aug. 1750 med madame *Kirstine Guldberg*, enke efter en mand ved navn *Isaachsen*, men hun døde ganske kort efter brylluppet. *Frederik Schmidt* var fra 1769 til sin død 1782 ligesom svogeren *Claus Daniel Brysting* blandt de eligerede borgere. Den 22. nov. 1782 fik *Kirstine Brysting*, afgangne farver *Schmidts* efterleverske, kgl. bevilling til at hensidde i uskiftet bo. Hun drev nu selv i en årrække farveriet, dels ved hjælp af sin ældste søn, *Niels Jacob*, dels med bistand af udlærte farversvende. Farveriet lå som nævnt i Farvergade, men boligen i Lille Brogade. Hun havde ved folketællingen 1787 to svende boende, *Jochum Breum* og *Peder Top*, samt en lærling og to tjenstepiger. Desuden var ovennævnte søn og en datter, *Frederikke*, hjemme. Hvornår hun afhændede farveriet, vides ikke, men det skete i hvert fald før år 1800. Hun levede sine sidste år hos en sadelmager *Reineke*. Da boet dagen efter hendes død blev vurderet, viste det sig, at der intet var tilbage af tidligere tiders velstand. Hendes efterladenskaber solgtes ved auktion den 9. febr. 1801 og indbragte i alt 78 rdl. 12 sk. Heraf krævede sadelmager *Reineke* 25 rdl. 2 mk. 8 sk., som han havde til gode hos afdøde, tømrer *Kiertmann*

gjorde krav på 1 rdl. 5 mk. 8 sk., mens hans kone forlangte 7 rdl. for at have passet farverenken den sidste tid, hun levede. Den 25. juni samme år blev boet ekstraderet arvingerne³². Børn: 5. slægtled, nr. 53–57.

FEMTE SLÆGTLED

I

Inger Nielsdatter Brystings børn med skipper Søren Ingemann (se nr. 24).

42. *Niels Sørensen Ingemann*, f. 3. okt. 1742 i Stege, dbt. 6. okt., † omkr. 1787, vistnok i Fanefjord sogn. Han fik i arv efter sin moder 54 rdl. 1 mk. 10 sk.; var først købmand i Stege, men blev 1775 færgemand ved Grønsund, et hverv, han overtog efter sin svoger, Hemming Carstensen, der døde 8. marts 1775. Færgemandsbestillingen var dog kun midlertidig. Svogers søn, Carsten, der ved faderens død kun var 8–9 år gl., arvede færgegården ved skiftet og overtog i 1787 færgeriet.

Niels Ingemann blev 2. okt. 1772 i Nr. Vedby præstegård på Falster gift med Hemming Carstensens kones yngre søster, *Anna Catharina Sidenius*, f. 5. febr. 1753 i Nr. Vedby, † 17. jan. 1819 i Frenderup, Damsholte sogn, datter af provst *Isak Sidenius* og *Abel Marie Jensdatter*. Efter mandens død giftede Ingemanns enke sig med skoleholder i Ebbelnæs, *Søren Gabriel Kiep*, f. 1755, † 14. dec. 1816³³.

43. *Henric Sørensen Ingemann*, f. 16. sept. 1744 i Stege, hjdbt. af faderen, men død to dage efter, begr. 21. sept.
44. *Bodil Dorothea Ingemann*, f. 7. jan. 1746 i Stege, † 1748 *ibid.*, begr. 3. febr.

II

Maren Christine Brystings barn med Thomas Petersen (se nr. 25).

45. *Mette Cathrine Petersen*, f. juni 1731 i Skælskør. Ved moderens død var hun kun fem uger gl. Faderen tilstod hende ved skiftet en arvelod på 1000 rdl. Efter faderens død 1745 kom hun i huset hos sin farbroder, købmand Jørgen Petersen i Næstved. Han var enkemand og havde tidligere været gift med hendes moster, Jytte Brysting³⁴.

III

Jytte Christensdatter Brystings barn med købmand Jørgen Petersen (se nr. 27).

46. *Mette Christine Petersen*, f. 1737 i Næstved, † 18. febr. 1786 i Norge; gift 1753 med *Morten Smith*, f. 12. febr. 1721 Stavanger, † 20. marts 1800 i Ringsted, søn af købmd. *Laur. Smith* og *Johanne Margrethe Leigh*; 1751 præst i Søborg-Gilleleje, 1765 i Frederiksborg, 1778 stiftsprovst i Christianssand og 1787 sognepræst i Ringsted. Ifølge Wiberg havde de 17 børn, hvoraf de ni overlevede forældrene³⁵.

IV

Christen Peter Brystings børn med Ellen Marie Drachardt (se nr. 34).

47. *Marie Elisabeth Brysting*, f. 15. nov. 1742 i Stege, † 22. juli 1786 i Næstved. Den 5. dec. 1770 blev uden foregående tillysning af prædikestolen efter kgl. allernådigste bevilling hjemme i huset ægteviet »ædle højagtbare og højfornemme hr. *Peder Mørch*, enkemand og købmand her i Næstved, med ædle gud- og dydelskende jomfru Maria Elisabeth Brysting«. Forlovere var Johan Fr. Gøring og Claus Daniel Brysting.

Peder Mørch havde i 1768 overtaget købmand Niels Holms gård og købmandshandel ved Østerport og blev samme år gift med Lene Margrethe Mariager, der døde efter et par års ægteskab. I 1772 købte han sammen med Claus Brysting og Niels Hincheldey galeasen »Der Friede« af en skipper fra Sønderborg. Fra 1782 til sin død 1787 var han blandt byens eligerede borgere. Han og hans hustru fik 16. juni 1780 tilladelse til, at den længstlevende måtte hensidde i uskiftet bo, en bevilling, de ikke fik megen glæde af, da de døde med få måneders mellemrum og blev begravet i St. Mortens kirke under den 15., 16. og 17. kvindestol. Ved folketællingen den 1. juli 1787 nævnes Østergade nr. 1 som afgangne Peder Mørchs og hustrus stervbo med tre hjemmевærende børn, tre købmandskarle, en læredreng og fem tjenestefolk. Da der var gjort testamente, blev boet den 25. og 26. maj forsejlet, hvorefter proprietær Lind på Grevensvænge og forvalter Niels Knudsen fra Gaunø fik kgl. bevilling som skiftekommissionærer³⁶. Børn: 6. slægtled, nr. 58–62.

48. *Anna Brysting*, f. 3. jan. 1744 i Stege, dbt. 15. jan., † ibid. samme år, begr. 25. marts.
49. *Lorentze Christiane Brysting*, f. 24. febr. 1745 i Stege, † 13. april 1814 i Tjæreby, gift 3. maj 1766 på Sparresholm med *Isach Falch*, f. okt. 1726 i Stege, † 9. maj 1812 i Tjæreby, søn af farver *Abraham Falch* og hustru *Sara Margrethe Blangsted*. Student fra Vordingborg 1744, cand. theol. 1747, kateket ved Holmens kirke 1761, sognepræst i Tjæreby ved Skælskør 1765, provst i Vester Flakkebjerg herred 1788–99, fik afsked 1805, men afløstes af sin brodersøn, Abraham Falch. Den 21. juni 1814 påbegyndtes skiftet efter provstinde Falch.

Hendes svigersøn, krigsassessor Christen Sørensen, hævdede ved den lejlighed, at han og en jomfru Anthon skulle arve hende; det havde svigermoderen selv sagt, og det mente han at kunne bevise med det testamente, hans afdøde hustru kort før sin død havde oprettet. De lovlige arvinger var ellers hendes søster Marie Elisabeths børn og børnebørn, som sognepræst Just i Høve var værge for³⁷. Børn: 6. slægtled, nr. 63–64.

50. *Jacob Brysting*, f. 5. april 1746 i Stege, dbt. 11. april, † ibid. samme år, begr. 29. nov.

V

Jytte Kirstine Brystings børn med kaptajn Jacob Hanson (se nr. 40).

51. *Iver Jacob Hanson*, f. 1770 på Lyngsbækgaard, Dråby sogn, dbt. 19. dec., † 1821 ibid. Da der i 1775 holdtes samfrændeskifte, inden hans fader indgik nyt ægteskab, tilfaldt der ham 4000 rdl. Han overtog i 1812 Lyngsbækgaard for 85.000 rdl. Da der i 1814 lystes efter arvinger til Lorentze Christiane Brysting, enke efter provst Falch i Tjæreby, henvendte han sig, skønt slægtskabet var lidt tyndt; det var da også ganske omsonst, eftersom hendes søsters børn og børnebørn var nærmere til at arve.
52. *Anna Elisabeth Hanson*, f. jan. 1773 Lyngsbækgaard, Dråby sogn, hjdbt. 26. jan., † ibid. 29. febr. 1792, 19 år gl. Hun arvede 2000 rdl. efter sin moder. Af dødsanmeldelsen ved Jacob Hansons død 1813 fremgår det, at datteren var død ugift 19–20 år gl. Hendes død er imidlertid hverken anført i Dråby eller Agri kirkebøger, hvor moderens død for øvrigt heller ikke er indført³⁸.

VI

Kirsten Jacobsdatter Brystings børn med farver Frederik Schmidt (se nr. 41).

53. *Ane Kirstine Schmidt*, f. 1755 i Næstved, dbt. 16. april i St. Peders kirke, båret af fru Lauridsen på Sparresholm og med Claus Brysting som fadder. Hun var ved moderens død 1801 gift med en underofficer ved garden, der hed *Grønvold*.
54. *Niels Jacob Schmidt*, f. 1756 i Næstved, dbt. 17. sept. i St. Peder; var 1787 hjemme hos moderen, som han hjalp med farveriet. Han synes at have forladt byen kort tid efter og må være død før 1801, eftersom han overhovedet ikke er nævnt i skiftet efter moderen.
55. *Andreas Christian Schmidt*, f. 1758 i Næstved, dbt. 27. okt. i St. Peder; blev 1778 student fra Herlufsholm og 18. okt. 1782 cand. theol. Han blev i dec. 1800 af kammerherre von Plessen kaldet til degn i

- Skelby og Gunderslev. Afskediget 1824, † ugift den 5. nov. 1828 i Næstved³⁹.
56. *Sophia Schmidt*, f. 1760 i Næstved, dbt. 14. maj i St. Peder; var endnu i 1801 ugift og opholdt sig hos en fru Appelgaard i København.
57. *Frederikke Schmidt*, f. 1762 i Næstved, dbt. 23. marts i St. Peder, »båren af madame Platfoed«. Hun konditionerede 1801 hos hr. etatsråd Hallmann i Næstved og havde ved skiftet efter moderen sadelmager Reineke som tilsynsværge.

SJETTE SLÆGTLED

I

- Marie Elisabeth Brystings børn med købmand Peder Mørch (se nr. 47).
58. *Helene Margrethe Mørch*, f. 1771 i Næstved, dbt. 18. dec. i St. Mortens kirke, † 1809 i Herfølge, begr. 12. maj; gift med *Tønnes Tønnesen*, f. 31. jan. 1757 på Herlufsholm, † 21. juli 1810 i Herfølge, søn af regimentskvartermester *Jacob Tønnesen*, forpagter på Herlufsholm, og hustru *Dina Cathrine Hansen*; student fra Herlufsholm 1773, cand. theol. 1781, sognepræst i Havdrup-Skensved 1786, i Herfølge-Sædder 1792 og 1796 provst i Bjæverskov herred. Der var mindst fire børn i ægteskabet, to af hvert køn. Efter træskoslaget ved Køge blev en hel del sårede bragt til præstegården, og ved den lejlighed viste provstinden sig som en både myndig og kyndig sygeplejerske. Provst Kruse fra Højelse, der samme dag, som slaget stod, besøgte Herfølge præstegård, skrev senere om hende, at »hun vidste med klogskab og ånds bestemthed, understøttet ved hendes sprogkundskaber, at behandle de sejrende fjender, medens hun, til stede overalt, også med sit hjertes inderlige ømhed vederkvægede og plejede de sårede.« Også provst Tønnesen fik travlt som følge af slaget. I dagene efter begravede han seks landeværnsmænd, to engelske soldater og tre civilpersoner, hvoraf den ene, Søren Lerche, var gift med hans kones søster⁴⁰.
59. *Clausine Dorothea Mørch*, f. 1773 i Næstved, dbt. 12. maj i St. Morten, levede 1814. Hun blev den 5. aug. 1803 i Herfølge viet til enke- manden, strandkontrollør *Søren Lerche*, i Søllerup, gift 1° med *Margrethe Ferguson*, der døde senest 1803. Han nævnes andetsteds som gårdfæster i Søllerup. Englænderne prøvede i 1807 at tvinge ham til at vise dem vej gennem skoven, men da han nægtede det, affyrede de et skud imod ham, så han dagen efter døde af sit sår⁴¹.

60. *Jacob Christian Mørch*, f. 1774 i Næstved, dbt. 15. april i St. Morten, muligvis død før forældrene.
61. *Christian Mørch*, f. 1775 i Næstved, dbt. 4. aug. i St. Morten. Det var formentlig ham, der den 12. maj 1796 fik borgerskab som køb- og handelsmand i Næstved, og som 1804–06 var eligeret borger. Han forlod imidlertid Næstved og nævnes 1814 som grosserer i København⁴².
62. *Ane Marie Mørch*, f. 1777 i Næstved, dbt. 4. nov. i St. Morten, † før 1834, da hendes mand nævnes som enkemand; gift 22. sept. 1797 i Herfølge med cand. jur. *Hans Tønnesen*, broder til provst Tønnesen i Herfølge, f. 16. juli 1760 på Herlufsholm, † 13. maj 1837 i Herfølge; student fra Herlufsholm 1777, cand. jur. 1780. Han gjorde næppe brug af sin uddannelse, eftersom han hele sit liv beskæftigede sig med landbrug. I tiden efter sit giftermål var han på Ledreborg, hvor sønnen Tønnes 1798 blev født. Derefter var han en årrække forpagter på Skullerupholm, der hørte under Ledreborg, og senere på Skovsbogaard i Kisserup sogn. Under pengekrisen efter 1813 mistede han alt og levede så sine sidste år hos en søn, der var forpagter på Gunderup i Herfølge sogn⁴³.

II

Lorentze Christiane Brystings børn med provst Isach Falch (se nr. 49).

63. *Helene Marie Falch*, f. i Tjæreby, dbt. 12. jan. 1776, † 18. nov. 1813 på Bredeshave, Snesere sogn, og efter kgl. bevilling af 19. nov. begravet i en høj i skoven ved Bredeshave, ifølge traditionen sammen med en datter. Den 25. jan. 1812 blev hun efter kgl. bevilling af 7. jan. i Tjæreby præstegård viet til ejeren af Bredeshave, *Christen Sørensen*, der en tid også ejede Gyldenholm, Rungstedlund og Søgaard. Christen Sørensen, f. omkr. 1763, † 31. jan. 1832 i Vor Frue sogn, København, var premierløjtnant ved det danske livregiments annekterede bataillon og virkelig krigsassessor, en titel, han blev hædret med, da han som reserveløjtnant under slaget ved Køge i 1807 havde haft held til at afkaste broen over Lellinge å. Han havde været gift 1° med *Johanne Marie de Stockfleth*, f. 1782, † 1819, men blev separeret 1809 og endelig skilt ved ovennævnte bevilling af 7. jan. 1812, der gav begge parter lov til at indgå nyt ægteskab. Johanne Marie de Stockfleth blev da også gift 29. jan. 1812 med kaptajn *C. F. Dreyer*.

Helene Marie Falch var imidlertid svagelig, og derfor udfærdigede hun den 21. sept. 1813 et testamente, der blev konfirmeret 5. nov. samme år. Hun bestemte heri, at hendes mand, løjtnant Christen Sørensen, skulle være hendes eneste arving, mod, så længe hendes moder levede, årlig at levere hende 10 tdr. rug og 10 tdr. byg. Det hele

skulle tilfalde ham – og hans børn, når han var død. Efter Helene Marie Falchs død giftede Christen Sørensen sig med *Christiane Sophie Moldt*, en rig bryggerenke fra København. De fik 3. jan. 1820 døbt en søn i Snesere, Peder Edvard, f. 11. dec. 1819. I 1821 solgte Christen Sørensen Bredeshave for 44.000 rdl.⁴⁴.

64. *Clausine Abrahamine Falch*, f. 1779 i Tjæreby, dbt. 22. juli, † 1798 ibid., 19^{1/2} år gl., begr. 1. nov.

Ud over ovennævnte medlemmer af slægten Brysting kan nævnes en *Peder Brysting*, der boede i Næstved, og som den 9. maj 1773 fik døbt en datter. Blandt fadderne ved den lejlighed nævnes Johannes Jensen Hage fra Stege, der var ældste søn i Jens Hages ægteskab med Marthe Jansdatter Tesch, som i 1713 var blevet enke efter Johannes Brysting i Stege (se nr. 10). Der er uden tvivl en forbindelse mellem Johannes Hage og ovennævnte Peder Brysting, men det har ikke været muligt at påvise den.

Endvidere kan anføres, at der i slutningen af 1600-tallet levede endnu en familie *Brysting* i Vallensved sogn. Manden hed *Anders Brysting* og var efter matriklen af 1688 gårdmand i Vallensved by under Harrested gods, hvortil han i 1686 svarede hartkornsskat. Han fik i årene fra 1689 døbt sønnerne *Jens*, *Hans* og *Peder*. Ved Jens' dåb i 1689 var *Peder Brysting* fra Stubberup fadder, mens *Johanne Niels Brystings* stod hos, da Peder blev døbt. Formodentlig var Anders Brysting i slægt med den gamle *Niels Brysting* i Stubberup, måske hans brodersøn, men det har ikke kunnet konstateres.

Endelig kan nævnes, at der allerede, inden Morten Brystings to sønner kom til Stege, i Borre sogn på Møn var en familie *Brysting*, som synes at have været helt uden forbindelse med den her omtalte slægt. I Møns amts ekstraskat 1699–1704 nævnes en *Hans Brysting* i Sønder Vestud gift med Mette, der hyppigt optrådte som fadder, når godtfolk i Borre sogn fik deres børn døbt. De boede vistnok en tid i Borre præstegård og fik en række børn: *Anna*, f. 1670, † 1672, *Anna*, f. 1673, og »6. jan. 1678 døbt Hans Brystings barn i Borre præstegård«, † 7. jan. (navn ikke anført), *Edel*, f. 1679, † 1695, 16 år 5 mdr. gl., *Maren*, f. 1682 og *Claus Brysting*, f. 1686, der i øvrigt fra 1708 nævnes som bonde i Vestud, og som i 1708 fik en unævnt datter begravet, i 1709 en datter *Kirsten* og i 1716 *Anne*. Bortset fra disse spredte oplysninger vides der intet om denne Brysting-slægt fra Møn.

KILDER OG HENVISNINGER

1. Helms: Næstved St. Peders kloster, 80, 391.
2. Erslevs repertorium 1. rk. nr. 5966, 2. rk. nr. 8348.
3. Sjællands stifts landebog 1567, 67.
4. E. Petersen: Vallensved sogns historie, 105.
5. Danske Magazin 7. rk. 2. bd., 222, 239, 246 f.
6. Vallensved kb.
7. Årb. Sorø 1951, 58–69; Gejstl. skiftepr. Ø. Flakkebj. h. 1662–1716, fol. 338–49; Steinfeldt: Landemodeakter (LA).
8. Vallensved kb.; E. P. Vallensved sogns historie, 31–33.
9. Vallensved kb.; Vallensved sogns historie, 31–33.
10. Vallensved kb.
11. Hundrup: Studenter fra Slagelse, 25. Gejst. skifte, fol. 338–49. Skælskør rådstuepr. 1703. Skælskør skifte 1699–1715, 2–10, 1716–34, 175–90, 1734–58, 54–57. Skælskør kb. Pers.-Hist. T. 3. rk. 3. bd.
12. Årb. Sorø 1973, 75–97.
13. Gejstl. skifte, 338–49. Skælskør kb. Skælskør rådstuepr. 171. Bytingspr. 1707–20, 265–267. Skiftepr. 1716–34, 259–66. Ekstraskatteregnsk. 1693–1720, meddelt af fru Eva Weis Bentzon. Danmarks kirker, Sorø a, 259–61. PersHist. S. I, 173, 555.
14. Gejstl. skifte, 338–49. Vallensved kb.
15. Stege og Skælskør kb. Stege skiftepr. 1703–11, 413f, 1744–70, 97. PersHist. S. I, 172f. Danmarks kirker, Præstø a., 218, 223, samt oplysninger fra fru Eva Weis Bentzon, Hellerup.
16. Stege kb. Gejstl. skifte, 338–49. Stege rådstuepr. 1711. Bojsen: Af Møns historie IX, 34. Patriciske slægter III, 104.
17. Gejstl. skifte, 338–49. Universitetsmatr. II, 357. Skælskør kb.
18. Gejstl. skifte, 338–49. Skælskør kb.
19. Vallensved kb.
20. Vallensved kb.
21. Oeders efterretninger 1771. Vallensved kb.
22. Skælskør kb. Skælskør skiftepr. 1734–58. Stege kb. Stege skiftepr. 1744–70, 90–94. Konow: Slægten Ingemann, 13.
23. Skælskør kb. Skælskør skiftepr. 1716–34, 385. Korsør kb.
24. Skælskør kb.
25. Skælskør og Korsør kb. Næstved skifter 1727–40 og 1740–52. Rs. Nielsen: Næstved købstad III, 73.
26. Skælskør kb.
27. Universitetsmatr. II, 574. Gravskrifter i danske aviser 1759–1800, 15. Legater og milde stiftelser II, 152, samt opl. fra fru E. Weis Bentzon.
28. PersHist. S. I, 173. Stege kb.
29. Skælskør og Stege kb. Stege skifter. PersHist. S. I, 173.
30. Rs. Nielsen: Næstved købstad IV, 52 og 77. Smith: Næstved 1135–1935, 215. Næstved St. Peders kb. Næstved skifter 1773–86, 642–45.
31. Danmarks kirker, Præstø a., 721. Richter: Dødsfald i Danmark 1760–90. Næstved skifter 1773–86, 642–45. Stege, Toksværd og Dråby kb.
32. Stege og Næstved St. Peder kb. Næstved skifter 1773–86, 554f.
33. PersHist. S. I, 172f. Konow: Slægten Ingemann, 13 og 15.
34. Næstved skifter 1740–52, 245. Skælskør skifter, 1716–34, 385.
35. Wiberg II, 625. Gravskr. i d. aviser 1759–1800, s. 97.
36. Næstved skifter 1773–86. Rs. Nielsen: Næstved købstad III, 185, IV, 53, 67 og 143.
37. Bobé: Holmens menighed og Bremerholms kirke, 234. Wiberg III, 343.
38. Richter: 100 års dødsfald 1791–1890. I.
39. Wad: Dmitterede fra Herlufsholm I, 129f. Sjæll. degne, 189. Begge angiver hans fødsel tli 29/10 1758. St.

- Peders kb. har ham som døbt 27/10 1758.
40. Wiberg I, 601. Wad: Dimitterede fra Herlufsholm I, 122. Hedegaard: Krigen på Sjælland 1807, 104.
41. Hedegaard: Krigen på Sjælland 1807, 104. A. Petersen: Kjøge bys hist., 142. Herfølge kb.
42. Næstved St. Mortens kb. Rs. Nielsen: Næstved købstad IV, 53. Gejstl. skifte V. Flakkebj. h. 21/6 og 9/9 1814.
43. Wad: Dimitterede fra Herlufsholm I, 128. Candidati og examinati juris 1736–1936 IV, 262f.
44. Tjæreby og Snesere kb. Skifteprotokol for Vordingborg nordre birk 1809–31, 56ff. P. Jensen: Snesere sogns hist., 191. PersHist. S. I, 399. Danske Patricierslægter I. 1956, 41.

Erling Petersen, f. 1916, fhv. lærer, redaktør af Sorø amts Årbog. Har udgivet 3 digtsamlinger, 4 slægts- og lokalhistoriske arbejder og skrevet artikler til Personalhist. Tidskr., Fortids Veje og til historiske årbøger fra Vejle, Holbæk, Præstø og Sorø amter. Adr.: Fredensvej 8, 4250 Fuglebjerget.

Verdenskonferencen i Salt Lake City 12.-15. aug. og 14. Congres Genealogica et Heraldica i København 25.-29. august 1980

I dagene 12.-15. august 1980 afholdt The genealogical Society of Utah i Salt Lake City den hidtil største verdenskongres om slægtshistorie under titlen *Preserving our Heritage (Bevaring af vor arv)*. Omkring 250 foredragsholdere repræsenterede 30 lande og samtlige stater i USA, og de ikke færre end 11.400 deltagere kom fra et endnu større antal lande. Når et sådant kæmpeforetagende kunne afvikles med den præcision, som det skete, er det klart, at der må have været lagt et kæmpearbejde i forberedelserne, som da også startede for omkring 4 år siden. Arbejdet i den skandinaviske komite blev ledet af *Finn A. Thomsen*, som er dansk født, men i mange år har været tilknyttet Genealogical Society. En forudsætning for den planmæssige afvikling var det også, at man rådede over lokaler, der kunne rumme de mange mennesker, og det gjorde man, idet fællesmøderne blev afholdt i den såkaldte Arena i møde- og kongresbygningen Salt Palace, et lokale der kunne rumme 14.000 mennesker.

Efter en åbningshøjtidelighed den 12. aug., hvor det berømte Tabernakelkor sang, startede foredragene tirsdag formiddag. Der var hver dag foredrag fra kl. 8 om morgenen til kvart i seks om aftenen, uden spisepause, men med et kvarters mellemrum mellem foredragene, så man kunne nå fra det ene lokale til det andet. Som regel var der 14-15 foredrag samtidig, undtagen 2 timer om formiddagen, hvor der var fællesmøder i arena-salen. Her talte først og fremmest mormonerens ledende genealoger, og man fik mulighed for at forstå den ideologi, der ligger bag ved den genealogiske interesse og familiens helt centrale placering i samfundet. Udtrykket »Den evige familie« blev ofte anvendt, ligesom man talte om de tre stadier, der engang skulle forenes: de, der havde levet, den nulevende, og de, der ventede på at komme til verden. Der blev lagt stor vægt på, at også de nulevende skabte historie for de kommende slægter, bl. a. ved at føre dagbog, og man opfordrede alle medlemmer af kirken til at indlevere en mindst 4-generationers anetavle, som skulle indgå i et stort computersystem. I et meget interessant foredrag af vicepræsidenten for det genealogiske selskab, *George H. Fudge*, blev der blandt andet redegjort for disse planer og for *det Internationale Genealogiske Index (IGI)*, der for øjeblikket rummer ca. 60 mill. navne, og som skønnes at vokse med ca. 8 millioner om året. Fra Danmark er, såvidt det kunne oplyses, Hjørring amts kirkebøgers oplysninger om fødte og viede indkodet, medens der arbejdes på forskellige sjællandske sogne samt København. Indkodningen foretages på dansk, og som søgeord skal man blot kende herred, sogn og efternavn.

Undertegnede deltog efter indbydelse fra Genealogical Society som foredragsholder, men desuden holdt *Henry E. Christiansen* fra Bountifull, Utah, *David C. Ottesen* fra Salt Lake City, *Carl-Erik Johansson* fra Provo og *Gerhard B. Næseth* fra Michigan foredrag om danske emner, eller emner med dansk tilknytning, nemlig: Skandinaviske emigrationsarkivalier som familiehistorisk redskab, Livet på landet i Danmark i ældre tid, Skandinavisk soldaterliv og Skandinavisk indflydelse på Nordamerikas historie. Undertegnede foredrag handlede om Livet i byerne og Dansk genealogis udvikling i de seneste 2-300 år. Alle foredrag var på engelsk og vil blive trykt i 12 bind + et registerbind. Opdelingen i bind sker efter emne og land, bindet om Skandinavien er bind 8. Hvert bind koster 7 \$, samlet pris 80 \$ (indbundet 200 \$) – de forventes at ville foreligge omkring 31. dec. 1980 og kan bestilles hos *Genealogical Society of Utah, 50 East Temple Street, Salt Lake City, UT 84150 USA*.

Et gennemgående træk ved foredragene var, at det almindelige menneskes historie skulle stå i centrum, og at et navn ikke var nok på en anetavle, men personerne skulle sættes ind i deres sociale og kulturelle sammenhæng. I forbindelse med konferencen vistes en stor salgsudstilling med omkring 200 stande med alt genealogisk tilbehør lige fra de mest fantasifulde opstillingssystemer, som kunne udfyldes med smukt ornamenterede klistermærker, til minikomputere, hvor man selv kunne indkode – og trykke – sin slægts-historie.

Den enorme genealogiske interesse er i USA ikke begrænset til mormonerne, men bl. a. takket være *Alex Haley*, der samlede omkring 12.000 tilhørere til sit foredrag om Rødder, udbredt over hele landet. Det har bl. a. bevirket, at læsesalen i Salt Lake City med omkring 600 læseapparater er overbelagt, og i anledning af kirkens 150 års jubilæum meddelte kirkens præsident, *Spencer W. Kimball*, på konferencen, at en ny og fuldt moderne bygning vil blive opført i de kommende år. Vi kan her se hen til verdens mest moderne forskningscenter for slægtshistorie fra hele verden.

*

Kort efter afslutningen af den store kongres i Utah indledtes den 14. internationale kongres for de genealogiske og heraldiske videnskaber i København, hvor Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie og Heraldisk Selskab (Societas Heraldica Scandinavica) stod som sponsorer. Kongressens protectrice var dronning Ingrid, der overværede åbningshøjtideligheden på Københavns Universitet, hvor også foredragene, der var ligeligt fordelt mellem heraldikken og genealogien, fandt sted. Kongressens præsident var rigsarkivar, dr. phil. Vagn Dybdahl, vicepræsident redaktør Sven Tito Achen og generalsekretær arkivar Nils G. Bartholdy, medens lektor Georg Simon i sin egen skab af bestyrelsesmedlem af Samfundet stod for arrangementet af de genealogiske foredrag. I forbindelse med kongressen var der arrangeret en række udstillinger, hvor udstillingen på Det kongelige bibliotek var blandet genealogisk og heraldisk, medens de øvrige udstillinger var rent heraldiske, idet den genealogiske udstilling »På sporet af dine forfædre« beklageligvis ikke var blevet færdig til tiden. Denne udstilling vil senere kunne udlånes gennem Danmarks Biblioteksforening, således at den kan vises rundt omkring i landet på biblioteker og lokalhistoriske arkiver, f. eks. i forbindelse med afholdelse af møder eller kurser med slægtshistorisk indhold. Den består af ca. 20 plancher med billeder af genealogisk grundmateriale og forklarende tekster.

Ved kongressens åbning holdt fhv. landsarkivar, dr. phil. Harald Jørgensen forelæsning på engelsk om Københavns historie, og de følgende dage afvikledes i alt ca. 40 foredrag på engelsk, tysk, fransk, italiensk og spansk, idet desværre kun disse sprog var godkendt som officielle ved kongressen. At moderlandets sprog ikke kunne anvendes var nok en skuffelse for mange af vore medlemmer og har sikkert været kraftigt medvirkende til, at antallet af danske deltagere var så beskedent. Af de 300 deltagere var således kun 44 danske, og heraf var de 22 medlem af komiteen eller foredragsholdere og de 6 ledsagere. Med hensyn til de heraldiske foredrag henvises til omtalen i Heraldisk Tidsskrift, medens der nedenfor skal bringes en liste over de genealogiske. Det skal dog bemærkes, at samtlige foredrag vil blive trykt i kongresrapporten, og at vi fra Samfundets side forsøger at skaffe en favørordning, således at Samfundets medlemmer vil kunne købe rapporten til særpris. Der var fra arrangørernes side lagt vægt på, at foredragene så vidt muligt skulle have tilknytning til skandinaviske forhold, et forhold som de fleste foredragsholdere havde rettet sig efter. Det kan således med bestemthed siges, at der vil være meget stof af interesse for alle danske personalhistorikere

og genealoger i rapporten. Hertil kommer de teoretiske foredrag, hvor nye aspekter i grundforskningen blev fremdraget. Listen over de genealogiske foredrag ser således ud med foredragsholderne i alfabetisk orden:

Hermann Athen: Theoretische Genealogie.

J. P. Brits: Genealogical research in South Africa, its current position and relationship to biographical research.

Svend Cedergreen Bech: Dansk Biografisk Leksikon. Eine historische Übersicht.

Heinz F. Friederichs: Christian II von Dänemark und seine Familienbeziehungen.

Kristian Hvidt: European sources to emigration.

Carl-Erik Johansson: Finding long lost relatives in the U.S.A. – genealogical research across the ocean.

Baron Helge von Knorring: Une famille norvégienne, considérée comme descendante de Louis-Philippe d'Orléans par un fils naturel de celui-ci, né en la Laponie finlandaise en 1796, et d'une mère suédoise.

Tage Kaarsted: The biographies of the Danish knights of Dannebrog.

Livio Missir de Lusignan: Présences danoises dans les généalogies latines d'Orient.

Pontus Möller: Newfoundland noblemen.

Paul-Anthon Nilson: Julius Billetter, notes and comparison to original Bernese vital records.

Albert Panten: Das ehemalige Herzogtum Schleswig als Auswanderungsgebiet.

C. S. Schilbred: Norwegian families from abroad.

Rodolfo Signorini: L'orazione latina di Filippo Nuvoloni a Christiano I, re di Danimarca, di Norvegia e di Svezia, a Mantova 12 maggio 1474.

Georg Simon: Weltweite genealogische Forschungsmöglichkeiten im dänischen Reichsarchiv. Ein Ausblick.

Frits Treichel: Scharfrichter und Abdecker in Norddeutschland mit Ausblick auf Dänemark.

Jørgen Tvevad: Dänische dynastische Beziehungen zum Hause Brandenburg-Preussen.

Szabolcs de Vajay: Eudocie Comnène, impératrice des troubadours.

Gunnar Christie Wasberg: Norwegische Wikingeschlechter und die europäischen Feudalgesellschaften. – I forlængelse af dette foredrag forelagdes et lille ekstra indlæg om Ludvig Holbergs afstamning.

Hans H. Worsøe: Foreigners in the Danish provinces, illustrated by records of the Danish provincial record offices.

HANS H. WORSØE.

Christoffer Bang i Odense († 1599) og den ældre Bang-slægt i Assens

Af
Fritz Schönwandt

I skildringen af Hans Bang i Bogense († 1560) fremsattes den formodning¹, at han kunde have været fader til Christoffer Bang i Odense († 1599). Trods de tilsyneladende vægtige indicier må denne antagelse forkastes, efter at der siden er fundet flere oplysninger, som tyder på, at Christoffer Bang tilhører den Bang-slægt i Assens, som skal omtales i det følgende. Han skal følgelig slettes af stamtavlen over Bang-slægten fra Vends Herred².

Christoffer Bang nævnes 16.4.1560³ som skriver i Em Kloster, der sækulariseredes i dette år og omdannedes til det kongelige slot Em(s)borg. 27.6.1561 nævnes han som skriver på Emsborg⁴, men allerede 6.10.1561 befalede Frederik II, at bygningerne skulde nedrives og materialerne bruges til en udvidelse af Skanderborg slot⁵. Lensadministrationen forlagdes herefter til Skanderborg, og Christoffer Bang er flyttet med hertil. 18.9.1568 får han som forhenværende slotsskriver i Skanderborg sammen med lensmanden og slotsfogeden kvittans for Skanderborg lens regnskab fra 1.5.1567 til 1.5.1568⁶, og så sent som 24.12.1579⁷ klagede Kronens bønder i Skanderborg len over forhøjet gæsteri og skriverpenge fra Christoffer Bangs tid. Allerede inden udløbet af sit sidste regnskabsår i Skanderborg len, nemlig 8.11.1567⁸, nævnes Christoffer Bang som stiftsskriver på Fyn, i hvilket embede han optræder hyppigt i de følgende fire år, hvorefter han bliver hospitalsforstander i Odense, fra hvilken stilling han fritages 20.8.1574⁹ af hensyn til sine egne forretninger. Herefter virker han i 25 år til sin død i 1599 som storkøbmand i Odense.

Der skal ikke her gives en udførlig biografi af Christoffer Bang¹⁰, men opgaven vil være at klarlægge hans oprindelse. Det bemærkes, at vor Christoffer alle de mange gange, han nævnes i sin samtid fra 1556 til 1599, optræder med tilnavnet Bang og aldrig med noget patronymikon. Men i Rigens Forfølgningsbog for 1563¹¹ møder vi *Christoffer Nielsen Slodzskriffuer* (rettet fra Slodzfogitt) *paa Skanderborg*, og da tidspunktet falder midt i den ovenfor dokumenterede periode, hvor Christoffer Bang var slotsskriver på Emsborg/Skanderborg, er der sikkert tale om den samme mand. I så fald er det den eneste gang, Christoffer Bang er fundet nævnt med sit patronymikon. Antagelsen styrkes ved, at den pågælt-

dende forfølgning er begyndt ved bytinget i Assens og drejer sig om et ret stort krav – 65 Daler – mod en rådmand der i byen.

Den næste nye oplysning om Christoffer Bangs herkomst findes i Herredagsdombogen for 1599¹², hvor han den 19.10.1599 – kun syv uger før sin død – giver afkald på en gård i Assens, som han hævder at have fået udlagt i gælds betaling efter sin afdøde broder *Jens Bang*. Denne Jens Bang kan ikke være identisk med den Jens (Jørgensen) Bang, rådmand og tolder i Assens, som døde 1626/27¹³ og første gang er fundet nævnt som kirkeværge i Assens 19.3.1583¹⁴. Men i Assens kirkes regnskabsbog¹⁵ nævnes en ældre Jens Bang, rådmand, som aflagde kirkeregnskab for 1569–70. Da han ikke optræder senere, er han formentlig død kort efter, og han er antagelig Christoffers føromtalt broder. Faderen, som jo må have heddet Niels Bang, er ikke fundet omtalt noget steds. Den Niels Bang i Assens, som figurerer i hyldingen 1584¹⁶, må være en del yngre og må efter sit bomærke formodes at tilhøre den fra Middelfart indvandrede Bang-slægt.

Foruden de to nævnte, delvis samtidige Jens Bang'er levede der også samtidig to Jørgen Bang'er i Assens, således at der er god grobund for forvirring¹⁷. I udredningen af Bang-slægten i Vends Herred¹⁸ er det nævnt, at brødrene Poul og Jørgen Bang fra Middelfart slog sig ned i Assens, hvor de er let kendelige ved deres karakteristiske bomærker (kors med to sidestøtter). Der levede imidlertid også i Assens en »gammel Jørgen Bang«¹⁹, som i et brev tre år tidligere betegnedes »Jørgen Bang, salig Jens Bang fordum Borgmesters Søn i Assens«²⁰, og i en rustningsliste fra 1558²¹ findes de begge opført. I samme rustningsliste findes endvidere Poul Bang (af Vends Herreds slægten) samt *Margrethe Bangs*. Det er tilladeligt at gætte på, at hun kan være enke efter den Niels Bang, som var Christoffers fader. Da alt nu tyder på, at Christoffer Bang er udgået fra overklassemilieuet i Assens, tør hans formodede fader, Niels, måske lige som gamle Jørgen Bang anses for at have været en søn af den Jens Bang, der var borgmester i Assens i begyndelsen af 1500-tallet²², om hvem senere mere skal berettes.

Hermed er der skitseret en lille stamtavle omfattende tre generationer af den gamle Bang-slægt i Assens, men denne kan nu udvides med to spindeliner, hvorved sagen bliver meget interessant, idet der samtidig kastes nyt lys over det såkaldte Bang-våbens oprindelse. I Rigens Forfølgningsbog²³ anføres 19.10.1577 en sag, som den kendte Hans Mule i Odense og til Nislevgård († 1602) fører imod Laurids Lunde i Assens. Herunder kræver Hans Mule udlagt en gård i Assens, som havde tilhørt hans morfader, Jens Bang, og som hans mormoder, Else Bangs, havde pantsat til Claus Eriksen (Halvbjørn) i Bogense. Hans Mule var søn af borgmester i Odense Mikkel Mule († 1537) og dennes hustru Anne

(† 1569), og takket være brødrene Jens og Jacob Bircherod er der bevareret en afbildning af dette ægtepars gravsten – se figur 1²⁴. Det ses, at stenen har været prydet med Mulernes våben – en halv ulv – og det såkaldte Bang-våben – tre stjerner over en liggende halvmåne. Hustruen kaldes på stenen blot ærlig og velbyrdig kvinde Anne Mikkel Mules, mens eftertiden har tillagt hende navnet Bang på grund af våbenet, men uden at kende hendes herkomst²⁵. Nu er det med Hans Mules førnævnte udsagn bevist, at hun var datter af borgmester Jens Bang i Assens († 1531). Forbindelsen til Assens antydes også i et brev fra 1509²⁶, med hvilket Mikkel Mule og Anne, hans hustru, af hans broder får skøde på en gård i Odense. Det er nemlig udstedt i Assens og medbeseglet af borgmesteren der, Bærind Perssen. Også på en gravsten, som Hans Mule lod hugge til sig selv og sin hustru findes de omtalte våbener – se figur 2²⁷. Foruden på disse to gravsten fra Odense findes dette Bang-våben på en sten i Bogense kirke over Claus Eriksen (Halvbjørn) og hans hustru, Maren Bangsdatter – se figur 3, samt på stenene over deres søn, Jørgen Clausen (Halvbjørn) og deres datter, Anne Clausdatter, gift med Hans Bang i Bogense²⁸. Denne Maren Bangsdatter, som døde 1545, kan næppe være datter af andre end borgmester Jens Bang i Assens, hun fører samme våben som dennes notoriske datter, Anne i Odense, og hun har selv en søn ved navn Jens. Jens Bangs enkes pantsættelse af gården i Assens vil i så fald være foretaget til hendes svigersøn.

De omtalte fem gravsten viser primære anvendelser af Bangvåbenet. Når det et århundrede senere optages af medlemmer af den ene eller den anden Bang-slægt, må det betegnes som sekundært og mere eller mindre uberettiget – således for eksempel når fætrene, professor Thomas Bang († 1661) og biskop Niels Bang († 1676), fører våbenet, idet deres oldefader, Hans Bang i Bogense, var af slægten fra Vends Herred og selv i sit segl brugte sit oprindelige notarmærke – den fældede stamme med den opskydende kvist – hvilket han gav i arv til sønnen, Niels Bang i Klinte († 1608)²⁹. Ganske vist findes Bang-våbenet som før nævnt på Hans Bangs gravsten i Bogense, men det skyldes rigtignok hans anden hustru, som bispen og professoren ikke stammede fra!

Stamtavlen over den her behandlede Bang-slægt i Assens ser da sådan ud:

Jens Bang, borgmester i Assens † 1531 gift med Else							
(Niels Bang) antagelig g. m. Mar- grethe Bangs		Gamle Jørgen Bang		Maren Bangsdatter †1545 g. m. Claus Eriksen †1550		Anne Bangsdatter †1569 g. m. Mikkel Mule †1537	
Jens Bang	Christoffer Bang †1599	Jens Clausen	Jørgen Clausen †1592	Margrethe g. m. Oluf Bager †1602	Anne †1592 g. m. Hans Bang †1560	Jens Mule †1565	Hans Mule †1602

For lige at vende tilbage til udgangspunktet, som var Christoffer Bangs afstamning, vil det ses, at den foran udviklede hypotese er holdbar, når han kalder Oluf Bager for svoger, idet denne var gift med hans kusine. G. L. Wad havde således alligevel ret, når han intuitivt foreslog, at svogerskabet kunde gå via Maren Bangsdatter i Bogense³⁰, om hvem vi nu tør mene, at hun var fra Assens. Endnu så sent som omkring 1618 antydes en forbindelse med Assens, idet Christoffer Bangs enke da solgte et stolestade i kirken der i byen³¹.

Jens Bang i Assens er første gang fundet nævnt i 1496, og han deltager i Assens kirkes administration fra dette år og til 1515³². Fra perioden 1514 til 1526 er der bevaret et stort antal breve vedrørende Båg Herred i lensmanden på Hagenskov, Esge Billes arkiv³³, og adskillige af disse er medbeseglet af borgmester Jens Bang, som overalt benytter et skjold med en lodret pil forsynet med en tværstreg – se figur 4³⁴. Det opfattes naturligt som et bomærkeskjold, og når der blandt et brevts udstedere er mænd »af våben«, kommer borgmesteren altid efter disse. Den daværende byfoged i Assens, Hans Læge, benytter i øvrigt et mærke af ganske samme type – der er blot en extra lille tværstreg på pilens tværstreg. I et regnskab over Kronens indtægter 1523–24, som for Fyns vedkommende omfatter en række adelige personer, byen Odense og et par kirkelige institutioner, findes Jens Bang anført for 6 mark og 6 skilling³⁵. Det er antagelig vor borgmester i Assens, og regnskabet vil da kunne ses som tegn på, at han havde adelig status. I 1511 betegnes Jens Bang som rådmand, og han får Kancelliets tilladelse til at udføre 200 øxne, og det følgende år får han brev på at måtte udføre 100 øxne³⁶. Fra omkring 1514 og til sin død 1531 var han som sagt borgmester, afbrudt af en kort periode som »skultus« i Christian II's sidste regeringsår³⁷.

Så sent som 19.7.1530 fik Jens Bang livsbrev på det gods, som lå til Sanct Gertruds alter i Assens³⁸, og det følgende år (uden dato) fik Elsze Bangs, Jens Bangs efterleverske, forleningsbrev på tre haver i Assens, som hendes husbond havde haft³⁹. 1532 (uden dato) havde hun og hendes medarvinger trætte med Hans Lang, borger i Assens om nogen jord⁴⁰, og der er her grund til at nævne et 24 år ældre pergamentsbrev af 20.11.1508, hvori Jes Bangh i Assens og Hans Langh, rådmand sammesteds, optræder som lovhøringe for Karl Bryske på Flintholm⁴¹. Om Jens Bang skal til sidst siges, at det er forkert, når det hos Trap og andetsteds kan læses, at han døde i 1529, og at hans gravsten stadig findes i Assens kirke⁴². Til den her beskrevne Bang-slægt i Assens hører formentlig også Søren Bang, som anføres et par gange i et toldregnskab fra Assens 1519–20⁴³. Han er ikke fundet i andre kilder.

Efter gennemgangen af denne slægt vil man søge en forklaring på det mærkelige forhold, at borgmesteren med det borgerlige bomærke har to

døtre, som åbenbart fører et adeligt skjold. Fælles for de to søstre er, at de begge bliver gift med mænd af adel, således at der måske har været behov for en demonstration af deres jævnbyrdighed. Muligvis har Jens Bang tillige haft en ugift datter, som også har været anerkendt som adelig, thi 1549 nævnes jomfru Johan(ne) Bangsdatter, som beboer et hus på Graabrødre kirkegård i Odense⁴⁴.

Deres broder, gamle Jørgen Bang, har ikke efterladt sig hverken segl eller gravsten, og deres nevø Christoffer (den her fremsatte hypotheses rigtighed forudsat) anvender hverken bomærke eller våben på sin gravsten, men selvbevidst et skjold med sine egne forbogstaver – se figur 5⁴⁵. Ved en betragtning af gravstenen over Claus Eriksen og Maren Bangsdatter kan man kun få det indtryk, at de tre stjerner over halvmånen er hendes *fædrene* våben, og man ledes til den antagelse, at der endnu så sent som i første halvdel af 1500-tallet kan føres både borgerligt bomærke og adeligt våben inden for samme slægt⁴⁶. På stenen ses endvidere Maren Bangsdatters *mødrene* våben. Det er på Søren Abildgaards tegning⁴⁷ fremstillet ganske magen til gemalens fædrene våben, altså en halv bjørn, men dette er utvivlsomt forkert, hvad et blik på selve stenen straks afslører – se figur 3. Der ses et tværdelt skjold i hvis øverste felt et halvt dyr, som formentlig er en løve – den holder labberne på en helt anden måde end Claus Eriksens halve bjørn – medens det nederste felt indeholder en ubestemmelig figur, idet skjoldet her er temmelig slidt. Våbenet kunde være slægten Grotts, som også hørte til den fynske købstadsadel og indtog en anset stilling i Odense, og det er ingen urimelig antagelse, at Else, Jens Bangs, kan have været af denne slægt. I det tidligere citerede Assens kirkeregnskab⁴⁸ opregnes de jorder, kirken ejede i 1496; de lokaliseres ved hjælp af stednavne suppleret med navnene på ejerne eller brugerne af de tilstødende jorder. Blandt disse navne møder vi foruden Jens Bang to kvinder, som må have været af adel, nemlig fru Elsebe og fru Elso⁴⁹. De står isolerede, men bekræfter existensen af en købstadsadel i Assens, hvortil også den Bærind Perssen hørte, som nævntes under omtalen af Mikkel Mule (jvnf. note 26).

Det hævdedes foran, at kun de fem nævnte gravsten frembyder en primær anvendelse af Bang-våbenet, og personkredsen kan reduceres til de to søstre. Et ganske lignende våben førtes imidlertid af den vistnok ret beskedne, men dog oprindelig jordejende adelige slægt Sommer i Lunde og Skam Herred⁵⁰, hvis sidste kendte mand begravedes i Gråbrødre kirke i Odense omkring 1560. Jacob Bircherod har tegnet stenen med hans våben – se figur 6⁵¹, som kan sammenlignes med skitsen til Mikkel Mules sten – se figur 7⁵², der er forlæg for kobberstikket, figur 1. Bircherod gør ingen forskel på de to våbener og knytter ingen kommentarer dertil. I de bevarede Sommer-segl⁵³ er halvmånen anbragt noget til siden for de tre

stjerner, men det har næppe noget at betyde. Også en slægt på Lolland ved navn Beeske har vist benyttet det samme våben⁵⁴, dog synes intet segl at være bevaret. Om Jens Bangs slægt har nogen tilknytning til den ene eller den anden af disse to slægter, kan næppe afgøres. Påfaldende er det, at det våben, som kong Ludvig II af Ungarn og Böhmen 17.5.1517 tildelte Oluf Bang fra Middelfart af Vends Herreds slægten, også indeholder tre stjerner over en halvmåne, ganske vist »forbedret« med en rose og en bjælke⁵⁵. Oluf har selvfølgelig kendt borgmesteren i Assens og har måske skelet til dennes våben ved komponeringen af sit eget, da de jo bar samme navn, og selv om de to slægter ved år 1500 vitterligt var forskellige, kan der jo have eksisteret en tradition om en ældre samhørighed. I øvrigt savner Vends Herreds slægten ganske adelige kendetegn, hvilket også bekræftes af ordvalget i kong Ludvigs brev: ... te a conditione ignobilitatis ... in verum nobilem creandum ...⁵⁶. Denne Oluf Bang er utvivlsomt død barnløs, men da eftertiden har forvekslet ham med hans farbroder af samme navn, der har frembragt en stor efterslægt, er våbenet af en del af denne genoptaget, og det føres den dag i dag. Også det oprindelige Bang-våben anvendes endnu, men når det siges at gå tilbage til borgmester Oluf Bang i Middelfart⁵⁷, skyldes det altså en gammel forveksling. Fra begyndelsen af 1600-tallet er der overleveret et tredje fynsk Bang-våben, som nu skal omtales.

Niels Bang i Klarskov († 1622)

I Marslev kirke på Fyn (Bjerge Herred) findes i korets nordvæg indsat en stor gravsten, som tidligere må have ligget i gulvet og derfor er temmelig slidt, se figur 8. Den viser en mand og hans hustru i hel figur i deres stiveste puds – hun i fodlang foldet kåbe og med pibekrave, han i kappe, der går til midt på læggene, og ligeledes med pibekrave, derunder knæbukser med en daggert hængende i en kæde og i den ene hånd muligvis en bog, i den anden vistnok en pung. Ved mandens fødder ses to våbenskjolde med hjelm, hjelmtegn og -klæde, se figur 9–10. Midt i dexter skjold står en femtakket (?) stjerne flankeret af to bogstaver (versaler), der kan tydes som NB, medens den nederste halvdel af skjoldet er udslidt. Som hjelmtegn er anbragt en liggende halvmåne, inden i hvilken en femtakket stjerne, som opefter fortsætter i et ubestemmeligt ornament. Man kan gætte på, at skjoldet under stjernen har indeholdt den samme liggende halvmåne. Sinister skjold viser en halv enhjørning, og samme figur er anvendt som hjelmtegn. Den er i skjoldet flankeret af to bogstaver (versaler), der vistnok må læses som MK. Indskriften under figurernes fødder er stærkt slidt, men der kan endnu læses:

FIG. 1

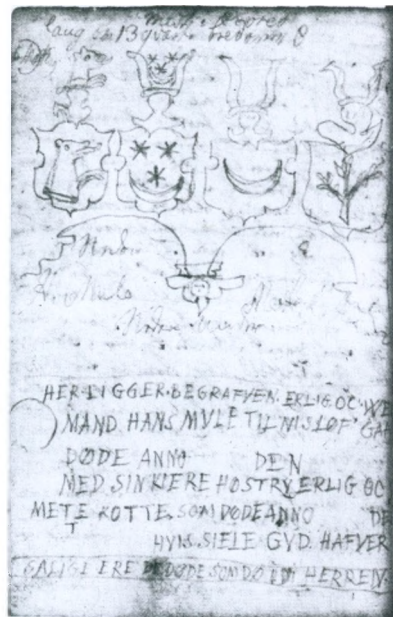

FIG. 2

FIG. 3

FIG. 4

FIG. 5

FIG. 6

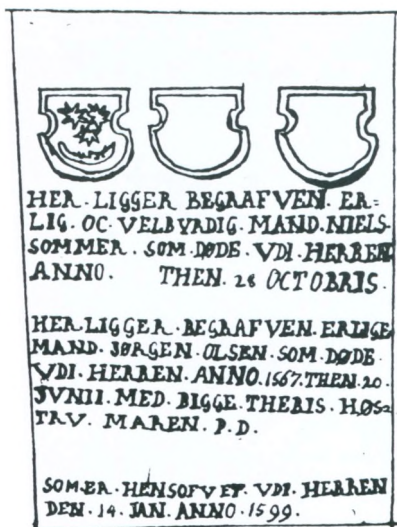

FIG. 7

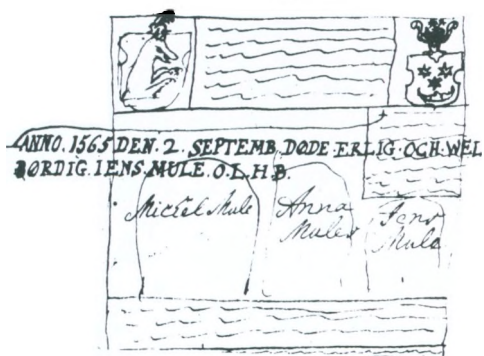

FIG. 8

FIG. 9

FIG. 10

FIG. 9a

FIG. 10a

FIG. 13

FIG. 11

FIG. 12

HER VNDER LIGER BEGRAVIT ERLIG OG VELAGT MAND
 NIELS BANG ..... SOM DØDE ANNO 1622 DEN ... TII
 MED SIN KIERE HVSTRV ERLIG OG GVDFRØG
 TIGE QVINDE M..... SOM DØDE
 ANNO 16... DEN ..... GVD GIIVE
 DENNEM EN GLÆDELIG OPSTANDEL

Med de to våbener har man i vidt omfang imiteret adelige skjolde og hjelme, men anbringelsen af personernes initialer i selve skjoldet er usædvanlig, og indskriftens ord »erlig og velagt« viser, at Niels Bang ikke har været af adel – han har ikke dristet sig til at skrive »velbyrdig«. Hans våben – se figur 9 – er interessant derved, at det kan opfattes som en briseret udgave af det sædvanlige Bang-våben med tre stjerner over halvmånen, således at man kunde tænke på en sammenhæng med den ældre Bang-slægt fra Assens. Om manden selv er der indtil nu kun fundet tre oplysninger udover gravstenen: 13.12.1595 fik Niels Bang i Klarskouff brev over afdøde Marcus Kottes enke, Marine, og to sønner, Laurids og Niels Kotte, for 22 Daler⁵⁸, og 26.9.1596 klager en mand på Hindsholm over Niels Bang, Erik Hardenbergs foged⁵⁹. Om Erik Hardenberg, der døde 1604 som den sidste mand af sin slægt her i landet, vides det, at han 15.2.1584 fik skøde på Klarskovgård i Marslev sogn⁶⁰. Endelig optræder Niels Bang i en Herredagsdom 13.3.1606, hvor det bevidnes, at han nogle år forinden har udstedt kvittering for 31 daler, som Lars og Niels Kotte var ham skyldige⁶¹.

Denne Niels Bang, der har efterladt sig en så fornem gravsten, har altså været godsforvalter for en højadelig rigsråd, og han har selv stået i økonomisk forbindelse med rådsaristokratiet i Odense. Hans herkomst er ukendt, men han kunde meget vel tænkes at være søn af Christoffer Bang i Odense, af hvem der ellers foruden tre døtre kun kendes én søn, Claus, opkaldt efter sin morfader. Niels Bang i Klarskov kunde da være opkaldt efter sin farfader. Tidsmæssigt er der intet i vejen for denne antagelse, og foruden navnet og våbenet peger måske også hans tilgodehavender hos Marcus Kottes († 1590) enke og sønner i samme retning, idet også Christoffer Bang førte proces mod disse vedrørende arven efter sin svigermoder, Karen Kottes⁶². Endnu en støtte for denne formodning om Niels Bangs herkomst kan findes i en fortegnelse over fynske studenter af Jens Bircherod⁶³, idet der blandt disse anføres *Nicolaus Christophori Bang, 1595*. Ganske vist nævnes han i december 1595 som boende i Klarskov (jvnf. foran og note 58), men han kan jo godt være indskrevet ved Universitetet tidligere på året uden at have fortsat sine studier. Om Niels Bangs hustru, MK med enhjørningen, er endnu intet bragt for dagen. Der- som den her fremsatte opfattelse af Niels Bangs våben er holdbar, kan

man eventuelt tænke sig en mesalliance et sted i slægtfølgen mellem ham og den gamle borgmester i Assens hundrede år tidligere.

Det nævntes foran, at Bang-våbenet fra Assens er bevaret i primær anvendelse på fem gravsten fra 1500-tallet i Odense og Bogense. Men det kan endvidere ses på en sten fra begyndelsen af 1600-tallet i Marslev kirke, som nu er indsat i korvæggen ved siden af Niels Bangs sten. Den pågældende sten er lagt over herr Peder Nielsen, sognepræst til Marslev og Birkende, født i Odense 1543 og vistnok død 1616, samt hans anden hustru, Mette, født 1558 i Odense som datter af borgmester Jørgen Kotte. Stenen viser tre våbenskjolde med initialer, se figur 11, 12 og 13. 1. for neden et skjold med en springende hjort og bogstaverne HPN (antagelig = Herr Peder Nielsen), 2. på sinister side et skjold, som for oven indeholder en liggende halvmåne (Kotte), derunder bogstaverne MKD (antagelig = Mette Kottes Datter) og under disse tre regnbuer (eventuelt Algudsen), og 3. på dexter side Bang-våbenet med de tre stjerner over den liggende halvmåne samt bogstaverne LHP. Det er uopklaret, hvem dette sidste våben hentyder til.

HENVISNINGER OG BEMÆRKNINGER:

1. Pers. hist. Tidsskr. 1980, s. 35.
2. Pers. hist. Tidsskr. 1980, s. 39.
3. Kancelliets Brevbøger.
4. Kancelliets Brevbøger.
5. Trap: Danmark, 5. udg., bd. 20, s. 484, 600.
6. Kancelliets Brevbøger.
7. Kancelliets Brevbøger.
8. Kancelliets Brevbøger.
9. Kancelliets Brevbøger.
10. Se Dansk biografisk leksikon, 3. udg. 1979, bd. 1, s. 399; Svend Larsen: Studier over det fynske Rådsaristokrati, 1965, bd. 2, s. 88; G. L. Wad: Fra Fyens Fortid, 1924, bd. 4, s. 13-24.
11. RA: Rigens Forfølgningsbog nr. 6, fol. 108.
12. RA: Herredagsdombog nr. 15, fol. 84v. I V. A. Sechers udgave: Kongens Rettertings Domme, 1881-86, bd. 1, s. 294, er den her benyttede oplysning udeladt i referatet.
13. Svend Larsen: Studier, 1965, bd. 2, s. 285.
14. LAO: Assens kirkeregnskab 1496-1583, fol. 25v.
15. LAO: Assens kirkeregnskab 1496-1583, fol. 22v.
16. RA: Hylding 42.5.
17. Der er således sket et sammenfald af de to Jørgen Bang'er, når M. Brandt i Heraldisk Tidsskrift, 1976, bd. 4, s. 195-196 lader rådmanden († 1579) være en søn af borgmester Jens Bang i Assens. Han var søn af borgmester Oluf Bang i Middelfart, men har muligvis ved ægteskab været knyttet til Assens-slægten, hvilket vilde forklare forekomsten af navnet Jens blandt hans efterkommere.

18. Pers. hist. Tidsskr. 1980, s. 36 f.
19. LAO: brev af 17.3.1563 vedr. Assens kirke.
20. LAO: brev af 13.3.1560 vedr. Assens kirke.
21. RA: Danske Kancelli, B, 43.
22. Han døde 11.7.1531 ifølge C. Hamsfort d.y., Addit. 58,8°, trykt i Saml. til Fyens Hist. og Topogr., bd. 8, 1881, s. 240.
23. RA: Rigens Forfølgningsbog nr. 9, fol. 98.
24. Tegningen er stukket i kobber og er udgivet af Rasmus Nyerup i tillægget til hans og Søren Abildgaards Antiquariske Rejser i Aarhus Stift, 1808, s. 83.
25. Gjessing og Hundrup gør hende til datter af den 1517 i Ungarn adlede Oluf Bang, og denne fejltagelse kan allerede findes i en stamtavle over Mule-slægten af hr. Anders Samsing († 1751) i Klevenfeldts samling, trykt i Pers. hist. Tidsskr. 1909, s. 6–7. I Danmarks Adels Aarbog, 1904, s. 324, kaldes hun også Olufsdatter, dog med et spørgsmålstegn.
26. RA: Privatarkiver. Repertorium II, nr. 11.409.
27. Efter Jens Bircherods skitse i Ny kgl. saml. nr. 185, 8°. Den øverste halvdel af stenen er i meget medtaget stand bevaret i Møntergården i Odense og er afbildet hos G. L. Wad: fra Fyens Fortid, bd. 1, s. 47.
28. Afbildet Pers. hist. Tidsskr. 1980, figur 1 ved side 32.
29. Afbildet Pers. hist. Tidsskr. 1980, figur 2, 6 og 7.
30. Pers. hist. Tidsskr. 1980, s. 35, jvnf. note 72.
31. Svend Larsen, Studier, 1965, s. 89, jvnf. Assens tingbog 26.11.1672.
32. LAO: Assens kirkeregnskab 1496–1583, fol. 1–9v.
33. RA: Privatarkiver.
34. Brev af 4.8.1525.
Når M. Brandt i Heraldisk Tidsskrift, bd. 4, 1976, s. 195, nævner, at »en række Bang'er førte bomærker, hvor en opadvendt pil synes at være et gennemgående mærke«, så er dette sikkert baseret på C. U. A. Plesners artikel i Pers. hist. Tidsskr. 1882, s. 279 ff, hvor der vises tre bomærker med en opadvendt pil. Imidlertid er kun ét af de tre korrekte gengivet, og det er Jens Bangs (jvnf. figur 4 her). Det mærke, som Plesner tillægger borgmester Hans Bang i Middelfart, ender i virkeligheden med et kors for oven og ikke med en pil (jvnf. figur 13 i Pers. hist. Tidsskr. 1980 ved side 33). Det tredje mærke, som tilhører Niels Bang i Bogense, ender ganske vist med en pil for oven, men som påvist i Pers. hist. Tidsskr. 1980, side 34, stammer dette mærke fra hans mødrene slægt, og gengivelsen hos Plesner viser ikke den karakteristiske trekant for nedden (jvnf. figur 9 i Pers. hist. Tidsskr. 1980).
35. Danske middelalderlige Regnskaber, 1. Rk., 1. bd., udg. ved Georg Galster, 1944, s. 188.
36. Optegnelsesbog fra Chr. I's og Hans' Kancelli, trykt i Danske Magazin, 4. rk., 2. bd., s. 287 og 295.
37. Chr. II's åbne breve, trykt i Suhms Samlinger, II, 2, 1782, s. 51–52. Jvnf. H. Fr. Rørdam: Assens i Chr. II's, Fr. I's og Grevefejdens Tid, Saml. til Fyens Hist. og Topogr., Bd. 1, 1861, s. 190–193.
38. Fr. I's danske Registranter, 1879, s. 259.
39. Fr. I's danske Registranter, 1879, s. 370.
40. Fr. I's danske Registranter, 1879, s. 467.
41. RA: Privatarkiver. Repertorium II, nr. 11.134. I Repertoriet gengives Hans Langh ganske vist som Hans Bangh, men det må tilskrives en undskyldelig fejllæsning, idet skrivers l'er og b'er varierer uden konsekvens. En Hans Bang i Assens kendes heller ikke andre steder fra,

hvorimod Hans Lang nævnes mange gange fra 1508 til 1532. Han falder derfor bort i fortegnelsen bilag 35.1 hos P. Enemark: Studier i Toldregnskabsmateriale, 1971.

42. Det skyldes en kombineret fejllæsning og forveksling med stenen over borgmester Jørgen (Olufsen) Bang, som døde 1579! Trap: Danmark, 5. udg., bd. 12, s. 181, har antagelig oplysningen fra Lauritz Maaløe: Assens gennem 700 Aar, 1936, s. 281. W. Marckmanns Manuscript fra 1842 i Nationalmusæets arkiv bringer fejllæsningen 1529 for 1579, og en senere gransker har så vilkårligt ændret det meget slidte navn Jørgen til Jens. Chr. Axel Jensen: Danske Adelige Gravsten, 1951-53, tør kun læse ...n Bang (Stenkatalogen nr. 757) og slet intet årstal. I gunstig belysning står navnet imidlertid stadig klart, medens årstallet kun lige kan skimtes.
- Det kan imidlertid være, at Jens Bangs sten alligevel stadig ligger i Assens kirke! Der er bevaret fire sten af ensartet type, af hvilke de to er dateret 1543 og 1548 (C. A. Jensen: nr. 260 og 261), medens de to andre er næsten helt udslidte – og det i så høj grad, at de ikke engang får et nummer hos C. A. Jensen. På den ene af disse slidte sten, som nu ligger i gulvet nord for korets forhøjning, skimtes navnet Bang, og man kan ane halvmånen og den nederste stjerne i skjoldet. Fornavnet er ukendeligt, og om stenen har tilhørt borgmesteren eller en slægtning kan næppe afgøres.
43. Fremdraget af Poul Enemark og udførligt behandlet i hans disputats: Studier i Toldregnskabsmateriale, 1971, Bd. 1, s. 33-40.
44. Danske Kancelliregistranter 1535-50, p. 433.
45. Christoffer Bangs gravsten er fra den nedbrudte Graabrødre kirke i Odense kommet til Sanderum kirke, hvor den nu står i våbenhuset. Dens indskrift lyder: HER LIGGER BEGRAFVEN ERLIG OG VELAGT MAND CHRISTOFFER BANG VICARIVS VDI OTHENSE SOM DØDE ANNO 1599 DEN 6 DECEMBRIS MED SIN KIERRE HVSTRV KIRSTEN KLAVSDATTER SOM DØDE ANNO 16... .. 22 MARTII MED THERIS BORN GVD GIFVE DENNEM ALLE EN GLEDELIG OCH ERREFULD OPSTANDELSE.
46. Et lignende forhold gør sig gældende inden for Halvbjørn-slægten i Børgense, hvor man på Claus Eriksens forældres gravsten finder både våben- og bomærkeskjold, jvnf. Pers. hist. Tidsskr. 1980, s. 34 med dertil hørende figur 11.
47. I Nationalmuseets arkiv. Afbildet i Heraldisk Tidsskrift, bd. 4, 1976, s. 195.
48. LAO: Assens kirkeregnskab 1496-1583, fol. 2-6.
49. Alle tre navne findes på fol. 3.
50. Danmarks Adels Aarvog 1917, s. 501.
51. KB: Ny kgl. saml. nr. 739a, 4°.
52. KB: Ny kgl. saml. nr. 185, 8°.
53. A. Thiset: Danske adelige Sigiller, 1905, G IV, 1, 2.
54. A. Thiset og P. L. Wittrup: Nyt dansk Adelslexicon, 1904, s. 24.
55. Jvnf. M. Brandt i Heraldisk Tidsskrift, bd. 4, 1976, s. 195.
56. Trykt hos Chr. Gjessing: Danske, norske og islandske Jubellærere, 3. del, 1. bd., 1786, s. 111-113.
57. Vaabenførende Slægter i Danmark, 1-3, 1946, s. 67, jvnf. s. 131 og 188-189.
58. RA: Rigens Forfølgningsbog nr. 12, fol. 180.
59. Kancelliets Brevbøger, XI, s. 16.
60. Kronens Skøder, I.
Det er således en lapsus, når det nos Trap, bd. 12, s. 286, hedder, at gårdens historie ikke kendes i tiden mellem 1438 og 1674.

61. RA: Herredagsdombog nr. 19, fol. 36v–38; Sechers udgave, II, s. 23.
62. RA: Rigens Forfølgningsbog nr. 11, fol. 252v, 1591 og nr. 12, fol. 58v, 6.8.1593.
63. Håndskreven fortegnelse af Jens Bircherod (1658–1708) uden overskrift eller angivelse af indholdet i GKS 1076 Folio, udgivet af H. Fr. Rørdam i Odense Cathedralskoles Indbydelsesskrift 1866.

Fritz Schönwandt, HA & HD, født 9.3.1927. Adresse: Gentoftgade 17, 2820 Gentofte. Tidligere arbejde: Hans Bang i Bogense, † 1560, og den ældre Bangslægt i Vends herred, PHT, årgang 100, s. 27–43.

Spørgsmål fra medlemmerne

Christopher Falck (f. ca. 1689 – d. 1767).

Jeg søger oplysninger om justitsråd og krigskommissær *Christopher Falck* (f. ca. 1689 – d. 1767) – hvem var hans foreldre, og hvor bodde de?

Følgende oplysninger foreligger om ham.

Han var 1718–1728 regimentskvartermester i Jyd. Fyn. nat. Drag. Regiment. Han sendte i 1723 Kongen en utførlig plan til rasjonell oppdyrking av heden og bodde da visstnok i Vejle. Dette forslag førte til Kgl. forordning av 26. mai 1723 om skattefrihet for de som dyrket opp heden.

Chr. Falck var så i 1723–1725 direktør for hedeoppdyrkingen. Han ble i 1728 dimittert som regimentskvartermester og samtidig utnevnt til krigsråd. Hva han drev med i tiden frem til 1732 da han ble utnevnt til krigskommissær ved Det vesterlenske Regiment i Norge, vet jeg ikke. Han ble i 1734 utnevnt til justitsråd. Han fikk i 1765 avskjed fra krigskommissærembedet. Den tid han var i Norge, bodde han først ved Grimstad og senere i Lillesand, hvor han døde i 1767.

Han var g. m. *Sophie Juell (Stjerne)* (f. 1686 – d. 1774) til *Lindbjerg*. De hadde i alle fall følgende barn som alle var ugifte:

Ide Margrethe Falck (f. ca. 1722 – d. 1799)

Kompanisjef Henrich Falck (f. ca. 1723 – d. 1770)

Fredrich Falck (f. ca. 1724 – d. ung)

Han skal ha hatt en bror *Jens Falck*, som var skibskaptein i Jylland.

Johan A. Wikander.

Hvem Forsker Hvad 1980

I september 1980 utkom HFH 1980, som udgives af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie og de slægtshistoriske foreninger under redaktion af Wolf Møller, Randers.

Dette års udgave af HFH indledes med en indbydelse til »Slægtsforsker-træf« i Herning, som afholdes lørdag den 5. september 1981 i Herning Centralbibliotek. Slægtsforsker-træf, der søger at skabe kontakt mellem slægtsforskere, afholdtes første gang i Herning i 1978. For arrangementet står Slægtshistorisk forening i Herning.

HFH 1980 er stærkt udvidet i forhold til 1979-udgaven, nemlig 167 indlæg i den almindelige afdeling mod 109 i 1979, og 12 indlæg i den specielle afdeling mod 5 i 1979.

Som i tidligere årgange af HFH er der udførlige person- og stednavneregistre.

HFH 1980 koster 15,00 kr. Det bestilles ved henvendelse til HVEM FORSKER HVAD, Christian Xs Vej 27, 8260 Viby. *Red.*

Familien Stöckler i Sønderborg

Af

Jørgen Slettebo

I Personalhistorisk Tidsskrifts 15. række, 4. bind, s. 153–163 har Egill Snorrason og Frits Treichel i 1970 publiceret en detaljeret artikel om Johan Christoph Stöckler, skarpretter i Tønder, og hans slægt. For et enkelt områdes vedkommende er det muligt at supplere oplysningerne. Selv om det mest drejer sig om familiemedlemmer, der ikke var skarprettere, kan det dog måske have en vis interesse at bringe dem frem her¹.

Som nævnt i artiklen side 154 ægtede *Johan Christoph Stöckler* II d. 14/2 1749 i Fredericia *Anneke Catharina*, en datter af *Vitus Wagner*, skarpretter i København, Ribe og til sidst i Fredericia. De to fik i alt 12 børn, hvoraf de 6 døde spæde. Af de øvrige nævnes kun *Johan Christopher III* (døbt 3/7 1754, død 23/10 1824). En af de yngre har imidlertid nok været *Vitus Stöckler*, opkaldt efter morfaderen. En skarpretter *Vitus Stöckler* forekommer nemlig i Aalborg omkring 1800. Han var gift og havde i alt fald én datter, *Anna Elisabeth*. Hun var ugift og flyttede siden til Sønderborg, hvor hun døde i Mølby 10/10 1850, 59–60 år gammel. Hun må da være født ca. 1790, og hendes fars fødselsår kan vel med nogen forsigtighed sættes til omkring 1760, hvilket vil være rimeligt for en yngre bror til Johan Christoph III.

Johan Christoph Stöckler III, der fødtes 1754, var først maler i Gråsten, men overtog 1796 bøddeliet i Sønderborg efter sin svigerfar, skarpretter Andreas Bambs. *Andreas Bambs* var døbt 25/1 1722 og døde 17/12 1795. Han ægtede 8/1 1751 *Dorothea Sophie Hedwig*, en datter af skarpretter *Johann Georg Sachs* i Willing i Preussen. Hun var født i begyndelsen af marts 1729 og døde 22/3 1806. Der var i alt fald fem, måske flere børn i ægteskabet, men nogle synes døde som spæde. Af børnene ægtede den ældste *Magdalene* (II) (f. 9/3 1755, død 5/7 1812) i 1779 ovennævnte Johan Christopher Stöckler III, mens sønnen *Friedrich Christian Bambs* (f. 12/2 1758) blev skomagermester i Åbenrå², og datteren *Lucie* ægtede malermester *Johann Melgert Buhmann* i Heide. Selv om Friedrich Christian Bambs således selv forlod bøddelarbejdet for at blive skomager, giftede han sig dog ind i en skarpretterslægt, idet han ægtede *Dorothea Röseler*, en datter af skarpretter *Henrich Christoph Röseler* i Åbenrå. Denne slægt var i forvejen indgiftet i familien Stöckler, idet to af Johan Christoph Stöckler II's søskende ægtede henholdsvis skarpretter *Henrich Christoph Röseler*, og

dennes niece *Maria Magdalene Röseler*. *Andreas Bambs* havde i 1747 overtaget skarpretterembedet i Sønderborg, ikke efter sin far *Johann Andreas Bambs*, der var død allerede ca. 1730, men efter sin mor, der også hed *Magdalene* (I). Hun havde været gift med tre skarprettere og selv passet embedet ind imellem. Hendes første mand var skarpretter i Sønderborg, *Augustin Stengel* (f. 1660, d. 13/5 1717), der i 1712 var blevet enkemand efter den 19 år ældre *Anna Dorothea* (f. 1642, d. 1/11 1712). Året efter Stengels død, den 27/11 1718, ægtede *Magdalene* skarpretteren *Johann Andreas Bambs*, der igen var søn af en skarpretter, *Johann Andreas Bambs* i Salzwedel. Stednavnet kan måske tyde på, at også skarpretteren *H. C. Soltwedel* i Aabenraa stammede fra denne tyske by. *H. C. Soltwedel* var ved ægteskab i familie med skarpretter-familierne *Asthusen* og *Röseler*, og gennem *Röseler* med *Stöckler*, men nogen tidligere forbindelse mellem den ældre *Bambs* og familien *Soltwedel* har det ikke været muligt at fastslå³. *Magdalenes* anden mand, der var født ca. 1686, døde kun 44 år gammel d. 21. september 1730, og hun giftede sig da på ny efter knap et års enkestand d. 9. august 1731 med en skarpretter *Johan Hinrich Walter*. Heller ikke dette ægteskab varede længe, idet han døde senest 1739. Derpå passede *Magdalene* embedet til 1747, hvor hendes søn i andet ægteskab, *Andreas Bambs*, som nævnt overtog det.

Både *Andreas Bambs* og *Magdalene* havde flere sammenstød med andre borgere og idømmes gentagne gange bøder for vold, overfald og gadeuorden, vel som regel i drukken tilstand. I 1731 måtte *Magdalene* betale en bøde på 3 mark til amtet og 3 mark til byen for kvaksalveri, hvorved hun var gået den »privilegerede chirurg« for nær. *Magdalene* og hendes tredje mand fik også i 1732 bøde, fordi de havde været oppe at slås indbyrdes⁴.

Johan Christoph Stöckler III var som før omtalt maler i Gråsten, til han i 1795 blev skarpretter i Sønderborg efter *Andreas Bambs*. Side 155 f. oplyses korrekt, at han blev byens sidste skarpretter. Embedet blev ganske vist ikke ophævet, men efter hans død 23/10 1824 sendte magistraten i Sønderborg d. 14/1 1825 en ansøgning til statholderen, landgreve Carl af Hessen, om tilladelse til at lade embedet ubesat. Nogen hurtig afgørelse fik magistraten ikke. Endnu 9 år senere bad landgreve Carl i en skrivelse af 19/7 1834 magistraten om en fornyet udtalelse, og magistraten svarede d. 12/9 samme år. Her fastholdt man ønsket om at lade embedet ubesat, og det er åbenbart imødekommet. Nogen senere skarpretter kendes i alt fald ikke i byen⁵.

Den 9/7 1812 døde *Johan Christoph Stöckler III*'s første hustru *Magdalene Bambs (II)*, efterladende to, muligvis tre eller fire sønner. *Johan Christoph* giftede sig igen d. 10/1 1813 med *Anne Marie Ohlsen*, der overlevede sin mand med 20 år og døde i Sct. Jørgens Kloster 12/6 1844 uden

at efterlade sig børn. *Anne Marie Ohlsen* var datter af søfarer *Christian Ohlsen* og *Abigail, født Matzen*. De to ejendomme, 4. kvarter nr. 112 og 113, som hun var ejer af, var husene Havbogade nr. 39 og 41⁶.

Ingen af Johan Christoph III's børn kom til skarpretter-embedet. To sønner blev malere, som faderen havde været i Gråsten. Den ældste var *Andreas Diedrich Stöckler*⁷, f. 19/6 1783 i Gråsten, som døde allerede 8/10 1815 som maler i Sønderborg. Andreas Diedrich Stöckler ægtede d. 15/10 1809 *Ulrica Antoinetta Iversen*, datter af arbejder *Detlev Peter Iversen* og dennes hustru *Cathrine Sophie, f. Jebsen*, fra Toft ved Gråsten. Ulrica Stöckler var født 1779 og døde 22. december 1821. I ægteskabet var en søn, *Nicolai Christoph Stöckler*, der kun var fem år ved faderens og elleve år ved moderens død. Han blev siden farver i Flensborg og ægtede her 17/11 1839 en *Marie Schmidt*.

Som Johan Christoph Stöckler III's næste søn nævnes *Christian Stöckler*, ligvognsfører i Tønder, en stilling han fratrådte i 1864⁸. Han var født i december 1804 og døde i Tønder 2/10 1866. Han omtales som daglejer, men aflagde 25/4 1836 borgered som kusk. Han havde én søn, gæstgiver *Eberhard Stöckler* (f. 1837), der 1862 overtog kroen i Roikjær. Det må dog betegnes som lidt usikkert, om Christian virkelig har været søn af Johan Christoph III, da der i kirkebogen ved hustruens død 1812 kun nævnes eksistensen af to levende sønner. Muligvis kan der være tale om en nevø, idet Johan Christoph III som nævnt havde fem søskende. Endnu rimeligere er det dog, at Christian Stöckler er efterkommer efter en af de brødre Stöckler, der allerede ca. 1750–1780 havde søgt almindelig håndværkeruddannelse i Tønder. Kildehenvisningen til Christian Stöckler i artiklen giver i hvert fald ingen oplysninger om, at Christian har været en søn af Johan Christoph III.

Den yngste søn fik samme navn som faderen, *Johan Christopher*. Han fødtes 27/7 1790 i Gråsten og døde 11/12 1872 som fhv. maler i Sønderborg. *Johan Christopher Stöckler IV* ægtede 2/12 1819 *Sophie Magdalene Livoni*, der var født 23/11 1793 i Fåborg som datter af garver *Axel Livoni* og *Marie Christine Dyreborg* og som døde i Sønderborg den 26/8 1885. Også Sophie Magdalenes mor og bror flyttede til Sønderborg, hvor moderen døde 1855, og hvor broderen slog sig ned som skræddermester (d. 1856). Han havde navnet *Asmus Dyreborg Livoni*. A. D. Livoni fik i alt 7 børn, hvoraf de fem også fik børn. Af den talrige skare blev en sønnesøn med samme navn, *Asmus Dyreborg Livoni*, gartner i Sønderborg, hvor han grundlagde en kendt planteskole, der især specialiserede sig i udviklingen af forskellige æblesorter, og hvor hans efterkommere fortsatte som gartnere⁹.

Som faderen og broderen blev *Johan Christopher IV* maler i Sønderborg. Han efterlod en søn, *Johan Ludvig Stöckler*, f. 24/5 1826, d. 7/12

1898, der overtog faderens malerforretning. For at supplere indtægterne begyndte han ved siden af at virke som fotograf og opnåede her en ikke ringe succes. I Museet på Sønderborg slot findes en del portrætfotos, især i tidens yndede visitkortformat, og en lang række meget fine optagelser fra Sønderborg i 1880'erne og 90'erne, herunder også af bygninger, der nu er forsvundne. En del af disse har på bagsiden trykt diagonalt »J. L. Stöckler, Photographisches Atelier – Sonderburg – Gr. Rathausstrasse 6«, mens andre har hans navn og adresse i guldtryk på forsiden. Forretningen var grundlagt allerede i 1848 af P. Andersen og havde hele tiden haft til huse i St. Rådhusgade. Den blev under Stöcklers ledelse hurtigt byens førende fotoatelier. Efter J. L. Stöcklers død blev firmaet videreført af Julius Thomsen og Adolf Andresen. De to skiltes 1905. Julius Thomsen flyttede til den anden ende af St. Rådhusgade, og de to fortsatte til efter 1914 hver for sig¹⁰.

Johan Ludvig Stöckler IV ægtede 2/12 1853 *Marie Margrethe Nyerup*, der var født 17/6 1827 i Løgumkloster som datter af husmand *Jens Petersen Nyerup* og *Marie, f. Bertelsen* og som døde 17/6 1906. De fik. d. 13/9 1854 en datter, *Sophie Emilie Stöckler*, der d. 28. okt. 1887 blev gift Schättiger, idet hun ægtede *Julius J. A. Schättiger* (1850–1889), en søn af korn- og foderstofhandler *C. L. H. Schättiger*. Da faderen i 1897 havde holdt sit 50-års forretningsjubilæum, overlod han styret til sin datter. Efter hans død solgte hun imidlertid forretningen, der som nævnt blev overtaget af J. Thomsen og A. Andresen¹¹.

Dermed forsvinder familien Stöckler fra Sønderborg. Andre grene fortsætter i andre byer – her har det blot været hensigten at supplere den linie, der kom til at rumme afslutningen af skarprettervirksomheden i Sønderborg. Det er måske værd at bemærke, at indehavere af det tidligere så foragtede embede og deres børn åbenbart ikke har haft besvær med at indgå som almindelige håndværkere i byen.

NOTER

Generelt henvises til Snorrasons og Treichels artikel med de deri anførte henvisninger samt til:

1. Kirkebøger for Sønderborg, LA-Aabenraa, og de af Chr. Maibøll udarbejdede, alfabetisk ordnede registre.
Jens Raben: Skarprettere i Sønderborg i »Fra Als og Sundeved«, hefte 24, 1947, s. 44–55.
2. Snorrason og Treichel, a.a.: s. 154.
M. Kamphøven: Borgherskaber i Aabenraa, 1874, I, s. 128, 202.
3. Snorrason og Treichel, a.a. 153 f.
Aabenraa Bys Historie, II, 1967, s. 50 f. jvf. Sdj. Aarbog 1958, s. 91 ff.
4. J. Raben: a. a. s. 50–53.

5. Sønderborg Bys Historie, I, 1961, s. 174. Jvf. J. Raben, a. a. s. 54 f.
6. Oplyst i Snorrason og Treichel, a.a. s. 161, note 14.
7. Muligvis var han den næstældste, i alt fald antydes i artiklen i Personalhistorisk Tidsskrift s. 155, at der var i alt 4 børn med Andreas Diedrich som nr. 2. Den ældste må i så fald være død før moderens død 1812.
8. Snorrason og Treichel, a.a. s. 155.
9. J. Slettebo i »Haver og gartnere« i (Fra Als og Sundeved, hefte 46, 1967) s. 39–40.
10. Bjørn Ochsner: Fotografer i Danmark, 2. udg. bd. II, s. 503 f. J. Slettebo: Gamle fotografier fra Als og Sundeved (Fra Als og Sundeved, hefte 55, 1977), især s. 34–41 og s. 101.
11. Som nævnt var firmaet grundlagt 1848 og Stöcklers efterfølgere brugte altid i annoncer 1848 som stiftelsesår. Når der i annoncer i juli 1897 tales om Stöcklers 50-års forretningsjubilæum, må der derfor henvises til hans start som maler i byen.

Tilføjelse til professor Harald Westergaards anetavle

Persh. T. 1980, s. 101–110

Fra fru Else Egenæs, født Søgaard, er modtaget flg. tilføjelse til anetavlens nr. 56–57:

PETER GERTSEN (s. af Gert Jansen, f. 1631, bgr. 20. april 1692 i St. Magleby, g. 16. feb. 1654 sst. m. Marticke Dirksen, som levede 1717), dbt. 15. okt. 1661 i St. Magleby, g. 1683 sst. m. NILLE ARIANSDATTER (d. af Arian Tønnesen Bakker, f. 1640, bgr. 17. aug. 1704 i St. Magleby, g. 3. marts 1661 sst. m. Nille Jansen, f. 1636, bgr. 4. dec. 1699 i St. Magleby), dbt. 13. feb. 1662 i St. Magleby.

Peter Gertsen og Nille Ariansdatter er tip'oldeforældre til fru Else Egenæs.

Kendte danskeres anetavler VI

Skuespillerinden Bodil Ipsens anetavle

Af

Hans H. Worsøe

I serien Kendte danskeres anetavler har der hidtil været bragt 5 anetavler, nemlig: Politikeren og teologen D. G. Monrad og hans 32 aner (ved Kaj Monrad (†) og Finn H. Blædel) i årg. 1974 s. 95–102, Politikeren og historikeren Niels Neergaard og hans 32 aner (ved Henning Jensen) samme årgang s. 145–155, Forfatteren Poul Martin Møllers anetavle (ved Lise Lund) årg. 1975 s. 117–122, Politikeren Ole Bjørn Kraft og hans 32 aner (ved Henning Jensen) årg. 1977 s. 159–173 og professor Harald Westergaards anetavle (ved Gregers Hansen) årg. 1980 s. 101–110.

De pågældendes aner dækker et bredt udvalg af den danske befolkning, når undtages de allerøverste sociale lag og, med enkelte undtagelser i professor Harald Westergaards anetavle, de nederste sociale lag. Det er i vid udstrækning embedsmænd, gårdmænd (herunder forpagtere og møllere) samt, i særlig grad i Ole Bjørn Krafts anetavle, handels- og søfolk, vi møder i disse anetavler. Selv om probanderne, med undtagelse af Ole Bjørn Kraft (født 1893), alle er født en eller to menneskealdre før Bodil Ipsen er det alligevel lykkedes i så godt som alle tilfælde at finde samtlige deres tipoldeforældre – karakteristisk nok, netop med undtagelse af et par af Harald Westergaards, hvorimod det, som vi nedenfor skal se, forholder sig ganske anderledes med den her foreliggende anetavle.

Det vigtigste punkt, hvorpå Bodil Ipsens anetavle adskiller sig fra de hidtil bragte, er, at vi meget hurtigt kommer til at bevæge os i de lavere sociale lag: matroser, værtshusholdere og husmænd er miljøet, når vi er kommet tilbage til oldeforældrene, med undtagelse af en enkelt gren i moderen, Laura Hansine Holsts slægt, hvor vi gennem håndværkere kommer til fynske gårdmænd. Det er da også karakteristisk, at denne gren er den eneste, der kan føres igennem til tipoldeforældregenerationen.

Kildestoffet om disse grupper i samfundet frembyder andre problemer, end dem vi hidtil har mødt, og det har derfor skønnes formålstjenligt at udskille et par af disse til særskilt behandling i de to tillæg, nemlig Tillæg I, hvori behandles kildeproblematikken omkring moderen til et før-ægteskabeligt barn, og Tillæg II, som viser fravigelse fra pater-est regelen, hvor jeg er arkivsekretær Finn Andersen meget taknemmelig for at have

gjort mig opmærksom på dette forhold og fremskaffet de refererede undersøgelsesresultater.

Når resultatet af eftersøgningen af Bodil Ipsens aner er blevet så pauvert, skal det dog retfærdigvis siges, at kildematerialet i flere tilfælde er usædvanligt dårligt bevaret fra de sogne, vi skal arbejde med. Det gælder især den fædrene slægt, der kommer fra Gislinge og Hagested sogne i Tudse herred. Gislinge kirkebog er først bevaret fra 1813, og selv om Hagested går tilbage til 1679, har det ikke været muligt at etablere en sikker forbindelse, bl. a. fordi skifteprotokollerne fra Gislingegård først er bevaret fra 1790, fra Hagestedgård fra 1828 (skiftebreve dog fra 1793). Det har således ikke været muligt at etablere forbindelse i navnene i Oeders Efterretninger 1771.

Oplysninger om kunstneriske anlæg blandt anerne vil man lede forgæves efter, dog spores i den mødrene slægt Holst visse anlæg for maleri. En morbroder var således marinemaleren Laurits Holst (1848–1934)¹, som findes biograferet hos Weilbach og i Dansk biografisk Leksikon. Af Bodil Ipsens søskende² forsøgte søsteren Ellen sig uden større held som skuespillerinde. Søsteren Margrethe gennemgik musikkonservatoriet og var nogle år musiklærerinde på Bornholm, senere en overgang i Cape Town.

Man kunne synes, at de ovenfor anførte ting ville tale mod en publicering af Bodil Ipsens anetavle, men tværtimod forekommer det undertegnede, at man ved at bringe den kan få lejlighed til at komme ind på nogle af de vanskeligheder, mange slægtsforskere møder i deres arbejde på arkiverne. At anetavlen i sig selv også er af interesse, forekommer mig også uomtvisteligt, og måske vil den, ligesom et par af de tidligere anetavler³, kunne inspirere andre til at fremkomme med supplerende oplysninger, hvilket i høj grad vil blive hilst velkommen.

Endelig er der et lidt delikat problem ved denne anetavle. Omkring 1930 udarbejdede S. Otto Brenner til Bodil Ipsens broder, major Ernst Ipsen, en særdeles omfangsrig anetavle, der førtes tilbage til borgmester i København Iver Poulsen (født 1567). Der er undervejs ikke kun tale om letsindige følgeslutninger ud fra et tilnavn, men også om direkte opdigtede personer, altså et fuldt bevidst falsum⁴. Da anetavlen har cirkuleret i afskrifter i familien, kan det ikke udelukkes, at nogle af disse oplysninger har fundet vej ind i andre arbejder. Jeg anser det derfor også for et vigtigt mål med denne anetavle at mane disse oplysninger i jorden én gang for alle. Heldigvis kan det siges, at den slags ikke synes at forekomme i dag, hvor adskillige både dygtige og samvittighedsfulde genealoger arbejder på erhvervsbasis.

Proband

- 1 IPSEN, BODIL LOUISE JENSEN, født 30. aug. 1889 i Johannes sogn, Kbh., dbt. 20. okt. s. å. smst., død 26. nov. 1964 i Østervold sogn, Kbh. (begr. Grønholt).

Gift 1) 20. juni 1910 i Kbh. (borgerlig viet) med skuespiller Jacob Texiere, født 3. febr. 1879 i Kbh. (mosaisk menighed), død 1. maj 1944 i Sverige (begr. Kbh. mosaisk vestre), søn af optiker Leopold Jacob Texiere (1847–1901) og Fanny Trier (1842–1945). Ægteskabet opløst 1910.

Gift 2) 30. maj 1914 i Søllerød med ingeniør, cand. polyt. Helmut Heinrich Otto Moltke³, født 12. jan. 1882 i Garnisons sogn, Kbh., død 26. maj 1930 smsts., søn af oberst, senere generalmajor Otto Heinrich Theodor Albert Frederik August Moltke (1827–97) og Caroline Frederikke Jacobsen (1849–1933). Ægteskabet opløst 1917.

Gift 3) 18. jan. 1919 i de gamles by, Kbh., med skuespiller, sceneinstruktør Marius Emanuel Gregers⁴, født 28. dec. 1881 i Horsens (kgl. bevilling til navneforandring 7. dec. 1905), død 21. marts 1957, søn af skomager Søren Jensen og Marie Olsen. Ægteskabet opløst.

Gift 4) 23. jan. 1932 i Kbh. (borgerlig viet) med journalist, senere redaktør Einar Black, født 2. dec. 1899 i Kolding, død 5. april 1949 i Garnisons sogn i Kbh. (begr. Grønholt), søn af cand. pharm., senere apoteker i Herning Carl Emil Andreas Black (1869–1945) og Alice Vanda Kalmer (1876–1961).

Skuespiller og instruktør. Debut på Det kgl. Teater som Helene i »Når ny vin blomstrer« 10. okt. 1909. Om senere roller henvises til Svend Kragh-Jacobsen: Bodil Ipsen 1889–1909–1959, Kbh. 1959, og Svend Erichsen: Bodil Ipsen, En mindebog, 1965. 1922 tildelt medaillen Ingenio et Arti, 1923 den franske orden Officier d'Académie, 1924 Norges Konges Fortjentsmedaille i guld, 1932 den svenske medaille Pro Litteris et Artibus, 1948 Fortjentsmedaillen i guld, Kommandør af Dannebrog 10. okt. 1959 (ved 50-års skuespillerjubilæet).

Forældre

- 2–3 LARS JENSEN IPSEN, født 30. juli 1836 i Gislinge (24. marts 1883 bevilling til at føre familienavnet Ipsen), død 1. maj 1913 i Johannes sogn, Kbh.

Gift 20. okt. 1867 i Garnisons sogn, Kbh. med LAURA HAN-SINE HOLST, født 10. aug. 1845 i Bogense, død 2. nov. 1918 i Fredens sogn, Kbh. (på Frimurerstiftelsen).

Malermester, kancelliråd og inspektør på stiftelsen Alderstrøst. Om sit levned fortæller Lars Jensen Ipsen i anledning af sin udnævnelse til ridder af Dannebrog:

»Jeg er født i Gislinge ved Holbæk den 30te Juli 1836 som Søn af Landmand Jens Ipsen og fik i Daaben Navnet Lars Jensen.

Efter min Konfirmation kom jeg i Malerlære i Kjøbenhavn hos Malermester Wørmer og samtidig frekventerede jeg Tegneskolen paa det Kongelige Akademi for de skønne Kunster. I Aaret 1854 gjorde jeg mit Svendestykke.

I 1859 blev jeg Rekrut ved 2den Infanteribataillon i Eckernførde, gennemgik Befalingsmandsskolen der og deltog som Korporal og Delingsfører i Krigen 1864 ved 2det Regiments 3die Kompagni, hvis Vaabenmester jeg var.

For mit Forhold under Forsvaret af Dybbøl Skanser blev jeg den 28de Oktober 1864 benaadet med Dannebrogsmændenes Hæders-tegn.

Efter Krigen nedsatte jeg mig som Malermester i Kjøbenhavn og fik den 24de Marts 1883 Bevilling til at føre Familienavnet Ipsen.

I Aaret 1897 blev jeg af Haandværkerforeningens Bestyrelse ansat som Inspektør ved Stiftelsen »Alderstrøst« i Møllegade og fra 1902 tillige som begge Stiftelsers Kasserer, hvilke Stillinger jeg endnu beklæder.

Den 10de April 1901 blev jeg af Hans Majestæt Kongen udnævnt til Kancelliraad.

I Dannebrogsmændenes Forening blev jeg paa Generalforsamlingen 1885 valgt til Medlem af Bestyrelsen, og i 1895 blev jeg Forretningsfører for nævnte Forening.« (dateret 16. jan. 1912).

Til ovennævnte kan føjes, at L. J. Ipsen efter at være hjempermitteret fra militæret i efteråret 1866, efter vielsen boede i Ny Adelgade 14 og arbejdede som svend hos malermester Berendsen, indtil han 22. febr. 1870 tog borgerskab som malermester, hvorefter han drev forretning fra Peder Huitfeldtsstræde 13, senere Nansensgade 37' (nu 47), hvor Bodil Ipsen blev født som den yngste af 7 børn. L. J. Ipsen var frimurer og førte som motto ordene: Debitum et honor (Pligt og Ære).

L. J. Ipsens erindringer fra slaget ved Dybbøl er udgivet af sønnen, major Ernst Ipsen i Sprogforeningens Almanak 1964 s. 57 ff. og hans erindringer om krigsfangeskabet i Østrig af samme i Sønderjysk Månedsskrift 1964 s. 337 ff⁷.

Ovenstående billede af malermester Niels Peter Holst og hustru Sophie Bambine Ritz og 9 af deres i alt 10 børn er malet af den ældste søn Johan Peter (født 10. jan. 1837, død 1. nov. 1929), som selv står øverst til venstre. Han gik i faderens fodspor og blev malermester i Bogense. Drengen, der har faderens hånd på sin skulder, er den senere kendte marinemaler Laurits Holst (født 20. aug. 1848, død 19. juli 1934). Pigen yderst til højre er sandsynligvis Laura Holst, Bodil Ipsens moder. Efter børnenes alder stammer billedet formentlig fra sidste halvdel af 1850'erne. Malerier af borgerfamilier fra denne tid er ret usædvanlige. (I familiejeje).

Bedsteforældre

- 4-5 JENS LARSEN, kaldet IPSEN, døbt den 17. maj 1801 i Gislinge, død 20. april 1885 i Gislinge.

Gift 24. nov. 1819 i Gislinge med ANNE MARGRETHE PEDERSDATTER, født 15. sept. 1796 i Hagested, død 2. nov. 1872 i Gislinge.

Fæster af et boelsted under Gislingegård fra 1826, da han overtager det efter stedfaderen Jens Ipsen, ved hvis efternavn han også kaldtes. Boelstedet var på 2 tdr. 3 skp. 1 fjk. htk. og kaldtes ifølge familietraditionen »Kør-midt-igennem« fordi landevejen passerede gårdspladsen (matr. nr. 55 af Gislinge).

- 6-7 NIELS PETER HOLST, født 20. juli 1807 i Fåborg købstad, død 11. maj 1869 i Bogense.

Gift 25. juni 1830 i Vor Frue sogn, Kbh., med SOPHIE BAMBINE RITZ, født 23. sept. 1810 på Fødselsstiftelsen, Kbh., død 5. febr. 1896 i Bogense.

Malermester i Bogense, hvor familien boede Adelgade 24 b (1845).

Oldeforældre

8-9 LARS HANSEN, f. ca. 1752, død 12. sept. 1807 i Gislinge.

Gift ca. 1797 med ELLEN NIELSDATTER, født ca. 1756, død 30. jan. 1842 i Gislinge, gift 2) med Jens Ipsen, født ca. 1759, død 10. maj 1833 i Gislinge. Husmand i Gislinge.

Lars Hansen må sandsynligvis være kommet til Gislinge mellem 1798 og 1801, idet han figurerer i folketællingen 1801, og i en liste med taksationer over gårde og huse i Gislinge udfærdiget 15. marts 1798 er han tilføjet med blyant som ny beboer af et 12 fags hus med to familier beliggende ved Gislingegård. Foruden at være husmand har han været opsynsmand ved gærderne.

Da Ellen Nielsdatter bliver enke anden gang, bliver hun boende som aftægtskone hos sønnen Jens (nr. 4), hvor hun ernærer sig ved at spinde. Ved døden betegnes hun som fattiglem.

10-11 PEDER JENSEN, født ca. 1742, død 16. sept. 1819 i Hagedsted.

Gift 5. nov. 1775 i Hagedsted med KAREN PEDERSDATTER, f. ca. 1749, død 19. sept. 1829 i Hagedsted.

Peder Jensen var gårdmand, senere husmand i Hagedsted. Hans enke betegnes ved døden som fattiglem.

12-13 NIELS RASMUSSEN HOLST, født i Katterød og døbt 22. april 1759 i Diernisse sogn, død 23. dec. 1829 i Fåborg købstad⁸.

Gift 4. jan. 1792 i Fåborg købstad med MAREN JENSDATTER (MOURITZEN), født ca. 1766-67, død 3. maj 1820 i Fåborg købstad.

I 1783 løste Niels Rasmussen frihedspas fra Holstenschus gods, og 23. apr. 1792 erhvervede han under navnet Niels Rasmussen Holst borgerskab som tømmermester i Fåborg. Han betegnes som hustømmermand og ved sin død som møllebygger. Navnet Holst er formentlig afledt af hans tilhørsforhold til Holstenschus gods.

Om Maren Jensdatter (Mouritzen)s ungdom se tillæg I.

14 Ubekendt. Se tillæg II.

15 ANE KATHRINE STOLLE, født ca. 1782 i København, død 29. marts 1856 København, Vor Frelses sogn (Brogade 6, 1. bagsal).

Gift 1) 5. sept. 1803 i Holmens sogn, København, med indrullet matros Peter Ritz, formentlig født i Strømstad ca. 1721,

udrejst til Cronstadt i juni 1807 og ikke senere hjemkommet. Skilt ved Landsover- samt Hof- og Stadsrettens dom af 19. juni 1815.

Gift 2) 26. juli 1815 i Garnisons sogn, København, med soldat ved Prins Christians Regiment, senere værtshusholder Johan Johansen Falck, født i Lübeck ca. 1784, død 10. april 1859 i Sundbyøster, Tårnby sogn, begr. 14. s. m. i Vor Frelser sogn.

Tipoldeforældre

16–17 Ukendte.

18–19 Ukendte.

20–21 Ukendte⁹.

22–23 PEDER NN. og hustru SIDSEL SØRENSDATTER, født ca. 1706 død mellem 1787 og 1801 som almisselem og tigger⁹.

24–25 RASMUS CLAUSEN, født ca. 1722, død 28. dec. 1766 i Diernisse sogn.

Gift 3. febr. 1752 i Diernisse sogn med CAREN RASMUS-DATTER, født ca. 1723, begravet 14. april 1770 i Diernisse.

Rasmus Clausen fæstede 23. dec. 1751 faderen Claus Rasmussens¹⁰ gård (5 tdr. 6 skp. 3 alb. 2 fjk. htk.) i Katterød under Holstenshus gods.

Caren Rasmusdatter blev gift 2) 26. juni 1767 i Diernisse med Poul Hansen fra Bjørnø, f. ca. 1739, begr. 31. maj 1807 i Diernisse. Han var gift 2) 12. nov. 1770 i Diernisse med Maren Hansdatter, dbt. 11. apr. 1748 i Diernisse, begr. 28. jan. 1811 i Diernisse.

26–27 Ukendte.

28–29 Ukendte.

30–31 Ukendte.

TILLÆG I

Maren Jensdatters herkomst og førægteskabelige barn

Eftersporingen af Maren Jensdatter (Mouritzen)s fødested har hidtil været forgæves, men da de indhøstede erfaringer kan tjene som eksempel på en sådan undersøgelse, skal de hermed gives videre.

4. jan. 1792 viedes i Fåborg tømmermand og ungkarl *Niels Rasmussen Holst* til ærlige og gudfrygtige *Maren Jensdatter*; vielsen foregik i hjemmet efter udstedt kongebrev 15. nov. 1791. Uheldigvis er ansøgningerne til vielser m. v. i Dansk Kancellis arkiv (–1848) kasseret, så ad den vej er intet at finde. Maren Jensdatter dør i Fåborg 3. maj 1820, alderen angives

til 53½ år. Der er således ingen mulighed for eftersøgning af fødested gennem en folketælling. Hun ses ikke konfirmeret eller født i Fåborg, og fadderne ved børnenes dåb giver *tilsyneladende* ingen spor at gå efter. Eftersøgningen kan derfor forekomme håbløs, men ved den forsejling af boet, der uventet foretages den aften, hvor hun er død om dagen, viser det sig, at der foruden enkemanden og fællesbørnene *Rasmus Villads, Niels Peter* og *Caroline Frederikke*, er et særbarn, den afdødes søn *Jens Christian Schallemose*, som angives at være skomagermester i Fredensborg i Sjælland.

Når dette barn hidtil havde unddraget sig opmærksomheden, skyldes det, at det ikke boede hos familien ved folketællingen 1801 – hvor moderens navn i øvrigt anføres som *Mouritzen*. Ved eftersyn viser det sig, at han er identisk med den læredreng *Jens Christensen* hos skomager Hans Hadersleb, som 14 år gammel blev konfirmeret i Fåborg år 1800 (uden fødestedsangivelse) og med den skomagersvend *Jens Christian Schallemus*, der var blandt vidnerne ved Niels Peter Holsts fremstilling i Fåborg kirke 20. juli 1807. Han er imidlertid ikke født i Fåborg, men takket være det usædvanlige navn, lykkedes det (gennem en annonce i Hvem forsker Hvad og påfølgende kontakt med Preben Schaldemose) at konstatere, at han findes opført i Københavns vejviser 1855 som boende Nørregade 238. Folketællingen oplyser, at han er 70 år gl. og anser Hønneruplund i Gelsted sogn på Fyn som sit fødested. Desværre synes oplysningen at være forkert, idet et eftersyn i kirkebogen intet resultat giver med hensyn til dåben, og konfirmationslisterne er først bevaret fra 1798. Som vi skal se senere, er den alligevel interessant.

En rutinemæssig eftersøgning i nabosognene giver imidlertid resultat: 13. april 1786 døbt i Fjelsted kirke Maren Jensdatter af Sletterod hendes uægte drengbarn kaldet Jens Christiansen (i marginen rettet til Jens Christian). Alle faddere er fra Sletterod, og som barnefader blev udlagt »Christian fra Holsten«. Efter denne oplysning, som er et typisk eksempel på et navn, hvor pigen ville skjule noget, skriver præsten: Er i samme måned anmeldt i amtstuen – nemlig af hensyn til betaling af lejemålsbøderne.

Næste skridt på vejen bliver derfor et eftersyn af Assens og Hindsgavl amtsregnskab: kontributionsregnskabet med bilag, som kan lånes på film fra Rigsarkivet, og her findes som bilag 47 til amtsregnskabet 1786 meddelelsen fra pastor Danchel, sålydende: »I forrige efterår ankom til Sletterod by i Fjelsted sogn fra Gelsted sogn med lovligt skudsmål et ungt kvindfolk, nemlig *Maren Jensdatter*, der opholder sig i benævnte by hos sin stiftfader, husmand *Peder Hansen*, der for nylig har haft et uægte barn i kirke, ved hvis dåb er udlagt en ubekendt person til barnefader, navnlig *Christian* fra Holsten, men ej videre ...« Af bilag 48 fremgår det, at

barnefaderen forgæves er efterlyst ved Båg og Vends herreds ting 18. jan. 1787 og efterfølgende to tingdage.

Det kan tilføjes, at det af bilag 54 fremgår, at »efterskrevne, som har forset sig med lejermaal, nemlig ... *Maren Jensdatter* af Sletterod, har udstået deres straf med 8 dages fængsel på vand og brød«, hvilket attesteres 16. febr. 1787 af grev Wedel på Wedelsborg som amtmænd. Hun har altså ikke kunnet betale bøden, men da straffen uden tvivl er afsonet i herredernes arrest, er der ingen arkivalier at finde desangående.

Men der er en mærkelig ting: i selve amtsregnskabet er med henvisning til de ovennævnte bilag 47–48 anført, at der er betalt 6 rdl. for *Maren Jensdatter* – og så skulle hun jo ikke have afsonet straffen.

Det skulle nu synes, at fødestedet var til at finde, eller i det mindste hendes forældre, men som det så ofte går i slægtsforskning, når man tror at stå ved målet, brister forhåbningerne. Der bor ingen husmand Peder Hansen i Sletterod (eller i Gelsted, som teksten med lidt god vilje kan læses) ved folketællingen 1787. Til gengæld er der, som det kunne ventes adskillige *Maren Jensdøtre*, men barnet synes sporløst forsvundet, og det var jo især ved hjælp af det, familien skulle kunne identificeres. Den *Maren Jensdatter*, hvor alderen passer bedst – hun skal efter dødsangivelsen være født december 1766, efter folketællingen 1801 ca. 1767, er tjenestepige på mejeriet ved herregården Erholm i Rørup, der er anneksogn til Gelsted. Hun er 19 år gl. Men hverken hun eller nogen anden, der i navn og alder kan passe, ses at være født i sognene, så gåden om hendes herkomst er stadig uløst.

Til afslutning blot et par bemærkninger om Jens Christian Schaldemoses egen opgivelse af sit fødested: Hønneruplund i Gelsted sogn. Gården ejes i 1780'erne af en tidligere skibskaptajn *Christian Schaldemose* (1744–1807), hvis første hustru *Martha Charlotte Krag*, f. 1759, var død i 1784 og blev begravet 3. jan. 1785. Han blev gift igen 2. nov. 1790 med *Christiane Marie Knuff*. Hans første hustru var datter af sognepræst i Gelsted *Mauritz Gotthold Krag* (1722–97); hendes ene broder *Christian Mauriti* (dvs. *Mauritzen*) *Krag* (1757–1818) var huslærer på Erholm 1782–91, og hendes anden broder *Peter Krag* (1761–1826) var forvalter på Erholm, indtil han 1790 købte Munkemølle i Odense¹¹.

Der er mange løse ender, der kan passe sammen (også på forskellig måde), og selv om man tænker på, at *Niels Rasmussen Holst*, der 4. jan. 1792 i Fåborg blev viet til Jens Christian Schaldemoses moder *Karen Jensdatter* (*Mouritzen*), ved sin død 23. dec. 1829 i Fåborg kaldes møllesbygger, beviser det naturligvis ikke noget om, hvor de to har truffet hinanden.

TILLÆG II

Peter Ritz og »pater-est regelen«, samt lidt om hans anden hustrus herkomst

I henhold til Fødselsstiftelsens kirkebog er *Sophie Bambine Ritz* født den 23. sept. og døbt den 29. sept. 1810 (no. 837) som datter af indrulleret matros *Peter Ritz* og hans hustru *Ane Kathrine Staale*. Med hensyn til denne indførsel må imidlertid bemærkes, at selv om pater-est regelen, som siger, at ægtemanden altid må anses for faderen, med mindre andet kan bevises, umiddelbart taler for *Peter Ritz*, kan han, som det vil fremgå nedenfor, ikke være faderen.

Ved indskrivning til kopulation i Holmens kirke 1. nov. 1802 anføres ungkarl *Peter Ritz* som boende Ulvegaden nr. 31, brudens navn anføres som *Anne Cathrine Staale*. Ved en gennemgang af Holmens kirkes døbsprotokoller findes ægteparrets første barn *Lorentz Friderich Ritz* født 22. febr. 1807 og døbt 8. marts samme år. I hovedrullen 1812 (litre A–B bd. 28) nævnes, at *Peter Ritz* (6577/267) var 35 år gammel boende Hiortelængen 253 og 17. juni 1807 afgik til Cronstadt (som ligger 20 km vest for Leningrad) med kaptajn Petersen, og at han havde fået søpatent 1803. Desuden at han ved sessionen 1819 var udslettet i henh. til paragraf 27. Denne paragraf i søindrulleringsloven af 8. jan. 1802 handler om afskeds-pas, og ikke om rømning. Han ses herefter ganske naturligt ikke optaget i senere ruller.

Oplysningen om, at *Peter Ritz* 17. juni 1807 afsejlede til Cronstadt bekræftes af hans hustru, som i 1814 anlagde skilsmissegang for Landsoversamt Hof- og Stadsretten og den 22. aug. 1814 fremstod og forklarede, at hendes mand forlod hende i juni måned 1807, og at hun siden den tid intet havde hørt fra eller til ham. Skilsmissen blev endelig ved dom 19. juni 1815, og der foretoges skifte 6. juli samme år, hvor *Anne Cathrine Stolle* (som hendes navn da staves) angav, at hun i ægteskab med hendes nu fraskilte mand havde avlet en datter *Caroline Margrethe Lovise*, 10 år, men ikke flere børn. Den ovenfor nævnte søn *Lorentz Friedrich* må derfor være død inden 1815, og det må anses for godtgjort, at *Peter Ritz* ikke kan være fader til *Sophie Bambine Ritz*, f. 1810. Boet var i øvrigt yderst fattigt, idet der ved registreringen kun forefandt en skibskiste, værdi 1 rdl., et bord og to stole, værdi 2 rdl. og ikke yderligere.

Anne Cathrine Stolles herkomst er ikke fundet. Hun oplyser ved folketællingerne (1845: Bag Børsen nr. 75 i kælderen, 1850: Løngangsstræde 168), at hun er født i København, og dette står ikke til at betvivle. Hun er konfirmeret 5. okt. 1795 i Holmens kirke, og bør derfor være født senest 1781, men aldersangivelsen såvel ved vielsen 1815 (32 år) som døden 1856 (74 år) giver et fødselsår ca. 1782–83. Det skal tilføjes, at hun ikke

kan være identisk med bådsmænd *Jochum Christiansen* og hustru *Maren Thomasdatter Helverschous* den 12. april 1781 i Holmens kirke døbte datter *Ane Cathrine* (tvilling med *Joril Rosine*), som anført af S. Otto Brenner, idet *Jochum Christian(sen)* døde 1785, og at det da af skiftet fremgår, at han ikke efterlod sig nogen datter *Ane Cathrine*.

For de i dette afsnit refererede oplysninger og undersøgelser skylder jeg arkivsekretær Finn Andersen tak.

NOTER:

1. Se billedet side 209.
2. Bodil Ipsen havde følgende søskende:
Carl Christian Jensen Ipsen, f. 4. sept. 1868 i Helligånds sogn, Kbh. Maskinmester fra Holmens skole, i den siamesiske flåde og derefter ved Østre Elektricitetsværk, Kbh. Død 12. maj 1964 i Ordrup sogn. Gift 2 gange, børn.
Margrethe Kathrine Sofie Jensen Ipsen, f. 14. apr. 1871 i Frue sogn Kbh., død 11. apr. 1945 i Rønne. Gift Kocfoed. Se O. E. Sonne Lauegaards-Familien, Kbhv. 1957 s. 110. Ingen børn.
Valborg Elisabeth Jensen Ipsen, f. 30. apr. 1873 i Frue sogn, Kbh., død 17. aug. 1953 i Sct. Lukas sogn, Århus. Gift Worsøe, børn. Se Hans H. Worsøe: Udskrift af Familien Worsøes slægtsbog, 1959, nr. 97 ff. »Søster Valborg« var blandt fadderne ved Bodil Ipsens dåb.
Ellen Laura Jensen Ipsen, f. 14. nov. 1876 i Sct. Petri sogn, Kbh., død 25. marts 1959 i Kildevælds sogn, Kbh. Korrekturlæser. Ugift. Kaldte sig Ellen Ipsen Falg og efterlod sig to børn med dette efternavn.
Ernst Jensen Ipsen, f. 21. jan. 1881 i Sct. Petri sogn, Kbh., død 26. okt. 1966 i Kbh. Major i Hæren, direktør i Motororganisationernes Fællesrepræsentation (se Blå bog). Gift, børn. (se også note 7).

- Inger Marie Jensen Ipsen*, f. 18. juli 1886 i Sct. Petri sogn, Kbh., død 30. aug. 1932 smsts. Gift 1. Søberg (se Dansk biografisk leksikon Harry Søberg), gift 2. Als-Nielsen (se Blå bog Aage Johannes Als-Nielsen). Børn.
3. Tilføjelser til Ole Bjørn Krafts anetavle er bragt i Pers. T. 1980, s. 100, og til Harald Westergårds i samme årgang s. 204.
4. Se note til anc nr. 12 Niels Rasmussen Holst.
5. Helmuth Heinrich Otto Moltke var gift 2) med operasanger ved Det kgl. teater Astrid Louise Therese Marie Elsted, 3) med Christine (Kirsten) Mariane Kingo Harder og 4) med Gerda Caroline Børgesen (Se Danmarks Adels Årbogs præsenslister).
6. Marius Emanuel Gregers havde været gift 1) med skuespilleren Ella Olsen, og blev gift 3) med skuespilleren Karen (Kiss) Oda Andersen og 4) med skuespilleren Ida Marguerite Steenberg Jensen, kaldet Viby.
7. Sønnen Ernst Ipsens erindringer med fyldigere omtale af faderen findes på Rigsarkivct. Ridderbiografien findes i Ordenskapitlets arkiv.
8. Niels Rasmussen Holst havde ved folketællingen 1801 (familie nr. 141) følgende børn: Caroline Frederikka (7 år), Rasmus Villads (5 år) og Hansine Birgitta (2 år) – sidstnævnt-

- te blev ved dåben båret af madam Storm. Heraf sammenstykker S. Otto Brenner et frit opfundet forældrepar til Niels Rasmussen Holst: forpagter på Holstenshus Rasmus Willadsen Holst og hustru Karen Storm – som naturligvis tilhører præstefamilien fra Egtved-Ødsted. Dette turde være tilstrækkeligt til at karakterisere hans arbejde.
9. Ved Peder Jensen og Karen Pedersdatters trolovelse i Hagedsted 14. juli 1775 anføres som forlovere Jens Andersen, gårdmand i Hagedsted, og Peder Jensen, gårdmand i Gislinge, men det har ikke kunnet påvises, om disse er brudefolkenes fædre (ane nr. 20 og 22).
  10. 27. sept. 1753 afholdes skifte efter gårdmand Claus Rasmussen i Katterød (Holstenshus skifteprotokol I, s. 159–160).
  11. Se H. Hjorth-Nielsen og Albert Fabricius: Præste- og Landmandsslægten Krag (Kragh) Pers. T. 1939 s. 1–60.

Danske og slesvig-holstenske studenter i Bourges

Af
Vello Helk

Universitetet i Bourges opnåede pavelig konfirmation 1464, men som i Orléans går dets historie længere tilbage; allerede tidligere synes der at have eksisteret et kollegium af lærde gejstlige, der underviste ungdommen. I Bourges stod det juridiske studium i forgrunden, og det må have tiltrukket adskillige nordboer. Jørgen Seefeldt fremhæver således i sin rejseberetning Jacques de Cujas (1522–90), som var en fremtrædende ekspert på romerrettens område. Oplysninger om studenter er dog ret sparsomme, idet de bevarede universitetsmatrikler først begynder 1656, da udviklingen var begyndt at gå i anden retning. Mens man hidtil i religiøs henseende havde været overvejende pragmatisk, blev forholdene i religionskrigenes kølvand vanskeligere for de fremmede studenter; den tyske nations protokoller og virksomhed slutter 1671. Da den senere borgmester i København Sigvard Friis Dverig 1685 på vej fra Saumur til Italien sammen med to andre besøgte byen, udgav de sig for polakker og fik bl. a. forevist kirken St. Etienne med alle dens kostbarheder, men de besøgende skulle dog først deltage i messen.

Som andre steder i Frankrig og Italien sluttede nordboer sig til den tyske nation, som var en sammenslutning af mellemeuropæiske og skandinaviske studenter. Den omtales af Jørgen Seefeldt (1616), der beretter, at den var stiftet af prinsen af Condé, der omgikkes studenterne ligesom en privatperson. I Otte Thotts ligprædiken nævnes, at denne i sin tid som prokurator for den tyske nation (1630) havde stået i særlig gunst hos prinsen af Condé, der var guvernør over Berry. I fransk forskning er nationens historie behandlet af Noël Garnier (*La nation allemande à l'université de Bourges*, i: *Revue Bourguignonne XVIII*, Dijon-Paris 1908, s. 5–67) og René Gandilhon (*La Nation Germanique de l'Université de Bourges et le »Liber amicorum« d'Yves Dugué*, i: *Mémoires de la Société Historique, Littéraire et Scientifique du Cher*, 4e ser., 40e vol., Bourges 1933, s. 187–202, 41e vol., 1934–35, s. 203–258). I 1971 publicerede Winfrid Dotzauer også den tyske nations bevarede matrikler fra tiden 1622–71, suppleret med nogle andre kilder, deriblandt tre stambøger med indførsler fra Bourges (*Deutsche Studenten an der Universität Bourges, Meisenheim am Glan* 1971).

På grundlag af det sidstnævnte arbejde gives nedenfor et uddrag med danske og slesvig-holstenske studenter i Bourges. Ved hvert navn anføres det omtrentlige tidspunkt, indførsels navneform, evt. med en tilføjelse om, hvorvidt den pågældende har virket som præses for nationen. Præsesindførsler er i matriklen ledsaget af våbenskjolde, nøje beskrevet af Dotzauer. Derefter anføres almindelige oplysninger om de enkelte studenter med steder og datoer på immatrikulation ved andre universiteter. Til sidst følger den pågældendes indførsler i andres stambøger, baseret på en gennemgang af et stort antal stambøger i danske og udenlandske samlinger. Disse stambogsindførsler supplerer på adskillige punkter universitetsmatrikler, f. eks. kan ved hjælp af dem konstateres, at adskillige danske studenter før 1622 har studeret eller opholdt sig i Bourges, og disses navne følger som et tillæg til uddrag af matriklen. Til sidst ved hvert navn anføres tillige, om der findes et universitetsprogram (UP) eller en ligprædiken (LP) i anledning af den pågældendes død, om han er biograferet i Dansk Biografisk Leksikon, udgivet af C. F. Bricka (DBL¹) eller i anden udgave af Povl Engelstoft (DBL²), og om der eksisterer en stambog (Stb), evt. med tidspunkt for indførsler fra Bourges. Ved slesvigere tilføjes nummeret i Th. O. Achelis' studentermatrikel (1966). Alt dette bidrager til at give et mere afrundet billede af baggrunden for de enkelte studenters ophold og studier i Bourges. Blandt de indskrevne er flere navne, som hidtil ikke er kendt i matrikeluddrag fra andre universiteter, f. eks. Frederik Urne (1622), Frans og Henning Pogwisch (1633), August v. Bützow (1636), Matthias Soltow (1638) og Oluf Hvas (1655).

Bourges har dog i denne periode været rejse- og studiemål for endnu flere danske studenter. Mange var i byen kun på gennemrejse, andre opholdt sig der måske længere uden at lade sig indskrive i den tyske nations matrikel. Således oplyser ligprædikenen over Henrik Lindenov til Gavnø (1614–53), der rejste sammen med sin broder Jacob (1617–72) og deres præceptor, den senere højesteretsassessor Hans Jørgensen Mule (1605–69), at de i september 1638 på grund af pesten drog fra Angers til Orléans og derfra videre til Bourges, hvor de formodentlig tilbragte nogen tid, inden de fik ordre hjemmefra til at tage videre til Genève. Ligprædikenen over Tyge Kruse til Stenalt (1629–49), der rejste sammen med sin fætter Mogens Kruse til Spøttrup (d. 1677) og deres præceptor Rasmus Hammer, senere sognepræst i V. Vedsted (d. 1658), markerer ligeledes besøg i Bourges 1647, men antagelig har opholdet i dette tilfælde været af kortere varighed, idet byen kun nævnes som et sted på deres rejserute. På samme måde er Bourges blevet besøgt af flere danske rejsende på deres Frankrigstur.

Fra perioden 1622–71 findes i matriklen 71 navne med tilknytning til det danske monarki, dertil kommer 26 danske fra tiden 1602–21. Til

sammenligning kan anføres, at matriklen kun indeholder 4 svenske studenter, og hvis studenter fra Livland, som dengang hørte under Sverige, tælles med, kommer man op på 10.

1622 (efter 1.2.) *Fridericus Vrne Danus* [Frederik Urne t. Bregentved, 1601–58, lensmand] – Stb.: Str 28.4.1621 (FR), 24.5.1621 (AJ), 30.5.1621 (CJ), Gen 27.7.1621 (JD), Frederiksborg 15.7.1630 (FD) – DBL².

Accilius Guldenstern Danus [Axel Knudsen Gyldenstjerne t. Lyngbygård, 1603–37] – Imm.: Ley 13.5.1623. – Stb.: Lich 2.2.1618 (JS), Str 8.3.1620 (JP), 9.5.1621 (FR), 3.6.1621 (AJ, CJ), 27.7.1621 (JD), Ley 26.9.1623 (PW).

Georgius Jacobi Gravius Roischil Danus [Jørgen Jacobsen Grave, konrektor i Roskilde 1622–23] – Imm.: Hei 30.5.1614. – Stb.: Str 4.7.1618 (AC), Gen 27.7.1621 (JD), 6.9.1621 (FR).

1622 (efter 5.10.) *Magnus Seestett Danus* [Mogens Sehested t. Holmegård, 1598–1657, lensmand] – Imm.: Orl 7.11.1620, Sie 27.2.1625, Pad 11.3.1625. – Stb.: Lpz 4.5.1615 (JDJ), Wit 25.2.1616 (AB), 18.3.1616 (FR), Gie 2.9.1616 (AC), Str 13.11.1620 (HFS), Mrs 13.11.1624 (TOS), Bou 18.2.1624 (GH), Par 20.6.1624 (BI), Rom 22.2.1625 (JH), Pad 12.3.1625 (JR), 13.3.1625 (AJ) – LP – DBL².

1623 (ml. 5.4.–5.7.) *Johannes Christophorus Meurer iud. Saxo* [1598–1652, søn af stadspræsident i Husum Ph. M., syndikus i Hamburg] – Imm.: Ros 5.1615, Jen 1618 S, Tüb coll. 1622, Orl. 1623 (Hamburgensis Holsatus) – A. 1331.

1623 (efter 5.10.) *Heinricus Ramel Danus* [Henrik Ramel t. Bäckeskog, 1601–53, rigsråd] – Imm.: Grw 10.7.1616, Jen 1616, Tüb coll. 8.5.1618, Sie 27.2.1625, Pad 11.3.1625. – Stb.: Mrs 13.11.1624 (TOS), Rom 23.2.1625 (JH), Pad 12.3.1625 (JR), 13.3.1625 (AJ) – LP – DBL².

1624 (efter 4.10.) *Jacob Greyd Holsatus* [Joachim (Jacob) Breide t. Axelvold, levede 1658] – Imm.: Jen 1618 V, Lpz 1619 V, Orl 8.2.1624 A. 1435.

Bendix Greyde Holsatus [Benedikt Breide t. Donslund] – Imm.: Orl 8.2.1624.

1625 (juli) *Nicolaus Krabbe Nob. Danus* [Niels Tagesen K. t. Skjellinge, 1603–63, lensmand] – I Sorø 10.2.1617 – 15.2.1622, imm. Kbh

- 15.12.1621, Wit 3.6.1622, Orl 13.4.1624, Pad 10.10.1626 – Stb.: Pad 7.10.1627 (JR), Rom ca. 1627 (JH) – LP – DBL².
- 1625 (ml. 1.8.–7.10.) Nicolaus *Porzisch* Holsatus [Claus Pogwisch t. Petersdorf, d. 1639] – Imm.: Ros 9.1622, Pad 10.6.1627 – Stb.: Rom 30.11.1627 (JH), Str 28.4.1631 (GWN) – A. 1545.
Johan *von der Wisch* Holsatus [t. Grünholz, 1601–59] – Imm.: Ros 9.1622, Ley 13.8.1624 – A. 1546.
Johannes Nicolaus *Lundt* Danus [Hans Nikkelsen L., 1602–54, borgmester i Kbh.] – Imm.: Jen 1620 S, Wit 2.10.1621, Ley 21.7.1623, Orl 1626, Pad 10.6.1627, Ley 14.8.1629. – Stb.: Wit ca. 1621 (JHH), Pad 5.9.1627 (JR), 6.10.1627 (AJ), Rom 24.11.1627 (JH), Moskva 3.9.1631 (JJ) – UP – DBL¹.
- 1626 (ml. 7.1.–7.4.) Niclaess *von Qualen* Holsten. – præses 13.5.–20.6.1626 [Claus v. Q., holst. råd og diplomat, 1602–64] – Imm.: Hel 24.4.1617, Hei 28.7.1619, Ley 14.5.1620, Oxf 13.7.1622, Pad 10.6.1627 – Stb.: Hei 6.4.1620 (JD), FrM 14.4.1620 (AC), Bou 20.6.1626 (YD), Rom 30.11.1627? (JH), Dieppe 3.5.1635 (JSM), Lon 14.5.1635 (TGH) – A. 1391.
- 1626 (ml. 7.4.–13.5.) Abrahamus *Mechelburg* Danus [d. 1635, tolder og rådmand i Helsingør] – Imm.: Ros 6.1616, Wit 18.1.1621, Gro 14.3.1623, Sie 28.1.1625, Pad 13.10.1625, Orl 3.2.1626. – Stb.: Wit. 5.5.1622 (JHH), 1.10.1624 (JS), Pad 16.11.1625 (JR).
- 1628 (ml. 10.1.–10.4.) Accilius *Jul* Danus [Axel Juul t. Volstrup 1606–71] – Imm.: Her 27.5.1619, Pad 11.7.1624, Sie 29.4.1625. – Stb.: Hei 22.7.1619 (AC), Tüb 17.8.1620 (FR), Str 24.8.1621 (JF), Pad 4.7.1626 (JR), Sie 2.4.1627 (JRF), Par 4.6.1628 (GO) – LP – DBL² – Stb. (Lyon 25.1., Bou 24.2., Par 4.6.1628).
Christianus *Clemens* Arhusio Danus [Christen Clemmensen, forstander på Herlufsholm, 1596–1654] – Imm.: Kbh 8.4.1616, Wit 27.11.1617, Alt 3.12.1620, Str 15.11.1623, Sie 29.4.1625. – Stb.: Wit 23.4.1618 (HRB), Lpz 10.5.1620 (JM), Randers 29.3.1623 (FR), Sie 28.11.1626 (JR), 2.4.1627 (JFR), Bas 24.11.1627 (JBC), Par 4.6.1628 (GO), Lon 16.5.1630 (JGh), Oxf 14.7.1630 (JHa).
- 1629 (efter 9.10.) Ottho *Thot* Danus – præses 9.1.–10.3.1630 [Otte Tagesen Thott t. Næs, 1607–56, rigsråd] – I Sorø 12.5.1624–7.4.1627, imm. Ley 5.7.1622. – Stb.: Ley 28.8.1623 (PW) – LP – DBL².
Simon *Erdtman* Helsingora Danus [præceptor f. Otte Thott] – Imm.:

- Kbh. 17.7.1621 (dep.Har), Oxf 13.9.1623, Ang. 1627, Oxf 10.8.1631, Pad 14.11.1636. – Stb. Par 9.11.1634 (JHa), Ven 29.11.1636 (JR).
- Petrus *Gyldenstiern* – præses 9.4.–9.7.1630 [Peder Gyldenstjerne, d. 1637 i Spanien] – Imm.: Pad 6.6.1632. – Stb.: Ven 5.1632 (JR), Rom 1633 (JH).
- Janus *Guidonius* Hafn. Danus [Jens Gundesen, f. 1599] – Imm.: Kbh 24.4.1619, Wit 3.6.1622, mag. Kbh 9.5.1625. – Stb.: Wit 12.3.1624 (JSa), 30.3.1626 (PWu).
- 1630 (ml. 9.7.–9.10.) Henricus *Ernstius* Helmstadio Braunschwigius [H. Ernst fra Helmstedt, 1603–65, præc. f. Peder Gyldenstjerne, senere professor i Sorø] – DBL².
- 1631 (efter 9.10.) Arnoldus *Gyldenstiern* [Arild Knudsen G. t. Tim, hofjunker 1636–37] – I Sorø skole 1623–29, på akademiet 20.10.1629–1.5.1630, imm.: Gen 19.11.1633, Pad 1.6.1634. – Stb.: Pad 10.3.1634 (JR).
- Nicolaus *Joannis* [Niels Jensen, 1603–72, præceptor for Aril G., rektor i Viborg] – Imm.: Kbh. 29.5.1623, præc. Sorø 20.12.1630, Gen 22.12.1633, Pad 2.6.1634. – Stb.: Par 3.6.1635 (JHa) – DBL².
- 1633 (ml. 9.1.–19.3.) Francois *Powisk* de Kuestrop Hols. – præses 20.10.–19.11.1634 [Frans Pogwisch t. Ravnholt, o. 1612–53, generalprovi-antmester] – I Sorø 1623–1632. – Stb.: Bou 11.9.1634 (JSM, TGH, JCS), 2.9.1635 (JMü) – DBL¹.
- Henning *Powises* Hols. – præses 9.1.–9.4.1634 [H. Pogwisch t. Hol-lufgård, 1611–64, rigsråd] – I Sorø 1623–32. – Stb.: Bou 14.4.1634 (ZH) – DBL¹.
- 1635 (ml. 9.4.–9.7.) Niclas *Meurer* Holsatus [fra Hamburg, f. 1604, svensk råd og konsistorialdirektør] – Imm.: Lpz 1629 V, Alt 27.12.1631, Sie 28.4.1637. – Stb.: Bou 3.9.1635 (JMü).
- Johannes *Müller* Rostochiensis Megapolitanus [1605–72, fra Ro-stock, prof. i Kbh., senere borgmester i Flensborg. Hans stambog med mange navne fra Bourges findes i Ålborg Katedralskoles biblio-tek] – A. 1772.
- 1635 (ml. 9.7.–9.10.) Kay Bertram *Brokdorff* [t. Kletkamp, 1619–89] – Imm.: Ley 29.8.1633, Pad 16.6.1636. – Stb.: Sau 3.8.1635 (LRP), Bou 7.10.1635 (JMü), Rom 1.4.1636 (JH) – A. 1860.

- 1635 (efter 9.10.) Detlef *Broctorf* Eq. Hols. – præses 13.–28.4.1636. – Imm.: Mrb 23.12.1630, Bas 1633/34. – Stb.: Str 4.3.1632 (HH), Bas 29.10.1633 (JMa), Str 11.3.1634 (GWN), Ven 21.2.1638 (PC), Rom 14.5.1638 (JH) – A. 1759.
- 1636 (ml. 10.1.–13.4.) Joachimus *Petersen* Bergadorffis Holsatus [1611–58, dr. jur., diplomat] – Imm.: Alt 7.5.1630, Jen 1632, Gro 4.5.1635, Str 8.7.1637, dr. jur. 1.7.1641, Bas 1636/37. – Stb.: Jen 7.3.1633 (BG), Bas 27.6.1637 (PM).
- 1636 (efter 9.10.) Augustus *de Bietzowen* (Bützowen) Gentilhomme Holstein. – præses 9.4.–9.7.1637 [søn af gottorpsk hofmarskal Josias v. Bützow?].
- 1637 (ml. 7.1.–9.4.) Andreas *Tot* Danus [Anders Tagesen Thott, 1617–38, dræbt i Siena i en duel] – I Sorø 6.8.1632–19.1.1635, imm. Ley 11.6.1635, Ang 1635, Gen 15.9.1637, Pad 5.1.1638, Sie 28.6.1638. – Stb.: Ven 4.2.1638 (JG), 23.2.1638 (JR, PC), Rom 12.5.1638 (JH).
L. *Suabe* Hafnia Danus [Jacob Svabe, præceptor f. Anders Thott, 1610–68, læge] – Imm.: Kbh 24.9.1627, Ley 18.5.1630, præc. Sorø 6.8.1632–19.1.1635, imm.: Ley 11.6.1635, Ang 1635, Gen 15.9.1637, Pad 31.12.1637, Sie 28.6.1638. – Stb.: Ven 26.2.1638 (JG), 27.2.1638 (JR).
- 1637 (ml. 9.4.–9.7.) Bartram von *Buchwaldt* Holsatus [ca. 1617–43, ritmester] – Imm.: Ley 29.8.1633, Sie 11.12.1635. – Stb.: Sau 3.8.1635 (LRP), Rom 1.4.1636? (JH).
- 1637 (ml. 9.7.–22.8.) Nicolaus *Von Thienen* Hols. + occisus in duello – præses 9.10.1637 [ifølge Danm. Ad. Aarb. 1935, s. 100 dræbt 1637 i Paris i duel med Ditlev Brockdorff t. Rixdorff] – Imm.: Ros 1634.
- 1637 (ml. 22.8.–9.10.) Balthasar *Rantzaw* Eques Holsatus – præses 9.1.–9.4.1638 [d. 1651, kammerjunker hos ærkebispem af Bremen]. Bernhard *Soltow* Holsatus – præses 9.4.–9.7.1638 [1623–53, dr. jur., advokat] – Imm.: Ros 5.1626, Str 5.9.1631 – A. 1667.
- 1638 (ml. 9.7.–9.10.) Thomas *Fuiren* Hafnia-danus [1616–73, samler og legatstifter] – Imm.: Kbh 26.4.1634, Fra e. 19.10.1635, Ley 10.2.1636, Pad 20.6.1639, Bas 1645, Ley 15.11.1647. – Stb.: Kbh 21.1.1632 (PM), Fra 14.1.1636 (HPN), Par 15.4.1639 (PM), Pad 14.1.

1641 (PF), 1.9.1641 (JCS), 3.9.1641 (JR), Ven 10.10.1643 (CB), Mil 19.6.1645 (HF), Pad 4.9.1645 (WL), Bas 24.10.1645 (JBC), 28.10.1645 (RW) – UP – DBL². – Stb. (ingen indførsler fra Bourges).

Matthias *Soltow* Holsatus.

1638 (efter 9.10.) Henricus *Fuiren* Hafnia-Danus [1614–59, læge] – Imm.: Kbh 10.6.1628, Sorø 10.7.1629, Ley 18.10.1633, Fra e. 20.10.1635, Pad 20.6.1639, Bas 1645, dr. med. 14.10., Ley 4.1646. – Stb.: Kbh 16.1.1632 (PM), Ley 30.8.1634 (PM), Fra 23.1.1636 (HPN), Pad 26.2.1641 (PF), 5.9.1640 (GHi), 31.8.1641 (JCSr), 2.9.1641 (JR), 7.10.1643 (CB), 3.6.1645 (WL), Mil 18.6.1645 (TF), Bas 24.10.1645 (JCB), 28.10.1645 (RW), Kbh 27.4.1652 (WW) – UP – DBL² – Stb. (ingen indførsler fra Bourges).

1639 (ml. 9.1.–9.4.) Lino *Beck* Danus [Lauge B. t. Førlev, 1614–59] – Imm.: Ley 8.9.1633, Wit 3.11.1634, Lpz 1635 S, Bas 1636, Tüb 14.12.1636, Ley 9.1.1640. – Stb.: Ley 30.7.1634 (PM), Par 13.4.1639 (HF) – DBL².

Johannes *Beck* Danus [Hans Beck, bror til L. B.] – Imm.: Wit, Lpz, Bas, Tüb, se Lauge B. – Stb.: Par 15.4.1639 (HF).

Paulus *Moth* M. D. Holsatus [1600–70, læge, præceptor f. Lauge og Hans B.] – Imm.: Ros 1620 S, Ham 21.1.1624, Kön 22.7.1626, Kbh 3.2.1629, Ley 12.5.1632, 1.6.1635, Sie 12.8.1636, Pad 25.10.1636, Bas 1636, dr. med. 7.11.1637, Ley 9.1.1640. – Stb.: Rom 30.9.1636 (JH), Pad 23.10.1636 (JR), Par 10.2.1639 (TF), 12.4.1639 (HF) – DBL². – Stb. (ingen indførsler fra Bourges). – A. 1488.

1640 (ml. 9.4.–11.7.) Christophorus *Valckendorphius* Danus – præses 9.10.1640–9.1.1641 [t. Glorup, 1621–90] – I Sorø 20.7.1638–19.6.1639, imm.: Pad 1.10.1641 (art.), 24.3.1642 (leg.). – Stb.: Pad 1.6.1643 (HF, JR), 3.6.1643 (CB).

Johannes *Laurentius* Synderburgo Holsatus [Johan Lauridsen, præceptor for C. V., d. 1658, sognepr. i Svindinge] – Imm.: Kbh 7.4.1630, præc. i Sorø 29.12.1631–1636/37, imm. Ley 1.9.1637, Ros 10.1639, Pad 1.10.1641 (art.), 24.3.1642 (leg.), mag. Kbh 20.5.1645. – Stb.: Pad 1.6.1643 (HF, JR) – A. 1741.

1640 (ml. 11.7.–9.10.) Johan *Hunct* Holstein von Itzehoe.

Nicolaus *Parsbergius* Danus [Niels Frederiksen P. t. Eskildstrup, 1620–74] – I Sorø 10.3.1636–11.6.1639, imm. Ley 18.8.1639, Orl 10.11.1641.

- Petrus *Burreson* Danus [Peder Byrgesen, præceptor f. N. P., d. 1679, sognepr. i Kongerslev] – Imm.: Kbh 21.4.1632, præc. i Sorø 10.6.1635–11.6.1639, imm. Ley, Orl, se N. P.
- 1641 (ml. 9.1.–9.4.) Theodor *Gunther* Haffnia Danus – præses 9.4.–9.7.1641 [Didrik Günther, f. ca. 1619] – Imm.: Ley 29.11.1633, Hel 1638, Alt 11.11.1647. – Stb.: Hel 7.5.1640 (AA).
- 1646 29.4. Christiernus *Schielius* Georgiades Danus [Chr. Jørgensen Skeel t. Sostrup, 1623–88] – Imm.: Orl 22.2.1644, Sie 15.12.1646, Pad 29.6.1647. – Stb.: Rom 23.3.1647 (JH), Pad 23.12.1647 (JR) – LP – DBL².
- 1647 7.9. Christoffer *Sebestedt* [t. Nislevgård, 1628–99] – Imm.: Orl 3.1.1648, Pad 4.2.1650 – DBL².
- 1652 29.5. Vulfs *von Erlefeldt* Holsatus [Wulfgang von Ahlefeldt t. Hütten, 1618–82] – Imm.: Str 14.4.1640, Ley 15.6.1640, Bas 1640/41, Ley 15.3.1651. – Stb.: Flensborg 8.5.1638 (HHa), Str 24.10.1640 (SG), 15.1.1641 (GP) – A. 2036.
- 1655 12.7. Joannes *Bredat* Danus [? Jens Pedersen Bredal, konrektor i Trondheim 1652–55] – Imm.: Sorø 12.1644, Kbh 19.12.1645, Ros 8.1649.
- 1655 22.7. Olaus *Huassius* Christophori Danus [Oluf Christoffersen Hvas, d. 1676?, ritmester] – Imm.: Sorø 18.8.1653.
- 1655 6.11. Byrgerius *Trolle* – præses 8.11.1655–12.2.1656 [Børge T. t. Trolholm, d. 1676] – Imm.: Gen 18.8.1652, Hei 24.6.1658, Pad 19.9.1659. – Stb.: Braunschweig 13.5.1652 (FD).
 Holegerus *Trolle* – præses 17.5.–17.8.1656 [Holger T. t. Rygård, d. ca. 1686, oberst] – Imm. og stb. se Børge T.
 Herdovius *Trolle* [Herluf T. t. Snedinge, d. 1714, etatsråd] – Imm. og stb., se Børge T.
 Severinus *Matsen* Danus [Søren Madsen Masse, præceptor for Børge, Holger og Herluf T.] – Imm.: Ley 27.2.1651, Orl 3.6.1652, Str 9.4.1653 (alle steder med Joh. Hvas), Hei og Pad, se Børge T. – Stb.: Ley 5.6.1651 (CS).
- 1656 18.3. Christianus R. *Folschend* Danus.

- 1657 26.5. Paulus *Matthias* Danus [Paul Mathiesen, 1632–1708, landsdommer] – Imm.: Kbh 26.5.1652, Ley 18.11.1652, Lpz 1654, Str 16.6.1656. – Stb.: Lpz 11.10.1655 (JK).
Georgius *Rosenkrantz* Pal. Danus [Jørgen Pallesen R. t. Krenkerup, f. 1637, d. i Venezia 12.8.1660] – I Sorø 1.8.1653–1.8.1654, imm. Ley 22.3.1655, Oxf 19.9.1656, Orl 7.11.1656, Pad 26.11.1659 – LP.
Christianus *Solønning* Danus [Christen Schønning, præceptor for Jørgen R., d. 1703, dr. jur., admiralitetsassessor] – Imm.: Kbh 23.11.1639, Ley 19.9.1642, præc. i Sorø 3.1645–4.1647, imm. Orl. 8.11.1649, Pad 12.6.1651 (begge steder med Otto Lindenov), Ley 22.3.1655, Oxf 19.9.1656. – Stb.: Pad 30.7.1651 (JR).
- 1658 1.11. Christianus *Michaelis* Itzehoa Holsatus – Imm.: Fra 10.6.1656, 10.9.1661, Ley 1.3.1663 – A. 2636.
- 1661 19.3. Marquardus *Gude* Rendesburg. Holsatus [1635–89, bogsamler, præceptor for Samuel Schass fra Holland] – Imm.: Jen 9.6.1654, Sie 10.10.1661 – DBL².
- 1662 3.11. Johannes *Ramel* Nob. Danus [Hans R. t. Maltesholm, 1641–1711] – Imm.: Sorø 20.10.1659, Hei 30.6.1661.
- 1663 3.7. Dethlev Caj *Steinmann* Holsat. – præses 3.2.–8.11.1664 – Imm.: Ros 4.1656, Gie 19.9.1657, Hei 18.12.1659, Tüb 3.5.1661, Bas 6.1667, dr. jur. 1.10.1667.
- 1664 25.–26.10. P. Joannes Hugo *Lenten* Holsatus [Johan Hugo Lente, 1640–1716, diplomat, kansler] – Imm.: Hel 1661, Alt 15.12.1662, Bas 12.5.1664 – A. 2900 – DBL².
Nicolaus *Martini* Hegalburg [antagelig identisk med N. M. Mecklenburgensis, imm. sammen med J. H. Lente i Basel, senere prof. i Kiel, 1632–1713].
- 1669 4.10. Jean *Lucht* Holsatus. Flygtede fra gæld, besluttedes slettet i matriklen 24.10.1670. – Imm.: Ros 11.1653, Jen 2.9.1656, Ley 25.10.1660, Ros 11.1664, Hel 13.10.1668 – A. 2535.
- 1669 22.12. Heinrich *Brammer* [fra Kiel, antagelig præc. for nedennævnte O. H. R.] – Imm.: Ros 11.1657, Kiel 24.4.1666 – A. 2686.

- 1669 24.12. Otto Henrich *Rantzow* – præses 11.3.–11.6.1670 [søn af Josias Breide R., officer, d. efter 1690] – Imm.: Kiel 24.4.1666, Mrb 5.6.1669 – A. 2960.

Tillæg: Danske i Bourges før 1622

Nedenstående oplysninger er baseret på et udvalg af ligprædikener, rejseberetninger, breve og stambogsindførsler. Bourges nævnes temmelig ofte i de to førstnævnte kildegrupper, men her er kun sådanne tilfælde medtaget, hvor der må formodes et ophold af nogen varighed, idet fortegnelsen ikke på nogen måde må anses for at være udtømmende.

- 1602 *Krabbe*, Kjeld, t. Brusgård, 1583–1612.

Ifølge LP studerede han 1602–03 i Paris, Orléans og B. – Imm.: Hel 24.6.1597, Wit 8.10.1597, Ing 16.6.1601, Pad 10.12.1601, Orl 5.12.1602. – Stb.: Wit 13.6.1599 (TTB), Orl 15.1.1603 (VR), Str 6.3.1603 (HHm), Lon 17.12.1604 (LF) – LP.

Holm, Jens Nielsen, præc. for Kjeld Krabbe, sp. i Hundstrup o. 1603. – Imm.: Hel 24.6.1597, Wit 8.10.1597, mag. 5.12.1600, Ing 16.6.1601, Pad 16.12.1601, Orl 5.12.1602. – Stb. Orl 14.1.1603 (VR), Str 6.3.1603 (HHm).

- 1660 *Bonde*, Jacob, fra Gotland, præc. for Peder Stygge og Peder Hundertmark.

Var i B. jan. 1606 (CAG, EJ) og 2.1.1607 (TS), var i mellemtiden blevet dr. utr. jur., antagelig i B. Indskrevet nov. 1597 ved jesuiterseminariet i Braunsberg, som han forlod 1603. – Imm. Orl 31.1.1607, Wit 13.10.1615. – Andre stb.: Würzburg 9.4.1604 (JFa), Hel 9.2.1609 (ZOA), Ros 26.4.1615 (AU).

Stygge, Peder, 1587–1612.

Var i B. jan. 1606 og 1607 (se Jacob Bonde). Ca. 1600–02 hos jesuitterne i Braunsberg. – Imm.: Würzburg 19.11.1603, Orl 31.1.1607.

Hundertmark, Peder, t. Gjerdrup, d. 1611.

I B. jan. 1606 og 1607 (se Jacob Bonde). – I Sorø 1592, imm. Wit 7.6.1600, Olmütz 1601, Orl 31.1.1607.

- 1607 *Bording*, Christen, 1578–1640, livlæge, præc. for Steen Rosensparre.

Var i B. 1607 (TS). Imm.: Wit 28.4.1599, Hel 27.11.1601, Pad 23.7.1608, Sie 11.1608, Pad consil. 9.2.–7.7.1609, Lpz 1609 V. – Stb.: Par 1608 (LD), Pad 1609 (OW-1) – DBL¹.

Rosensparre, Steen, t. Skarholt, 1588–1612.

Var i B. 5.2.1607 (TS). Imm.: Bas 1603/04, Orl 6.1605, Pad 22.7.1608, Sie efterår 1608, Lpz 1609 V. – Stb.: Bas 9.4.1604 (LH),

12.7.1604 (RG), Orl 22.5.1605 (AS), Pad 6.7.1609 (AH) – LP – DBL².

1611 *Wandal* (Aquivallinus), Hans, 1579–1641, biskop.

Ifølge sin rejseberetning gik han fra Basel til Lyon og derfra til B., hvor han og hans herremænd (Knud, Eiler og Henrik Gyldenstjerne) »beflittede sig på sproget og andre ærlige studeringer« (Kirkeh. Saml. 3:V, s. 95). – Imm.: Wit 26.9.1601, Tüb 4.10.1607, Bas 4.1610,, Pad 5.1.1613, Tüb coll. (2.4.)1613. – Stb.: Lau 27.9.1607 (PJ), Tüb 1.4.1608 (FCT), Str 13.7.1608 (CB), 9.1609 (VS), Pad 18.3.1613 (HT), Gie 8.5.1613 (FK) – DBL².

Gyldenstjerne, Eiler, t. Bidstrup, 1592–1624.

Stambog med indførsler fra B. i Rigsarkivet. Imm.: Tüb, Bas og Pad, se Wandal, Sie 8.12.1612, Tüb coll. 2.4.1613. – Stb.: Lau 22.9.1607 (JGM), 27.9.1607 (PJ), Tüb 1.4.1608 (FCT), Str 13.7.1608 (CB), 25.2.1609 (VS), Tüb 28.5.1613 (HBH), Reg 7.8.1613 (JFa).

Gyldenstjerne, Henrik, t. Svanholm, 1594–1669.

Imm.: se Eiler G. – Stb., se Eiler G. samt Tüb 18.7.1613 (PE) – DBL².

Gyldenstjerne, Knud, t. Skovsbo, 1591–1638.

Imm., se Eiler G. – Stb., se Eiler G. samt Tüb 13.7.1613 (HB).

1616 *Seefeldt*, Jørgen, 1594–1662, rigsråd.

Kom ifølge sin rejseberetning til B. fra Lyon mellem påske og pinse 1616 og fandt her »en Rantzau aff Gram med sin Præceptore Joh. Cothmanno«. J. S. blev syg i B. af en dobbelt andendagsfeber, som efterhånden gik over i trediedagsfeber. Han blev godt hjulpet af en dygtig læge, der imponerede J. S., idet han skrev sine recepter med fulde ord og tilmed hver dag visiterede apoteket, kontrollerede alle indkomne recepter, kasserede udelig medicin og viste apotekeren, hvordan hans recepter skulle laves. Den danske adelsmand fulgte hans råd om luftforandring og gik til Orléans (Pers. T. 6:IV, 1913, s. 237). – Imm.: Lpz 1610 S, Wit 30.8.1613. – Stb.: Lpz 4.5.1615 (JDJ) – DBL².

1618 *Mouritzen*, Michael, mag., fra Stavanger, 1578–1637, prof. i Lund.

Var i B. 8.10.1618 (CH) som præceptor for Otto, Jørgen og Tyge Enevoldsen Kruse. – Imm.: mag. Kbh 25.4.1612, Bas 10.1615, Orl 23.5.1619. – Stb.: Str 5.1.1614 (FK), 23.2.1615 (AU), Hei 20.9.1615 (JDJ), Bas 13.3.1616 (DC).

- 1618 *Kruse*, Otto Enevoldsen, t. Hjermelevgård, 1599–1628.
 I Sorø 22.6.1606–28.4.1608, imm. Bas 10.1615, Orl 23.5.1619. –
 Stb.: Str 22.2.1615 (AU), Hei 20.9.1615 (JDJ), Bas 13.3.1616 (DC),
 10.6.1616 (JGh).
Kruse, Tyge Enevoldsen, t. Åstrup, 1604–29.
 Imm., se Otto K. – Stb., se Otto K. samt Gen 18.3.1617 (CJL) –
 LP.
Kruse, Jørgen Enevoldsen, t. Hjermelevgård, d. 1668, landsdommer.
 I Sorø 22.6.1606–26.4.1608, imm., se Otto K. – Stb., se Tyge K.
 samt Str 4.1.1614 (FK), Par 20.10.1619 (BI) – DBL¹.
- 1619 *Bildt*, Daniel, t. Morholm, 1602–51, lensmand.
 Var i B. 31.1.–7.4.1619, skulle være sammen med de tre Kruse'r.
 Imm.: Orl 6.2.1619 (opholdet i B. måske efter den gamle stil). –
 LP.
Friis, Christopher Lauridsen, præc. for Daniel B., 1592–1667, sognepr.
 t. Ske (Bohuslen). – Imm.: Orl 6.2.1619.
Vibe, Peder, d. 1658, diplomat, rentemester.
 Breve til Laur. Scavenius, dat. B. 18.10., 10.11.1619, 22.3., 5.4.1629
 (Kgl. Bibl. Thott, 1846, 4°). – Imm.: Sorø (27.4.)1608, Kbh 19.5.
 1613, Lpz 1614 S, Gen 14.11.1618. – Stb.: Lpz 5.5.1616 (LAV), Gie
 4.9.1616 (AC), 3.8.1616 (JDJ), 8.4.1617 (JSt), Gen 1.1619 (JFe),
 Bou 2.4.1620 (JF), Par 19.7.1621 (LW), 30.9.1626 (JMa), 4.6.1628
 (AJ), 18.7.1630 (JJ) – DBL².
Vibe, Jens Christensen, d. 1623.
 Brev til Laur. Scavenius, dat. B. 10.11.1619 (se Peder V.). – I Sorø
 12.4.1605–19.3.1611, imm. Kbh 23.4.1613, Lpz 1614 S, Gie 29.11.
 1615, Gen 14.11.1618, Sie 2.1.1621, Pad 8.4.1621. – Stb.: Lpz 5.5.
 1615 (LAV), Gie 4.9.1616 (AC), Str 28.1.1618 (JFe).
Vibe, Johan Mikkelsen, f. ca. 1595, levede 1655, tolder.
 Breve til Laur. Scavenius, dat. B. 28.11.1619 og 22.3.1620 (se Peder
 V.). – Imm.: Kbh 19.5.1613, Gie 1616, Gen 14.11.1618. – Stb.: Lpz
 5.5.1615 (LAV), Gen 1.1619 (JFe), Bou 2.4.1620 (JF), Ams 20.10.
 1620 (AC).
- 1620 *Fincke*, Jacob, 1592–1663, professor i fysik.
 Ifølge sin stambog var han i B. i beg. af april 1620, måske som led
 i en tur (Orl 28.3. – Bou 2.–3.4., tilbage i Orl 29.4.). – Imm.: Kbh
 1608, Tüb 22.9.1613, Gie 31.1.1614, Orl 11.1.1620, FrO 1622 V. –
 Stb.: Str 8.11.1611 (OW–2), 2.1.1614 (AM), Gie 11.4.1614 (FK),

FrM 13.9.1614 (AC), Gie 4.8.1616 (JDJ), Gen 19.11.1619 (SS), fra senere tid mange indf. fra Kbh. – UP – DBL².

1620 *Trolle*, Niels, t. Trolholm, 1599–1667, rigsråd.

Var i B. 30.8.1620 (YD). – Imm.: Gie 1617, Wit 22.10.1618, Pad 3.3.1621. – Stb.: Hei 20.11.1618 (AC), Gen 15.6.1620 (SS), Rom 26.1.1621 (JH), Par 26.4.1622 (FR) – DBL².

1621 *Pors*, Stig, t. Skovsgård, d. 1645.

Var i B. 24.6.1621 (YD). – Imm.: Gen 17.11.1619, Sie 13.12.1621, Pad 20.5.1622. – Stb.: Gen 28.4.1620 (HJE), 3.7.1620 (NR), 2.9.1620 (JCSt), Par 19.9.1621 (JF), Str 24.8.1622 (CJ).

Humble, Christen Christensen, præc. f. Stig P., sognepr. i Humble (Langeland). – Imm.: Kbh 14.5.1614, Wit 22.6.1616, Gen, Sie og Pad, se Stig P. – Stb.: Str 6.5.1619 (CH), Gen 3.4.1620 (NR), 16.7.1620 (SS), 1.9.1620 (JCSt), Par 28.9.1621 (JF).

1621 *Aschersleben*, Mourids, t. Jerstrup, 1596–1641.

Var i B. 28.6.1621 (JCSt). – Imm.: Pad 3.3.1621. – Stb.: Par 7.11.1620 (LW), Rom 26.1.1621 (JH) – LP.

FORKORTELSER:

Alt – Altdorf, Ams – Amsterdam, Ang – Angers, Bas – Basel, Bou – Bourges, Fra – Franeker, FrM – Frankfurt a.M., FrO – Frankfurt a.d.O., Gen – Genève, Gie – Giessen, Gro – Groningen, Grw – Greifswald, Ham – Hamburg, Har – Harderwijk, Hei – Heidelberg, Hel – Helmstedt, Ing – Ingolstadt, Kbh – København, Kön – Königsberg, Lau – Lauingen, Ley – Leyden, Lon – London, Lpz – Leipzig, Mrb – Marburg, Mrs – Marseille, Mil – Milano, Orl – Orléans, Oxf – Oxford, Pad – Padova, Par – Paris, Reg – Regensburg, Ros – Rostock, Sau – Saumur, Sie – Siena, Str – Strasbourg, Tüb – Tübingen (coll. – det fyrstelige kollegium), Ven – Venezia, Wit – Wittenberg.

STAMBØGER:

AA – Andr. Ambders, Kgl. Bibl., NKS 357n, 8°
 AB – Andr. Blumius, Kgl. Bibl., Thott 403, 8°
 AC – Andr. Claudius, Kgl. Bibl., Thott 553, 8°
 AH – Arnold v. Heveren, Stadtbibl. Augsburg, Cod. 8°, 187
 AJ – Axel Juul, Kgl. Bibl., NKS 379fm, 8°
 AM – Anders Mand, Kgl. Bibl., Thott 565, 8°
 AS – Alb. v. Stein, Bibl. Narodowa, Warszawa
 AU – Axel Ulfstand, Kgl. Bibl., NKS 400, 8°
 BG – Burchard Grossmann, Kon. Bibl. Haag, Ms. 133 C 14
 BI – Bern. Imbotti, Herzog-August-Bibl. Wolfenbüttel, Extrav. 210.1.
 CAG – Chp. Andr. Gugel, Bayer. Staatsbibl. München, Cgm 7391

- CB – Caspar Bartholin, Kgl. Bibl., NKS 359, 8°
 CH – Corn. Hamsfort, Kgl. Bibl., NKS 419, 8°
 CJ – Chp. Juul, indf. i Kgl. Bibl., Thott 559, 8°
 CJL – Chr. Jac. Landsperger, Mus. f. Kunstgew., Frankfurt a.M., L. St. 26
 CS – Carl Sulzer, Stadtbibl. Augsburg, Cod. 8°, S 4
 DC – Dan. Coschwitz, Univ. Bibl. Erlangen, Ms. 2447
 EJ – Esaias Jeszensky, Fürstl. Liechtenst. Bibl. Vaduz, 2.4.–39
 FCT – Franz Chp. v. Teuffenbach, Brit. Library London, Ms. Eg. 1229
 FD – Franz Dohausen, Staatsarchiv Wolfenbüttel, Hs. VI G 13, Nr. 13
 FK – Frederik Klyne, Kgl. Bibl., NKS 381f, 8°
 FR – Frans Rosenberg, Kgl. Bibl., NKS 2090h, 4°
 GH – Georg v. Holtzschuher, Brit. Library London, Ms. Eg. 1264
 GH*i* – Greg. Hilling – Brit. Library London, Ms. Eg. 1300
 GO – Georg v. Oelhausen, Univ. Bibl. Heidelberg, Hs. 1336–1337
 GP – G. F. A. v. Petschawitsch, Stadtbibl. Nürnberg, Nor. H. 1265
 GWN – Georg Wolfram v. Nostitz, indf. Univ. Bibl. Hamburg, scrin. 66, 69
 HB – Heinr. Bacmeister, Brit. Library London, Ms. Add. 17 486
 HBH – Hans Bernh. Hoberg, Landesbibl. Stuttgart, Cod. hist. 80, 8°
 HF – Henrik Fuiere, Kgl. Bibl., NKS 372–373, 8°
 HFS – Hans Fr. Siebar, Landesarchiv Linz, Schlüsselb. 137
 HH – Hier. Haid, Germ. Nat. Mus. Nürnberg, Hs. 125 094
 HH*a* – Henr. Harder, indf. i Kgl. Bibl., Thott 500, 2°
 HH*m* – Heinr. Hartmann, Landesbibl. Kassel, Ms. phil. 8°, 5
 HJE – Hans Jac. Elsiner, trykt i: Revue suisse d'histoire 517, 1937, s. 230–241
 HPN – Hans Poulsen Næstved, Ålborg Katedralsk. Bibl., tr. Kirkeh. Saml. 7:II, s. 14ff.
 HRB – Hans Rasmussen Brochmand, Kgl. Bibl., NKS 363c, 8°
 HT – Heinrich von Taube, Germ. Nat. Mus. Nürnberg, Hs. 18 034
 JBC – Joh. Casp. Bauhin, Univ. Bibl. Basel, Ms. AN VI.20, 42, 44
 JCS – Joh. Chp. Schlüsselfelder, Germ. Nat. Mus. Nürnberg, Hs. 141 090
 JCS*r* – Joh. Conr. Scheffer, Brit. Library London, Ms. Eg. 1299
 JCS*t* – Joh. Chp. Stollius, Brit. Library London, Ms. Add. 24 279
 JD – Joh. Diest, Mus. f. Kunstgew. Frankfurt a.M., L. St. 163
 JDJ – Jens Dinesen Jersin, indf. i Univ. Bibl. Hamburg, scrin. 62, 67, 68
 JF – Jacob Fincke – Kgl. Bibl., GKS 3650, 8°
 JF*a* – Jacob Falster – Stadtbibl. Trier, Cod. 1944/1506, 8°
 JF*e* – Jacob Fetzer, Herzog-August-Bibl. Wolfenbüttel, Cod. Guelf. 235 Blankenb.
 JG – Jod. Graven, indf. i Univ. Bibl. Hamburg, scrin 62, 66, 70, 222a
 JG*h* – Joh. Gheselius, Brit. Library London, Ms. Add. 28 633
 JGM – Joh. Georg Mettinger, Germ. Nat. Mus. Nürnberg, Hs. 18 529
 JH – Johann Hoch, Bibl. Vaticana, Ms. Chigi G IV 111–114
 JH*a* – Jesper Hansen, Kgl. Bibl., NKS 379f, 8°
 JHH – Joh. Herm. v. Ham, Kgl. Bibl. Stockholm, K.87
 JHI – Joh. Hier. Imhof, Brit. Library London, Ms. Eg. 1546
 JJ – Joh. Jessen, Kgl. Bibl., Thott 1941, 4°
 JK – Jacob Kegel, blad i Landesbibl. Stuttgart, cod. hist. 889, 2°, vol. 6
 JM – Jac. Michaelis, indf. i Kgl. Bibl., NKS 1289d, 4°
 JMa – Joh. Maconius, Österr. Nat. Bibl. Wien, Cod. 12 896
 JMü – Joh. Müller, Ålborg Katedralsk. Bibl., Ms. 18
 JP – Jac. Pfindler, Österr. Nat. Bibl. Wien, Ser. nov. 3790
 JR – Joh. Rhode, Kgl. Bibl., Thott 573, 8°

- JRF - Joh. Rud. Faesch, Zentralbibl. Zürich, Ms.207n
 JS - Joh. Schragius, Univ. Bibl. Giessen, Ms.1216a
 JSa - Jørgen Sadolin, Kgl. Bibl., NKS 394, 8°
 JSM - Joh. Sig. v. Muffel, Brit. Library London, Ms.Eg.1290
 JSt - Joh. Stalknecht, Kgl. Bibl., Thott 386, 8°
 LAV - Lauge Andersen Vedel, Kgl. Bibl. Add. 110, 8°
 LD - Laur. Danielis, Stadtarchiv Frankfurt a.M., Holtzhausen 178
 LF - Leonhard Faber, Stadtbibl. Nürnberg, Nor. H. 1271, 4°
 LH - Laur. Holgersen, Kgl. Bibl., Thott 563, 8°
 LPR - Le Puy Rideau, Mus. f. Kunstgew., Frankfurt a.M., L.St.160
 LW - Luth Walthersen, Kgl. Bibl., Add.48a, 8°
 NR - Nic. Rittershusius, Stadtbibl. Nürnberg, Will III, 522
 OW - 1: Nationalmus., 2: Kgl. Bibl., Rostg. 31, 8°
 PC - Peder Charisius, Kgl. Bibl., Thott 551, 8°
 PE - Paul v. Eybiswald, Kgl. Bibl., Thott 400, 8°
 PF - Peter Falckeyen, Univ. Bibl. Basel, Ms. AN VI 26n
 PJ - Paul Jenisch, Landesbibl. Stuttgart, cod.hist.298, 8°
 PM - Paul Moth, Kgl. Bibl., NKS 600 I-II, 8°
 PW - Peder Wandal, Kgl. Bibl., Thott 576, 8°
 PWu - Paul Wunderlich, Kgl. Bibl. Stockholm, I.k.4
 RG - Reyhard Geyher, i privateje, se Genealogie 27, 1978
 RW - Reinh. Wasserhuhn, Univ. Bibl. Basel, Ms. AN VI 26d
 SG - Sig. Gammersfelder, Brit. Library London, Ms.Eg.1295
 SS - Seb. Schönaich, Germ. Nat. Mus. Nürnberg, Hs.176 762
 TF - Thomas Fuiren, Kgl. Bibl., Thott 561-562, 8°
 TGH - Tob. Gabr. v. Hallerstein, Brit. Library London, Ms.Eg.1544
 TOS - Tob. Oelhafen v. Schöllnbach, Brit. Library London, Ms.Eg.1269
 TS - Theodor Semler, Österr. Nat. Bibl. Wien, Cod.12 908
 TTB - Tyge Tygesen Brahe, Nat. Mus. Praha (KB ms. micro 724)
 WL - Werner Ladingses, Kon. Bibl. Haag, Ms.130 E 27
 VR - Wolfgang Rhuman, Kgl. Bibl., NKS 389h, 8°
 VS - Vincens Steensen, Kgl. Bibl., NKS 2662; 4° (afskrift)
 WW - Willum Worm, Kgl. Bibl., Rostg. 32, 8°
 YD - Yves Dugué, se indledning
 ZH - Zach. Henlein, Brit. Library London, Ms.Eg.1282
 ZOA - Zach. Olai Anthelius, indf. i Univ. Bibl. Hamburg, scrin. 70

Anmeldelser

De danske Ministerier. Et hundrede politisk-historiske Biografier. 3. bind. 1929–1953. Af Tage Kaarsted. Udgivet af A/S Pensionsforsikringsanstalten i Anledning af dens 50 Års Jubilæum. Kbh. 1977. 573 s.

Med dette bind er det værk afsluttet, som Svend Thorsen havde påtaget sig at skrive, men ved sin død i 1971 blev forhindret i at fuldføre. 1. bind (1848–1901) udkom i 1967 og 2. bind (1901–1929) i 1972. Tage Kaarsted påtog sig at udarbejde det tredje bind, så værket som planlagt blev ført frem til grundlovsændringen i 1953.

De to første bind blev anmeldt i *Personalhistorisk Tidsskrift* 1973, s. 181–86. Både i ydre form og i henseende til fremstillingens disposition følger sidste bind nøje den linje, der blev lagt i de to første. Der er således ingen grund til at gentage, hvad der er sagt i anmeldelsen af disse om værkets lidet tidssvarende format og udstyr og den noget problematiske form for historieskrivning, det repræsenterer. Det bør dog understreges, at heller ikke 3. bind er, hvad undertitlen lover: en samling politisk-historiske biografier. Også om dette bind gælder, hvad Julius Bomholt skrev i forordet til 1. bind, at fremstillingen »nærmer sig til at være tidsrummets politiske historie fortalt over personerne«. Endog Svend Thorsens pudsige interesse for at fortælle, hvad ministrenes børn er blevet til (hvis de er blevet til noget) er bibeholdt i 3. bind.

I visse henseender adskiller dette bind sig dog klart fra de to foregående. I modsætning til Svend Thorsen, hvis fremstilling er ret kompilatorisk, omend krydret med talrige hyggelige anekdoter, har Tage Kaarsted udført en del forskningsarbejde. Især har han, hvad Thorsen naturligvis var afskåret fra, fremskaffet nye kilder gennem beretninger fra og interviews med en stor del af de personer, der er genstand for omtale, og andre der har haft førstehåndskendskab til begivenhederne.

Kaarsted har desuden udførligt redegjort for sit kildegrundlag. Fortegnelsen over benyttede arkiver er ganske vist ikke stor. Faktisk eksisterer der en del flere embedsarkiver og privatarkiver, som kunne være kommet i betragtning, men der kan naturligvis have været problemer med tilgængeligheden. Derimod er litteraturlisten meget omfattende og indeholder bl. a. et stort antal avisartikler. Et afsnit »Litteratur om enkelte personer« er ordnet alfabetisk efter de biograferede personer.

Et helt afgjort fortrin er de noter og henvisninger, der findes s. 549–57. Her kan man side for side slå efter og se, hvilke kilder forfatteren bygger på. I den henseende lod Svend Thorsen læseren helt i stikken. Henvisningerne er dog i nogle tilfælde vanskelige at gennemskue. En henvisning under s. 26 a og 38 a til »Pengehist.« kan ikke identificeres i litteraturlisten, hvis man ikke i forvejen véd, at Erling Olsen og Erik Hoffmeyer er forfattere til det bind af »Dansk Pengehistorie«, der omhandler perioden 1914–60. Også en henvisning s. 54 b »Dybdahl: Rusintrod. (utrykt 1973)« vil sikkert mystificere nogle. Der er plads nok på linjen til at skrive »Rusintroduktion«.

Et andet vigtigt fortrin er, at personregistret ikke, som i de to første bind, alene omfatter dem, der har været ministre, men alle personer, der er omtalt i fremstillingen.

Mod slutningen (s. 535) drager Tage Kaarsted en analogi med Ove Mallings bog fra 1777 ved at sige, at genstanden for hans fremstilling er »Store og gode Handlinger af danske Ministre«. Den ironiske undertone røber den professionelle historikers erkendelse af den generelle tendens, som forfatteren under hensyn til værkets helhed har måttet underkaste sig, og som han for så vidt ikke kan være ansvarlig for.

De 87 ministre fra den periode, der behandles, fremtræder som en række af fortræffelige mænd og kvinder af varierende temperament, dygtighed, politisk flair m. v., dog

alle redelige personligheder, der har været indstillet på at yde deres bedste, men ikke sjældent skuffedes over den vanskæbne, hvormed ikke helt få politikere må afslutte deres karriere. Som helhed er det vel en rimelig vurdering. Der var i hvert fald ingen Alberti i den periode eller i det hele taget nogen alvorlig skandale om en ministers person. Nogen særlig indgående analyse kan det på de givne betingelser ikke blive til, men der er dog nogle personligheder, forfatteren har følt trang til at underkaste en mere kritisk behandling. Et par eksempler fortjener nærmere diskussion.

Vi kan begynde med periodens første store drama »Kanslergadeforliget«. Tage Kaarsted spørger, hvem der ved den lejlighed sejrede og svarer straks, at det er vanskeligt for ikke at sige umuligt at afgøre. Hvem »sejrer« i en handel? Det gør vel den, der i længden får mest ud af den. Kaarsted ender med at sige, at det var det parlamentariske demokrati, der vandt, ved at kompromisviljen og -evnen bragte samfundsmaskineriet over det døde punkt.

Dette sympatiske synspunkt skal ikke anfægtes. Få timer efter at de trætte politikere tidligt om morgenen den 30. januar 1933 forlod Staunings lejlighed i Kanslergade efter at have indgået et af de sædvanlige, men måske det mest berømte, »rådne forlig«, blev Hitler Tysklands rigskansler.

Kaarsted skriver (s. 37), at Kanslergadeforliget hurtigt viste sig utilstrækkeligt. Det er en egenskab, næsten alle kriseforlig er i besiddelse af. Det er langtidsvirkningerne, der tæller, og her kommer for Kanslergadeforligets vedkommende socialreformen og K. K. Steincke ind i billedet.

Selv om Kaarsted (s. 38) erkender, at Steincke var den, der »på lang sigt fik den største høst i hus«, tilslutter han sig den nedvurdering af Steincke, der senere har fundet sted. Han bringer et langt citat fra Kjeld Philip »Staten og fattigdommen«, hvor Steincke reduceres til en cand. jur. og et ordensmenneske med »den umådelige trang til at kodificere«. Steincke var forfængelig og i stand til at overbevise sig selv og andre om, at han havde skabt noget nyt, selv om det blot var en rationalisering af tidligere sociallovgivning.

Kjeld Philips bog er velskrevet og morsom, men den er ikke god historieskrivning. Og vurderingen af Steincke er helt uacceptabel. Det eneste rigtige i den er, at Steincke var forfængelig. Han var selvoptaget og nærtagende og vist i det hele taget et utåleligt menneske. Men han ragede et godt stykke op over datidens gennemsnit. Vist havde han »socialpolitiske syner«, jfr. hans bog »Fremtidens Forsørgelsesvæsen«. Det var hans bestemte opfattelse, at enhver, der var villig til at udrette noget som samfundsborger, men var forhindret i det af alder, sygdom, legemlige eller åndelige handicap, arbejdsløshed m. v., havde *ret* til en rimelig eksistens.

Det er korrekt, at der ikke var mange penge i socialreformen. Det kunne der efter omstændighederne ikke være. Det var nemlig Venstres betingelse for at sikre dens gennemførelse (ved at undlade at stemme), uagtet reformen havde det tiltrækkende ved sig, at den fulgte linjen fra 1890'erne: at støtte landbrugets middelstand ved at læsse så mange udgifter til »socialnydere« som muligt over på statskassen. Men reformen blev et sporskifte i dansk socialpolitik. Sandt nok skete der til en begyndelse ikke alverden, og meget kom til at afhænge af de sociale udvalg i kommunerne, hvoraf mange var modvillige, men kursen blev sat efter det, man senere kaldte velfærdsstaten. Steincke var ikke selv tilfreds. Han har bl. a. senere sagt, at han ikke kunne holde til at være socialminister, når det ikke var muligt at bekæmpe arbejdsløsheden mere effektivt.

Socialreformen var bygget til ansvarsbevidste samfundsborgere med sygekassebog og fagforeningsbog. Ude i kulden blev de, Kaarsted betegner som »landets få tusinde drankere, vagabonder og arbejdssky«. De blev fremdeles henvist til fattighjælp med retsvirkninger. Om dette er engang blevet skrevet – af hvem er desværre glemt – at »måske

vil Vorherre tilgive Steincke det, men det vil jeg ikke«. Det bør tilføjes, at Steincke senere som justitsminister også forfulgte snyltere på samfundets sidside. Hans moralske holdning bragte ham i modsætning til det politiske overdrev både til højre og til venstre. Hvilket kommunisterne aldrig har tilgivet ham. Da krigen kom i september 1939, og vi alle skulle stå sammen og være gode venner, måtte Steincke ud af vagten.

Steincke var ikke socialist. Han udrettede ikke andet, end hvad nutidige tilhængere af den liberal-kapitalistiske samfundsorden anser for et minimum af anstændighed, men han gjorde det en menneskealder tidligere. Han var vel egentlig 1930'ernes mest omstridte politiske personlighed. Hans politiske radiodiskussioner med den konservative Pürschel – noget dengang ret nyt – var en del af hans provokatoriske adfærd, men det omtaler Kaarsted slet ikke. I en fremstilling af en periodes politiske historie »over personer« har K. K. Steincke ikke fået den skarpe profil, han faktisk havde.

Der er to personligheder, Tage Kaarsted behandler særdeles indgående: Knud Kristensen og Christmas Møller. Indgående derved, at han analyserer baggrunden for det politiske selvmord, de begge begik, og som i begge tilfælde var forbundet med det sydslesvigske spørgsmål.

For dem, der ikke har oplevet de første efterkrigsår i voksen alder, er det sikkert svært at forstå den rolle, det sydslesvigske spørgsmål dengang spillede i dansk politik. Der var i virkeligheden tale om en situationsforvridning, som de to her nævnte politiske ledere lod sig overvælde af. Et af de groteske træk i situationen var, at den af de to, der knyttede sin politiske skæbne til en aktiv Sydslesvig-politik, så at sige intet kendte til sagen, da krigen sluttede, mens den, der fulgte den modsatte kurs, som ung mand i 1920 havde været tilhænger af en sydligere grænse end den, vi dengang fik.

Tage Kaarsted mener, at det fik en vis betydning, at en Gallup-undersøgelse i januar 1946 viste en »feberhed tilslutning på 75% til en folkeafstemning i Sydslesvig«. Nu kan man sikkert til enhver tid få 75% danske vælgere med normal legemstemperatur til at sige ja til, at grænsespørgsmål bør afgøres ved folkeafstemning. Der var dengang kredse i befolkningen (men langt fra 75%), der fandt, at nu hvor Tyskland for alvor var nede med nakken, var der en chance for at få noget mere af Slesvig, end vi fik i 1920. Men i disse kredse overså man, at det dengang egentlig kun var Frankrig, der var gavmild, og Frankrig betød ikke noget i 1945.

For erfarne politikere burde det i hvert fald hurtigt være blevet klart, at enhver tanke om at flytte grænsen mod syd i den situation, der forelå efter 2. verdenskrig, var rene luftkasteller, hvorved den hele sag reduceredes til et spørgsmål om det danske mindretals vilkår og de risici, som den voldsomme tilstrømning af flygtninge op mod grænsen kunne tænkes at medføre. Inden for Venstre og De konservative, partier med tradition for borgerlig nationalisme, var der vel en naturlig basis for at tage grænsespørgsmålet op på ny, men på baggrund af de udenrigspolitiske realiteter var udsigterne hverken så lovende, som Knud Kristensen troede, eller så farlige, som Christmas Møller frygtede.

På begge disse personer hæfter forfatteren begrebet »politisk dødsdrift«. Om Christmas Møller anvender Kaarsted det for egen regning, men for Knud Kristensens vedkommende citerer han Svend Thorsen (»Nærbilleder«) for dette udtryk. Selv vover Kaarsted, som han siger, en anden hypotese om Knud Kristensen, nemlig at han »ikke ønskede at komme ud af ministeriet, men i stedet at lade det ride på en bølge så stærk, at andre spørgsmål trådte i baggrunden ... Hans instinkt sagde ham, at han ikke blot kunne rive de konservative op, men også gøre indhug på radikale og socialdemokrater«. Det er ganske i dette værks ånd, når Kaarsted tilføjer, at denne vurdering ikke udelukker, at Knud Kristensens følelser for de danske sydslesvigere var dyb og ægte. Nej vist, men

bortset fra, at disse følelser var temmelig nye, kunne de altså også engageres i et poker-spil om den politiske magt i Danmark.

Personlige motiver og anden psykologisk baggrund for politiske handlinger er åben for mange fortolkninger. Hvad vi med rimelig sikkerhed kan udtale os om, er måden politikere håndterer politiske situationer på og de resultater, eller mangel derpå, de efterlader sig. Om begge de personligheder, hvorom der her er tale, gælder, at de totalt fejlvurderede situationen og derved simpelthen blev udplaceret.

Sagen er vel den, at begge de to store borgerlige partier befandt sig i det, man kalder en lederkrise. Venstre gik alvorligt svækket ud af 1930'erne, ikke blot i henseende til vælgertilslutning. Det var ikke i stand til at præsentere et lederemne som alternativ til Stauning. Oppositionens ledende personlighed i 1930'erne var Christmas Møller, og da han veg pladsen efter folkeafstemningen i 1939, kom Det konservative Folkeparti i samme situation. Da Christmas Møller kom tilbage i 1945 og på ny blev det konservative partis leder, virkede han fremmedgjort i forhold til sin tidligere rolle.

Trods øget vælgertilslutning og en svækkelse af Socialdemokratiet stod disse to borgerlige partier i efterkrigsårene med ledere, hvis politiske dømmekraft var for ringe. I en fremstilling, hvor den politiske historie beskrives »over personerne«, savnes en forklaring på, eller i hvert fald en iagttagelse af, at Socialdemokratiet trods svingende vælgertilslutning var langt mere produktiv i henseende til politiske ledere end dets borgerlige modstandere.

Fremstillingen er programmeret til en inddeling efter ministeriers (regeringers) funktionstid på samme måde som ældre historikere har inddelt Danmarks historie efter kongers regeringstid. En ministerierække er imidlertid ikke så enkel som en kongerække. Den er for det første en statsministerrække. Når en statsminister dør eller går af og får en efterfølger, har vi fået et nyt ministerium, selv om der ikke sker andre forandringer i ministeriets sammensætning. Og i modsætning til konger, der får romertal, hvis de har haft forgængere med samme navn, kan statsministre gå af og vende tilbage igen, dekoreret med indtil flere romertal.

Statsministre kan lave om på deres ministerier, somme tider så meget, at det betragtes som et nyt ministerium (»rekonstruktion«) og giver statsministeren et nyt romertal. Men hvor meget forandring kræver det? Vi har ingen formelle kriterier at støtte os til i så henseende.

Det er ikke en bebrejdelse, kun en konstatering, at værket »De danske ministerier« ikke har noget konsekvent svar på det spørgsmål. Thorvald Stauning er i 3. bind som statsminister uafbrudt fra 1929 til 1942 blevet noteret som leder af fem ministerier. Udskiftningen af ministre efter valget i 1935 opfattedes også i samtiden som en »rekonstruktion«. Der blev optaget seks nye ministre og én (Steincke) skiftede plads, men ministeriets parlamentariske basis forblev den samme. Det var i politisk henseende det samme ministerium, kun dets ansigtstræk var ændrede.

Næste gang Stauning, ifølge Tage Kaarsted, dannede et nyt ministerium, var den 15. september 1939. Ved den lejlighed udskiftedes to ministre. Der var ved andre lejligheder sket personskifter i Staunings regering, men kun én ad gangen. Måske betyder udskiftningen af to ministre samtidig, at man så er nødt til at betragte det som en ny regering. Måske har forfatteren også taget hensyn til, at der efter krigsudbrudet blev ført forhandlinger om dannelse af en samlingsregering, men uden resultat, hvorved de to ministerskifter fremstår som det, der kom ud af forhandlingerne om regeringens sammensætning. Eller måske har forfatteren ment, at når Steincke gik ud af en regering, ville det ikke være den samme regering. Heri ville i hvert fald Steincke have været enig.

Næste gang Stauning avlede en ny regering var den 10. april 1940, hvor repræsentanter for Venstre og Konservative blev optaget. Det er for så vidt berettiget at be-

trage det som en ny regering, som den parlamentariske basis nu var en anden. Men heri er 3. bind ikke enig med 2. bind, for da der i 1916 blev optaget tre »kontrolministre« i Zahles regering, blev det ikke noteret som en ny regering, heller ikke i 1918, da to af dem trådte ud.

Det er ikke noget særlig vigtigt spørgsmål, men værkets struktur gør det berettiget at pege på det. Man tør formentlig slutte, at så længe statsministeren og ministeriets parlamentariske basis er den samme, beror det på et skøn, hvornår ændringer i et ministeriums personelle sammensætning er af en sådan betydning, at man vil kalde det et nyt ministerium.

Det ministerium, der ifølge de kriterier, værket anvender, har regeret længst i perioden 1929–53, er Th. Staunings fra 1929 til 1935. Det er imidlertid langtfra det ministerium, der lægger beslag på det største antal sider. Naturligvis er der ingen nødvendig sammenhæng mellem et ministeriums regeringstid og den plads, det bør optage i et sådant værk, men det giver alligevel anledning til et par interessante iagttagelser.

Ministeriet Erik Eriksen (1950–53) kommer på førstepladsen med 83 sider, hvoraf de 14 sider er optaget af den nye grundlovs tilblivelse. På andenpladsen med 65 sider kommer ministeriet Erik Scavenius, der regerede ca. 9¹/₂ måned fra 9. november 1942 til 29. august 1943. Værkets formelle opbygning medfører imidlertid, at ministeriet Scavenius må dække hele perioden indtil 5. maj 1945, da det blev officielt afskediget.

Til gengæld har forfatteren under ministeriet Scavenius også beskæftiget sig med dem, der på den ene eller den anden måde regerede Danmark i den periode, ministeriet ikke regerede. Af disse uformelle regenter er det dog kun de danske, der er kommet i betragtning, men både departementscheferne og medlemmerne af Danmarks Frihedsråd bliver behandlet næsten som ministre. Det skal dog understreges, at der ikke gøres noget forsøg på at harmonisere de åbenbare modsætninger mellem disse to grupper af uformelle magthavere. S. 251 f bliver de ridset klart op, repræsenteret på den ene side af departementschefernes primus inter pares, Nils Svenningsen, og på den anden side Frihedsrådets talsmand Frode Jacobsen. Modsætningerne gjaldt ikke blot forholdet til besættelsesmagten, men også spørgsmålet om besættelsens eventuelle konsekvenser for det etablerede politiske system.

Værkets tendens at huske landets ministre »for det gode« præger meget det eftermæle, der gives justitsminister Thune Jacobsen. Det nævnte udtryk bruges s. 167 om det indtryk, politikerne havde af ham, før han blev minister. Det er muligt, at det ikke var Thune Jacobsens livret at skulle internere kommunister og forbyde deres parti, men det er nu meget hensynsfuldt at forklare hans og andre juristers iver for at bringe denne aktion ind i grundlovmæssige former med, at de »tænkte formalistisk, ikke politisk«. Det mildeste man kan sige om den affære, er vist, at kommunisterne havde haft grund til at være taknemlige, hvis krigen var holdt op i 1943, men at den i øvrigt blev administreret på en måde, der var unødigt kluntet.

Men ikke alt var kluntet. I virkeligheden er det jo, styrkeforholdene taget i betragtning, bemærkelsesværdigt, hvad der i flere tilfælde blev opnået, eller rettere undgået, f. eks. bevæbning af danske handelsskibe og tvangsudskrivning af danske arbejdere. Om det sidste siger Kaarsted meget rammende s. 223, at »under udfoldelse af velberegnet fortolkningskunst, prokuratorkneb, tal og tågesnak lykkedes det departementschef Høirup at få det danske arbejdskraftoverskud reduceret til et minimum«. Et eksempel på, at når danskerne spillede på hjemmebane med demokratiske rævestreger, var de tyskerne overlegne.

Tage Kaarsted har s. 320 nogle interessante betragtninger i anledning af, at De konservative i forbindelse med dannelsen af Knud Kristensens ministerium havde ønsket, at det skulle forpligtes til ikke uden videre at udskrive valg, hvis det fik et mistillids-

votum. Kaarsted mener, at »intet i grundloven hindrede en sådan begrænsning i den statsministeren tilkommende opløsningsret«. Det er ikke rigtigt. Der kan naturligvis laves en gentleman-aftale mellem to eller flere partier af dette indhold, men den har ingen statsretlig gyldighed. Regeringschefens adkomst til når som helst at udskrive valg til Folketinget har været uanfægtet gennem hele vor forfatnings historie og er det stadig.

Da 3. bind udkom, vakte det en del opsigt i pressen, at det nu røbedes, at Frederik 9. havde været imod en ændring af tronfølgeoven, der ville bringe hans ældste datter på tronen. De der ønskede grundloven ændret var imidlertid overbeviste om, at et populært indslag som kvindelig arvefølge forbedrede chancerne for at få de nødvendige 45% af samtlige vælgere til at stemme ja, og det blev afgørende. I Kaarsteds fremstilling har dette intermezzo ikke nogen fremtrædende plads. Det fylder 14 linjer og slutter med en bemærkning om, at kongen gav »nølen efter«. For kongen har det været et rent personligt anliggende, og det rækker ikke ved den kendsgerning, at Frederik 9. var den første danske konge, der aldrig blandede sig i politik.

Fremstillingen slutter med at bringe grundloven af 1953 i hus med et stemmeoverskud på 0,76 over de forlangte 45%. Det blev dengang sagt, at havde det så meget som støvregnet den dag, der var folkeafstemning, havde vi ikke fået nogen ny grundlov. Noget dramatisk vendepunkt i Danmarks historie blev det heller ikke. Vi fik en tiltrængt modernisering af forfatningen, og det må vel være en anerkendelse af resultatet, at der efter mere end et kvart århundrede endnu ikke har vist sig noget næneværdigt behov for en ny grundlovsændring. Det har ikke været tilfældet med nogen tidligere grundlov siden 1849.

Tage Kaarsteds fremstilling er som helhed både klar og underholdende, omend nu og da tynget af mindre vigtige enkeltheder, især opremssninger af enkelte ministres lovhøst. Det er ikke kun de »store og gode handlinger«, der er kommet med, men også en hel del af de små. Kaarsted har ikke Svend Thorsens fond af anekdoter, men heller ikke Thorsens tilbøjelighed til at flette uvedkommende historier ind i teksten. Personskildringerne er mere kontante og præcise end hos Thorsen.

I grunden er det en umulig måde at skrive historie på. Betragtet som politisk historie er fremstillingen for personcentreret og som personalhistorie for splittet. Men det var jo en bunden opgave, og på de givne betingelser må resultatet betragtes som vellykket.

NIELS PETERSEN.

- - -

I 1977 er alle tre bind genoptrykt i en »folkeudgave« med et langt mere læservenligt format. Distribution: Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck. Kr. 219,60.

Georg Søndergaard: Bogen om personnavne. Oprindelse-Historie-Brug. 338 s. Politikens Forlag 1979. Kr. 89,50.

Med det foreliggende værk i Politikens Håndbogsseries nye format har den, der interesserer sig for navne – og hvilken slægtsforsker eller personalhistoriker gør ikke det? – fået en ny håndbog og et nyt hjælpemiddel i hænde. Når jeg skelner mellem håndbog og hjælpemiddel, skyldes det, at jeg ved håndbog forstår et værk, der indeholder alle relevante oplysninger om et emne også sådanne, som ikke er nødvendige i det daglige arbejde, og ved hjælpemiddel et arbejdsredskab, som man kan slå op i, når man under arbejdet kommer i tvivl. Til denne sidste kategori hører så ganske givet afsnittet om personnavnets jura med en gennemgang og aftryk af de gældende bestemmelser bl. a. om navneændringer, og fortegnelsen over godkendte fornavne pr. 1. sept. 1978. Til håndbogsstoffet vil jeg bl. a. regne afsnittene om navnetyper, oplevelse af navnet og navnenes indhold, især da disse dækker et meget stort geografisk område – nogle ville

måske sige et for stort område. Det kan være ganske sjovt at læse om variationer i polynesiske navneskik, men det er jo ikke noget, man ligefrem har brug for til daglig, og det kan dels skræmme nogle brugere væk, dels vanskeliggøre overblikket over det for dansk navneskik relevante stof. Det er imidlertid hævet over enhver tvivl, at alle i den foreliggende bog vil kunne finde både interessant læsestof, nyttig vejledning og spændende nye iagttagelser, idet emnet ikke tidligere synes at have været behandlet så bredt på dansk.

Lad os tage et enkelt afsnit: Afsnittet Nyere Tid, der handler om danske navne fra reformationen til ca. 1900, bogens s. 141–232, som er centralt for alle slægtsforskere. Perioden afgrænses af Frederik den Førstes forordning af 1526 om adelens slægtsnavne og navneloven af 1904, der tillader navneforandringer. Vi får her besked om opkalde-skik, fornavneskikke, forskellen på valg af fornavn i Øst- og Vestdanmark, i by og på land og i de forskellige sociale lag, udvidelsen af navnepertoioret samt skikken at give flere fornavnes fremtrængen. Derefter følger afsnittene om slægtsnavne med tolkning af nogle af de latinske navne, der især blev anvendt af præsteslægterne, de fortyskede navne, den nye adels navnevalg og endelig dåbsforordningen fra 1828, der indskærper brugen af familienavne ved dåben og dermed institutionerer, at disse indføres i kirkebøgerne, hvad der som bekendt snarest var undtagelsen før dette tidspunkt. Også anvendelsen af navne på landsbyer og sogne som slægtsnavne omtales, men her har forfatteren overset, at den netop citerede dåbsforordning fra 1828 omtaler brug af fødestedsnavn som slægtsnavn som en mulighed ved dåb og navngivning af børn født uden for ægteskab i de tilfælde, hvor barnefaderens navn ikke kan eller ønskes brugt.

Det kan være vanskeligt at vælge stil til en sådan bog. Nok skal den være letlæst og populær, men det forekommer dog, at forfatteren går for vidt, når han kalder et afsnit »1700-tallets top-ti«, medens han også ved lejlighed falder i den anden grøft med afsnitsoverskrifter som: denotation, konnotation og alias cognomine. Som helhed kan man mærke, at forfatteren har bestræbt sig på at skrive populært, men at det ikke altid har været naturligt for ham. Resultatet må han derfor roses for.

Bogen kan anbefales alle, der ønsker at have et godt personalhistorisk håndbibliotek, det være sig enkeltpersoner eller foreninger – og hvorfor ikke forsøge at få forfatteren til at komme og diskutere problemerne med medlemmerne, således at han kan høre deres erfaringer. Det kunne måske give anledning til nogle rettelser og tilføjelser i 2. udgave. Under alle omstændigheder venter der den, der ud fra bogen vil beskæftige sig med navneproblemer nogle morsomme og udbytterige timer. God fornøjelse.

HANS H. WORSØE.

Henning Jensen & Ebba Thorkelin, under medvirken af Rita Jensen: Arkivhåndbog Nørrejylland. Håndbog for slægts- og lokalhistoriske undersøgelser ved Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg. Dansk Historisk Håndbogsforlag. København 1980. 245 s. Kr. 175,00 + porto.

I 1927 udgav registrator ved landsarkivet i Viborg, O. M. Hofman-Bang, sine erfaringer i bogform. Bogen kom på registratorens eget forlag, var på 86 sider og kostede kr. 5,00. Den havde den lidt pudsige titel: »Jens Sørensen og Maren Nielsdatter«, med undertitel: Håndbog til brug ved slægthistoriske undersøgelser ved det jydsk arkiv.

Gennem et langt liv havde registratoren støttet arkivets publikum med råd og vejledning, og det var gennem dette virke, at han havde erfaret, at størstedelen af arkivets brugere var usikre om landsarkivets samlinger. Resultatet blev bogen med den særlige titel, som ingen kunne huske, men som mange lærte at kende, og som i mere end en generation skulle blive et særdeles vigtigt hjælpemiddel for brugere af landsarkivet i Viborg. Bogen

er en tværregistratur, der indeholder oplysninger om kirkebøger, skøde- og pantevæsen, lægdsarkivalier m. m., og ikke mindst de private godsers skifte- og fæstearkivalier. Oplysningerne var samlet og opstillet herredsvis for de 82 nørrejydske herreder. Håndbogen brød egentlig med arkivernes registraturprincipper, men vandt hurtigt slægtsforskernes berettigede opmærksomhed, ikke mindst afsnittet om godsarkiverne blev en virkelig håndsækning til slægtsforskerne. Bogen blev efterspurgt og var hurtigt udsolgt.

Det var en håndbog, der blev flittigt brugt. Landsarkivets egne eksemplarer blev slidt op, men blev omindbundet og forsynet med ekstra blade. Her blev tilføjelser og rettelser flittigt indført. Landsarkivet lod endvidere udarbejde et sogneregister til håndbogen, hvorved dennes brugbarhed blev endnu større.

Et nyt forlag, Dansk Historisk Håndbogsforlag, sendte i 1976 et spørgeskema til danske slægtsforskere med henblik på genoptryk af ældre bøger. Mange pegede på Hofman-Bangs bog fra 1927.

Forlaget skønnede, og vel rigtigt, at »Jens Sørensen og Maren Nielsdatter« var forældet og valgte at omredigere bogen. Herved blev oplysninger fra nogle af Landsarkivet for Nørrejylland udgivne arkivfortegnelser indarbejdet. Sogneregistret blev gennemgået og medtrykt, ligesom man forsynede håndbogens oplysninger med de nugældende arkivnr. En ting ændrede man dog ikke, Hofman-Bangs såre praktiske opstillingsmåde.

Filosofien bag Hofman-Bangs bog var den, at forskeren hjemme, før et arkivbesøg på Landsarkivet i Viborg, skulle kunne planlægge besøget, således at den ofte kostbare tid kan anvendes til selve forskningen. Dette er måske mere vigtigt i dag end i 1927. Denne fornyelse af håndbogen ændrer da heller ikke forholdet, tværtimod er mulighederne blevet større. Mange flere oplysninger, og dermed muligheder for forskeren, er til rådighed efter udvidelsen. Medtagelse af sogneregistret gør det nu hurtigere og lettere at undersøge, om der er bevaret godsarkiver og andet for netop det sogn eller den egn, man arbejder med.

Ifølge bogens forord har arbejdet med redigeringen været både vanskelig og langvarig. Når arbejdet alligevel er lykkedes, er der derfor endnu mere grund til at lykønske forlæggeren og hans medarbejdere med resultatet. Bogen har indfriet forventningerne, den lever op til forgængerens i rigt mål, og slutter sig smukt til rækken af gode håndbøger for danske slægtsforskere.

I de fleste anmeldelser nævnes en bogs gode sider og dens fejl og mangler. Denne bogs gode sider er mange og overskygger langt de få og vel uundgæelige fejl, sådanne værker altid har. Der var også fejl i den gamle registrators bog, nogle går videre i den nye håndbog, men mange er rettede. Desværre dækker den kun det nørrejyske landsarkivs område. Man må håbe, at forlæggeren har mod på at udarbejde tilsvarende håndbøger for de øvrige landsarkiver.

ERIK HOLM MADSEN.

Bo Bramsen og Kathleen Wain: The Hambros 1779–1979. 460 s. London 1979. Kr. 261,-.

Det er et værk i særklasse inden for dansk genealogi, der her skal præsenteres, et værk, som i sit storslåede udstyr og grandiose anlæg næppe vil blive overgået foreløbig, men det er jo heller ikke enhver slægtsforsker beskåret at kunne alliere sig med en af verdens førende banker.

Den ene af forfatterne, den tidligere direktør på Politikens Forlag og chefredaktør af Politiken, Bo Bramsen, vil være Persh. T.s læsere bekendt om ikke for andet, så for bøgerne om kongehuset (Ferdinand og Caroline (1968) og Huset Glücksborg I–II (1975)) og for hans foredrag ved Samfundets generalforsamling 1979, netop om slægten Hambro. Medforfatteren, Kathleen Wain, er, som navnet lader formode, englænder og har erhvervet en doktorgrad ved universitetet i Liverpool for en økonomisk afhandling og

har derefter været ansat i Bank of England. Hvordan arbejdsdelingen har været, fremgår ikke af værket, men da der er indgående skildringer af Hambros Bank i London og dens økonomiske udvikling, er disse formentlig skrevet af Kathleen Wain. Fordelingen er imidlertid underordnet, da der er kommet et helstøbt værk ud af samarbejdet.

Bogen er skrevet på engelsk, og en dansk udgave må nok anses for en utopi, så en del danske slægtsforskere vil være afskåret fra at nyde bogen i detaljer – men alene farveillustrationerne er en tur på biblioteket værd. Bogens forsatspapir rummer oversigts-tavlerne over familiens første mand i Danmark, Calmar Joachim Hambros (1747–1806) efterkommere: forrest den danske kvindelinie, der især gennem Zipora Hambros (1779–1857) tredie ægteskab med sagfører Niels Borup (1787–1860) har talrige danske efterkommere, der dog ikke nævnes, og den store engelske linie gennem sønnen Joseph Hambro (1780–1848) med bl. a. de nuværende direktører for Hambros bank. Det bageste forsatspapir rummer den norske linie gennem sønnen Isach Hambro (1782–1865), blandt hvis kendteste medlemmer er Carl Joachim Hambro (1885–1964), der var Stortingets præsident den 9. april 1940, og professorerne Edvard (1881–1932) og Francis Bull (1887–1974), samt den danske mandslinie gennem Simon Hambro (1782–1831), af hvis fire døtre de to, Hanne Hambro (1807–87), gift Danchel, og Ida Hambro (1812–97), gift Gyberg, har nulevende efterkommere. Det sidste medlem af familien i Danmark, der bar navnet Hambro, Caroline Hambro, døde ugift 1892. Det kunne her være rimeligt at fortælle historien om navnets oprindelse. Slægten føres tilbage til Nachman Joachim Levy, der var købmand i Hamborg. I 1778 modtog denne en opfordring fra sin fjerne slægtning Isach Joseph Levi i København om at lade en af sine sønner ægte dennes datter Thobe Levi (1756–1820), og valget faldt på sønnen Calman Joachim (1747–1806). Da hans papirer imidlertid skulle udfærdiges i København, indløb der flere skrivefejl, Calman blev Calmar, og hjembyen Hamborg blev til Hambro, der tilknyttedes ham som slægtsnavn, og hermed fik det sin forbliven. Dette ægtepars 4 børn er, som ovenfor omtalt, stamfædre til slægtens fire grene.

Bogen er inddelt i en række kapitler, hvis indhold man imidlertid først kan identificere, når man kender familiens medlemmer. Kapiteloverskrifterne synes at være forfattet af Bo Bramsen med hans sans for det prægnante, som »The surprising Zipora«, »The imperturbable Joseph«, »Everard, the youngest son« (af hvem?), »The Government Adviser«, »A Break with the Past« osv., men ved hjælp af det udmærkede personregister kan man dog alligevel finde de personer, man måtte søge. Her kan man måske nok fra et dansk synspunkt beklage, at de danske efterkommere gennem kvindelinerne ikke er sluppet gennem nåleøjet. Skildringen af de danske grene slutter s. 56, den norske s. 141, og resten af bogen, s. 142–442, er helliget den engelske gren, idet dog dennes stamfar Joseph Hambro (1780–1848), der var dansk og havde en væsentlig del af sin virksomhed i Danmark, skildres yderst fyldestgørende (s. 142–261). Han blev 1851 optaget i den danske adelstand. Der er således et meget stort skandinavisk stof i bogen, som gør det fuldt berettiget at tale om et værk inden for nordisk genealogi og personalhistorie, og man kan med god ret tilføje kulturhistorie og økonomi. Som rimeligt er, behandles den nulevende generation ikke udtømmende i bogen.

Bogens udstyr er, som antydnet, overdådigt: farveportrætter, topografiske billeder, kort osv., i alt 268 illustrationer, hvorover en fortegnelse findes forrest i bogen. Da hertil kommer den fortælleglæde og oplagthed i skildringen, som også har præget Bo Bramsens andre bøger, er der tale om en usædvanlig kombination, der gør værket fængslende og attråværdigt, en milepæl, som vil blive stående, men ikke en alen, man skal måle andre værker med.

HANS H. WORSØE.

Poul Harris: Marselis-Slægten. Blade af dens historie. 240 s. Centrum. Viby J. 1980. Kr. 155,75.

I anledning af 300-året for Constantin Marselis' optagelse i den danske friherrestand som baron har konsul Poul Harris udgivet bogen, der her skal omtales. Den har et komfortabelt format og et udmærket udstyr, er meget klart disponeret med kapiteloverskrifter om de enkelte personer og slægter, der omtales, således at man her ud fra eller fra den indhæftede oversigtstavle over slægterne Marselis og Berns hurtigt kan orientere sig.

Slægten Marselis kom til Danmark fra Nederlandene. Gabriel Marselis den Ældre var født ca. 1575 i de sydlige Nederlande og døde 1643 i Hamborg. Det var hans sønner Selio (1602–63) og Gabriel (1609–1673, ikke 1763 som anført på oversigtstavlen), der knyttede forbindelsen til den danske konge, Christian 4. Gabriel Marselis' forældre var Jan van Marselis og Dina van Duffle, som formentlig levede i Brabant, men navnet menes at angive, at slægten stammer fra Marseille. Gabriel den Yngres to sønner, Vilhelm (stamfar til slægten Gyldenkrone) og Constantin slog rod i Århus-området, hvor Havreballegård ved Constantins ovennævnte ophøjelse til baron fik navnet Marselisborg.

Gennem en fængslende skildring følger vi i Poul Harris' bog ikke blot slægtens medlemmer, men også samspillet mellem økonomi og politik, som førte til bosættelsen i Danmark, hvorved bogen også bliver et bidrag til Danmarkshistorien og til lokalhistorien. Af særlig interesse for adelshistorien er det, at Poul Harris som excurs IV bringer en korrigeret oversigt over den adelige slægt Anne og Peder Charisius' børn (jvf. DAA 1941).

Der ligger et stort arkivarbejde bag det foreliggende værk, ligesom den trykte litteratur synes godt udnyttet, alt dokumenteret i det fyldige noteapparat, og en dyb interesse for samspillet mellem nederlandsk og dansk kultur, specielt i 1600-tallet. Bogen er da også forsynet med hollandsk (og engelsk) resumé.

Det er et glædeligt tegn på den store og dybtgående interesse, der er for genealogi og personalhistorie i dag, ikke blot at en bog som den foreliggende kan skrives og udgives, men også at den – med et oplag på 3000 eksemplarer i løbet af ca. 1/2 år kan meldes udsolgt. Det er med forventning, at man ser frem til et følgende bind om slægten Gyldenkrone, som Poul Harris nu arbejder på, og som forhåbentlig vil indeholde personregister til begge bind.

HANS H. WORSØE.

Jørn Klindt: På spor af de første Kofod'er. Eget forlag, Rønne 1979. 170 sider. I kommission hos Nyboders Boghandel. Kr. 157,25.

Forfatteren, civilingeniør Jørn Klindt, lokalhistoriker og mangeårig formand for Bornholms historiske samfund, der tidligere har offentliggjort en række bøger og artikler om Bornholms historie, har med denne bog fremsat nogle spændende teorier om slægten Kofods mulige oprindelse. Med slægten Kofod fører han læseren fra det 13. århundredes Holsten over 1400-tallets hansestæder Lybæk og Wismar til Bornholm, hvor slægten første gang påvises 1510 med Peder Kofod, der nogle år senere nævnes som borgmester i Rønne.

Efter et causeri over slægten, dens oprindelse og udbredelse, dens navn, adelskab og våben, hvori normanneren Anfridus, cognomento Ceouffote (1066), afskrives som medlem af familien, mens den holstenske ridder Albertus Kofod (1286) inddrages som et nyt og hidtil ukendt muligt medlem, går forfatteren over til at diskutere den tidligere Kofod-forskning. Den første trykte stamtavle over slægten blev udgivet af Christoffer Giessing

i Danske Jubellærere 1786, men først med Julius Bidstrups stamtavler over slægterne Kofod, 1886–87, fremkom resultater af systematiske og grundige undersøgelser over familierne. Senere har også M. K. Zarthmann beskæftiget sig med Kofod-stamtavlerne, bl. a. i et hidtil ikke udgivet manuskript, som nu indeholdes i bogens Tillæg III.

Blandt 1300-årenes holstenske ridderskab har Jørn Klindt fundet oplysninger om ridere og væbnere af navnet Kofod (Covoth, Kouoct osv.), der alle havde tilknytning til egnen omkring Hamburg, således til byerne Wedel, Holm, Steinborg, Halle, Grevenkop m. fl. I 1400- og 1500-årene træffes navnet blandt borgere i Lybæk og Wismar, byer som den bornholmske slægt havde en del forbindelse med. Forbindelsen mellem de holstenske, hanseatiske og bornholmske familier er ikke påvist med nærværende bog, men de fremlagte oplysninger må nok kunne inspirere til yderligere forskning.

Jørn Klindt mener ligesom Kofod-forskeren Julius Bidstrup, at den vidt forgrenede slægt Kofod har en fælles stamfar, og med baggrund i nye fund forsøger han at påvise de indbyrdes slægtsforbindelser i det 16. og 17. århundrede. Forfatterens fremstilling af slægtens ældre historie (indtil ca. 1700) er så meget mere fængslende, som den sættes i relief til træk af Bornholms almindelige historie.

Bogen er vel tilrettelagt, med indholdsfortegnelse, opdelt i overskuelige kapitler, med sted- og personregister, oversigtstavler og -kort, samt noter og henvisninger. Derudover indeholder bogen mange gode illustrationer, bl. a. også tegninger af Oluf Høst.

FINN ANDERSEN.

Svend Bergsøe: & søn »Erindringer«. Gyldendal 1980. 234 sider. Kr. 145,00.

Bergsøe skriver et smukt dansk og har oplevet så meget og haft sin gang i vide kredse, så der er rigeligt stof til et erindringsbind. Hans noget arrogante holdning, der også er mærkbar i bogen, vil nok irritere nogle, og kapitlet om trafikikkerhed, der er mere båret af fanatisme end af dokumentation, kunne undværes. Men meget stof af betydelig interesse er husket og nedskrevet. Billedet af forældrene, den temperamentsfulde opfinder og hans kone, en stærk personlighed af et gammelt Flensborg-dynasti, er inderligt og usentimentalt. Også det nære forhold til broderen Flemming, der færdedes i venstreorienterede kunstnerkredse, langt fra det Amalienborg, hvor Svend Bergsøe debuterede, står sig.

Bogens sidste kapitel giver et supplement til den ny udgave af Dansk biografisk leksikon, hvor man får det indtryk, at Svend Bergsøe har været ungarl hele sit liv, mens sandheden er, at han har været gift 4 gange, hvoraf dog samlivet med Bodil Kier var papirløst.

FINN H. BLÆDEL.

Lars Nielsen: Optegnelser om mig selv. Udgivet af Faxe herreds lokalhistoriske arkiv v. Jonna Betzer-Pedersen. 88 s. Fakse 1979. Kr. 23,00.

Der er meget at glæde sig over inden for den udvikling, der gennem de sidste år har fundet sted blandt de lokalhistoriske arkiver, der nu som et finmasket net dækker næsten hele Danmark og opfanger arkivalier, erindringer og billeder, som ellers ville være gået tabt. Især må man glæde sig over, at mange af disse arkiver nu har nået en sådan status, at man ikke blot indsamler men også er begyndt at publicere, således at materialet kan blive tilgængeligt for en større kreds af interesserede.

Faxe herreds lokalhistoriske arkiv har således i en uprætentiøs, men nydelig, offsettrykt publikation i et oplag af 300 eksemplarer udgivet friskolelærer Lars Nielsens manuskript, som han nedskrev i årene 1900–04. Slægtshistorie skal man ikke forvente at finde her, for som han skriver: »Om mine forfædre véd jeg ikke noget, ikke engang

mine bedsteforældre véd jeg noget videre om.« Udgiveren har dog været i stand til at finde Lars Nielsen anført i Karen og Peter Sass-Nielsens slægtstavle over slægten Elmer (1973) som søn af husmand i Viverup Niels Nielsen og hustru Kirsten, f. Iversen. Det, man finder, er derimod en levende og kærlig skildring af en fattig drengs opvækst i en lille sydsjællandsk lokalitet, hans tid som skrædder, mødet med de gudelige forsamlinger, Indre Mission, Grundtvigianismen (herunder en varm skildring af den tidligere Åbenrå-præst P. M. Leth, der kom til Ulse i 1863, og som fik den største betydning for Lars Nielsen) og den følgende tid på vinterskolen på Marielyst, hvorefter kom friskolegerningen i Ulse-Olstrup.

Bogen kan anbefales alle, der interesserer sig for denne vigtige side af dansk folkekultur og specielt alle med interesse i disse egne lokalhistorie. Et godt initiativ, der forhåbentlig vil blive efterfulgt af flere lignende udgivelser fra Faxe herred eller andre steder i landet.

HANS H. WORSØE.

N. H. Frandsen: Krybskytten fra Nederskoven. Bønhasen 1980. 136 sider. Kr. 38,00 + moms.

Forfatteren påviser i bogen den historiske baggrund for en gammel skillingsvise »Nederskovvisen«, eller som den også kaldes »Krybskyttens død«. Det er i sig selv en interessant historie, men derudover vil læseren kunne hente megen god inspiration til at forske i 1800-tallets nedre samfundslag blandt husfolk, indsiddere, daglejere, fattiglemmer o. l.

Som allerede antydnet indeholder bogen ikke oplysninger om kendte eller betydningsfulde personer, snarere tværtom. Bogens hovedperson, daglejeren Anders Jespersen fra Tølløse-egnen, var på ingen måde kendt eller betydningsfuld, før han den 2. november 1878 affyrede det skud, der få dage senere førte til vennen Niels Peter Christiansens død. De var den pågældende dags aften på krybskytteri i Nederskoven i Tølløse sogn. Anders Jespersens agerede skytte, Niels Peter Christiansen klapper. Niels Peter mente på et tidspunkt at høre en hund og var bange for, at det var skovfogdens. Han forlod den aftalte post for at advare Anders Jespersen, der imidlertid forvekslede ham med et rådyr, affyrede sit gevær og ramte. Han løb frem til stedet og opdagede, at det ikke var et rådyr, han havde ramt, men Niels Peter Christiansen, der som nævnt døde nogle dage derefter. Denne uheldige hændelse var baggrunden for den kendte skillingsvise, men det er først med denne bog, at krybskytternes historiske identitet klarlægges. Det gør forfatteren til gengæld grundigt, hvilket fremgår af såvel tekst som ledsagende noter og henvisninger.

Det er lykkedes forfatteren at skildre hovedtræk af Anders Jespersens og Niels Peter Christiansens historie, deres familier og miljø. Det er sjældent at se skildringer af personer og familier fra det 19. århundredes lavere samfundslag. Forfatteren har da også kun kunnet gøre dette gennem et grundigt studie i lokalforvaltningens arkiver. Han har været hjulpet af, at hovedpersonerne har været involveret i diverse retssager, men læsningen anskueliggør, at en række oplysninger om personer i tilsvarende miljøer kan findes gennem studier i pastoratsarkiver, kommunearkiver, retsbetjentarkiver, amtsarkiver osv.

FINN ANDERSEN.

Dansk biografisk leksikon, 3. udg.

Smukt overholdende de i subscriptionsindbydelsen fastsatte terminer skrider Dansk biografisk leksikon fremad. Det er i sig selv en bedrift, som danske læsere ikke er forvænt med – heller ikke fra Gyldendal – hvor eksempelvis først nu i oktober 1980 3. bind af Hammerichs Danmarkskronike foreligger med lang tids forsinkelse.

Et forsøg på en vurdering med baggrund i de foreliggende 5 bind deler sig naturligt op på 2 felter: det biografiske og det personalhistoriske.

For nærværende anmelder at se, synes de betragtninger jeg gjorde efter 1. binds fremkomst stadig at have gyldighed.

Det biografiske stof er af den høje karat, der kan stilles til et sådant værk. En enkelt indsigelse er med rette gjort fra forskellig side, at biografierne over nulevende ikke altid er ført helt a jour. Anders Andersen og Henning Christophersen er tidligere eksempler herpå, og fra det sidste bind kan nævnes, at tidligere miljøminister Holger Hansen, der blev cand. jur. i sommeren 1980, kun anføres at have påbegyndt det juridiske studium. Dette hænger naturligvis sammen med, at biografierne skrives et stykke tid, før de trykkes, men redaktionen burde drage omsorg for, at evt. nyt blev indføjet.

Nogle biografier er overført uændrede fra 2. udgave, andre er reviderede og atter andre helt omskrevne. Det synes – som tidligere fremført – som om redaktionen har haft lykke til i næsten alle tilfælde at finde kyndige og med de biograferede åndsbeslægtede personligheder til levnedsskildringerne. Vanskeligst er naturligvis opgaven, hvor det drejer sig om nulevende personer, og blandt disse måske især for politikernes vedkommende, som det ofte vil kræve både en personlig og tidsmæssig afstand at sætte i det rette historiske lys. Her forekommer den tidligere radikale undervisningsminister Helge Larsen, ordenshistoriograf Tage Kaarsted og folketingsbibliotekar Kristian Hvidt at have formået at holde en rimelig distance, uden at portrættet er blevet farveløst.

Svagere er nok behandlingen af det personalhistoriske materiale, dog glæder man sig over slægtsartiklerne i den nye form.

At der ikke har været mandskab, penge og tid til at verificere data fra 2. udgaven kan næppe med føje kritiseres, men det må nok konstateres, at der er for få ressourcer til at gennemgå indsendte oplysninger. Den menneskelige hukommelse er jo kort, og der er da også fundet mange fejl i det indsendte materiale, der er blevet rettet før trykningen, men noget er naturligvis sluppet igennem. Og ikke mindst »hovederne« for de nyoptagne kunne være blevet mere fuldstændige, hvis der var sat mere ind på sagen. Især er der ikke få huller f.s.v. angår forældrenes årstal og tidligere ægtefællers.

I denne forbindelse er det bemærkelsesværdigt, at man har overtaget det ejendommelige princip fra den tidligere udgave, at anføre årstal for vielsen i de tilfælde, hvor en af eller begge forældrene har været gift flere gange, medens årstallet for det virkelige forældreparrs vielse ikke medtages. Ligeledes anføres som regel den biograferede ægtefælles evt. andre ægteskaber og med årstal, hvor dette er kendt, mens andre står uoplyste. Helt bizart virker det, når der i samme »hovede« er årstal for et eller flere ægteskaber, men mangler for andre. Eksempelvis ingeniør Carl Gimbel, hvor i øvrigt hans 1. kones 3. ægteskab med restauratør Jochumsen mangler.

Et værk som dette kan selvsagt ikke honorere alle og alles krav i henseende til fuldstændighed. Den fra flere hold rejste kritik af, at alle der har haft en regeringspost siden 1848, er optaget, har fået sin afgørelse af redaktionskomiteen, og er nu passé. Man kan blot beklage, hvis det af pladshensyn har medført, at nogle er gledet ud, som burde have været med, og her forekommer det mig, at bl. a. redaktør Jørgen Grunnet Jepsen i Berlingske Tidende for 19. september 1980 med rette har påpeget en del undladelses-synder. På det spinkle grundlag, som 5 bind giver, vil jeg tilføje, at det synes mig, som om scenens kunstnere er blevet forfordelt. Birgitte Federspiel og Maria Garland burde nok have fundet plads.

Uanset kritiske bemærkninger må det imidlertid stå fast, at den ny udgave af Dansk biografisk leksikon hævder sig som et værdifuldt og pålideligt bidrag til dansk kulturelt liv, et hovedværk som vil blive stående og blive brugt. Men skade er det, at værket på 2 punkter ikke er forbrugervenligt.

Den tidligere rejste kritik af den ulykkelige løsning af placeringen af personer med to efternavne (uanset bindestreg eller ej) under det efternavn, hvor redaktionen har skønnet, at man vil lede, viser sig mere og mere fatal, efter som værket skrider frem. I 5. bind er eksempelvis de Hemmer Gudme under G, hvor man efter de redaktionelle retningslinjer ville søge under H. (Flere vildledende placeringer er opregnet i min første omtale i dette tidsskrift 1979, side 269 flg.) Hvor havde det været enkelt og ukritisabelt, hvis normal praksis var anvendt, og alle var anført under sidste efternavn, dog under første, hvor der er bindestreg.

Også på et andet punkt er benyttelsen gjort vanskelig. I alle de 5 udkomne bind er der rettelser til bind 1, i 5. bind også til bindene 2, 3 og 4 og så fremdeles. Når værket en gang er fuldført, skal en benytte altså for at sikre sig at have fået alt med om en person i bind 1, slå efter i alle bindene. Dette er helt uacceptabelt, alle rettelser og tilføjelser burde have været samlet i sidste bind.

FINN H. BLÆDEL.

INDSIGELSER TIL EN ANMELDELSE

Det er ugerne, at jeg på forlagets vegne nødes til flg. korrektion af samt et par supplerende oplysninger til hr. Jørgen Peder Clausagers anmeldelse af Mary Windfeldt Kaiser: Slægten Resen/Reesen, som blev bragt i PTs Jubilæumshæfte side 296–98.

Anmelderen beklager den endelige bogladepris kr. 202,00 incl. 20¹/₄ pct. moms, og det gør forlaget også, selv om kr. 202,00 for en slægtsbog i dag vel ikke kan siges at være rystende, *men* det burde være anmelderen bekendt, at bogen har været tilbudt igennem mere end 1¹/₂ år til subscriptionsprisen kr. 117,85 incl. moms. Tilbud om at erhverve slægtsbogen til denne, væsentlig billigere, pris har således været sendt til – udover slægtens medlemmer – ca. 4.500 genealogisk interesserede incl. biblioteker, arkiver m. v. – og – *anmelderen inclusive!*

Samtlige Samfundets medlemmer har således bl. a. også modtaget vort katalog med tilbud om at erhverve bogen til den billigere subscriptionspris – hvilket ganske er forbigået i anmeldelsen.

Ligeledes kan det oplyses – idet det paradoksalt nok i anmeldelsen nærmest beklages, at bogen er pænt indbundet (i stedet for hæftet!) – at selve indbindingen (bindet) i dette tilfælde har betydet, at bogen *er blevet cirka kr. 6,00 dyrere* end, hvis bogen skulle være udgivet i en ikke-indbundet (kun hæftet) udgave. Jeg formoder, at anmelderen er enig med forlaget i, at en indbunden udgave *så* er (økonomisk/saglig) at foretrække frem for en hæftet bog, og det forhold, at bogen er indbundet, kan jeg ikke se skulle virke forhindrende på udgivelsen af en revideret 2. udgave ad åre.

Det er endeligt en desværre udbredt misforståelse (som desværre *mange* anmeldere med ukendskab til moderne trykmetoder gør sig skyldig i), at fotos, illustrationer etc. gør en offset-trykt bog dyrere. Dette er ikke tilfældet. Det kan oplyses, at mere end 90 pct. af landets samlede årlige bogproduktion fremstilles i offset. *En helsides illustration (f. eks. et foto i sort/hvid) koster ikke mere end en side med sats.* Det er kun i gammeldags bogtryk, at klichéomkostningerne kan veje jættetungt.

Anmelderens øvrige kommentarer – og en enkelt »flue« – tilkommer det ikke forlaget at kommentere, selv om vi ikke er enige i dem alle, men jeg kan ikke tilbageholde nogen forundring over, at anmelderen finder et person-nummer a la aBCdEfkL for mere enkelt i en efterslægtstavle end Mary Kaiser's nr. 872 for 8. generation nr. 72.

HENNING JENSEN, forlægger.

Anmelderen mener at have spiddet en flue i bogen, men det kan ikke godtages:

Den Thale Magdalene Braëm, som er født 18/8 1693, er datter af Christian Braëm og hans *anden* hustru, Elisabeth Seckman, og opkaldt efter hans første hustru, Thale Lange (nr. 623), som døde 1691. Da Elisabeth Seckman ikke er af Resen-familien, og Christian Braëm er indgiftet, har jeg ikke anført hans andet ægteskab og følgelig heller ikke børn af dette.

MARY WINDFELDT KAISER.

SVAR TIL HENNING JENSEN

Deres bemærkninger rører ved en række væsentlige, principielle punkter. Først m.h.t. subscriptionsprisen for bogen: De har ret i, at anmelderen i lighed med de øvrige medlemmer af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie har fået bogen tilbudt til den væsentligt lavere favørpris ved forudbestilling, og det er også udmærket. Men det rækker ikke ved det faktum, at fristen for at erhverve bogen til denne lavere pris udløb 1. november 1978, således at bogens pris ved anmeldelsens fremkomst er på 202 kr. For mig at se er der her en uløselig interessekonflikt mellem forlag på den ene side og læser på den anden: forlaget er interesseret i at afsætte så stor en del af oplaget på forhånd som muligt, og tilbyder derfor bogen til en favørpris ved forudbestilling; læseren, derimod, kan have et ønske om at se bogen og evt. læse anmeldelserne af den, før han beslutter sig til at købe den. Denne type læser, der ikke vil »købe katten i sækken«, kommer så til at betale den fulde bogladepris for bogen. Jeg vil gerne understrege, at jeg *ikke* finder noget odiøst i denne forlagspraksis, der anvendes af mangfoldige historiske udgivelsesforeninger, f. eks. Jysk Selskab for Historie, Århus Byhistoriske Udvalg og Landbohistorisk Selskab; det er simpelt hen forlagets legitime interesse i et godt og hurtigt salg, der går på tværs af i hvert fald en del af det bogkøbende publikums lige så legitime interesse i at kunne underkaste en bog en bedømmelse, før de køber den.

Jeg vil give Dem ret i, at når illustrationer og indbinding tilsammen kun tegner sig for ca. 6 kroner af bogens udsalgspris, så er der ingen grund til at spare dem – jeg er i øvrigt forbløffet over, at en bog kan bindes så nydeligt ind for 6 kroner. Men jeg må indrømme, at jeg derefter spørger mig selv, hvad det *så* skyldes, at bogens udsalgspris, minus bind og billeder, andrager 196 kr. De kan sammenligne med priserne på nogle af de andre slægtstavler, der er anmeldt i Personalhistorisk Tidsskrifts jubilæumshefte: bogen om slægten Weinreich på s. 300–01 f. eks., der har ca. samme sidetal og omfang som 'Slægten Resen', og som sælges for 105 kr. indbundet. Eller bogen om Dørken-, Havbo-Mulvad-slægterne (s. 286–87), der af omfang er 8–9 gange så stor som 'Slægten Resen', indbundet og illustreret med sort/hvid og farve, men som sælges til 200 kr.

Jeg er klar over, at De vil indvende, at de nævnte bøger er udgivet på eget forlag, og at der derfor ikke er indkalkuleret forlagsomkostninger i priserne; men jeg synes alligevel, at der er en meget stor prisforskel mellem de nævnte bøger og 'Slægten Resen'.

Hvis De læser min anmeldelse af 'Slægten Resen', s. 297 nederst – s. 298 øverst, vil De se, at jeg netop *ikke* mener, at personlittereringen med aBCD ... etc. er *enkelt*; jeg skriver, at den er *fleksibel*, men at man får en *uhåndterlig lang kode*, når man opererer med et stort antal generationer.

I øvrigt håber jeg, De er enig med mig i, at min anmeldelse af 'Slægten Resen' er positiv; når jeg har drøftet bogen noget mere indgående end de øvrige slægtstavler, jeg har anmeldt i Personalhistorisk Tidsskrifts jubilæumshefte, skyldes det netop, at jeg fandt, den var af en sådan kvalitet og lodighed, at den fortjente en udførligere omtale.

JØRGEN PEDER CLAUSAGER.

Register

Ved Finn Andersen og Finn H. Blædel

Personerne anføres som hovedregel på deres slægtsnavn, et sådant, der ikke er opstået alene ved at sætte »sen« til faderens fornavn. Denne skik varer for landboernes vedkommende til ca. 1828, jfr. forordn. af 30. maj s. å. Føres et sådant slægtsnavn ikke, anbringes vedkommende på fadersnavnet eller bliver eventuelt at udelade, når han ikke i teksten er nærmere bestemt.

Desuden udelades de personers navne, om hvem intet af videre betydning siges i teksten, f. eks. førere for hærafdelinger, konger og andre, i hvis tjeneste de i teksten nævnte personer står, forfattere, hvis værker citeres osv.

Kvinder anbringes som hovedregel på deres pigenavn, kun undtagelsesvis tillige på mandens navn og i så fald med henvisning fra pigenavnet; er dette ikke noget egentligt slægtsnavn, bliver det eventuelt at udelade.

Er navnene latiniserede, bibeholdes denne form i registret, medmindre teksten oplyser, hvorledes de skal gengives på dansk.

Nævnes en person flere gange på samme side, antydes det, hvor sådant anses fornødent, i registret ved et mindre tal foroven, til højre for sidetallet.

Fyrster sættes på deres navn, ikke på landets, medmindre dette anses mest praktisk, da tillige derpå.

Sammensatte efternavne, f. eks. Lente-Adler, sættes på første dels begyndelsesbogstav, altså i det nævnte tilfælde på L.

Partikler som von, de, des, de la, zum osv. ses der bort fra; eks. des Vignes sættes under V.

De efter spansk skik sammensatte efternavne (moderens slægtsnavn tilføjet efter faderens) anbringes under det første led.

Lokaliteter og institutioner, hvor om teksten har bemærkninger af særlig betydning, er optaget i registret.

Småstykker og anmeldelser er fra 16. række optaget i registret.

- Abbestée, Anne Elisabeth, g. Bruun, 75. Asthusen, fam., 200.
- Achen, Sven Tito, redaktør, 185. Bacmeister, Heinr., 230.
- von Ahlefeldt, Wulfgang, 224. Bager, Oluf Nielsen, købm., 31 flg., 190.
- Alberti, Peter Adler, justitsmin., 101. Bahne, Ferdinand, sadelmager, 119.
- Algudsen, slægten, 194. Bakker, Arian Tønnesen, 204.
- Als, Anna Maria, g. Bruun, 106. – Niels Bams, Andreas, skarpretter, 199–200. – Friedrich Christian, skomagerm., 199. – Johann Andreas, skarpretter, 200. – Lucie, g. Buhrmann, 199. – Magdalene, g. Stöckler, 199–200.
- Pedersen, købm., 107–08. Bang, Anders, rådm., 39. – Anne, g. Madsen, 39. – Anne, g. Mule, 188–189. – Birgitte, g. 1° Nielsen, g. 2° Madsen, 39. – Christoffer, slotsskriver, 32, 35, 39, 187f. – Claus, 34, 39. – Claus Olufsen, 39. – Dorothe, 37. – Erik, præst, 34, 39. – Hans, borgm., 39. – Hans, byfoged, 31, 39. – Hans, rådm., 27 flg., 187, 189. – Hans, provst, 39. – Hans, præst, 39. – Hans Clausen, borgm., 34, 39. – Hans Nielsen, borgm., 39. – Hans Olufsen, 39. – Henrich, borgm., 31, 36, 39. – Jens, borgm. i Assens, 188–192. – Jens, præst, 39. – Jens, rådm., 39, 188. – Jens (Nielsen), rådm. i Assens, 188f. – Johanne, 191. – Jyrgen, borgm., 31, 36, 39. – Jør-
- Ambders, Andr., 229.
- Anderløv, Mette Sophie, g. Ryge, 105. – Niels Christensen, ridefgd., 107. – Christen Nielsen, 107.
- Andersdatter, Maren, 158.
- Andersen, Finn, arkivsekretær, 152. – Hil-lebrand, købm., 129f. – Karen (Kis) Oda, skuespiller, g. Gregers, 215. – Ole, 148.
- Andresen, Adolf, fotograf, 202.
- Anthelius, Zach., 231.
- Anthon, Charlotte Betzy, g. Ryge, 103. – Jens, bogbinderm., 103.
- Ariansdatter, Nille, g. Gertsen, 204.
- Arno, Fritz Fr., fuldm., 128.
- Arntzen, Edith Ingeborg, g. Heering, 128. – Hulda, 128.
- Artmann, Cathrine, g. Schmidt, 166. – Christopher, 165. – Christopher, færgemand, 166. – Hans Jørgen, 166.
- Ascherleben, Mourids, 229.

- gen, Assens, 188, 191. – Jørgen (Jensen), 188–189, 191. – Jørgen, præst, 39. – Maren, g. Eriksen, 35, 189–191. – Maren, g. Jepsen, 39. – Mathias, præst, 30 flg. – Niels, Assens, 188–189. – Niels, biskop, 189. – Niels, foged, 192–193. – Niels, købm., 34, 39. – Niels, provst, 34, 39. – Niels, Christoffersen, student, 193. – Niels Hansen, bisp, 34, 39. – Niels Hansen, præst, 30 flg. – Niels Hansen, rådm., 39. – Oluf, borgm., 36, 39, 192. – Oluf, klerk, 36, 39. – Oluf, provst, 39. – Peder, provst, 39. – Per (Peder) Hansen, præst, 30 flg. – Poul (Povel), borgm., 31, 36, 39, 188. – Rasmus Nielsen, rådm., 39. – Søren, 190. – Thomas, professor, 34, 39, 189. – Villum, borgm., 39.
- Bang(h), Hans byfoged, 31, 39. – Henrich, borgm., 31, 36, 39. – Jyrge, borgm., 31, 36, 39. – Poul (Povel), borgm., 31, 36, 39, 188.
- Bangsdatter, Maren, g. Eriksen, 35, 189–191.
- Barch, Jacob, studiosus, 166–167.
- Bartholdy, Nils Georg, arkivar, 1, 152, 185.
- Bartholin, Caspar Christopher, justitiarius, 50–51. – Caspar, 230. – Christopher, landsdommer, 50.
- Bauhin, Joh. Casp., 230.
- Beck, Hans, 223. – Lauge, 223.
- Beeske, slægten, 191.
- Bekker, Adrian, herredsfoged, 104–05. – Friderica, g. Ryge, 103. – Tønnes, tømmerh., 106.
- Below, Anne, g. Stemann, 48.
- Bendixen, Otto, 152.
- Benløse, Mogens Nielsen, præst, 163–164.
- Benzon, Christen, købm., byfoged, 136–137, 145. – Niels, sgpr., 136–137.
- Bergeshagen, Anna, g. Flindt, 108, 145. – Anna, g. Smidt, 132. – Hans, købm., 108.
- Bergsøe, Svend, 242. – Flemming, 242.
- Bertelsen, Marie, g. Nyerup, 202.
- Bildt, Daniel, lensm., 228.
- Bilhard, Johann Heinrich, kantor, 45–46.
- Billetter, Julius, 186.
- Bisgaard, Gabriel Thomsen, købm., rådm., 130–131, 143. – Hillebrand Gabrielsen, degn, 131.
- Black, Carl Emil Andreas, apoteker, 207. – Einar, redaktør, 207.
- Blangsted, Sara Margrethe, g. Falch, 177.
- Blich, Jochum, købm., 146.
- Blichfeldt, Christine Elisabeth Sophie, g. Bøggild, 12–13. Henrich, skovrider, 12.
- Blomstedt, Yrjö, professor, 2.
- Blumius, Andr., 229.
- Blædel, Finn Hallager, exp.sekr., 1–2, 152. – Lucie Bolette, g. Westergaard, 101. – Ludvig Otto Grundtvig, kapellan, 101.
- Boldich, Ernst Chr., 48. – Poul Chr., præst, 48.
- Bonde, Jacob, Gotland, præc., 226.
- Bording, Christen, livlæge, præc., 226.
- Borring, Lykke Kirstina, g. Bekker, 104. – Søren, byfoged, 104.
- Bothsen, Peter Petersen, organist, 108.
- Boysen, Christina, g. Eichel, 47. – Jørgen, præst, 47.
- Brabrand, F., konferensråd, 71.
- Brahe, Magdalene, 65. – Tyge Tygesen, 231.
- Brammer, Heinrich, 225.
- Brandt, Gertrud Marie, g. Ingemann, 171.
- Bredal, Jens Pedersen, konrektor, 224.
- Breide, Benedikt, 219. – Joachim (Jacob), 219.
- Brenner, Otto S., genealog, 206.
- Brix, Niels Frandsen, sgpr., 133.
- Brochmand, Hans Rasmussen, 230.
- Brockdorff, (Broctorf), Detlef, 222. – (Brokdorff), Kay Bertram, 221.
- Brostrup, Hans, 59. – Henning, 59 f. – Jens, 59. – Teus, 59 f.
- Bruun, Andreas, generalauditor, 105–06. – Andreas Thomsen, domprovst, 107. – Anna Catharine, g. Ryge, 104. – Anne Leth, g. Jørgensen, 75. – Frands Nielsen, sgpr., 132. – Magdalene, g. Boysen, 47. – Rasmus, præst, 107. – Søren Frandsen, 132. – Thomas, rådm., 107. – Urban, amtsforv., 75.
- Bryde, Gunver, g. Arntzen, 128.
- Brysting, Agnethe Margrethe Christensdatter, 172. – Anders, bonde i Kyse, 162. – Anders, gmd., 181. – Anna, 177. – Bodil Hansdatter, 169. – Catharina Mortensdatter, g. Koch, 167. – Christen Christensen, 171. – Christen Christensen, 172. – Christen Mortensen, handelsm., 166. – Christen Peter Jacobsen, købm., 172–173. – Cicel, 170. – Claus Daniel, 171, 173. – Dines Pedersen, gårdm., 170. – Dorthe Cathrine Christensdatter, 171. – Hans, bonde på Glænø, 161. – Hans, bonde i Stubberup, 162. – Hans, Sønder Vestud, 181. Hans Hansen, 169. – Hans Nielsen, gårdm., 164–165. – Hans Nielsen, 169. – Hans Pedersen, gårdm., 169. – Hemming, 161. – Henning, bonde i Vallensved, 162. – Henrik Mortensen, 168. – Inger Dinesdatter, 170. – Inger Nielsdatter, g. ¹⁰Topp, ²⁰Ingemann, 166, 170. – Jacob, 178. – Jacob Mortensen, købm., 167. – Johanne Dinesdatter, 170. – Johannes Mortensen, købm., 168. – Jytte Christensdatter, g. Petersen, 171. – Jytte Kirstine, 174. – Jytte Kirstine Christensdatter, g. ¹⁰Lauridsen, ²⁰Hanson, 174–175. – Karen Dinesdatter, 170. – Karen

- Hansdatter, 169. – Karen Nielsdatter, 165. – Karen Nielsdatter, 169. – Karen Pedersdatter, 170. – Kirsten Jacobsdatter, g. Schmidt, 175. – Kirsten Nielsdatter, 169. – Kirsten Pedersdatter, 169. – Laurids, bonde i Spjellerup, 161. – Laurids, fæster, 161. – Laurids Mortensen, student, 168. – Lise Hansdatter, 169. – Lorentze Christiane, g. Falch, 177–178. – Maren Christine, g. Petersen, 171. – Marie Elisabeth, g. Mørch, 173, 177. – Mathias, bonde i Tostrup, 161. – Morten, bonde i Vallensved, 161. – Morten Christensen, sgpr., 172. – Morten Jacobsen, 173. – Morten Nielsen, sognekapellan, 162–164. – Niels, bonde i Stubberup, 161. – Niels, præst, 161. – Niels, 170. – Niels Hansen, gårdm., kirkeværge, 169. – Niels Jensen, gårdm., kirkeværge, 162. – Niels Mortensen, købm., 165–166. – Peder, 169. – Peder, bonde i Stubberup, 162. – Peder, 181. – Peder, Næstved, 181. – Peder Nielsen, gårdm., kirkeværge, 165. – Poul, 169. – Rasmus Pedersen, 134. – Svend, bonde, 161.
- Buhl, Peter, søofficer, 74.
- Bugge, Cathrine, g. Gram, 116. – Henrik Lauridsen, 116. – Laurids Madsen, 116.
- von Buchwaldt, Bartram, ritmester, 222.
- Buhrmann, Johann Melgert, malerm., 199.
- Byrgesen, Peder, præc., sgpr., 224.
- Byssing, Anna Cathrine, g. Bruun, 107. – Maria, g. 1° Bothsen, g. 2° Røbe, g. 3° Rosenberg, 108.
- Bützow, Augustus, 222. – Josias, gottorpsk hofmarskal, 222.
- Børgesen, Gerda Caroline, g. Moltke, 215.
- Bøggild, Tyre, præst, 12–13.
- Bølle, Birgitte, 65. – Kirsten, 66.
- Carstensdatter, Anne, g. 1° Strøe, 2° Montros, 130 f. – Gundel, g. 1° Andersen, 2° Willumsen, 129 f. – Gundel, g. Rød, 130 f. – Maren, 134. – Maren, 148. – Sidsel, g. Bisgaard, 130 f.
- Carstensen, Hemming, færgem., 176. – Jacob, skipper, 134, 148. – Jesper, 131–132, 138–139.
- Charisius, Peder, 231.
- Cheldorph, Anders, sgpr., 136. – Maren Nielsdatter, g. Benzon, 136–137. – Niels Jacobsen, sgpr., 136–137.
- Christian I, konge, 186.
- Christian II, konge, 186.
- Christiansdatter, Mette, g. Jensen, 108.
- Christiansen, Hans, borgm., 45. – Henry E., 184. – Jochum, båds., 215. – Margrethe, g. Lowsen, 50. – Niels, tjenestekar, krybskytte, 243.
- Christensdatter, Jytte, g. Brysting, 164.
- Christensen, Jens, se Schaldemose. – Knud, minister, 234 f. L., sadelmagersv., 119. – Lauritz Andreas Grønlund, se L. A. Grønlund. – Peder, 141. – Peiter, rådm. og borm., 167.
- Christophersdatter, Elisabeth, g. Merckel, 108.
- Chrystalsin, Anders Nissen, præst, 48. – Augustinus, præst, 48.
- Claudius, Andr., 229.
- Clausdatter, Anne, g. Bang, 189. – Elisabeth, g. Goe, 49. – Margrethe, g. Bager, 32, 189.
- Clausen, Drude Cathrine, g. Glud, 175. – Jens, købm., kirkeværge, 135. – Jens (Halvbjørn), 189. – Jørgen, 31 f., 189. – Rasmus, gårdm., 211.
- Clemetsen, Oscar-Hjalmar, kontorchef, 1.
- Clemmensen, Christen, forstander, 220.
- Closter, Hans Hansen, hdls., 46–47.
- Comméne, Eudicie, 186.
- Coninck, Adolphe Louis Charles, politisk skribent, 127.
- Conradi (kl. Schneider), Marie Ottilie, g. Dichmann, 75.
- Coschwitz, Dan., 230.
- Daldorph, Christian, kasserer, 172. – Engelke Marie, g. 1° Steenstrup, 2° Brysting, 172. – Mourids, kasserer, 172.
- Danielis, Laur., 23.
- Degener, trafikinspektør, 152.
- Dichmann, Carl Fr., filolog, 74–75. – Caroline, g. Heise, 75. – Frederik Chr., søofficer, 74–75. – Gustav Ad., rektor, 74–75. – Kassa Udelia, g. Plesner, 75. – Marie Elisabeth (Lise), g. Jürgensen, 74–75, 78. – Vilhelm Rud., præst, 74–75. – Vilhelmine Rebecca, g. Jürgensen, 75.
- Diest, Joh., 230.
- Dirksen, Marticke, g. Jansen, 204.
- Ditmer, Johan, købm., 146. – Mathias Jochum, købm., 146.
- Dohausen, Franz, 230.
- Dondorf, Andreas, borgm., 46. – Anna, g. Schmidt von Eisenberg, 46.
- Dotting, Else, g. Rotfeld, 61.
- Drachardt, Ellen Marie Lauridsdatter, g. Brysting, 173. – Laurids Christensen, hdls., 173.
- Dreyer, C. F., kaptajn, 180.
- Dugue, Yves, 231.
- Dybdahl, Vagn, rigsarkivar, dr. phil., 185.
- Dybdal, Ida, kontorchef, 1.
- Dyre, Elsebe, g. Jensen, 66 f.
- Dyreborg, Marie Christine, g. Livoni, 201.
- Daa, Oluf, 59.
- Egenæs, Else, f. Søgård, 204.
- Eichel, Anna, g. Kehlet, 46. – Anna Elisabeth, g. Jansen, 48. – Anna Magdalene, g. Lowsen, 50. – Anne, 49. – Brigitha Christina, g. Ingversen, 49–50. – Christian, præst, 47. – Chr. Georg, 50. –

- Elisabeth Hedvig, g. Bartholin, 50. – Ellen, g. von der Hardt, 46. – Ellen, g. Krøger, 47. – Friedrich Wilhelm, præst, 50. – Georg, præst, 48–49. – Georg Peter, 51. – Johan, læge, 47–48. – Johan, landfysikus, 49. – Just Valentin, landsdommer, 49. – Jürgen, 48. – Magdalena, g. 1° Boldich, 2° Chrystalsin, 48. – Marie, g. Schmidt von Eisenberg, 46.
- Elieser, Jacob, 106.
 Elsiner, Hans Jac., 230.
 Ellermann, Johan Bengt, kaptajn, 108.
 Elmer, slægten, 243.
 Elsted, Astrid Louise Therese Marie, operasanger, g. Moltke, 215.
 Engberg, Jesper, købm., 147.
 Erichsdatter, Jytte Marie, 172.
 Erichsen, Anders, 172.
 Eriksen, Claus, rådm., 30 f., 188 f.
 Erdtman, Simon, præc., 220.
 Ernst, Henricus, præc., professor, 221.
 Erreboe, Christen Christensen, købm., 104. – Riborg Sophie, g. 1° Læssøe, 2° Bekker, 104.
 von Eybiswald, Paul, 231.
- Faber, Leonhard, 231.
 Fabricius, Anna Johanne, g. 1° Fabricius, 2° Eichel, 48–49. – Johan Chr., præst, 48. – Johann Chr., præst, 49.
 Fabritius, Albert, administrator, 1.
 Falckeyen, Peter, 231.
 Faesch, Joh. Rud., 231.
 Falch, Abraham, farver, 177. – Clausine Abrahamine, 181. – Helene Marie, g. Sørensen, 180. – Isach, sgpr., 177.
 Falck, Christopher, justitsråd, krigskomm., 198. – Fredrich, 198. – Henrich, kompanisjef, 198. – Jens, skibskaptajn, 198. – Johan Johansen, værtshusholder, 211. – Yde Margrethe, 198.
 Falg, Ellen Laura Jensen, se Ipsen.
 Falster, Jacob, 230. – Jørgen Lauritsen, sgpr., 141.
 Ferguson, Margrethe, g. Lerche, 179.
 Fetzer, Jacob, 230.
 Fincke, Jacob, prof., 228, 230.
 Findsdatter, Cathrine, g. Daldorph, 172.
 Flindt, Christine, g. Bekker, 104–05. – Ditlev, købm., 131 f. – Heinrich, officer, 106. – Henrich, købm., skipper, 145–146. – Henrik, købm., 108. – Thomas, købm., 108.
 Fogtmann, Nikolaj, biskop, 71.
 Folschend, Christianus R., 224.
 Fos, Otte, 67.
 Frederik 9, konge, 237.
 Friderichsen, Jeppe, 158.
 Friehling, E., dir., landsretssagf., 152.
 Friis, Christopher Lauridsen, sgpr., 228. – Christopher Pedersen, borgm., 130. – Karen, g. Borring, 104.
 Fudge, George H., 184.
 Fuiren, Henricus, læge, 223. – Henrik, 230. – Thomas, 222, 231.
 Funch, Jette, 79 f.
 Fürst, Israel, købmd., 107. – Moses Israel, købm., 107. – Sara, g. Salomonsen, 105.
- Gammersfelder, Sig., 231.
 Gebert, Sophia Pedersdt., g. Erreboe, 104.
 Gertsdatter, Cathrine, g. Bruun, 107.
 Gertsen, Peter, 204.
 Geyher, Reyhard, 231.
 Gheselius, Joh., 230.
 Glocksins, Johan, købm., 147.
 Glud, Hans, sgpr., 175. – Maria Margrethe, g. Hanson, 175.
 Glysing, Margrethe, g. Mogensen, 108.
 Godtbersen, Christine, g. Jensen, 50.
 Goc, Anna Dorothea, g. Eichel, 49. – Peder, brygger, 49.
 Gram, Fr. Hansen, 116. – Hans, professor, 116. – Kathrine Hansdr., 116. – Laurids, provst, 116. – Niels Hansen, 116. – Niels Hansen, præst, 116. – Peder Hansen, 116.
 Grave, Jørgen Jacobsen, konrektor, 219.
 Graven, Jod., 230.
 Gregers, Marius Emanuel, skuespiller, sceninstruktør, 207.
 Grib, Jens, 59.
 Grossmann, Burchard, 229.
 Groth, Anna Cathrine, g. Eichel, 50. – Knud, bager, 50.
 Grott, slægten, 191.
 Grove, Marie Anne, g. Bartholin, 50.
 Grønlund, Anders Jørgensen, bager, 118. – Anders Pauli, pol.betj., 118–19. – Anne Cathrine, g. Jahn, 118–19. – Anna Lucine, g. Pedersen, 119. – Hans Chr. Andersen, købm., 118–19. – Jens, købm., 118–19. – Lars Andreas, købm., 118–19. – Laurits Andreas, læge, sagfører, 118–19. – Niels Jørgen, bager, 118.
 Grønvold, underofficer, 178.
 Gude, Marquardus, bogsamler, præc., 225.
 Gugel, Chp. Andr., 229.
 Guldberg, Kirstine, g. 1° Isaachsen, 2° Schmidt, 175.
 Gundesen, Jens, 221.
 Gyldenstjerne, Arild Knudsen, hofjunker, 221. – Axel Knudsen, 219. – Eiler, 227. – Henrik, 227. – Knud Henriksen, bisp, 29. – Knud, 227. – Peder, 221.
 Günther, Didrik, student, 224.
 Gårsner, Tore, ingeniør, 2.
- Hage, Elisabeth, 148. – Jens Jensen, 168, 181. – Jens Hansen, byfoged, 148. – Johannes Jensen, 181.
 Hagge, se Hage.
 Haid, Hier, 230.
 Haley, Alex, 185.
 Halkier, Johanne Marie, g. Mørch, 100.

- von Hallerstein, Tob. Gabr., 231.
 Halvegge, Peder Jensen, 65.
 von Ham, Joh. Herm., 230.
 Hambro, slægten, 239 f.
 Hamsfort, Corn., 230.
 Hansdatter, Maren, g. Hansen, 211.
 Hansen, Claus, byfoged, 130. – Dina Cathrine, g. Tønnesen, 179. – Jesper, 230. – Lars, husmand, opsynsmand, 210. – Mads, borgmester, 137. – Peder, husmand, 212–213. – Poul, 211. – Rasmus, se Nellemann, R. H. – Rasmus, købmd. og skipper, 141.
 Hanson, Anna Elisabeth, 178. – Iver, gods-ejer, kancelliråd, 175. – Iver Jacob, godsejer, 178. – Jacob, kaptajn, gods-ejer, 175.
 Hardenberg, Erik, 193.
 Harder, Christine (Kirsten), g. Moltke, 215. – Henr., 230.
 von der Hardt, Richard, møntgardein, 46. – Richard, rektor, 46.
 Hartmann, Heinr., 230. – Poulina Carpi-na, g. Ryge, 105.
 Hein, Anne Henriksdtr., g. Læssøe, 104.
 Heise, Carl Joh., præst, 75.
 Heisseloe, Hans Jørgensen, borger, 47.
 Henlein, Zach, 231.
 von Heveren, Arnold, 229.
 Helverschous, Maren Thomasdatter, g. Christiansen, 215.
 Hempel, Jenny, g. Munthe, dr. phil., 128.
 Henriksdatter, Inger, g. 1° Aalborg, 2° Benløse, 164.
 Hier, Joh, 230.
 Hillebrandsen, Carsten, købmd., 130 f. – Peder, 134, 143. –
 Hilling, Greg., 230.
 Hincheldey, Evert, købmd., 146.
 Hoberg, Hans Bernh., 230.
 Hoch, Johann, 230.
 Hofman-Bang, O, registrator, 238 f.
 Holgersen, Laur., 231.
 Holm, Jens Nielsen, præc., 226.
 Holmann, Magdalene Margrethe, g. Mylius, 106.
 Holst, Caroline Frederikke, 212, 215. – Hansine Birgitta, 215. – Laura Hansine, 205, 208. – Lauritz, marinemaler, 206. – Niels Peter, malermester, 209, 212. – Niels Rasmussen, tømmermester, 210–211, 213, 215. – Rasmus Villads, 212, 215. – Rasmus Willadsen, 216.
 Holtung, Kirstine Lauritzdtr., g. Nielsen, 100.
 Holtzschuher, Georg, v., 230.
 Horstmann, A. J. G. v., major, 75.
 Houmøller, Sven, afd.bibliotekar, 1, 5–6, 152.
 Humble, Christen Christensen, sgpr., 229.
 Hunct, Johan, 223.
 Hundertmark, Peder, 226.
 Hutfeld, Marie Elisabeth, g. Hanson, 175.
 Hvas, Oluf Christoffersen, ritmester, 224.
 Høirup, departementschef, 236.
 Høystrup, Christen Pedersen, handelsm., 166, 168. – Elisabeth Christensdtr., g. Brysting, 167–168. – Maren, g. Drachhardt, 173. – Mette Cathrine Christensdtr., g. Brysting, 166–167.
 Imbotti, Bern., 229.
 Ingemann, Bodil Dorothea, 176. – Henric Sørensen, 176. – Niels Sørensen, købmd., sen. færgemand, 176. – Søren, skipper, 170. – Søren, skomagere, 170.
 Ingrid, dronning, 185.
 Ingversen, Jens, præst, 50.
 Ipsen, Bodil Louise Jensen, skuespillerinde, g. 1° Texiere, 2° Moltke, 3° Gregers, 4° Block, 205 f. – Carl Christian Jensen, 215. – Ellen Laura Jensen, skuespillerinde, 206, 215. – Ernst Jensen, major, direktør, 206, 215. – Inger Marie Jensen, g. 1° Søiber, 2° Als-Nielsen, 215. – Jens Larsen, boelsmand, 208–209. – Lars Jensen, malermester, kancelliråd, 207–208. – Margrethe Kathrine Sofie Jensen, musiklærerinde, 206, 215. – Valborg Elisabeth Jensen, g. Worsøe, 215.
 Isac, Rösche, g. Levin, 106.
 Iversen, Detlev Peter, arbejder, 201. – Ulrica Antoinetta, g. Stöckler, 201.
 Jacobsdatter, Anne Marie, g. Bruun, 107. – Maren, g. Schytte, 134 f. – Margrethe, g. Montros, 131, 139, 141. – Sidsel, g. Clausen, 135.
 Jacobsen, Caroline Frederikke, g. Moltke, 207. – Chr., boelsmand, 50. – Frode, politiker, 236. – Jørgen, 138, 141. – Niels, 50. – Richard, se Willumsen, R. – Thune, justitsmin., 236.
 Jahn, Fr. Andreas, 119. – Karen, g. Grønlund, 119.
 Jansen, Gert, 204. – Herman, kantor, 48. – Nille, g. Bakker, 204.
 Jebson, Cathrine Sophie, g. Iversen, 201.
 Jenisch, Paul, 231.
 Jensdatter, Abel Marie, g. Sidenius, 176. – Anna, g. Ingemann, 170. – Anne, g. Nielsen, 116–17. – Cathrine, g. Ryge, 107. – Lisbeth, g. Willumsen, 135, 137. – Maren, g. Holst, 210 f.
 Jensen, (Væbner), Anders, forstander, 65. – Carsten, 134, 148. – Henning, 152. – Ingver, 50. – Johannes, 66 f. – Lars, se Ipsen. – Mads, 67. – Marius Emanuel, se Gregers, 207. – Morten, 9. – Niels, farver, 108. – Niels skrædder, 117. – Niels, rektor, 221. – Peder, gårdmand, 210. – Peiter, rådm., 136–138. – Søren, skomagere, 207.

- Jepsen, Mats, rådm., 27 f.
 Jernskæg, Cathrine, 66. – Karen, g. Slaweke, 59. – Peder, 66.
 Jersin, Jens Dinesen, 230.
 Jespersdatter, Maren, g. Hillebrandsen, 130–131.
 Jespersen, Anders, tjenestekar, krybskytte, 243. – Rasmus, købm., 130 f.
 Jessen, Joh., 230.
 Jeszensky, Esaias, 230.
 Johannsen, Stien, g. Jacobsen, 50.
 Johansson, Carl-Erik, professor, 152, 184.
 Jonsen, Jens, skipper og købm., 147.
 Juell, Sophie, g. Falck, 198.
 Juul, Axel, 220, 229. – Chp., 230.
 Jürgensen, Anna Cathrine, g. Horstmann, 75. – Frederik, 75. – Frederik, hofurmager, 75. – (Fritz) Frederik Urban, tegner, 69 f. – Jørgen, eventyrer, 74–75. – Marcus, toldinsp., 75. – Marie Elisabeth (Isse), g. West, 75. – Sophie, g. Nees, 75, 89. – Urban, kronometermager, 73, 75.
 Jäger, Elisabeth, g. Dondorf, 46.
 Jørgensen, Harald, fhv. landsarkivar, dr. phil., 185. – Jørgen, hofurmager, 73, 75. – Karen Kirstine, g. Anthon, 103.
 Kalmer, Alice Vanda, g. Black, 207.
 Kegel, Jakob, 230.
 Kehlet, Jørgen Nielsen, borger, 46.
 Kelling, Petronella, g. von der Hardt, 46.
 Kiep, Søren Gabriel, skoleholder, 176.
 Kier, Bodil, 243.
 Kimball, Spencer W., 185.
 Kirstein, Olaf, læge, 152.
 Klausdatter, Anne, g. 1° Bang, 2° Jepsen, 27 f.
 Klem, Zidse Nielsdtr., g. Grønlund, 118.
 Klog, Johannes, handelsmand, 140–141.
 Klyne, Frederik, 230.
 Knudsen, Mathias, købm., birkedommer, 147.
 Knuff, Christiane Marie, g. Schaldemose, 213.
 Koch, Erich Andersen, 167. – Peter Ferdinand, godsforv., 101. – Thora Alvilda, g. Westergaard, 101.
 Kofod, slægten, 241.
 Kornerup, Bjørn, overarkivar, 1.
 Kotte, Jørgen, borgmester, 194. – Laurids, 193. – Marcus, 193. – Mette, g. Nielsen, 194. – Niels, 193.
 Krabbe, Kjeld, 226. – Niels Tagesen, lensmand, 219.
 Kraft, Ole Bjørn, politiker, 205.
 Krag, Christian Mauritzen, huslærer, 213. – Martha Charlotte, g. Schaldemose, 213. – Mauritz Gotthold, sgpr., 213. – Per af Bringstrup, 65. – Peter, forvalter, møller, 213.
 Krarup, Niels Bygum, rektor, 76.
 Kristensen, Knud, politiker, 234.
 Kruckow, Eleonora Thomesdatter, g. 1° Carstensen, 2° Andersen, 148.
 Kruse, Jørgen Enevoldsen, landsdommer, 228. – Otto Enevoldsen, 228. – Tyge Enevoldsen, 228.
 Krøger, Michael Lauersen, borger, 47.
 Ladinges, Werner, 231.
 Lager-Kromnow, Birgitta, fil. dr., 2.
 Landsperger, Chr. Jac., 230.
 Lang, Hans, borger, rådm., 190.
 Lange, Anna, g. Schmidt, 46.
 Lassen, Christine Elisabeth, g. Blichfeldt, 12. – Elisabeth, g. 1° Scharvin, 2° Mejer, 132, 143 f. – Jens, 147.
 Lassen, se Lassen.
 Lauridsen, Johan, sgpr., 223. – Laurids, godsejer, krigsråd, 174–175.
 Leigh, Johanne Margrethe, g. Smith, 177.
 Lente, Johan Hugo, diplomat, kansler, 225.
 Leopolt, Adam Hansen, skipper, 159.
 Lerche, Søren, strandkontrollør, 179.
 Leth, P. M., præst, 243.
 Levin, (Norden) Blümche, g. Ruben, 105. – Jacob, tobaksspinder, 106. – Marcus, købm., 106.
 Lillienskjold, Frederikke Louise, g. Mohrsen, 106.
 Lind, Benjamin, købm., 132, 147. – Engel Jacobsdtr., g. 1° Mortemer, 2° Flindt, 131. – Jacob Hansen, borgmester, 131.
 Livoni, Asmus Dyreborg, gartner, 201. – Asmus Dyreborg, skråddermester, 201. – Axel, garver, 201. – Sophie Magdalene, g. Stöckler, 201.
 Lorentzen, Knud, borger, 47.
 Lowsen, Johann Nielsen, gårdejer, 50.
 Lucht, Jean, 225.
 Lund, Anders, værtshusholder, handelsmand, 141, 145. – Lise, 1.
 Lunde, Lauritz, 32, 188.
 Lundt, Hans Mikkelsen, borgmester, 220.
 Læge, Hans, byfoged, 190.
 Læssøe, Søren, forv., 104.
 Løvenbalk, Peder, 61.
 Mackeprang, Jørgen Johan, bartsvær, 146.
 Maconius, Joh., 230.
 Madsdatter, Anna, g. Montros, 140–141. – Dorothea, g. Brysting, 169. – Margrethe, g. 1° Riegelsen, 2° Jensen, 137.
 Madsen, Claus, borgm., 39.
 Mand, Anders, 229.
 Mariager, Lene Margrethe, g. Mørch, 177.
 Markmand, Elsebe, g. Rud, 66 f. – Otte, 66 f.
 Markvordsdatter, Kathrine, g. Nielsen, 116–117.
 Marselis, slægten, 241.
 Martini, Nicolaus, 225.
 Martner, Anna, g. Engberg, 147. – Anna Elisabeth, g. 1° Glocksin, 2° Knudsen,

147. – Anna Magdalene, g. 1° Møller, 2° Lind, 147. – Hans, 147. – Johan Henrik, 147. – Lars Poulsen, 147. – Magdalene Sybille, g. 1° Jonsen, 2° Øhmcke, 147.
- Masse, Søren Madsen, præc., 224.
- Matheson, Jens, 59.
- Mathiesen, Paul, landsdommer, 225.
- Matzen, Abigail, g. Ohlsen, 201.
- Mauritius, Mette, g. Fabricius, 48.
- Mechelburg, Abrahamus, tolder og rådm., 220.
- Mejer, Gert, sgpr., 147.
- Merckel, Chr. Carl, tolder, 108. – Johan Adam, tolder, 108. – Wilhelmine Charlotté, g. Flindt, 106.
- Mettinger, Joh. Georg, 230.
- Meurer, Johannes Christophorus, 219. – Niclas, svensk råd, konsistorialdirektør, 221.
- Michaelis, Christianus, 225. – Jac., 230.
- Mikkelsen, Jep, 59.
- Mogensen, Christopher, købmand, 108.
- Mohrsen, Anne Sophie, g. Bruun, 106. – Philip Ernst, kaptajn, 106.
- Moldt, Christiane Sophie, g. Sørensen, 181.
- Moltke, Helmuth Heinrich Otto, ingeniør, 207. – Otto Heinrich Theodor Albert Frederik August, generalmajor, 207.
- Monrad, D. G., politiker, teolog, 205.
- Montros, Alexander, købmand, 132, 136, 141, 145. – Alexander Jørgensen, by- og rådstueskriver, 141–142. – Birthe Sophie, g. Schytte, 137, 140–141. – Gundel, g. Jacobsen, 141. – Hans, tolder, ridefoged, 139–141. – Hans Andersen, køb. og borgmester, 129 f. – Hans Jørgensen, skipper, 141. – Jacob, køb., 131, 140–141, 144. – Jacob, ridefoged, køb., 133, 136, 140–141. – Johanne Margrethe, g. 1° Christensen, 2° Lund, 141. – Søster, g. Klog, 140–141.
- Mortemer, Søren Carstensen, køb., 130 f. – Thomas Hillebrandsen, 131, 133. – Thomas Thomesen, skrædder, 131, 134, 136.
- Mortimer, se Mortemer.
- Moth, Paulus, læge, 223, 231.
- Mouritzen, Maren, se Jensdatter, M. – Michael, Stavanger, prof., 227.
- von Muffel, Joh. Sig., 231.
- Mule, Hans, 189. – Jens, 189. – Mikkel, borgmester, 188, 191.
- Munthe, Abraham Støren, overbibliotekar, 128.
- Mylius, Dorothea Sophia, g. Bruun, 107. – Elisabeth Sophia, g. Bruun, 106. – Johann Jacob, apoteker, 107. – Peder Benzon, landsdommer, 106.
- Müller, Joh., 230. – Johannes, prof., borgmester, 221.
- Møller, Johan, køb., 147. – Christmas, politiker, 234 f. – Poul Martin, digter, 70, f., 205.
- Mønbo, Laurids Pedersen, borgmester, 143.
- Mørch, Ane Marie, g. Tønnesen, 180. – Christian, køb., 180. – Claus, køb., 100. – Clausine Dorothea, g. Lerche, 179. – Helene Margrethe, g. Tønnesen, 179. – Jacob Christian, 180. – Johanne Cathrine, g. Olrog, 100. – Ole Clausen, køb., 100. – Peder, køb., 173, 177.
- Maar, Anna Hemmingsdtr., g. Anderløve, 107.
- Neergaard, Niels, politiker, historiker, 205.
- Nees, Anne Sophie Wilhelmine, 75. – Christian, præst, 75. – Chr. Fr. Wilh., telegrafist, 75. – Fritz (Gysse), telegrafist, 75, 89. – Jacob Chr. Annasti, telegrafbest., 75, 89.
- Nelleborg, Hans Rasmussen, 153–155.
- Nellemann, Anna, 158. – Anna Sophie, g. Schmidt, 159. – Anne Hansdatter, 155. – Conrad, gårdfæster, 158–159. – Kirsten, g. Nielsen, 158. – Louise, g. 1° Nielsen, 2° Leopold, 158–159. – Maren Rasmusdatter, 157. – Mogens, godsejer, 158. – Niels, 158. – Niels Rasmussen, forvalter og landvæsenskommissær, 153, 158. – Peder, 158. – Rasmus, 153, 157–158. – Rasmus Hansen, 155–157. – Rasmus Ludvig, møller, 158. – Sara, g. Thune, 158.
- Nielsdatter, Ellen, g. Hansen, 210. – Kirsten, g. Tesch, 168. – Kirstine, g. 1° Flindt, 2° Ellermann, 108. – Maren, g. Højstrup, 166, 168.
- Nielsen, Anders, gårdfæster, 158. – Anne, 34. – Christina Margretha, g. Wolff, 100. – Erik, 34. – Erik, 59 f. – Gyde, 56. – (Gram), Hans, borgm., 116–17. – Herluf, landsdommer, 56 f. – Jacob, farver, 107. – Knud, grovsmed, 100. – Lars, friskolelærer, 242 f. – Mads, 39. – Magdalene, g. Closter, 47. – Maren, g. Jacobsen, 50. – Matthias, skipper, 159. – Peder, sgpr., 194. – Stephan, hdslm., 47. – Thyra, g. Blædel, 101.
- von Nostitz, Georg Wolfram, 230.
- Nuvoloni, Filippo, 186.
- Nyeborg, Ludvig Jørgen, tehandler, 103–04. – Sophie Magdalene, g. Westergaard, 102.
- Nyerup, Jens Petersen, husmand, 202. – Marie Margrethe, g. Stöckler, 202.
- Nyland, Agatha (Agnethe) Elisabeth, g. Groth, 50.
- Næseth, Gerhard B., 184.
- Næstved, Hans Poulsen, 230.
- von Oelhausen, Georg, 230.
- Ohlsen, Anne Marie, g. Stöckler, 200. – Christian, søfarer, 201.

- Olrog, Peder, generalskibsmåler, 100.
 Olsen, Ella, skuespiller, g. Gregers, 215. – Hans, byfoged, 36. – Marie, g. Jensen, 207.
 Olufsdatter, Karen, g. Brysting, 165.
 d'Orleans, Louis Philippe, 186.
 Ottesen, David C., 184.
 Parsberg, Niels Frederiksen, 223.
 Pedersdatter, Anne Margrethe, g. Ipsen, 209. – Gyde, g. Markmand, 66 f. – Karen, g. Jensen, 210.
 Pedersen, Lars, snedker, 119.
 Perssen, Bærind, borgmester, 189, 191.
 Petersen, Joachimus, dr. jur., diplomat, 222. – Jørgen, hdlsm., 171. – Lorentz, hdlsm., 167, 171. – Mette Cathrine, 176. – Mette Christine, 173. – Mette Christine, g. Smith, 177. – Thomas, hdlsm., 171.
 von Petschawitsch, G. F. A., 230.
 Pfendler, Jac., 230.
 Plesner, Hans Severin Steenstrup, godsforv., 75.
 Pogwisch, Claus, 220. – Frans, generalproviandmester, 221. – Henning, rigsråd, 221.
 Pors, Stig, 229.
 Porse, Poul Ruggaard, politiass., 2.
 Post, Bodil Olufsdatter, g. Ingemann, 170.
 Poulsen, Iver, borgmester, 206.
 Prange, Knud, univ.lektor, 1.
 Prætorius, Adelheit Benedicte, g. 1° Lützen, 2° Eichel, 49.
 von Qualen, Claus, råd og diplomat, 220.
 Qvistgaard, Caroline Gustava, g. Koch, 101. – Sophie Frederikke, g. Dichmann, 75.
 Qvitzow, Thale, g. Rosengaard, 56 f.
 Ramel, Hans, 225. – Henrik, rigsråd, 219.
 Rantzow, Balthasar, kmjk., 222. – Otto Heinrich, 226. – Josias Breide, officer, 226.
 Rasmusdatter, Caren, g. 1° Clausen, 2° Hansen, 211. – Kirsten, g. 1° Carstensen, 2° Bruun, 131–132. – Maren, g. Westergaard, 103. – Maren, g. Brysting, 170.
 Rasmussen, Claus, gårdmand, 211. – Hans, se Nelleborg, H. R.
 von Reiche, Eleonore Christiane, g. Bruun, 106. – Johan Georg, resident, 106.
 Reimer, Johan, købm., 146.
 Resen, slægten, 245 f.
 Rhode, Joh., 230. – Peter Christian, præst, 45.
 Rhuman, Volfgang, 231.
 Richardsdatter, Gundel, g. Benzon, 136–137.
 Rideau, Le Puy, 231.
 Riegelsen, Hans, købm., 137–138.
 Rittershusius, Nic., 231.
 Ritz, Caroline Margrethe Lovise, 214. – Lorentz Friderich, 214. – Peter, matros, 210, 214. – Sophie Bambine, g. Holst, 209–210, 214.
 Rosenberg, Frans, 230. – Hans, kalkskriver, 108.
 Rosengaard, Birgitte, g. Daa, 59. – Claus, 59 f. – Jens, 59. – Jens, 59 f. – Karen, g. Brostrup, 59 f. – Karen, g. Nielsen, 59 f. – Karen, g. Rotfeld, 60 f. – Margrethe, g. Grib, 59. – Tale, 59. – Tetz, præst, 56 f. – Tetz, ærkedegn, 59. – Tez, 59. – Thale, g. Mikkelsen, 59.
 Rosenkrantz, Jørgen Pallesen, 225.
 Rosenspare, Steen, 226.
 Rotfeld, Erik, 60 f. – Ingvor, 61 f. – Tale, g. 1° Tornekrans, 2° Løvenbalk, 61.
 Ruben, Magnus, hårdugfabrikant, 105. – Sara, g. Salomonsen, 105.
 Rud, Sofie, g. Bølle, 65 f.
 Ryge, Anders Madsen, løjtnant, 107. – Christiane Frederikke Orpheline Octava, g. Westergaard, 102. – Immanuel Chr., deputeret, 104. – Johan Chr., fysikus, skuesp., 103. – Johan Chr., kantor, 105.
 Røbe, Anna Cathrine, g. Als, 107–08. – Henrik, urtekr., 108.
 Rød, Poul Jensen, skipper, 130–131, 143.
 Røder, Maren Cathrine, g. Grønlund, 118.
 Röseler, Dorothea, g. Bams, 199. – Heinrich Christoph, skarpretter, 199. – Maria Magdalene, g. Stöckler, 200.
 Sachs, Dorothea Sophie Hedwig, g. Bams, 199. – Johann Georg, skarpretter, 199.
 Sadolin, Jørgen, 231.
 Salomonsen, Marcus, se Ludvig Jørgen Nyeborg. – Salomon, købm., 105.
 Samuel, Jette, g. Fürst, 107.
 Scarvin, Rasmus, 132, 144. – Rasmus, sgr., 147.
 Scavenius, Erik, statsmin., 128.
 Schaldemose, Jens Christian, skomagermester, 212. – Preben, 212. – Christian, skibskaptajn, 213.
 Scheel, Ditlev Flindt, 145.
 Scheffer, Joh. Conr., 230.
 Schilbred, Cornelius, rektor, 2.
 Schiøtt, Maren Henriksdtr., g. Aagaard, 105. – Niels, urtekræmmer, 172.
 Schmidt, Andreas Christian, degn, 178–79. – Ane Kirstine, g. Grønvold, 178. – Frederik, 166. – Frederik, farver, 175. – Frederikke, 175. – Frederikke, 179. – Lars Pedersen, gårdfæster, 159. – Marie, g. Stöckler, 201. – Mathias, borgm., 46. – Niels Jacob, 178. – Sophia, 179.
 Schmidt von Eisenberg, Valentin, præst, 46.

- Schmidt-Siebeth, Friedrich, staatsanwalt, 2. Schragius, Joh., 231.
- Schröder, Anna, g. 1° Christiansen, 2° Bilhard, 45–46. – Johan, præst, 45.
- Schouboe, Christine, g. Eichel, 49.
- Schüsselfelder, Joh. Chp., 230.
- Schytte, Gundel Hansdatter, 137. – Hans Andersen, sgpr., 134, 136–137. – Hans Jacobsen, skipper, 137, 141. – Jacob Hansen, hdlsn., 136–37, 141. – Margrethe Hansdatter, g. Cheldorph, 136–37. – Niels Jacobsen, pottemagersvend, 140.
- Schättiger, C. L. H., korn- og foderstofhandler, 202. – Julius J. A., 202.
- Schöllnbach, Tob. Oelhafen, 231.
- Schönaich, Seb., 231.
- Schönbeck, Carl Georg, direktør, 1.
- Schönning, Christen, præc., 225.
- Seefeldt, Jørgen, rigsråd, 227.
- Sehestedt, Christoffer t. Nislevgård, 224.
- Sehested, Mogens t. Holmegård, lensmand, 219.
- Seidelin, Magnus, læge, 152.
- Scland, Per, overlæge, 2.
- Semler, Theodor, 231.
- Sidenius, Anna Catharina, g. 1° Ingemann, 2° Kiep, 176. – Isak, provst, 176.
- Siebar, Hans Fr., 230.
- Simon, Georg, lektor, 1, 152, 185.
- Skeel, Chr. Jørgensen, 224.
- Slaweke, Thetze, 59 f.
- Smidt, Anna Elisabeth, g. Jespersen, 131–132. – Hans, købm., 132.
- Smith, Laur., købm., 177. – Morten, sgpr., 177.
- Sollbe, Henric, direktør, 2.
- Soltow, Bernhard, dr. jur., advokat, 222. – Matthias, 223.
- Soltwedel, H. C., skarpretter, 200.
- Sommer, slægten, 191.
- Stadager, Johanne Jørgensdatter, g. Montros, 141.
- Stalknecht, Joh., 231.
- Stall, Olaf, 65.
- Stauning, Thorvald, statsmin., 235.
- Steenhoff, Else Jacobsdtr., g. Anderløv, 107.
- Steenen, Vincens, 231.
- Steenstrup, Søren, sgpr., 172.
- Steimann, Dethlev Caj, 225.
- von Stein, Alb., 229.
- Steincke, K. K., minister, 233 f.
- Stemann, Anna Sophie, g. Boldich, 48. – Elsebe Hedvig, g. Eichel, 48 – Just Valentin, præst, 48.
- Stengel, Augustin, skarpretter, 200.
- de Stockfleth, Johanne Marie, g. 1° Sørensen, 2° Dreyer, 180.
- Stolle, Ane Kathrine, g. 1° Ritz, 2° Falck, 210–211, 214.
- Stollius, Joh. Chp., 230.
- Storm, Karen, 216.
- Strøe, Jørgen Nielsen, skriver, 133. – Søren Nielsen, købm., 133.
- Stygge, Peder, 226.
- von Støcken, Sophia, g. Mylius, 107.
- Stöckler, Andreas Diedrich, maler, 201. – Anna Elisabeth, 199. – Christian, ligvognsfører, 201. – Eberhard, gæstgiver, 201. – Johan Christoph, skarpretter, 199. – Johan Christoph, maler, 199–200. – Johan Christoph, maler, 201. – Johan Ludvig, maler, fotograf, 201–202. – Nicolai Christoph, farver, 201. – Sophie Emilie, g. Schättiger, 202. – Vitus, skarpretter, 199.
- Staal, Ditlev, godsejer, 145. – Lars Hansen, 145.
- Staae, se Stolle.
- Suderov, Elisabeth, g. Schröder, 45.
- Sulzer, Carl, 230.
- Svabe, Jacob, læge, 222.
- Svale, Verner, landsdommer, 31.
- Svane, Anna Christine Sørensdtr., g. Bekker, 106.
- Svenningsen, Nils, departementschef, 236.
- von Sydov, Johan, rådm., 2.
- Sørensdatter, Sidsel, 211.
- Sørensen, Christen, godsejer, 180–181. – Hillebrand, købm., 131. – Peder Edvard, 181.
- Taube, Heinrich von, 230.
- Tesch, Anna Jansdatter, g. Brysting, 168. – Jan Pieter, købm., kirkeværge, 168. – Marthe Jansdatter, g. 1° Brysting, 2° Hage, 168, 181.
- von Teuffenbach, Franz Chp., 230.
- Texiere, Jacob, skuespiller, 207. – Leopold Jacob, optiker, 207.
- von Thienen, Nicolaus, 222.
- Thomsen, Finn A., 184. – Julius, fotograf, 202.
- Thott, Anders Tagensen, 222. – Otte Tagensen, rigsråd, 220.
- Thune, Jørgen, gårdfæster, 158.
- Tisdorph, Christine, g. Worm, 51.
- Topp, Johan Pedersen, maler, 166, 170.
- Tordsen, Jep, væbner, 65.
- Tornekrans, Christen, 61.
- Trap, Jens Peter, kabinetssekretær, 1.
- Trier, Fannv, g. Texiere, 207. – Levin Salomon, lysestøber, 103–04.
- Trolle, Børge, 224. – Herluf, etatsråd, 224. – Holger, oberst, 224. – Niels, rigsråd, 229.
- Tønnesen, Hans, cand. jur., forpagter, 180. – Jacob, regimentskvartermester, forpagter, 179. – Tønnes, sgpr., 179. – Tønnes, 180.
- Ulfstand, Arvid, lensmand, 29. – Axel, 229.

- Urne, Alhed, g. Rosengaard, 59 f. – Frederik, lensmand, 219.
- Valckendorph, Christoffer, 223.
- Vedel, Lauge Andersen, 231.
- Vibe, Jens Christensen, 228. – Johan Mikelsen, tolder, 228. – Peder, diplomat, rentemester, 228.
- Viby, Ida Marguerit Steenberg Jensen, skuespiller, g. Gregers, 215.
- Wagner, Anneke Catharina, g. Stöckler, 199. – Vitus, skarpretter, 199.
- Walter, Johan Hinrich, skarpretter, 200.
- Walthersen, Luth, 231.
- Wandal, Hans, biskop, 227. – Peder, 231.
- Wasserhuhn, Reinh., 231.
- West, Aolf Paul, overlærer, 75.
- von Westen, Mathias, borgmester, 146.
- Westergaard, Anders Nielsen, gårdfæster, 105. – Harald Ludvig, professor, 101–02, 204–05. – Niels Andersen, gårdfæster, 103. – Niels Ludvig, professor, 102. – Niels Nielsen, tømrerm., 102.
- Wichmand, Bertel, købm., 132.
- Wifvild, Anna, g. Chrystalsin, 48.
- Williamson, se Willumsen.
- Willumsdatter, Margrethe, g. Hansen, 137.
- Willumsen, Jacob, købm., 129 f. – Jacob, handskemager, 138. – Matz, 138. – Richard, købm., borgmester, 134 f. von der Wisch, Johan, 220.
- Wolff, Lars Jensen, kreaturhdl., 100.
- Worm, Christen, biskop, 51. – Else, g. Bartholin, 50–51. – Willum, 231.
- Worsøe, Hans Holten, 1, 152.
- Wunderlich, Paul, 231.
- Zachariasdatter, Dorthea, g. 1° Artmann, 2° Brysting, 165.
- Øhmcke, Wohlrath Wilhelm, købm., 147.
- Aagaard, Anders Rasmussen, hyrekusk, 105. – Frederikke Josepha, g. Nyeberg, 103.
- Aalborg, Christen Mickelsen, sognekapel-
lan, 164.

Publikationer

udgivet af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie

<i>Kr. Erslev: Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596-1660.</i> 1885	Udsolgt
<i>Henry Bruun: Danmarks Amtsforvaltere 1660-1848.</i> 1919	Udsolgt
<i>Fritz Jürgensen West. De kongelige Amtmænd i Hertugdømmet Slesvig 1660-1864.</i> 1921	Udsolgt
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrifts første 50 Bind.</i> Ved H. Hjorth-Nielsen. 1930. Fototeknisk optryk	Kr. 10,00
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 1930-45.</i> Ved Albert Fabritius. 1946. Fototeknisk optryk	Kr. 10,00
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 1946-1965, 12.-14. række.</i> Ved Hans H. Worsøe. 1967	Kr. 10,00
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift, 15. række, 1966-1972.</i> Ved Hans H. Worsøe. 1973	Kr. 5,00
<i>Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift, 16. række, 1973-78.</i> Ved Hans H. Worsøe. 1979	Kr. 5,00
<i>Perlestikkerbogen.</i> Ved Hans Knudsen og Albert Fabritius. 1954.	Kr. 37,50
<i>Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 28,00.</i>	
<i>Albert Fabritius: Giertrud Birgitte Bodenhoffs mysterium og gravrøverierne på Assistens kirkegård.</i> 1955	Udsolgt
<i>Alfred Larsen: Lolland-Falsters degne og skoleholdere.</i> 1960	Udsolgt
<i>Borgmester Niels Jacobsens stambog.</i> Ved Albert Fabritius	Udsolgt
<i>Allan Tonnesen: Helsingør Bomærker.</i> 1968	Kr. 32,00
<i>Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 22,00.</i>	
<i>Albert Fabritius. Nekrolog og bibliografi</i>	Kr. 15,00
<i>Ejvind Slottved: Lærestole og Lærere ved Københavns Universitet 1537-1977.</i> 1978	Kr. 132,00
<i>Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 85,00.</i>	
<i>Personalhistoriske Studier.</i> Red. af skriftudvalget 1979 ved Hans H. Worsøe	Kr. 90,00
<i>Særpris for Samfundets medlemmer: kr. 70,00.</i>	
<i>Personalhistorisk Tidsskrift - restoplæg af ældre hæfter sælges samlet pr. sæt</i>	Kr. 250,00
<i>Dødsfald i Danmark 1968, 1969, 1970, 1971.</i> Ved Niels Friis	à Kr. 10,00
<i>Dødsfald i Danmark 1972.</i> Ved Benedikte Friis	Kr. 10,00

Henvendelse til ekspeditionen, adr.: Museumstjenesten, Sjørupvej 1, Lysgaard, 8800 Viborg, tlf. (06) 66 76 66, eller sekretæren, arkivsekretær Finn Andersen, Grysgårdsvej 2, 2400 København NV.

Hvem forsker Hvad. Ældre årgange kan købes ved henvendelse til: HVEM FORSKER HVAD, Christian Xs Vej 27, 8260 Viby.

De anførte priser indbefatter *ikke* forsendelsesomkostningerne.

Personalhistorisk Tidsskrift

udgives af *Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie*, hvis formand er arkivar, cand. mag. Hans H. Worsøe, Stenshøj 12, Bruunshåb, 8800 Viborg. Tidsskriftet redigeres af samfundets skriftudvalg ved sekretæren, arkivsekretær Finn Andersen, til hvem manuskripter bedes indsendt.

Abonnement kan kun tegnes ved indmeldelse. Foreninger og biblioteker kan optages som medlemmer. Indmeldelse sker ved henvendelse til sekretæren eller kassereren, eksp.sekr. Finn H. Blædel, Duevej 10, 2000 København F.

Medlemmer, der ønsker oplysning eller vejledning i genealogiske og personalhistoriske spørgsmål, kan henvende sig til *oplysningstjenesten*, der efter evne og muligheder under hensyntagen til spørgsmålenes art enten besvarer disse direkte eller henviser dem til Hvem forsker Hvad eller tidsskriftet, når pladsen tillader det. Spørgsmål indsendes til redaktøren.

Redaktionens adresse: Arkivsekretær Finn Andersen, Grysgårdsvej 2, 2400 København NV.

ISSN 0300-3655